

Ak'aj Tu'jil Tyol qMan

El Nuevo Testamento en Mam Central

**El Nuevo Testamento
en el idioma Mam Central de Guatemala**

Cuarta edición,
©Wycliffe Bible Translators, 2009

Primera edición, ©Sociedad Bíblica Internacional, 1998
Segunda edición, revisada, 2003
Tercera edición, ©Wycliffe Bible Translators, 2006

Licencia Creative Commons

- Usted es libre de copiar, distribuir y comunicar públicamente la obra bajo las condiciones siguientes:
- Reconocimiento. Debe reconocer los créditos de la Liga Bíblica (pero no de una manera que sugiera que tiene su apoyo o apoyan el uso que hace de su obra).
- No comercial. No puede utilizar esta obra para fines comerciales.
- Sin obras derivadas. No se puede alterar, transformar o generar una obra derivada a partir de esta obra.
 - Al reutilizar o distribuir la obra, tiene que dejar bien claro los términos de la licencia de esta obra.
 - Alguna de estas condiciones puede no aplicarse si se obtiene el permiso del titular de los derechos de autor
 - Nada en esta licencia menoscaba o restringe los derechos morales del autor.

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

A Joyb'ilte Tkyaqil U'j Toj Ak'aj Tu'jil

Índice

	Página
Tu'j Matey.....	1
Tu'j Marks.....	53
Tu'j Lucas	84
Tu'j Juan.....	142
Kyb'inchb'in Tsanjil Jesús	181
Tu'j Pabl kye Nimil aj Rom.....	230
Tnejil Tu'j Pabl kye Nimil aj Corint.....	252
Tkab' Tu'j Pabl kye Nimil aj Corint.....	274
Tu'j Pabl kye Nimil aj Galacia.....	288
Tu'j Pabl kye Nimil aj Éfeso	297
Tu'j Pabl kye Nimil aj Filipos	304
Tu'j Pabl kye Nimil aj Colosa	310
Tnejil Tu'j Pabl kye Nimil aj Tesalónica	316
Tkab' Tu'j Pabl kye Nimil aj Tesalónica	321
Tnejil Tu'j Pabl te Timotey	324
Tkab' Tu'j Pabl te Timotey	330
Tu'j Pabl te Tito.....	335
Tu'j Pabl te Filemón.....	338
U'j kye Nimil aj Ebrey	340
Tu'j Santyaw.....	360
Tnejil Tu'j Pegr	366
Tkab' Tu'j Pegr	372
Tnejil Tu'j Juan.....	376
Tkab' Tu'j Juan.....	382
Toxin Tu'j Juan.....	383
Tu'j Judas	384
Ajo Tzaj Tchiky'b'in Dios te Juan.....	387

Tu'j Matey

Matey tb'i jun xjal peyil pwaq, a iky'in kyu'n t-xjalil, aye aj Judiy. Me kyij ttzaqpi'n taq'in, tu'n t-xi lipe ti'l Jesús, ex tu'n tok te jun t-xnaq'tzb'in.

Kub' ttz'ib'in Mateyjo u'l lo, a tnejil u'l toj tkyajin Tb'anil Tqanil (evangelios) toj Ak'aj Tu'jil Tyol qMan. Ntzaj tchiky'b'in t-xnaq'tzb'il Jesús, exsin ntzaj tyek'in qa ate Jesús nmaq kawil kye xjal aj Judiy. Noq tu'n Jesús, japin b'aj tkyaqil t-xilin Tyol Dios, a tzajnin toj Ojtxe Tu'jil.

Ajo Matey, o tzyetjo tu'l tuk'a jun tqanil kyil'j t-xe'chil Jesús, ex junjun tqanil ti'l'jo o b'aj ti'l Jesús toj tq'ayil. Ex ntzaj tq'ma'n qe ila'ku maj ti'l'jo tb'inchb'in ex t-xnaq'tzb'il Jesús.

Kyojjo capítulos 26-28 nyolin Matey ti'l'jo tkyimlin Jesús, ex tej tjaw anq'in juntl majl kyxol kyimnin, tu'n tok te Nmaq Kawil ex Kolil, me nya noq o'kx kye aj Judiy, qala' tkyaqil ch'uq xjal twutz tx'otx'. Ex ikyxjo, xi tq'ma'n kye, a lipcheqektaq ti'l, tu'n kyxi' q'malte Tb'anil Tqanil te tkyaqil xjal twutz tx'otx', tu'n kyok te t-xnaq'tzb'in qAjaw.

Aye t-xe'chil ja' saje Crist

(Lc. 3:23-38)

1 ¹Atzin te lu'n atzin tajlal t-xe'chil Jesucrist, a tzajnin ti'l'j qtzan David ex ti'l'j qtzan Abraham:^a

²Ante Abraham, ttata Isaac, a ttata Jacob, a ttata Judá junx kyuk'a tziky ex titz'in. ³Ante Judá tuk'a Tamar, aye' kytata Fares tuk'a Zara. Ante Fares ttata Esrom, a ttata Aram, ⁴a ttata Aminadab, a ttata Naasón, a ttata Salmón. ⁵Ante Salmón tuk'a Rahab, aye' ttata Booz, ex ante Booz tuk'a Rut, aye' ttata Obed, a ttata Isaí. ⁶Ante Isaí, ttata David, a nmaq kawiltaq. Ante David ttata Salomón, a taljo t-xu'jlb'in Urías. ⁷Ante Salomón ttata Roboam, a ttata Abías, a ttata Asa, ⁸a ttata Josafat, a ttata Joram, a ttata Uzías, ⁹a ttata Jotam, a ttata Acaz, a ttata Ezequías, ¹⁰a ttata Manasés, a ttata Amón, a ttata Josías, ¹¹a ttata Jeconías kyuk'a txqantl titz'in, a te' kyxi jtz'o'n aj Israel tzman toj tx'otx' te Babilonia.^b

¹²Axxa toj Babilonia ante Jeconías ok te ttata Salatiel, a ttata Zorobabel, ¹³a ttata Abiud, a ttata Eliaquim, a ttata

Azor, ¹⁴a ttata Sadoc, a ttata Akim, a ttata Eliud, ¹⁵a ttata Eleazar, a ttata Matán, a ttata Jacob, ¹⁶a ttata Jse, a tchmil Mariy, a tnana Jesús, a ok tb'i te Crist, a sk'o'nix tu'n Dios tu'n tok te Kolil.

¹⁷Ikytzi'n, attaq kyajlajaj tyajil tzajnin ti'l'j Abraham tzmani' tej tul itz'je David; ex kyajlajaj tyajil tzajnin ti'l'j David, tej kyxi jtz'o'n aj Israel tzman toj tx'otx' te Babilonia. Ex attaq kyajlajaj tyajil tzajnin, atxix te' kyxi jtz'o'n xjal toj Babilonia tzman tej tul itz'je Crist.

Ajo titz'jlin Jesús

(Lc. 2:1-7)

¹⁸Atzin titz'jlin Jesucrist ikytzi'n kyjalu'n:

Ante Mariy, a tnana, otaq b'ant ti'l, tu'n tmeje tuk'a Jse.^c Me tej na'mtaqx kykub' kxe junx, b'e'x ok tzaq tal Mariy, noq tu'n tipin Xewb'aj Xjan. ¹⁹Me ante Jse, a tu'n toktaq te tchmil, tej tok tka'yin qa otaq tz'ok tzaq tal Mariy, kub' t-ximin tu'n tkub' tpa'n tib' tuk'a, qu'n jun ichin tz'aqle, ex kub' t-ximin qa noq otaq sk'on Mariy tal. Me tky'e'taq tu'n tel tqanil kywutzxjal, tu'ntzintla mi kub' kyb'inchinxjal mib'in

^a 1:1 Gen. 12:1-3. ^b 1:11 2Re. 24:10-15; 2Cr. 36:10; Jer. 27:19-22. ^c 1:18 Lc. 1:26-27.

ti'lj Mariy; qala' kub' t-ximin tu'n cheb'etaq tu'n tkub' tpa'n tib' tuk'a toj ewajil.

²⁰Ex tzmataq nximin ti'ljjo lo, ok tyek'in jun t-angel qAjaw tib' te toj wutziky', ex xi tq'ma'n te: Jse, ay tyajil qtzan nmaq kawil David. Mi xob'a tu'n tjaw mejej tuk'a Mariy, qu'n atzin tal k-itz'jil nya tk'wal jun ichin, qala' tu'n Xewb'aj Xjan. ²¹Qu'n k-itz'jil jun tal q'a, ex k-okil tq'o'n tb'i Jesús. ^dK-okil tb'i ikyjo, qu'n kchi kletil xjal toj il tu'n.^e

²²O b'aj tkyaqiljo lo, noq tu'n tjapi'n yol tzaj tq'ma'n qAjaw tu'n yolil Tyol Dios ojtxe, tej tq'ma:

²³Jun tal txin, a na'mxtaq tlonte ichin, ex tzul itz'je jun tal tal q'a.

Ex k-okil juntl tb'i Emanuel,^f
a ntq'ma'n qa Dios quk'a.

²⁴Tej tjaw sak'paj Jse toj twatl, kub' tb'inchin tze'nkuxjo otaq tq'ma t-angel qAjaw te, ex b'e'x xi tk'le'n Mariy te t-xu'jil. ²⁵Me mix i kub'e kxe junx, tzmaksi' tej tul itz'je tnejil tal, a q'a, a otaqxi tz'ok tz'aq. Ex ok tq'o'n tb'i Jesús.^g

Tej kypon aj nab'l q'olb'ilte Jesús

2 ¹Antza itz'je Jesús tojjo tal tnam Belén, toj tx'otx' te Judey, tej toktaq Herodes te nmaq kawil tojjo tx'otx' anetzi'n. I kanin tojjo tnam Jerusalén junjun ichin aj nab'lqe, tzajninqe toj tjawitz q'ij, ²ex xi kyqanin: ¿Ja'tzin ta' nmaq kawil kye xjal aj Judiy, a ma tz'itz'je? Qu'n ma qli'y tche'w te tqanil tojjo qtx'otx'a toj tjawitz q'ij, ex ma qo tzaja tzalu'n tu'n qk'ulin twutz.

³Atzaj te' tb'inte Herodes, a nmaq kawil, b'e'x najx t'nab'l kyuk'a tkyaqilxjal toj Jerusalén. ⁴Tu'nnpetzi'n, b'e'x i tzaj ttxko'n kykyaqil kynejil pale exqetzi'n xnaq'tzil ti'lj tkawb'il aj Judiy, ex xi tqanin kye: ¿Ja'tzin tu'n titz'jetaq Crist?

⁵Aye nejinel kyxol aj Judiy xi kytzaq'win: Toj tnam Belén toj tx'otx' Judey, chi chi'. Qu'n ikytzi'n kyij ttz'ib'in yolil Tyol Dios ojtxe. Chi' kyjalu'n:

⁶Ante Belén, toj ttx'otx' Judá,
nya tal mu'x tnam te kyxol
tkyaqil nmaq tnam kye aj
Judiy.

Qu'n toja, k-elitze jun tnejil,
a k-okil ka'yinte Ntanima, aye' aj
Israel, tze'nku jun kyik'lel.^h

⁷Tu'nnpetzi'n, i tzaj ttxko'nte Herodes toj ewajil aye aj nab'l, ex xi tqanin alkyexix q'ij, tej kylonte che'w. ⁸Ex b'e'xsin i xi tchq'o'n tzmaksi' Belén, ex xi tq'ma'n kye: Ku kyxi'y antza, ex kyxjelinxa wen ti'ljjo tal ne'x. Ajtzin knet kyu'n, kysma'ntza tqanil we'y, tu'ntzin ex ikyx wejily tu'n nxi'y k'ulil twutz.

⁹Tu'ntzin tyol Herodes, b'e'x i xi' aj nab'l. Atzin te' che'w, a kyli toj tjawitz q'ij, nejnintaq kywutz ex tzmaksi' we', tej tkanin tib'ajjo ja, ja' ta'taqjo tal k'wal. ¹⁰Tej kylonte aj nab'ljo che'w tkub' we', b'e'xsin i jaw tzalaj nimxix. ¹¹Atzaj te' kyokx tuja, kyli tal k'wal tuk'ax tnana, a Mariy, ex b'e'x i kub' meje k'ulil twutz. Ex xi kyoyin q'anpwaq, exsin storak ex jun k'ok'jsb'il, mir tb'i. ¹²Tb'ajlinxi' ikyjo, tzaj tyek'in Dios kye toj kywutziky', tu'n mi chi meltz'aj ja' ta'taq Herodes. Tu'nnpetzi'n, tojxi junxil b'e' i ajtzt meltz'aj, tej kyajtz.

Tej kyxi' Jesús toj tx'otx' Egipto

¹³Tej kyajtz aj nab'l, jun t-angel qAjaw ok tyek'in tib' toj twutziky' Jse, ex xi tq'ma'n te: Kux jaw we'ksa. Chlentzjiy tal q'a tuk'ax tnana, ex kux che'xa toj tx'otx' Egipto, ex tenkja antza, tzmaksi' aj t-xi nq'ma'n tey. Qu'n kyyol Herodes ti'ljjo tal q'a, tu'n tkub' b'yet.

¹⁴Tu'nnpetzi'n, b'e'x jaw we' Jse, ex xi tchle'n tal k'wal tuk'a toj qniky'in tuk'axjo tnana, tu'n kyxi' Egipto.

¹⁵Antza i tene, tzmaksi' tej tkyim Herodes. B'ant ikyjo, noq tu'n tjapi'n a tq'ma qAjaw tu'n yolil Tyol Dios ojtxe. Chi' kyjalu'n:

Tzmaksi' Egipto, ktzajil ntxkon we'
nk'walch.ⁱ

¹⁶Tej tel tniky' Herodes te, qa otaq kub' sb'u'n kyu'n aj nab'l, b'e'x tzaj tq'oj kyij. Ex b'e'x ex tq'o'n jun tkawb'il, tu'n kykub' b'yetjo jni' k'wal, a na'mtaq kyjapin te kab'e ab'q'e, aye' ite'taq toj

^d1:21 Lc. 1:31. ^e1:21 Sal. 130:8. ^f1:23 Is. 7:14. ^g1:25 Lc. 2:21. ^h2:6 Mi. 5:2. ⁱ2:15 Os. 11:1.

Belén ex kykyaqil kojib'il ti'jile, tze'nku otaq kyq'ma aj nab'l, qa otaq tz'itz'je jun nmaq kawil antza. ¹⁷Qu'n ikytzin japin b'ajjo, a kub' ttz'ib'in Jeremías, a yolil Tyol Dios ojtxe. Chi' kyjalu'n:

¹⁸B'ijte jun tq'ajq'ojil wib'aj toj Ramá, tze'nku jun oq'il tuk'a nimx b'isb'ajil.

Nyakuj kyoq'il kykyaqil txub'aj aj Israel junx kyuk'a kyimnin ex kyuk'a itz'qe, nchi oq' kyij' kyal, aye' i kub' b'yo'n, ex mix a'l nchewsin te' kyk'u'j.^j

¹⁹Me te' otaqxi kyim Herodes, jun t-angel qAjaw ok toj twutziky' Jse, tej atxtaq toj tx'otx' Egipto, ex tq'ma:

²⁰iWe'ksa! Ex q'inxjiy tal k'wal tuk'iy tuk'ax tnana. Ku tmeltz'aja toj tx'otx' te Israel, qu'n ma chi kyimjo aye kyajtaq tu'n tkub' kyb'yo'n tal k'wal.

²¹Ex b'e'x jaw we'ks Jse; xi ti'n tal k'wal tuk'a tuk'ax tnana tzman toj tx'otx' te Israel. ²²Me te' tb'inte Jse, qa ataq Arquelao, a tk'wal qtzan Herodes, toktaq te kawil te t-xel qtzan ttata toj tx'otx' te Judey, mix xa'yil, qu'n b'e'x xob' tu'n t-xi' antza. Me toj juntl wutziky' ok q'ma'ne te, tu'n t-xi' toj tx'otx' te Galiley. ²³Atzaj te' tkanin antza, b'e'x i xi' najal toj tnam Nazaret toj tx'otx' te Galiley,^k tu'ntzin tjapin b'ajjo a kyq'ma yolil Tyol Dios ojtxe, qa tu'n toktaq tb'i Jesús, Aj Nazaret.

Ajo tyol Juan, a Jawsil A'

(Mr. 1:1-8; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

3 ¹Tb'ajlinxi' ila' ab'q'e, ul Juan, a Jawsil A', tojjo tzqij tx'otx', ja' nti' kynajb'ilxjal toj, tojx ttx'otx' Judey. Me b'e'x i xi' nim xjal b'ilte, qu'n nyolintaq Juan ti'l Tyol Dios, ²ex ntq'ma'ntaq: Ku tajtz ti'l kyanmi'n, qu'n a Tkawb'il Dios toj kya'j kyja tul laq'e.^l

³Ante' Juan lu'n a kub' ttz'ib'in Isaías, a yolil Tyol Dios ojtxe, tej tq'mante kyjalu'n:

Ex b'ijte tq'ajq'ojil twi' jun a'la kujxix wen tojjo tzqij tx'otx',

ja' nti'ye kynajb'ilxjal toj. Chi' kyjalu'n:

Kyb'inchima kyib'a twutzjo tAjaw Tkyaqil.

Kyq'onx kyanmi'n te, qu'n ch'ix tul tzalu'n twutz tx'otx'.^m

⁴Atzin t-xb'alin Juan noq tsmal jun wiq txuk, kamey tb'i, tuk'a tk'alb'il tal ttx'aqin tz'u'n, tze'nku kyxb'alin yaj.ⁿ Ex atzin twa n-oktaq, noq txuk tze'nqeku' txanin, ex ta'l aq toj k'ul. ⁵Ex nimxjal toj tnam te Jerusalén nche'xtaq b'ilte, exqetzi'n toj tx'otx' te Judey ex tk'atz Nim A' Jordán. ⁶Me ayetzi'n jatz kypa'n kyil twutz Dios, b'e'x i kux tq'o'n Juan toj nim a', te jawsb'il a'.

⁷Me atzaj te' tok tka'yin Juan nimtaq xjal kyxol Parisey ex Sadusey nchi ultaq, tu'n kyku'x toj a' te jawsb'il a', b'e'x xi tq'ma'n kye: Nti'x kye' kyajb'in, ikyqexji'y tze'nku jun ch'uq ma' kan. ¿Ma noqtzin tu'n aj kyku'xa toj a', ok kchi kletili'y te tkawb'il Dios kujxix wen, a ch'ix tul kanin kyib'aja? ⁸Qu'n ojtzi'n kyun kykyaqilxjal, qa axjo kyb'inchb'il'n nyek'inte qa na'm tajtz ti'l kyanmi'n. ⁹¿Tze'ntzin tten nkub' kyb'isintza, qa aku chi kleta noq tu'n Judiyqil'y, a tyajil qtzan Abraham, ex nya tu'n tajtz ti'l kyanmi'n? Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n kye'y, noqpetzin at kolb'iltz ikyjo, majqexpetla kye' ab'j lu'n, aku chi ok tq'o'n Dios te tyajil Abraham, tu'n kyklet.^p ¹⁰Tu'npetzi'n, ch'ix tul tkawb'il Dios kujxix kyib'aj kykyaqiljo aye' kyky'e' tu'n tajtz ti'l kyanmi'n, ikyxjo tze'nku tajaw jun wi' tze kjawil ttx'emin, qa nti' twutz n-el. Ex a tze, a nti' tajb'in, k-okix toj q'aq'; ikyxtzin kchi tenb'ilajil'y, qa mi s-ajtz ti'l kyanmi'n.^q ¹¹Me metzin we' nchi kux nq'o'n xjal toj a', te jawsb'il a', te jun yek'b'il qa ma tz'ajtz ti'l kyanmin. Me ante tzul wi'jxi'y nya noq o'kx tu'n kyku'xxjal tu'n toj a', te jawsb'il a', qala' kxel tq'o'n Xewb'aj Xjan toj kyanmin te jun majx te patb'il jni' il toj. Qu'n at nimxixtl tipin tze'nku we', nipela at wokli'n tu'n woka te

^j 2:18 Jer. 31:15. ^k 2:23 Lc. 2:39. ^l 3:2 Dan. 2:44; Mt. 4:17; Mr. 1:15. ^m 3:3 Is. 40:3. ⁿ 3:4 2Re. 1:8. ^o 3:7 Mt. 12:34; 23:33. ^p 3:9 Jn. 8:33. ^q 3:10 Mt. 7:19.

taq'nil. ¹²Qu'n lu' Kawil kkawil kyib'aj xjal tze'nku jun aj triyil, a q'i'n ma nim tze toj tq'ob' te xtulb'il triy. Ex k-elix tpa'n kykyaqilxjal wen kyxoljo nya wen, ikyxjo tze'nku jun xjal aj t-xtulin triy, ex k-elil tpa'n paj ti'lj. Ex kchi xel tk'le'n nimil toj kya'lj tze'nku tu'n tkux tk'u'n triy toj ttx'utx'. Me ayetzi'n nya nimil, ikyxjo tze'nku paj, ok kchi k'wel tpatin tuk'a q'aaq', a mixla k-yupjilx.

Tej tku'x Jesús toj nim a' te jawsb'il a'
(Mr. 1:9-11; Lc. 3:21-22)

¹³Kyoyjo q'ij anetzi'n, etz Jesús toj tx'otx' te Galiley, tu'n tpon ttzi Nim A' Jordán, tu'n tku'x toj a' te jawsb'il a' tu'n Juan tojxjo nim a'. ¹⁴Me tky'e'taq Juan tu'n tku'x Jesús toj a', te jawsb'il a', ex xi tq'ma'n te: Ayintla we' tu'n nkux tq'o'n toj nim a' te jawsb'il a', te jun yek'b'il qa ayi'n ma tz'ajtz ti'lj wanmi'n. Me atzin te', nti' te til. ¿Qalatz'i'n taja tu'n tku'xa toj a'?

¹⁵Me ante Jesús xi tq'ma'n te: Qb'inchinku ja'llin, qu'n ilxix ti'lj tu'n tb'ant qu'n, tze'nkuxjo tkyaqiljo taj qMan.

Ex b'e'x xi ttziyin Juan.

¹⁶Atzaj te' t'jatz Jesús toj a', b'e'x xi jaqpaj kya'lj, ex xi tka'yin T-xew Dios, a Xewb'aj Xjan, kya'taq tku'tz tze'nku jun palom, ex kub' ten tib'aj. ¹⁷Ex q'ajq'ojin jun yol toj kya'lj. Chi' kyjalu'n: Axixpen weji'y Nk'wal k'u'ljin wu'n, a o jaw nsk'o'n.^f

Ok Jesús toj joyb'il tu'n tajaw il
(Mr. 1:12-13; Lc. 4:1-13)

4 ¹Tb'ajlinxi' ikyjo, xi' Jesús tu'n tkujil Xewb'aj Xjan tzma tojjo tzqij tx'otx', ja' nti'ye kynajb'ilxjal toj, tu'n tok toj joyb'il ti'lj tu'n tajaw il, qu'n tjoy tajaw il ttxolil, tu'n tel tiky'in Jesús tkawb'il tMan.^g ²Otaq kub' tpa'n Jesús wa'yaj ka'wnaq q'ij ex ka'wnaq qniky'in, tu'n tna'n Dios. Tu'npetzi'n, tzaj wa'yaj ti'lj. ³Tej tok tka'yin tajaw il ikyjo, tzaj laq'e tk'atz, tu'n tok tniky'b'in toklin,

exsin xi tq'ma'n te: Qa K'wa'lb'ajxixtza te Dios, q'manxa kye ab'j lo, tu'n kyok te wab'j, qu'n manyor wa'yajx ti'lja.

⁴Me xi ttzaq'win Jesús: Kyij tz'ib'in toj Tyol Dios, qa nya noq o'kx tu'n wab'j k-anq'ile texjal; qala' ex tu'n tkyaqiljo yol, a n-etz toj ttzi Dios.^h

⁵Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x xi ti'n tajaw il Jesús toj xjan tnam te Jerusalén. Jax tk'le'n tzmax toj tjuch'iljo tnejil ja te na'b'l Dios, a nimxix twe'. ⁶Ex xi tq'ma'n te: Qa K'wa'lb'ajxixtza te Dios, xo'nkuxsin tib'tza, tu'n tkupin tzmax twutz tx'otx', qu'n ikytzi'n ntq'ma'n Tyol Dios kyjalu'n:

Kchi tzajil tsma'n Dios t-angel te klolti'y.

Ex kjawil q'i'n kyu'n toj kyq'ob', tu'ntzintla mi ky'ixb'i'y twi' ab'j.ⁱ

⁷Me xi ttzaq'win Jesús: Ex ikyxjo ntq'ma'n toj Tyol Dios kyjalu'n: Mi tz'ok tq'onjij qAjaw, a tDiosa toj joyb'il ti'ljch.^j

⁸Ex juntl majl, xi ti'n tajaw il Jesús tib'aj jun wutz, ma nimxix twe', ex xi tyek'in tajaw il tkyaqil tnam twutz tx'otx' te, ex tkyaqiljo q'inimil toj.

⁹Exsin xi tq'ma'ntz: Kxel nq'o'n tkyaqiljo jni' chi' tey, qa ma kub' meje'y k'ulil nwtza.

¹⁰Me ante Jesús xi ttzaq'win: Laq'exa nk'atza, ay, sataná's, a tajaw il, qu'n ikytzin ntq'ma'n toj Tyol Dios: K'uli'n o'kx twutz qAjaw, a tDiosa, ex noq te, tu'n tajb'iniych.^k

¹¹Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x el tpa'n tajaw il tib' ti'lj Jesús. Ex b'e'x i ul junjun angel mojlite.

Tej t-xi xkye taq'in Jesús toj tx'otx' te Galiley

(Mr. 1:14-15; Lc. 4:14-15)

¹²Tej tb'inte Jesús, qa otaq kux jpu'n Juan, a Jawsil A', toj tze, b'e'x xi' toj tx'otx' Galiley.^l ¹³Me mix kyjaye tene toj tnam Nazaret, qala' b'e'x xi' toj juntl tnam toj tx'otx' te Galiley, Capernaum tb'i, jun tnam nqayin ta' ttzi nijab', toj tx'otx', a xi q'on kye tyajil qtzan Zabulón

^f 3:17 Is. 42:1; Mt. 12:18; 17:5; Mr. 9:7; Lc. 9:35. ^g 4:1 Eb. 4:15. ^h 4:4 Deu. 8:3. ⁱ 4:6 Sal. 91:12. ^j 4:7 Deu. 6:16. ^k 4:10 Deu. 6:13. ^l 4:12 Mr. 6:17; Lc. 3:19-20.

ex te qtzan Neftalí, aye' tk'wal qtzan Israel.^y ¹⁴B'ajjo ikyjo, noq tu'n tjapin b'ajjo a kub' ttz'ib'in Isaías, a yolil Tyol Dios ojtxe, tej tq'ma:

¹⁵ Ay, ttx'otx' Zabulón, ex te Neftalí, a tk'atz Nim A' Jordán, ex jni'qe ite'k ttziyile ttxuyil a' tojx tx'otx' te Galiley, ja' najleqe xjal nya Judiyqe.

¹⁶ Aye' xjal tojjo tx'otx' lo ite'taq toj qxopin toj kyanmin, me o kyli jun nim tqan tzaj.^z Ex aye' najleqe tojjo tx'otx', a iky'in kyu'nxjal ex te kyiminch, qu'n nyakuj nti'taq kyoklin. Me atzi'n ja'lin, ma kyli jun nim spiky'in, ex jun tqan tzaj, a tzunx nqopinx.

¹⁷ Atxixsi'n ttzaj xkye taq'in Jesús, tu'n tyolin Tyol Dios, ex xi tq'ma'n: Ku tajtz ti'lj kyanmi'n,^a ex ku kymeltz'aja tuk'a qMan Dios, qu'n a Tkawb'il Dios toj kya'lj ma tzaj laq'e.^b

Tej kytzaj ttxko'n Jesús kyaje ichin nchi kyixintaq

(Mr. 1:16-20; Lc. 5:1-11)

¹⁸Nb'ettaq Jesús ttzi Nijab' te Galiley, tej t-xi tka'yin kab'e kyixil, kyitz'in kyib'. Ataqtzi'n jun, Simun, a toktaq juntl tb'i Pegr, junx tuk'a titz'in, Andrés. Tzmataq nkux kyq'o'n kypa toj a' te tzu'yb'il kyix, ¹⁹xi tq'ma'n Jesús kye: Chi lipeka wi'ja. Qu'n ayetzin kye' nchi chmo'n kyix ja'lin, me kchi xel nxnaq'tzi'n tze'n tten tu'n tb'ant kychmo'n xjal tu'n kyklet.

²⁰Jun paqx, kyij kytzaqpi'n kypa te tzu'yb'il kyix, ex i xi lipe ti'lj.

²¹Tej kyxi laq'e ch'intl, i xi tka'yin Jesús kab'etl xjal kyitz'in kyib', aye' Jacob, a toktaq juntl tb'i Santyaw, tuk'ax titz'in, Juan, tk'walqe Zebedey. Ite'kxtaq toj jun bark tuk'ax kytata nchi slepintaq kypa te tzu'yb'il kyix. I tzaj ttxko'n Jesús, ²²ex b'e'x kyij kytzaqpi'n kybark tuk'ax kytata, ex b'e'x i ok lipe ti'lj.

Tej t-xnaq'tzin Jesús nimku xjal

(Lc. 6:17-19)

²³Nb'ettaq Jesús toj tkyaqil tx'otx' te Galiley, ex nxnaq'tzintaq kyojile junjun tnam antza kyojjo mu'x ja te kynab'l' aj Judiy Dios. Nyolintaq Tb'anil Tqanil ti'lj Tkawb'il Dios, ex nq'anintaq tkyaqil wiq yab'il, a otaq tz'ok lemtz'aj kyil'xjal.^c ²⁴El tqanil Jesús toj tkyaqil tx'otx' te Siria, ex i b'aj tzaj kyil'nxjal kyyab' tuk'a noq ti'chaquq yab'il, ex noq ti'chaquq kyixk'oj, exqetzi'n tzyu'ntaq kyanmin tu'n taq'n'il tajaw il, exqetzi'n ntzajtaq nlu'lin kyil'j, ex jni' qe kox; ex b'e'x i el we' tu'n Jesús. ²⁵Nimx txqan xjal ok lipe ti'lj Jesús toj tx'otx' te Galiley, te tx'otx' Decápolis, te Jerusalén, te tkyaqil tx'otx' te Judey, ex kyoj tx'otx' jlajxi Nim A' Jordán.

Tej tyolin Jesús twi' wutz

(Lc. 6:20-23)

5 ¹Tej tok tka'yin Jesús txqan xjal otaq chmet ti'lj, b'e'x jax twi' wutz, ex kub' qe antza. Me awotzi'n, a t-xnaq'tzb'in, b'e'x o xi laq'e'y tk'atz, ex ok qtxolin qib'a ti'lj. ²Ex ok ten Jesús xnaq'tzil, ex tq'ma:

³Ky'iwlinqexixjo aye' nkyna'n toj kyanmin qa atx taj toj kychwinqil, qu'n at kyoklin ti'lj Tkawb'il Dios toj kya'lj.

⁴Ky'iwlinqexixjo aye' nkyna'n b'is toj kyanmin, qu'n axte Dios ktzajil q'uqb'in te kyk'u'lj.^d

⁵Ky'iwlinqexixjo aye' o tz'ajtz ti'lj kyanmin, qu'n kchi najal tojjo tx'otx', a o tzaj ttziyin Dios kye.^e

⁶Ky'iwlinqexixjo aye' kyajxix tu'n kyb'inchin a taj qMan Dios, qu'n axte Dios ktzajil oninkye tu'n tb'ant kyu'n.

⁷Ky'iwlinqexixjo aye' nq'aq'in kyk'u'lj kyil'jjo txqantl, qu'n axte Dios ktzajil q'aq'in tk'u'lj kyil'j.

⁸Ky'iwlinqexixjo aye' o txjet il toj kyanmin, qu'n ok kyla'b'il Dios toj kya'lj.^f

^y 4:13 Jn. 2:12. ^z 4:16 Is. 9:1-2. ^a 4:17 Mt. 3:2. ^b 4:17 Dan. 2:44. ^c 4:23 Mt. 9:35; Mr. 1:39. ^d 5:4 Is. 61:2. ^e 5:5 Sal. 37:11. ^f 5:8 Sal. 24:4.

⁹Ky'iwlinqexixjo aye' tok tilil kyu'n, tu'n kymujb'in texjal kyib' kyxolile, qu'n axte Dios k-okil q'onte kyb'i te k'walb'aj.

¹⁰Ky'iwlinqexixjo aye' n-iky'x yajb'il kyu'n, noq tu'n nkub' kyb'inchin a tz'aqle, a tze'nku taj Dios, qu'n at kyoklin ti'j Tkawb'il Dios toj kya'j.⁸

¹¹Ky'iwlinqexix kye', qa ma chi xo'nxjal yol kyil'ja, ex qa ma tziky'x yajb'il kyu'n, ex tkyaqil nya b'a'n, a kjawil b'ant kyu'nxjal kyil'ja, noq tu'n npaja.^h ¹²Qa ma tziky'x kyu'n, chi tze'jixa, ex chi tzalajxa, qu'n ktzajil tq'o'n Dios nim t-xel kye'y toj kya'j, tze'nku xi tq'o'n kye yolil Tyol Dios ojtxe, tu'n nim iky'x kyu'n tze'nku' kye' ja'lin.ⁱ

Ma qo ok te atz'in ex te spiky'in te twutz tx'otx'

(Mr. 9:50; Lc. 14:34-35)

¹³Ayetzin kye' ma chi oka tze'nku atz'in te twutz tx'otx', tu'n mi naje toj il. Qu'n qa ma tz'el naj tpit'zmejil atz'in, nlay b'ant tu'n tel pit'zmejix juntl majl, qu'n nti'xla tajb'in, qala' noq tu'n tex xo'yit, ex tu'n kyjax we'xjal tib'aj. Tu'ntzintzjo, kyka'yinkxix kyib'a, tu'n mi naje a at toj kyanmi'n.

¹⁴Ex ma chi oka tze'nku spiky'in te twutz tx'otx', tze'nku jun tnam tokx twi' wutz nlay b'ant tewit.^j ¹⁵Ex nlay b'ant tu'n tok txqet jun tzaj, exsin tu'n tokx ewitl tjaq' jun kax; qala' il ti'j tu'n tjax tib'aj xtanko'l, tu'ntzin tspiky'emix tkyaqil tuja tu'n.^k ¹⁶Ikytzin kyejily, kyyek'ima kynimb'ila kywutzxjal, tze'nku spiky'in, tu'ntzin aj tok kyka'yin xjaljo kyb'inchb'i'n tb'anilx, ex kjawil kynimsin tb'i qMan Dios toj kya'j.^l

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'j ojtxe kawb'il

¹⁷Mi kub' kyximi'n qa ma chin ula yupil te' tkawb'il Moisés exqetzi'n kyxnaq'tzb'in yolil Tyol Dios ojtxe. Qu'n nya ma chin ula yupilte tkyaqiljo lu'n, qala' tu'n tjapin wu'n tkyaqil t-xilin. ¹⁸Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, nlay najjo kawb'il lo, nipela jun tal netz' yol

ti'j, ajxi tjapin b'aj tkyaqil t-xim Dios, ex ajxi tiky' kya'j ex tx'otx'.^m ¹⁹Tu'npetzi'n, altzin kye jun ma tziky' tib'ajjo kawb'il, exla qa noq jun tal mu'x yol toj twutz, mo qa ma txi tq'ma'nj kye txqantl, tu'n mi kub' nimite ch'in, ex tal mu'x k-esb'ajila toj kya'j. Me ante', a japin b'aj tu'n tkyaqilx, ex qa ma txi tq'ma'n kye txqantl qa il ti'j tu'n tjapin b'aj tkyaqil, ex aj tkanin toj Tkawb'il Dios toj kya'j, k-okil q'o'n te nim toklin. ²⁰Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n kye'y, mi chi oka tze'nku kye Parisey exqetzi'n xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, a o'kx kyajjo tu'n tjapin kyu'n kywutzxjal, me noq tuk'a tka'min kyk'u'j nkub' kyb'inchine. Qu'n qa mix japin kyu'n tuk'a tkyaqil kyanmi'n, mi chi okxa toj Tkawb'il Dios toj kya'j.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo tyab' wib'aj

(Lc. 12:57-59)

²¹Qu'n b'i'n kyu'n ti' q'umj kye ojtxe qxe'chil: Mi chi b'iyi'n,ⁿ qu'n qa ma b'iyin, at til twutz kawb'il te twutz tx'otx'. ²²Me metzin we' kxel nq'ma'n kye'y, ankye' noqx q'oj kxel taq'nin tuk'a tuk'a, at til twutz kawb'il. Ex ankye' k-okil lipin yisol tuk'a, at til twutz tnejil kawb'il. Ex ankye' kxel tq'ma'n te tuk'a: Nti' t'nab'l, kxe'l toj q'aq' te jun majx.

²³Tu'npetzi'n, qa taja tu'n t-xi'y q'ol jun toyaja toj ja te na'b'l Dios, ex aj tpon, me qa akux s-ul toj tk'u'ja, qa at jun tq'oja tuk'a jun tuk'iy, ²⁴mi txi'y q'ol toyaja nej; qala' nej, ku txi'y kub'sil twutza te tuk'iy, tu'n nkub' tnajsin tila. Ex ajtzin kykyija toj wen tuk'a, kuxpin txi'tza q'ol toyaja.

²⁵Ikytzi'n, qa at jun taj tu'n t-xi' patil tey twutz kawil, q'onka tilil, tu'n tkyija toj wen tuk'a axsa toj b'e, tu'ntzin mi txi q'i'n tu'n twutz kawil. Qu'n qa mina, kxel q'o'n toj kyq'ob' xq'uqil, tu'n tkux jpu'n toj tze. ²⁶Twutzxix kxel nq'ma'n tey, nlay tz'etza antza tzmaxi' aj tchjet tkyaqil tk'asa.

⁸5:10 1Pe. 3:14. ^h5:11 1Pe. 4:14. ⁱ5:12 2Cr. 36:16; Kyb'i. 7:52. ^j5:14 Jn. 8:12; 9:5. ^k5:15 Mr. 4:21; Lc. 8:16; 11:33. ^l5:16 1Pe. 2:12. ^m5:18 Lc. 16:17. ⁿ5:21 Ex. 20:13; Deu. 5:17.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo ky'a'jin

²⁷O kyb'i'y ajo q'umle kye ojtxe qxe'chil: Mi chi ky'a'ji'nch.^o ²⁸Me metzin we' kxel nq'ma'n kye'y, ankye' qa ma txi tka'yin jun qya, ex qa ma pon tk'u'j ti'j, ma b'inchin aj pajil tuk'a toj tanmin twutz Dios.

²⁹Tu'npetzi'n, wenitla tu'n tjatz kyi'n toj kyanmi'n tkyaqiljo, a nxi q'i'n kye'y toj il. Ikytzi'n, noqit qa tu'n tpaj kywutza aku chi kub' tz'aqiy toj il, kyimitza, ex kyxomixa najchaq. Qu'n wenitla tu'n tnaj jun tnej kyxmilila, tze'nku tu'n kyxi' kyxmilila tkyaqil toj q'aq' te jun majx, aj kykyima.^p ³⁰Ex qa noq tu'n kyman q'ob'a, aku chi kub' tz'aqiy toj il, kytx'emimila, ex kyxomixa najchaq. Qu'n wenitla tu'n tnaj jun tnej kyxmilila, tze'nku tu'n kyxi' kyxmilila tkyaqil toj q'aq' te jun majx.^q

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo kypa'b'l kyib'xjal

(Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18)

³¹Ex ikyx o q'umle ojtxe: Qa at jun xkub' tpa'n tib' tuk'a t-xu'jil, il ti'j nej tu'n tb'ant jun u'j kyxol, qa o chi pa'yit.^r ³²Me metzin we' kxel nq'ma'n, qa at jun ichin xkub' tpa'n tib' tuk'a t-xu'jil noq kukxjo, ex nya tu'n ma kub' tz'aq t-xu'jil toj ky'a'jin, tu'n tpaj k-okile' t-xu'jil te aj ky'a'jil, aj tok meje tuk'a juntl ichin. Ex ankye' ichin, k-okil meje tuk'a qya, a otaq tz'el lajo'n, ex ikyxjo, k-okil aj ky'a'jil, qu'n twutz Dios, nya ma pa'yitjo qya tuk'a tnejil tchmil.^s

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo qyol

³³Ex ikyxjo, o kyb'i'y a q'umle kye ojtxe qxe'chil, qa il ti'j tu'n tb'ajx kyyola, aj qa ma tzaj kytxko'n tb'i Dios toj.^t ³⁴Me metzin we' kxel nq'ma'n: Mi tzaj kytxko'n tb'i jun a'la mo tb'i jun ti' toj kyyola;^u tze'nku tb'i kya'l, qu'n atzin tq'uqb'il Diosjo;^v ³⁵mo tb'i tx'otx', qu'n

ax Dios nkawin tib'aj;^w exjo tb'i tnam Jerusalén, qu'n atzin Ttanim Diosjo, a Nmaq Kawil.^x ³⁶Ex mi kub' kyq'ma'n jun kyyola, ti'j tsaqil kywi'y, qu'n nlay saqix mo q'aqix jun tsmal kywi'y kyu'nxa. ³⁷Qala' chi yolinxa twutzx qa twutzx, ex qa mina, minax. Qu'n atzi'n nkub' kyq'ma'n tb'i a'lchaqku kye toj kyyola, tu'n tajaw iljo ikyjo.

T-xnaq'tzb'il Jesús tu'n mi xelsitjo nya wen

(Lc. 6:29-30)

³⁸B'i'n kyu'n qa q'umle ojtxe, qa ma tz'etz jun kywutza tu'n jun xjal, il ti'j tu'n tetzjo texjal; ex qa ma tz'etz kystey' tu'n jun xjal, ex il ti'j tu'n tetzjo texjal kyu'n.^y ³⁹Me metzin we' kxel nq'ma'n kye'y, qa at jun xjal s-ok lipin kyil'ja, mi tz'ok kyq'o'n t-xel, expe qa ma tz'ok laqtz'in jun plaj kytzi'y, kymeltz'inxji'y jun plajtl. ⁴⁰Ex qa at jun s-ok tstz'i'minte tkami'x kyil'ja, ex chex q'i'n twutz kawil tu'n tpajjo ikyjo, kyq'onxa te, expe qa majxjo kychaketa kykotpinxa. ⁴¹Ex qa ma tz'ok q'o'n il kyil'ja, tu'n t-xi kyiqin jun iqtz toj niky'jin ajlab', majx kyiqinxa toj juntl ajlab'. ⁴²Chi oka sol' tuk'a tkyaqil, ex mi chi oka nya sol' tuk'a xjal, a nti' at te.

T-xnaq'tzb'il Jesús tu'n kyok qk'u'jli'n a nchi jaw tu'n kyq'oj q'i'j

(Lc. 6:27-28, 32-36)

⁴³Ex ikyxjo, b'i'n kyu'n tze'n q'umle kyu'nxjal ojtxe: Kyk'u'jlinqekji'y kyuk'iy,^z ex kyil'jlinqemilji'y aye' nchi jaw, tu'n kyq'oj kyil'ja. ⁴⁴Me metzin we' kxel nq'ma'n: Tenx tq'aq'b'il kyk'u'ja kyil'jjo nchi q'o'jin kyil'ja; ex chi na'n Dios kyil'jjo nchi yasin kyil'ja. ⁴⁵Qu'n k'walb'ajqexixa te kytati'y, a at toj kya'l. Qu'n ate ntzaj q'onte q'ij kyib'ajjo wen ex kyib'ajjo mina; ex n-etz q'onte jb'al kyib'ajjo o chi nimin ti'j exqetzi'n b'inchil il. ⁴⁶Qu'n qa o'kqex nchi ok

^o 5:27 Ex. 20:14; Deu. 5:18. ^p 5:29 Mt. 18:9; Mr. 9:47. ^q 5:30 Mt. 18:8; Mr. 9:43. ^r 5:31 Deu. 24:1-4; Mt. 19:7; Mr. 10:4. ^s 5:32 Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18; 1Co. 7:10-11. ^t 5:33 Lv. 19:12; Num. 30:2; Deu. 23:21. ^u 5:34 Sant. 5:12. ^v 5:34 Is. 66:1; Mt. 23:18-22. ^w 5:35 Is. 66:1. ^x 5:35 Sal. 48:1-2. ^y 5:38 Ex. 21:22-25; Lv. 24:19-20; Deu. 19:21. ^z 5:43 Lv. 19:18.

kyk'u'jlinji'y aye k'u'jlinqi'y kyu'n, ¿Ma atpela jun oyaj kye'y toj kya'j? Qu'n ikypen kye peyil pwaq ex jni' aj il nb'ant kyu'n. ⁴⁷Ex qa o'kqex xi ok kyq'olb'inji'y aye nimil, ¿Ti'tzin ch'in wen nb'ant kyu'n ikyjo? Qu'n ikypen kye xjaljo nb'ant kyu'n, aye' nya ojtzqi'n Dios kyu'n. ⁴⁸Tu'npetzi'n, chi okxa tz'aqle, tze'nku' te kyTati'y toj kya'j tz'aqlexix te!.^a

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo qb'inchb'in tb'anilx

6 ¹Kyka'yink kyib'a; mi kub' kyyek'i'n kynimb'ila kywutzxjal, noq tu'n kyjawku ka'ylaj kyij'a.^b Qu'n qa ma kub' kyb'inchin ikyjo, nlay tzaj q'o'n jun oyaj kye'y tu'n qMan at toj kya'j. ²Tu'npetzi'n, aj qa ma chi oni'n kyij'jo nti'x ch'in at kye, mi kub' kyb'inchin noq tu'n telku kyqanila kyxolilexjal, tze'nku nb'ant kyu'n xmiletz', aye' nimsil kyib', kyojile' ja te k'ulb'il ex kyxolile' tnam, noq tu'n tkub' kyyolinku xjal qa tb'anilqex. Twutzx kxel nq'ma'n kye'y, qa kyinxla ch'in chojb'iljo ktzajil q'o'n ti'j. ³⁻⁴Qala', aj t-xi kyq'o'n jun onb'il kye yaj, kyq'onxa toj ewajil, tu'ntzin mix a'l jun aku lonte, mixpela jun kyuk'axixa kb'ilte. Qu'n a te qMan Dios, a nka'yin kyij'a toj ewajil, ktzajil q'onte t-xel kye'y ti'jjo lo.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo na'j Dios (Lc. 11:2-4)

⁵Ex aj kyna'n Dios, mi chi oka tze'n kye xmiletz', a wa'lqenaj nchi na'n Dios toj ja te k'ulb'il ex toj xky'ich b'e toj tnam, noq tu'n kyokku ka'yin kyu'nxjal, ex tu'n kyjaw nimsin.^c Me twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa ti'jjo ikyjo, kyinxla ch'in chojb'iljo ti'j. ⁶Qala', aj kyna'n Dios, ku kyokxa tuja, ex kyjpumitz kyja'y. Exsin kux chi na'ntza Dios kyjunala toj ewajil, qu'n ate Dios nka'yin kyij'a toj ewajil, ex ax ktzajil q'o'nte chojb'il kye'y ti'j. ⁷Ex aj kyok ten na'l Dios, nya noq ti'chaqku kchi okil ten q'malte, tze'nku

nb'ant kyu'nxjal, a nya ojtzqi'n Dios kyu'n. Qu'n toj kywutz, nyakuj noq tu'n ikyjo, kchi tzajil b'i'n tu'n Dios; qala' tuk'ax jun jte' yol, me qa nkyna'n toj kyanmi'n. ⁸Mitzin chi oka tze'nqeku' xjal xmiletz' anetzi'n, qu'n noqtzin chi oktza tze'nqce nya nimil. Qu'n ex ojtzqi'nl te kyMan tu'n, na'mxtaq txi kyqani'n alkye nti' kye'y.

⁹Tu'npetzi'n, iky chi na'la Diosji'y kyjalu'n:

Ay qMan Dios, ate toj kya'j, noqit tz'el kyniky'xjal qa xjanxixjo tb'iy.

¹⁰Noqit tku'tzjo Tkawb'ila tzalu'n twutz tx'otx', tu'ntzintla tb'antjo tajb'ila tzalu'n, tze'nkuxjo nb'ant toj kya'j.

¹¹Q'ontzjiy qwa'y nimxix te q'ij ja'lin.

¹²Ex najsimjiy qila, a o b'ant qu'n, tze'nku qe', nkub' qnajs'i'n kyilxjal nchi b'inchin mib'in qi'ja.

¹³Mi ttziyiy tu'n qkub' tz'aaq toj jun joyb'il, aj ttzaj qi'ja;

qala' qo tkloma toj tq'ob' tajaw il.

Qu'n tex te tkyaqil Tkawb'il, ex nimx te tipin, ex jni' tqoptz'ajiyila ja'lin, ex te jun majx.^d

¹⁴Qu'n qa ma kub' kynajs'i'n kyiljo nchi ok lipin kyij'a, ex ikyxjo te qMan Dios, a at toj kya'j, k'wel tnajsin kyila.^e

¹⁵Me qa mix kub' kynajs'i'n kyiljo nchi ok lipin kyij'a, ex ikyxjo te qMan Dios, mi kub' tnajsin kyila.^f

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo tu'n qpa'n wa'yaj

¹⁶Ajtzin tkub' kypa'n wa'yaj tu'n kyna'n Dios, mi kub' kyyek'i'n qa nq'aq'in kyk'u'ja, ex mi chi jaw b'isi'n, tze'nku nb'ant kyu'n xmiletz', aye' nimsil kyib', noq tu'n telku kyniky'tzajil qa nchi pa'n wa'yaj. Twutzx kxel nq'ma'n kye'y, qa o'kx ch'in chojb'iljo ti'jjo lo.

¹⁷Qala', aj kypa'n wa'yaj tu'n kyna'n Dios, kyb'inchim kyib'a, kytxjomil kywutza, ex chi tze'ji'y, ¹⁸tu'ntzin mi tz'ele kyniky'xjal kye'y, qa nchi pa'n wa'yaj; qala' o'kx kyMa'n, ex ax ktzajil q'onte chojb'il kye'y.

^a 5:48 Deu. 18:13. ^b 6:1 Mt. 23:5. ^c 6:5 Lc. 18:10-14. ^d 6:13 1Cr. 29:11. ^e 6:14 Mr. 11:25. ^f 6:15 Mr. 11:26.

A qq'inimil toj kya'j

(Lc. 12:33-34)

¹⁹Mi kub' kychmo'nji'y kyq'inimila tzal'u'n twutz tx'otx', a ja' ta'ye pok' tu'n tyuch'lj, ex ja' aku tz'oke jun ti' kyil'j, ex a ja' aku chi okxi ileq' elq'ilte.^g ²⁰Qala' kychmomji'y kyq'inimila toj kya'j, noq tu'n kyb'inchb'i'n b'a'n, tze'nku taj Dios, qu'n nlaypen kub' pok'ix te', nlay q'ayj, ex nlay tz'ex tu'n ileq'. ²¹Qu'n ja' ta'yex kyq'inimila, axsa kxele lipeye kyanmi'n.^h

Ajo tzaj te qxmilil

(Lc. 11:34-36)

²²Ajo kywutza tze'nku jun tzaj te kyxmilila ex te kyanmi'n. Qa wen kywutza, at spiky'in toj kyanmi'n tu'n tel kyniky'a ti'j tkyaqiljo wen. ²³Me qatzin ma txi kyq'o'n amb'il te kywutza noq tu'n kyka'yi'n ti'jjo nya wen, ex ikyxjo ok k-okil kyanmi'n te nya wen, ex toj qxopin. Mi qe kyk'u'ja ti'j jun kyanmi'n nya wen, qu'n kchi k'wel sb'u'n tu'n, tu'n kyxi q'i'n toj manyor qxopin.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo pwaq

(Lc. 16:13)

²⁴Mix a'l jun aku tz'ajb'in te kab'e tajaw aq'untl. Qu'n k-elil ti'jli'n tnejil, ex k-okil tk'u'jli'n tkab'; mo k-okilj tz'aqle tuk'a tnejil, me b'e'x aku tz'el ti'jlinljo tkab'. Nlayx b'ant tu'n tokin te Dios ex te pwaq.ⁱ

Nchi ok tka'yinte Dios tk'wal

(Lc. 12:22-31)

²⁵Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n kye'y, mi chi b'isi'n ti'j tze'n tten tu'n kyanq'i'n: Qa ti'j kywa'y mo ti'j kyk'wa'y, mo ti'j kyxb'ali'n. ¿Ankye nej; a kywa'y mo a kychwinqilja? ¿Ex atzin kyxb'ali'n mo a kyxmililja? ²⁶Qu'n kyka'yinqektzinji'y tal pich' nchi lipin twutz kya'j; mi nchi awan, mi nchi k'u'n kyawal. ¿Ma tzu'ntzin nchi kyim? Mina, qu'n a kyMa'n, a at toj kya'j, k'a'chilkye. ¿Ma

nyatzin aye kye' nim kyoklin tze'nqeku' tal pich'? ²⁷Qu'n mixpetzin tu'n chi ja meljtza, ¿Ma akutzin txi nimix toj kychwinqiltza nipela jun or?

²⁸¿Ex tiqu'n tzunx chi b'isinx ti'j kyxb'ali'n? Kyka'yinktzi'n tze'n nchi ch'iy'e' jni' t-xmakil k'ul. Mina nchi aq'nin, ex mina nchi chub'in. ²⁹Me kxel nq'ma'n kye'y, qa a qtzan nmaq kawil Salomón ojtxe, tuk'a tkyaqil tq'inimil, s-ok tktxu'n tib' tuk'a t-xb'alin tb'anilx wen, me mix kanine tqoptz'ajiyil t-xb'alin, tze'n ka'yi'n jun tal t-xmakil k'ul.^j ³⁰Qatzin qa nchi ok tktxu'n Diostzjo tal t-xmakil k'ul ikyjo, a loqe tzunx nchi milinx toj koj'b'il ja'lin, me meljo nchi'j b'e'x kchi k'wel b'olj tu'n q'aq'; ¿Yajxsila kyetza? ¿Nyapela kchi okil tktxu'n kye' tu'n Dios? Qu'n qa noq o'kxtza nchi b'isini'y ti'jjo tkyaqiljo lo, antza nyek'ine qa noq tal ch'in kynimb'ila.

³¹Tu'ntzi'n, mi chi b'isi'n, ex mi kyq'ma'y: ¿Ti' kxel qwa'n, mo qa ti' kxel qk'wa'n, mo qa tze'n tten qxb'alin tu'n tok? qa chi hiji'y. ³²Qu'n ayetzin kye' txqantl xjal, a nya nimil, nimx nchi jaw melj kye' ti'j tkyaqiljo lo. Me metzi'n kyetza, at jun kye' kyMan toj kya'j, a ojtzi'n tu'n alkye atx taj kye'y. ³³Tu'npetzi'n, kyjyomtzi'n Tkawb'il qMan toj kya'j te tnejil, ex kyb'inchinkuji'y a tz'aqle toj twutz, ex okpetzin ktzajil kyk'mo'ntza tkyaqiljo txqantl. ³⁴Mi chi b'isin kye' ti'jjo nchi'lj, qu'n nchi'jxi te', ex tex te' tkyaqiljo kb'ajil toj. Qu'n toj jun q'ij nimku aku b'aj.

Nya wen tu'n qok kawil ti'j tnimb'il

juntl

(Lc. 6:37-38, 41-42)

7 ¹Mi chi oka kawil kyib'aj kynimb'il txqantl, tu'ntzintla mi kawine Dios kyib'aja. ²Qu'n kchi okila toj xjelb'il tu'n nchi kawi'n kyib'aj txqantl. Atzi'n nuk'b'il lo ikytzi'n tze'n nchi milo'n kyil'j txqantl. Tu'ntzi'n, jni'x malb'il k-okil

^g6:19 Sant. 5:2-3. ^h6:21 Lc. 12:34. ⁱ6:24 Lc. 16:13. ^j6:29 1Re. 10:4-7; 2Cr. 9:3-6.

kyq'o'n kyil'j txqantl, ikyxjo k-okil kyil'ja tu'n Dios.^{k 3-4} Nya wen tu'n tyolb'i'n ti'j juntl, qu'n ikytzi'n tze'nku jun xjal tokx jun ma tij tze toj twutz, exsin tajtz tu'n tetz ti'n jun tal netz' tz'is toj twutz juntl tuk'a. ¿Tze'ntzin tten tu'n t-xi tq'ma'n te termána: Yo'nkutzin nej, tu'n tetz wi'n tz'is toj twutza, ex mi na'n'l te tu'n, qa at jun ma tij tze tokx toj twutza?⁵ Xmiletz'a. Il ti'j tu'n tetz ti'njiy te nej a ma tij tze tokx toj twutza, tu'ntzin tlontejij tal netz' tz'is tokx toj twutz termána.

⁶B'a'nqexa noq txi kyq'onji'y tumil, a tz'aqle twutz Dios, kye xjal, aye' noqx nchi yasin ti'j Tb'anil Tqanil, qu'n okla k-elil kyil'jlin kyyola, mo tze'nqeku' jun kuch nipela tu'n t-xi' jun q'inimil kye, noq aku b'aj kywa'b'in. Ex aku chi tzaj meltz'aj kyil'ja tze'nku jun tx'u'j tx'yan.

Qo qanin, qo jyon, ex qo q'olb'in; qu'n ktzajil ttzaq'win Dios
(Lc. 6:31; 11:9-13)

⁷Qa ma txi kyqani'n, ktzajil tq'o'n Dios; qa ma chi jyo'n ti'jjo t-xilin tajb'il qMan, ex knetil kyu'n; ex qa ma txi kyq'olb'i'n toj kyna'j Diosa, ex ktzajil ttzaq'win kye'y. ⁸Qu'n alkye nqanin jun ti', ok k'metil tu'n; ex alkye njoy'nixix, ok knetil tu'n; ex alkye nq'olb'in, ex ok ktzajil tzaq'win.

⁹Qu'n ¿Ma akutzin txi kyq'o'n kye' jun ab'j te jun kyk'wala, qa ma tqanin twa? ¹⁰¿Mo txi kyq'o'n jun kan te, qa ma tqanin jun tchi' kyix? ¡Mina! ¹¹Qu'n exla qa aj ilqi'y, me tililx ti'j kxel kyq'o'n jun tb'anil ti' te kyk'wala. ¿Yajtzila' te kyMa'n at toj kya'j? ¿Ma nlaypela tzaj tq'o'n jun tb'anil ti' kye', aye' nchi qanin ti'j?

Jun t-xilin tumil tu'n Jesús tib'aj tkyaqiljo lo
(Lc. 6:31)

¹²Tu'npetzi'n, kyb'inchinkuji'y kyuk'a txqantl, a tze'nku kyaja tu'n tkub' kyb'inchin txqantl kyuk'iy. Qu'n a

nuk'b'il lo, ikyx t-xilin tojjo ojtxe kawb'il ex jni' kyyol yolil Tyol Dios ojtxe.

A tal much' tjpel ex tal much' b'e
(Lc. 13:24)

¹³Ku kyokxa tojjo tal tjpel b'e tal much' te chwinqil. Qu'n atzin ma tij tjpeljo ma tij b'e, tb'anilx wen toj kywutzxjal, ex ma nintz nb'aj b'et toj; me atzin b'e anetzi'n nqox ti'n toj najin. ¹⁴Me atzin tal much' tjpel exsin b'e tal much' nqox ti'n toj chwinqil te jun majx, ex nya ila' taj tu'n tb'et toj.

T-xnaq'tzb'in Jesús kyil'j kyb'inchb'inxjal
(Lc. 6:43-44)

¹⁵Kya'yimtzin kyib'a kyejo sb'ul yol, aye' n-ok kyq'o'n kyib' te yolil Tyol Dios. N-ok kyq'o'n kyib' te nimil ex tal mutxin xjal wen, tze'nku jun tal rit; me toj kyanmin manyor xol'jqex. ¹⁶Me noq ti'jjo kyb'inchb'in k-elile kyniky'a kye, qu'n ikytzi'n tze'nku jun tze, n-el tniky'tzajil noq ti'jjo twutz. Qu'n nlay tz'el jun uv ti'j tqan tx'i'x; ex nlay tz'el jun iw noq ti'j jun tqan k'ul. ¹⁷Ikytzi'n tze'n jun tze, qa tb'anilx tze, ex tb'anilqe twutz chi elil te lob'j. Ex qa mina, nlay chi el twutz tb'anil. ¹⁸Qu'n jun tze wen, nlay tz'el twutz nya wen. Ex jun tze nya wen, nlay tz'el twutz wen. ¹⁹Qu'n tkyaqiljo tze, qa nya wen twutz s-el, kjawil tx'emit, ex k-okix toj q'aq'.^l ²⁰Tu'npetzi'n, noq ti'jjo kyb'inchb'in, k-elile kyniky'a kye qa wen xjalqe mo minaj.^m

Nya qkyaqilx qo okix toj Tkawb'il Dios
(Lc. 13:25-27)

²¹Qu'n nya qkyaqiljo nkyq'ma'n we'y: WAjaw, wAjaw, kchi okix toj Tkawb'il Dios toj kya'j. Qala' okqexjo, aye' nkub' kyb'inchin a tajb'il nMa'n, a at toj kya'j.ⁿ ²²Qu'n aj tpon q'ij te pa'b'in twutz Dios, nimxjal kq'malte we'y: WAjaw, wAjaw, ma qo yolín qe ti'j tb'iy, ex tuk'a tipin tb'iy, i b'aj ex taq'n'il tajaw il toj

^k7:2 Mr. 4:24. ^l7:19 Mt. 3:10; Lc. 3:9. ^m7:20 Mt. 12:33. ⁿ7:21 Lc. 6:46.

kyanminxjal qu'n; ex noq tuk'a tipin tb'i'y, b'ante' nim techil tipi'n qu'n. ²³Ex oktzin kxel nq'mantza kye: Nya weqi'y. Chi laq'exa nk'latza, qu'n b'inchil ilqi'y.^o

Kab'e wiq tq'uqil qchwinqil

(Mr. 1:22; Lc. 6:47-49)

²⁴Tu'npetzi'n, kykyaqiljo nchi b'in nyola, ex nkub' kyb'inchin tze'nku nxi nq'ma'n, ikyqetzi'n tze'nku jun xjal at t'nab'l, a kux tq'o'n ab'lj te tq'uqil tja, tej tjaw tb'inchin. ²⁵Tej ttzaj jb'al, ch'i'y nim a' ti'jile, ex tzaj txqan kyq'iq' ti'j. Me mix yekchix, qu'n tu'n tjaw tq'uqil ab'lj kujxix. ²⁶Me ayetzi'n nchi b'in ti'j nyola, ex mi nkub' kyb'inchin tze'nku nxi nq'ma'n, ikyqetzi'n tze'nku jun xjal nti' t'nab'l, a jaw tb'inchin tja tib'aj t'z'awin. ²⁷Ex tej ttzaj txqan jb'al, ch'i'y nim a' ti'jile, ex tzaj txqan kyq'iq' ti'j. B'e'ex iky' pak'chaj, qu'n b'e'ex el yulj t'z'awin tjaq'.

²⁸Tb'ajlinxitzin tyolin Jesúsjo ikyjo, b'e'ex i jaw ka'y'aj xjal ti'l'jjo t-xnaq'tzb'il, ²⁹qu'n atzin t-xnaq'tzb'il tb'anilix tuk'a tkyaqil toklin Dios, ex mikyxi' tze'n kyxnaq'tzb'il xnaq'tzil ti'j ojtxe tkawb'il Judiy.^p

Tej tq'anit jun xjal tu'n Jesús yab'taq tu'n tx'a'k, a noq n-el lemimin

(Mr. 1:40-45; Lc. 5:12-16)

8 ¹Tej tmeltz'aj Jesús twi' wutz, nimx txqan xjal ok lipe ti'j. ²Me tzaj laq'e jun ichin tk'atz Jesús, yab'taq tu'n jun tx'a'k, a noq n-el lemimin. Ex kub' meje twutz Jesús, ex xi tq'ma'n: WAjaw, qa taja, b'a'n tu'n nkub' tq'ani'n tuk'a nyab'ila.

³Noq ok tmiko'n Jesús, ex xi tq'ma'n te: Waja. iB'e'ex ma q'anita ja'lin!

Noq tej t-xi tq'ma'n Jesúsjo yol ikyjo, b'e'ex q'anitkux te jun majx.

⁴Ex xi tq'ma'ntl Jesús te: B'i'nkuy. Mi txi tq'ma'n te a'la.^q Qala' ku txi'y, ex yek'inx tib'a te kypale aj Judiy, ex q'onxa jun oyaj te aq'b'il chjonte, tu'n ma tzul Dios tey, a tze'nkuxjo kub' ttz'ib'in Moisés ojtxe, tu'ntzin kyb'in texjal qa ma q'anita.

Tej tq'anit taq'nil jun xo'l q'aq', a nya aj Judiy, tu'n Jesús

(Lc. 7:1-10)

⁵Tej tokx Jesús toj tnam Capernaum, tzaj laq'e jun ichin, nejinel kye xo'l q'aq'; tuk'a kub'sb'il twutz, ⁶xi tq'ma'n kyjalu'n: WAjaw, noq sami'y. At jun we' waq'nil tkub' twi' watb'il. Mi nyekjl, ex nim kyixk'oj n-iky'x tu'n.

⁷Xi tq'ma'n Jesús te: K'a' chinka q'anilte.

⁸Ex xi ttzaq'win nejinel: WAjaw, nti'x we' woklin, tu'n tokxa toj nja'y. Qala' noq q'ma'nx jun Tyola, ex b'e'ex kwe'b'il we' waq'nil. ⁹Qu'n ikyqinx weji'y at we' kawilwe, me ex ite' xo'l q'aq' ite'kx tjaq' nkawb'ila. Qatzin ma txi nq'ma'n te jun kyjalu'n: Kux txi'y, ex b'e'exsin kxeltz; ex qa: Kux tzaja, qa nchijiy te juntl, ex b'e'ex ktzajil. Ex qa: B'inchinkujiy lu'n, qa nchijiy te waq'nila, ex b'e'ex k'wel tb'inchin. Ikytzi'n, n-el niky'ji'y ti'ja, qa aku q'anj noq tu'n Tyola.

¹⁰Tej tb'inte Jesúsjo ikyjo, b'e'ex jaw ka'y'aj, ex xi tq'ma'n kye lipaqe ti'j kyjalu'n: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y; b'ajxi nb'intiy jun xjal kyxol kykyaqil aj Israel iky t'nimb'iljo tze'nku t'nimb'iljo ichin lo. ¹¹Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n qa nimjo xjal nya Judiy, ktzajil toj tjawitz q'ij ex toj telix, ex kchi k'wel qe wa'l tuk'a Abraham, tuk'a Isaac ex Jacob toj nintz q'ij toj Tkawb'il Dios toj kya'j.^r ¹²Me ayetzin kye!, a mi nxi kynimin, exla qa Judiy, a tu'ntaq kyten tojjo nintz q'ij, ok chi xel xo'yit toj manyor qxopinx, a ja' kchi oq'ile, ex kchi ju'ch'ile kyste tu'n nim kyixk'oj.^s

¹³Ex xi tq'ma'n Jesús te nejinel: Kux tz'aja t'jaj. Qu'n tze'nkuxsi'n ma txi t'nimi'n, ikyx kb'antiljo.

Ex atzin tej q'a, jun paqx q'anit.

¹⁴Ex b'e'ex i xi' Jesús tzma tja Pegr.

Tej tkub' tq'anin Jesús tnana t-xu'jil Pegr

(Mr. 1:29-31; Lc. 4:38-39)

Tej tkanin Jesús tja Pegr, ok tka'yin tnana t-xu'jil Pegr ku'xleta'q tib'aj watb'il tu'n kyaq. ¹⁵Ok tmiko'n Jesús tq'ob', ex b'e'ex ul Dios te, ex njawuk we', ex n-ok tenku b'inchil ch'in ti' kye.

^o 7:23 Sal. 6:8. ^p 7:29 Mr. 1:22; Lc. 4:32. ^q 8:4 Mr. 1:44; Lc. 5:14. ^r 8:11 Lc. 13:29. ^s 8:12 Mt. 22:13; 25:30; Lc. 13:28.

Tej tkub' tq'anin Jesús nimku yab'
(Mr. 1:32-34; Lc. 4:40-41)

¹⁶Tej qok yupj, ax txqan xjal i ul q'anil kyyab', aye' tzyu'nqetaq tu'n taq'nil tajaw il. Ex junch'inx Tyol xi tq'ma'n kye taq'nil tajaw il, ex b'e'x i b'aj ex toj kyanmin, ex nimku txqantl yab' b'e'x i b'aj q'anit tu'n. ¹⁷O b'antjo lu'n tu'n tjapi'n yol, a kub' tyolin yolil Tyol Dios ojtxe, a Isaías, tej tq'mante:

Ate tzaj mojinqe toj sikytlin.
Ex a el q'inte jni' yab'il qi'j.^t

Tej kyajtaq nimku xjal tu'n kyxi lipe
ti'j Jesús
(Lc. 9:57-62)

¹⁸Tej tok tk'a'yin Jesús txqan xjal otaq tz'ok chmet ti'jile, xi tq'ma'n kye t-xnaq'tzb'in, tu'n kyiky'x tuk'a tjajxi nijab'. ¹⁹Antza, xi laq'e jun xnaq'tzil ti'j ojtxe tkawb'il Judiy tk'atz, ex xi tq'ma'n te: Xnaq'tzil, waja tu'n nxi lipe'y ti'ja, ja'chaqx txiyitza, chi'.

²⁰Xi ttzaq'win Jesús te: ¿Ma twutzixsin tey qa aku txi lipe'y wi'ja? Me majx kxel nq'ma'n tey: At kye wech kyjul te kynajb'il; ex at kye pich' kypaqb'il. Me metzin we', a Tk'wal Ichin, nipe ja' tu'n nxi q'ejeje ch'in, nti'.

²¹Attaq juntl otaq tz'ok lipe, me b'e'x xi tq'ma'n te Jesús: Taa, q'ontza amb'il we'y qu'n atzin ntatiy ma tijin. ¿Nlaypela chin kub' tayo'n ch'in tzmaxi tu'n tkyim, ex tu'n tkux nmuqu'n? Exsintla xinx lipetza ti'ja.

²²Me xi ttzaq'win Jesús: Lipeka wi'ja ja'lin. Chi tenku kye', a kyiminneq toj kynimb'il, k'a' kux kymuqu'n kye' kyib'.

Tej tmiyet kyq'iq' ex nijab' tu'n Jesús
(Mr. 4:35-41; Lc. 8:22-25)

²³Tb'ajlinxi' ikyjo, okx Jesús toj bark, ex o xi lipe'y ti'j, a awo'y t-xnaq'tzb'in. ²⁴Me n-okku ten txqan q'anqyaq tuk'a txqan kyq'iq' toj nijab'; b'e'x b'aj okx piq'lj txqan a' tzma toj bark. Exsin otaq tziky' ktan Jesús. ²⁵Me awotzin qe, a

t-xnaq'tzb'in, b'e'x o xi'y k'asilte tu'n qxob'ila, ex xi qq'ma'n te: iQAjaw, qo tkloma! Ch'ix qxi mulq'aj toj a'.

²⁶Ex tzaj ttzaq'win Jesús qe'y: ¿Tiqu'n nchi tzaj xob'a? Noqxla tal ch'in kye kynimb'il wi'ja.

Tej tb'aj tq'ma'n ikyjo, jaw we'ks Jesús, ex nxiku tq'ma'n te kyq'iq' ex te a', tu'n kykub' qen. Ex texjo paq, b'e'x b'aj kub' nume tkyaqil.

²⁷B'e'x o jaw ka'ylajxa ti'j, ex o b'aj jaw yoli'n qxolxa: ¿Alxsila kye' xjal ikyjo; a ajin kyq'iq' ex a' ma chi kub' niminte?

Tej kyex tlajo'n Jesús taq'nil tajaw il
toj kyanmin kab'e xjal aj Gadara
(Mr. 5:1-20; Lc. 8:26-39)

²⁸Tej tpon Jesús tjajxi a' toj tx'otx' te Gadara, i etz kab'e ichin kyoj muqb'il kyimin, tokxtaq taq'nil tajaw il toj kyanmin. Nchi b'aj oktaq lipin kyi'jxjal; tu'ntzi'n, mixtaq a'lx n-iky' tojjo b'e antza. I tzaj laq'e tk'atz Jesús, ²⁹exsin i jaw xch'intz kyjalu'n: Ay Jesús, Tk'wal Dios. ¿Ti' taja qi'ja? ¿Ma tzula yayil qe'y, ex na'm tpon tq'ijil pa'b'in?

³⁰Nqayintaq nb'aj wane txqan kuch. ³¹Ayetzi'n taq'nil tajaw il i jaw kub'sin kywutz te Jesús kyjalu'n: Qa ma qo etz tlajo'n toj kyanminjo xjal lo, tziyintza qe'y, tu'n qokxa kyoj kyanmin kuch.

³²Ex xi ttzaq'win Jesús kyjalu'n: Kux che'xtza, chi Jesús kye.

B'e'xsin i b'ajetz toj kyanmin ichin, ex i b'aj okx kyoj kyanmin kuch. Me ayetzi'n tal kuch b'e'x i b'aj xi' toli kyib' twi' xaq, ex nqayinkutaql toke jun tij nijab'. B'e'x i b'aj jiq'we antza.

³³Me ayetzi'n nchi b'aj kyik'lentaq kuch, b'e'x i kub' toj b'e tu'n kyxob'il. Tej kyanin toj tnam, i ok ten q'malte kyexjal ti' otaq b'aj kyi'jjo kuch ex kyi'jjo ichin, aye' tzyu'nqetaq kyu'n taq'nil tajaw il. ³⁴Tu'ntzi'n ikyjo, kykyaqiljo jni' xjal toj tnam, b'e'x i b'aj tzaj lolte Jesús. Tej tok kyka'yin ikyjo, i kub'sin kywutz te Jesús, tu'n tiky' ja' ta'yetaq.

^t8:17 Is. 53:4.

Tej tkub' tq'anin jun kox tu'n Jesús

(Mr. 2:1-12; Lc. 5:17-26)

9 ¹Tb'ajlinxi' ikyjo, okx Jesús toj bark, ex ik'y'x tjlajxi nijab', ex kanin toj ttanim. ²Antza, pon kyiqin jun ichin, a noq otaq tz'ok k'olpaj ku'xletaq tib'aj tku'xb'il. Tej t-xi tka'yin Jesús qa q'uqlekaq kyk'u'j ti'l'j tu'n tq'anj, xi tq'ma'n te yab': Ay, nk'wal, nimsinx tk'u'ja, qu'n ayetzi'n tila ma chi kub' najsit ja'lin.

³Ite'taq junjun xnaq'tzil ti'l'j ojtxe kawb'il antza. Tej tok kyb'i'n ikyjo, kub' kyximin: Tze'ntzin tten n-el tzaqpaj ttzi ichin ikyjo. Noq nxo'n te' yol til'j Dios tu'n tyol.

⁴Me ante Jesús b'e'x el tniky' ti'l'jjo nkub' kyximintaq, ex xi tq'ma'n kye: ¿Tze'n tten n-okxjo nya b'a'n toj kynab'la? ⁵¿Ankye junx tz'ele, tu'n t-xi q'met; tu'n tkub' najsit til jun xjal, a tze'nkuljo tu'n t-xi q'met: We'ksa, ex kux b'eta? ¿Ma nyapela a te kujxixjo a tu'n najsit til jun xjal? ⁶Me mi xi kynimi'n qa ikyjo. Me atzin ja'lin, kxel nyek'i'n kywutza qa ayi'n we', a Tk'wal Ichin, at wokli'n tzalu'n twutz tx'otx', tu'n tkub' nnajsit'n kyilxjal te jun majx.

Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n te yab': iWe'ksa! iQ'inxjiy tku'xb'ila, ex kux tz'aja t'jaj!

⁷Texjo paq, b'e'x jaw we'ks tej yab', ex b'e'x aj t'ja.

⁸Tej tok kyka'yinxjal ikyjo, b'e'x i b'aj jaw ka'y'aj. Ex jaw kynimsin tb'i Dios, tu'n tok kyka'yin, qa otaq tzaj q'o'n kyoklinxjal tu'n kyq'anit yab' kyua'n.

Tej ttzaj ttxko'n Jesús Matey tu'n tok

te t-xnaq'tzb'in

(Mr. 2:13-17; Lc. 5:27-32)

⁹Tej tiky' Jesús antza, in xi tka'yi'n ayi'n, Matey, q'uqleqintaqa toj jun tal ja te peyb'il pwaq tu'n tajb'in kye aj Rom, a nchi kawintaq kyib'aj aj Israel. Tzaj tq'ma'n Jesús we'y: Lipeka wi'l'jach.

Ex b'e'x in ik'y' lip'e'y ti'l'j Jesús.

¹⁰Juntl maj, nwa'ntaq Jesús toj nja'y junx kyuk'a txqantl t-xnaq'tzb'in. Ex ila'ku peyil pwaq exqetzi'n junjun aj il ite'taq antza, ex o ok qe'y ti'l'j me'x junx tuk'a Jesús.

¹¹Atzaj te' tok kyka'yin Parisey ikyjo, i b'aj jaw qanlaj kyxolile, ex xi kyqanin qe'y, a awoly t-xnaq'tzb'in: ¿Tze'ntzin toke ikyjo? A kyxnaq'tzila nwa'n kyuk'a aj peyil pwaq, ex kyuk'a noq ti'chaqku ma' xjal aj il, chi chi'.

¹²Me tej tb'inte Jesús ikyjo, xi tq'ma'n kye: Ayetzi'n b'a'nqe nti' kye tajb'in q'anil kye; meqetzi'n yab'qe, atpen kye' tajb'in kye. ¹³Tu'npetzi'n, kux che'xa, ex noqit tz'el kyniky'a te t-xilinjo yol lo toj Tu'jil Tyol Dios:

Atzin waji'y, tu'n tten tq'aq'b'il

kyk'u'ja kyxolxa,

ex nya noq tu'n kyok te'n patil

kychib'jil alu'mj te chojb'il kyila."

Tu'npetzi'n, chi Jesús, nya ma chin tzaj we' txkol kye xjal nb'aj kub' kyb'isin qa b'a'n kyten; qala' ayin weji'y ma chin tzaj txkolkye, aye' b'inchil ilqe, ex tu'n tkub' najsit kyil.

Jun kyxjexjal ti'l'jjo tu'n tkub'

kypa'nxjal wa'yaj

(Mr. 2:18-22; Lc. 5:33-39)

¹⁴Jun maj, i pon t-xnaq'tzb'in Juan, a Jawsil A', tk'atz Jesús, ex xi kyqanin te: ¿Tze'ntzin tten qe' exqetzi'n Parisey noqx nqo pa'nkuy wa'yaj tu'n qna'n Dios, ex ayetzin kye' t-xnaq'tzb'i'n mina?

¹⁵Xi ttzaq'win Jesús: ¿B'ispela aku chi tene kye' xjal, a txokenjqe toj jun mejb'lin, exsin at chmilb'aj kyxol? Qu'n toj jun mejb'lin, nim tzaljb'il at, ex nim wa'n nb'aj b'aj. Ikyqetzin weji'y nxnaq'tzb'in, qu'n loqi'n intin kyxol. Me pon kanin jun q'ij, ja' tu'n wele naja, ayi'n a ikyx tze'nku chmilb'aj kyxol. Ajtzin tjapin kaninjo q'ij anetzi'n, okpertzile k'wel kypa'ntz wa'yaj tu'n kyna'n Dios wen.

¹⁶Ex ti'l'jjo lo kxel nq'ma'n kab'e tumil kye'y: Tnejil, qa kyaja tu'n tkub'

kyslepi'n jun xb'alin ttx'aqin, nlay kub' kyq'o'n jun slepb'ilte saq, qu'n ajtzin tku'x txetjo saq, b'e'x k-okil juk'paj, exsin b'e'x k-elix laqj txqantljo ttx'aqin.

¹⁷Ex tkab', tze'n aj tkux b'inchit vin; nlay ku'x b'inchit toj jun ttx'aqin tz'u'n, qu'n ajtzin tloqlin, b'e'x aku tz'ex laqj, ex noq aku chi kub' najx kykab'il. Tu'ntzintzjo, il ti'lj tu'n tkux b'inchit vin toj jun saq tz'u'n, tu'ntzin mi chi kub' naje kykab'il. Ikytzi'n wejilj nxnaq'tzb'il, nlay b'ant tu'n tok smet tuk'a juntl tumil.

Tej tkub' tq'anin Jesús kab'e xjal
(Mr. 5:21-43; Lc. 8:40-56)

¹⁸Tzmetaq nyolin Jesús kyil'jjo lu'n, tej tkanin jun nejinel kyxol aj Judiy. Kub' meje twutz, ex xi tq'ma'n te: Ma kyim jun nk'wala txin. Me qa ma tzaja, ex qa ma kub' tq'o'n tq'ob'a tib'aj, kjawil anq'in juntl majl.

¹⁹Jaw we'ks Jesús, ex b'e'x i xi' junx quk'iy, awo'y t-xnaq'tzb'in.

²⁰Me toj b'e' attaq jun qya, otaq b'ant kab'lajaj ab'q'e tyab'tlin tu'n kyyab'il. Tzaj laq'e ti'ljxi Jesús, ex ok tmiko'n ttxa'n t-xb'alin, ²¹qu'n kub' tb'isin, qa noq tu'n tok tmiko'n ttxa'n t-xb'alin, b'e'x k-elil we'.

²²Aj meltz'aj Jesús ti'ljxi, atzin te' flon te' qya, xi tq'ma'n te: Nk'wal, noq tu'n tnimb'ila wil'ja, ma q'anita jal'in.

Texjo paq, b'e'x we' tej qya.

²³Tej tokx Jesús toj tja nejinel, ok tka'yin noql nchi b'aj chimb'in kyej chinb'il ti'lj kyimnin, ex nchi b'aj oq'jo jni' xjal ti'lj. ²⁴Xi tq'ma'n Jesús kye: Ku kyb'aj exa pe'n. Qu'n a tal txin lo nya ma kyim, qala' noq nktan.

Me noqx i b'aj jaw tze'n xjal ti'lj.

²⁵Me b'e'x i b'ajetz tlajo'n xjal pe'n. Atzaj te' tokpin Jesús tuja, ex jaw ttzyu'n tq'ob'jo tal txin, ex b'e'x jaw we'ks.

²⁶Tu'npetzi'n, b'e'x el tqanil toj tkyaqil tx'otx' antza, ti' otaq b'aj.

Tej tkub' tq'anin Jesús kab'e mox

²⁷Tej tetz Jesús antza, ok lipe kab'e mox ti'lj, nchi xch'in wen: Ay Tyajil qtzan nmaq kawil David, q'aq'intz tk'u'ja qi'ja.

²⁸Atzin tej tokx Jesús toj jun ja, i tzaj laq'e mox tk'atz, ex xi tqanin kye: zOktzin kxel kynimi'n, qa aku tzul Dios kyely wu'n?

Ex tzaj kytzaq'win: Ok, Tata, chi chi'.

²⁹Ex ok tmiko'n Jesús kywutz, ex xi tq'ma'n kye: Tze'nkuxsintzjo kynimb'ila, ikyxsin kb'ajiltzjo.

³⁰Ex b'e'x i ka'yin kywutz. Me xi toqxeninxix Jesús kye kyjalu'n: Me mi kub' kyyolin kye' kywutzxjal.

³¹Me mix tpa'yix kyk'u'lj, qu'n noq te' kyetz antza, nkub'ku kyyolin kyexjal toj tkyaqiljo tx'otx' antza, qa a Jesús otaq q'aninkye.

Tej tkub' tq'anin Jesús
jun mib'in yolin

³²Nchi etzkutaqjo ayej moxqetaq, tej tul q'i'n juntl ichin, a mib'in yolin te Jesús, qu'n tokxtaq jun taq'nil tajaw il toj tanmin. ³³Ex ikyxjo, ex b'e'x etz tlajo'n Jesús taq'nil tajaw il toj tanmin, ex b'e'x b'antkux tej xjal tyolin. Jotxjo jni' xjal b'e'x i b'aj jaw ka'yilajx kywutz ikyjo, ex kyq'ma: B'ajxpetzin qla'yix toj tkyaqil tx'otx' te Israel jun ti' tze'nku lo.

³⁴Me ayetzin kye' Parisey, b'e'x jaw kyiky'in kye', ex kyq'ma: Axte tajaw il ma tzaj q'onte toklin ichin lo, tu'n kyetz taq'nil tu'n toj kyanminxjal, chi chi'."

Ntzaj q'aq'in tk'u'lj Jesús kyil'xjal

³⁵Nxnaq'tzintaq Jesús ti'lj Tkawb'il Dios ex ti'lj Tb'anil Tqanil kyojile jni' mu'x ja te kynab'l Judiy Dios. Kyojile jni' tnam ex kojib'il nq'anintaq tkyaqil wiq yab'il kyil'j xjal ex tkyaqil wiq kyixk'oj."^w ³⁶Tzaj q'aq'in tk'u'lj Jesús ti'lj kyten xjal, qu'n ikyqe tze'n jun ch'uq rit, mix a'l kyik'lelkye, ex nti' tumil kyb'e, tze'n tu'n kyxa'ye.^x

^v9:34 Mt. 10:25; 12:24; Mr. 3:22; Lc. 11:15. ^w9:35 Mt. 4:23; Mr. 1:39. ^x9:36 Num. 27:16-17; 1Re. 22:17; 2Cr. 18:16; Jer. 50:6-7; Zac. 10:2; Mr. 6:34.

³⁷Tu'npetzi'n, tzaj tq'ma'n Jesús qe'y, awo'y t-xnaq'tzb'in: Kxel nq'ma'n qa atzi'n kytenxjal lo twutz Dios, ikytzi'n tze'n tqan awal, ex nya ila' aq'n'il ti'j.

³⁸Tu'npetzi'n, kyqanixa te qMan Dios, a tAjaw awal, tu'n kytzaj tasma'n aq'n'il ti'j awal.⁷

**Tej tjaw tsk'o'n Jesús kab'lajaj
t-xnaq'tzb'in**

(Mr. 3:13-19; Lc. 6:12-16)

10 ¹O tzaj ttxko'n Jesús, a awo'y kab'lajaj t-xnaq'tzb'in, ex tzaj tq'o'n qokli'n tu'n kyetz qlajo'n taq'n'il tajaw il toj kyanminxjal, ex tu'n tkub' qq'ani'n tkyaqil wiq yab'il ex kyixk'oj. ²Ex atzin qb'i'y kab'lajaj t-xnaq'tzb'in: Tnejil Simun, a Pegr tb'i; ex Andrés, a titz'in; Santyaw ex Juan, kyitz'in kyib', aye' tk'wal Zebedey; ³Lip; Bartolomey; Tmas; ex ayi'n, Matey, a peyil pwaqtaq; Jacob, a tk'wal Alpey; Tadey; ⁴Simun, a toktaqljo q'olb'in te te Celote;⁵ ex Judas Iscariot, a ok meltz'aj k'ayil te Jesús.

**Tej kyxi tasma'n Jesús t-xnaq'tzb'in
q'mal Tb'anil Tqanil kolb'il**

(Mr. 6:7-13; Lc. 9:1-6)

⁵Ex b'e'x o xi tasma'n Jesús tuk'a jun nuk'b'il kyjalu'n: Mi che'xa toj kytanim nya aj Judiyqe; ex mi chi okxa toj kytanim aj Samaria. ⁶Qala' antza k'a' che'xi'y kyxol aj Judiy, qu'n najnin ite' tze'nku rit toj k'ul nti' kyik'lelkye. ⁷Ku kyxi'y yolil Tb'anil Tqanil Tkawb'il Dios at toj kya'j, a ma tzaj laq'e ja'lin. ⁸Kyq'aninekuji'y yab'; k'a' chi jaw kyanq'si'n kyimnin juntl majl; kyq'aninekuji'y yab'qe tu'n nim tx'a'k; ex kylajomilqexji'y taq'n'il tajaw il toj kyanminxjal. Noq ma txi oyitjo kyokli'n lo noq kukxjo, ex mi txi kyqanin twi' kyk'u'ja ti'jjo kb'antil kyu'n tuk'a.^a

⁹Mi txi ky'i'n q'anpwaq, saqpwaq mo tze'n juntl pwaq toj kyb'e'y. ¹⁰Ex mi txi ky'i'n jun tal kychu'xa; ex mi txi ky'i'n kyxb'ali'n te tx'ixpil kyil'ja; nixpe juntl

muj kyxjab'a, ex nipe jun kytze'y. Nya tiq'u'n'il, qu'n jun aq'n'il il ti'j tu'n ttzaj q'o'n twa.^b

¹¹Aj kykani'n toj jun tnam mo jun tal kobj'il, kyjyoma tja jun xjal wen, tu'n tok qe kyk'u'ja ti'j. Ex ku kynaja'n tuk'a toj tja, ajxi tpon q'ij tu'n kyiky'a.^c ¹²Aj kykani'n tja, chi q'olb'i'n tuk'a mutxb'il kye' najleqe antza tuk'a tnu'k'b'il Dios.^d ¹³Qa ikytaqku kyaj xjaljo, b'a'ntzintz; me qa mina, ex qa b'e'xtaqku xja kyiky'ina, me atzin a kyajtaqa kyuk'a, noq ma tz'el naj.^e ¹⁴Exsin qa b'e'x xi jaw lipin kyil'ja, ex qa mi xkub' kyb'i'n kyyola, ku kyetz tojjo ja mo tojjo tnam anetzi'n. Kychtomila quq ti'j kyqa'n te jun yek'b'il kye, qa kyky'e'x ti'j Tyol Dios.^f ¹⁵Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa toj tq'ijil pa'b'in twutz Dios, kujxixtljo tkawb'il Dios ktzajil kyib'aj, tze'nku tzaj kyib'ajjo xjal ojtxe kyojjo tnam Sodoma ex Gomorra, tej kyb'aj tu'n q'aq'.^g

Tzul yajb'il q'ij tu'n tpaj qnimb'il

¹⁶iKa'n! Kchi xel nsma'n tze'nqeku' rit kyxol xo'j.^h Me chi okxixa xtij tze'nku jun kan, ex b'uninxix tze'nku jun tal palom. ¹⁷B'a'nqexa, qu'n kchi xe'l q'o'n kyu'n toj kyq'ob' kawil, ex kchi okil lipin kyil'ja kyojjo mu'x ja te kyna'b'l'xjal Dios. ¹⁸Ex okpe kchi xel q'i'n kywutz nejinel ex nmaq kawil, noq tu'n npaja, qu'n ikytzin k-elile kyniky'tzajilji'y kyu'n nejinel ex kyu'n jni' nya nimil, qa nimilqil'y wi'ja. ¹⁹Me ajtzin kyxi q'o'n toj kyq'ob' aj kawil, mina chi jaw b'isi'n ti' kxel kyq'ob'ina, ex tze'n tu'n tb'ant kyyoli'n. Qu'n ajtzin kyok ten yolil, ax Dios ktzajil q'o'nte ttxolil kyyola. ²⁰Qu'n nyaqe kye' kchi yolil, qala' ate Xewb'aj Xjan, a T-xew kyMa'n, k-yolil kyil'ja.

²¹Qu'n kyxol xjal nya nimil, ayex itz'imb'aj kchi k'wel b'yonte itziky'b'aj, mo aye' itziky'b'aj kyil' itz'imb'aj. Ayex chi xel q'onte kyk'wal toj kyimin, ex ikyqex k'walb'ajjo ayex chi okil meltz'aj kyil' kytata, ex chi xel kyq'o'n tu'n

⁷9:38 Lc. 10:2. ^a10:4 Celote tb'i jun xjal tajq'oj kywutz tkawb'il aj Rom. ^a10:8 Mr. 6:7-13. ^b10:10 Lc. 10:7; 1Co. 9:14; 1Tim. 5:18. ^c10:11 Lc. 10:7. ^d10:12 Lc. 10:5-6. ^e10:13 Lc. 10:6. ^f10:14 Lc. 10:10-11; Kyb'i. 13:51. ^g10:15 Gen. 19:24-28; Mt. 11:23-24; Lc. 10:12. ^h10:16 Lc. 10:3.

kykyim.ⁱ ²²Ex chi elil i'jlin' n kyu'nxjal, noq tu'n tpajjo nimilq'i'y wi'ja.^j Me ankye te' kwe'b'il twutz tkyaqiljo lo, ajxi tjapin b'aj tkyaqil, okpin kletil te' te jun majx.^k ²³Me ajtzin kyok we'xjal lajol kye'y toj jun tnam, liweyx che'xa toj juntl. Qu'n twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, na'mtaqx kyelpin b'aj kykyaqil tnam toj Israel tu'n kyb'etinti'y, aj wula juntl majl, ayi'n Tk'wal Ichin.

²⁴Qu'n a nxnaq'tzin tib' nlay jawjo toklin tib'ajjo nxnaq'tzinte. Ex nlay jaw toklin aq'nil tib'aj tajaw aq'untl.^l ²⁵Qu'n qa ma tziky'x te xnaq'tzil tu'n ¿Tze'ntzin tte'ntz tu'n mi tziky'xa kyu'n nchi xnaq'tzin kyib'? Ex ikyxjo te aq'nil tuk'a tajaw aq'untl. Xi nq'ma'n ikyxjo, qu'n ikyqintzin weji'y tze'nku jun manb'aj toj ja. Qu'n mape tz'ok kyq'ma'n kyexjal we'y qa tajaw ilqi'n, a Beelzebú; ¿Yajtzila' kyetza?^m

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'j alqe tu'n qxob'a
(Lc. 12:2-7)

²⁶Tu'npetzi'n, mi chi tzaj xob' kye'. Qu'n nti' jun ti' aku tz'ewit te jun majx, a mit tz'el tniky'tzajil. Ex nti' jun ti' ewin, a mit tz'el tqanil.ⁿ ²⁷Atzi'n kxel nq'ma'n kye'y, kyq'manxa kye kykyaqil. Ex ankye' noq kxel njask'i'n kye'y ja'lin, ky'xch'inxa tzmax toj twi' ja, tu'ntzin tbi'jte kyu'n kykyaqilxjal. ²⁸Ex mi chi xob'a kye aku kub' b'yonte kyxmilila, qu'n me kye kyanmin nlay kyim kyu'n. Qala' kxel nq'ma'n kye'y, antza chi xob'a kye' te Dios, qu'n nya noq kyxmilila aku kyim tu'n, qala' ikytzin majx kyanmi'n. Ex nya noq o'kxjo, qala' ikytzin ajxi kykyim tu'n, aku che'x tq'o'n toj q'aq' te jun majx.

²⁹¿Jte'tzila kywi' kab'e tal pich'? ¿Nyapela noq jun tal mu'x pwaq? Me kxel nq'ma'n kye'y, nixpela jun tal pich' aku kyim, qa nya taj qMan Dios. ³⁰⁻³¹¿Yajtzila' kye'? Qu'n nimxixtl kyokli'n tze'nqeku' pich'; ex noq tu'n

tq'aq'b'il tk'u'j Dios majqexpe tsmal kywi'y cheb'e ajlanqe tu'n. Tu'npetzi'n, mi chi xob'a.

Mi kub' qewin Jesús kywutzxjal
(Lc. 12:8-9)

³²Ankye te' mi kub' tegin kywutzxjal, qa nimil wi'ja, ex ikyx weji'y mi kub' wewi'n twutz nMa'n, a at toj kya'j. ³³Me ante' k'wel ewinte kywutzxjal qa ojtzqi'nqi'n tu'n, ex ikyx weji'y, k'wel wewi'n twutz nMa'n, a at toj kya'j.^o

At pa'b'il xqol kyuk'a txqantl noq tu'n tpaj qnimb'il
(Lc. 12:51-53; 14:26-27)

³⁴¿Tze'ntzintz toj kywutza? ¿Ma man chin k'u'l wetza noq tu'n kytzalajxjal tzalu'n twutz tx'otx'? iMe twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, aj qa mina! Qala' ma chin k'u'l we' noq tu'n nq'o'n q'oj kyxolxjal. ³⁵Qu'n ma chin ula q'ol pa'b'il kyxolxjal tze'nku tz'ib'in toj Tu'jil Tyol Dios:

Jun k'walb'aj ichin kjoyol q'oj ti'jx tman, ex jun k'walb'aj qya kjoyol q'oj ti'jx ttxu. Ex ilib'j ti'j ilib'ilte.

³⁶Ikytzi'n, teyile junjun at q'oj kyil'j tojx tja.^p

³⁷Qu'n ankye te' k-okil tk'u'jlin ttata ex tnana nimxixtl tze'nku we', nti' toklin tu'n tok te we'y. Ex ankye te' k-okil tk'u'jlin tk'wal q'a mo qa txin nimxixtl tze'nku we', nti' toklin tu'n tok te we'y. ³⁸Ex alkye tky'e' tu'n t-xi lipe wi'ja toj tkyaqil, exla qa tu'n tkyim tze'nqeku' xjal xi kyiqin kycruz te kyimin, nti' toklin tu'n tok te we'y.^q

³⁹Ankye te' k-okil tk'u'jlin tchwinqil tzalu'n twutz tx'otx', ok knajil te' te jun majx. Me ankye te' k-elil ti'jlin tkyaqiljo achb'il te twutz tx'otx' noq tu'n npaja, okpin knetil te' tchwinqil tu'n te jun majx.^r

Aye' oyaj tu'n Dios toj kya'j
(Mr. 9:41)

⁴⁰Ex ankye' ok k'wel xk'amin kye'y, ayi'n chin k'wel t-xk'a'min. Ex ankyejo

ⁱ 10:21 Mr. 13:9-12; Lc. 21:12-16. ^j 10:22 Mt. 24:9; Mr. 13:13; Lc. 21:17. ^k 10:22 Mt. 24:13; Mr. 13:13.

^l 10:24 Lc. 6:40; Jn. 13:16; 15:20. ^m 10:25 Mt. 9:34; Mr. 3:22; Lc. 11:15. ⁿ 10:26 Mr. 4:22; Lc. 8:17.

^o 10:33 2Tim. 2:12. ^p 10:36 Mi. 7:6. ^q 10:38 Mt. 16:24; Mr. 8:34; Lc. 9:23. ^r 10:39 Mt. 16:25; Mr. 8:35; Lc. 9:24; 17:33; Jn. 12:25.

ma k'mon we'y, a Dios ma k'met tu'n, a saj sma'n we'y.^s ⁴¹Ex ankye te' k'wel t-xk'a'min jun yolil Tyol Dios, qu'n ax Dios saj sma'n'te, ok ktzajil ttzyu'n jun oyaj toj kya'l, tze'nku jun oyaj ntzaj q'o'n te jun yolil Tyol Dios. Ex ankye' k'wel t-xk'a'min jun ichin wen, ok ktzajil ttzyu'n jun oyaj toj kya'l, a ikyxjo tze'nku oyaj ktzajil q'o'n te ichin wen. ⁴²Ex ankye te' kxel q'onte jun tal vas che'we te jun tal k'wal, noq tu'n ma tz'ok lipe wi'ja, ex twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, at jun oyaj ti'l'jjo lo te jun majx toj kya'l.^t

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'l Juan, a Jawsil

A'

(Lc. 7:18-35)

11 ¹Tej tb'aj tnik'u'n Jesús qe'y, awo'y kab'lajaj t-xnaq'tzb'in, b'e'x xi' kyojjo tnam toj tx'otx' te Galiley xnaq'tzil ex yolil Tyol Dios.

²Tku'xtaq Juan, a Jawsil A', toj tze, me tej tb'in te' jni'taqjo nb'ant tu'n Crist, b'e'x i xi tchq'o'n kab'e t-xnaq'tzb'in lolte. ³Tej kyanin tuk'a, xi kyqanin te: ¿Atzinjiy a Crist, a attaq tulil, mo qa at juntl, tu'n tkub' qyo'n?

⁴Xi tzaq'win Jesús: Kux che'xa, ex kyq'manxa te Juan ajo ma kyli'y, exsi'n ma kyb'i'y, ikyxjo tze'nku kyij tz'ib'it wi'ja toj Tu'jil Tyol Dios. Chi' kyjalu'n:

⁵Aye moxtaq ma chi k'ant kywutz, aye koxtaq ma chi b'et, exqetzi'n yab'qetaq tu'n nim tx'a'k, ma chi q'anit; exqetzi'n xo'rqetaq, ma chi b'in; exqetzi'n otaq chi kyim, ma chi jaw anq'in juntl majl.

Ex jni' kye yaj ma pon Tb'anil Tqanil kolb'il kye.^u

⁶Ky'iwlinqexixjo a mi njawje kyk'u'j wi'ja.

⁷Tej kymeltz'ajjo t-xnaq'tzb'in Juan, b'e'x ok ten Jesús yolil ti'l Juan kyuk'axjal. Xi tq'ma'n kye kyjalu'n: Tej kyxi'y lolte Juan toj tzqij tx'otx', ¿Ti'taqtzin wiq ichin kyajtaqa tu'n

kylonti'y? ¿Ma noqpe jun ichin kab'e tk'u'j, tze'nku jun ajlaj meltz'aje tu'n kyq'iq'?' ⁸Qa mina, ¿Ti'taqtzin kyajtza tu'n kylonti'y? ¿Moj qa jun ichin manyor tb'anilx t-xb'alin tok? ¿Ma mitzin b'i'n kyu'u'n qa aye xjal, tb'anilx kyxb'alin tok, antza ite'ye kye' toj kyja nmaq kawil? ⁹¿Tze'ntzintz ti'tzin chi txa'jtza lolte? ¿B'alaqa jun yolil Tyol Dios? iikytzi'n! Me ante Juan nimxixtl toklin kyib'ajjo yolil Tyol Dios ojtxe. ¹⁰Qu'n ikytzin tq'ma'n Dios ti'l toj Tu'jil Tyol kyjalu'n:

Kxel nchq'o'n we' nsan twutza q'malte tqanil tulila, tu'n tkub' kyb'inchinxjal kyib' twutza.^v

¹¹Twutzxix kxel nq'ma'n, qa kyxol kykyaqilxjal twutz tx'otx', mix a'l jun nimxixtl toklin tze'nku te Juan, a Jawsil A'. Me ankye te', a noq tal ch'in toklin toj Tkawb'il Dios toj kya'l, nimxixtl toklin tze'nku te Juan.

¹²Qu'n tuk'axi' tulil Juan, a Jawsil A', ex tzmax tzalu'n, nimxjal tok tilil kyu'u'n, tu'n tch'iy Tkawb'il Dios, a tzajnin toj kya'l. Ex nimxjal tok tilil kyu'u'n, tu'n tkub' b'aj.^w ¹³Tkyaqiljo jni' t-xilin kyxnaq'tzb'il yolil Tyol Dios ojtxe exsin ojtxe kawb'il, noq jun tqanil ti'l'jjo Tkawb'il Dios, a tu'ntaq tul, tze'nku ma tzul Juan chiky'b'ilte. ¹⁴Qa kyaja tu'n t-xi kynimi'n, kxel nq'ma'n kye'y qa a Juan, a Elías, a iltaq ti'l tu'n tul, tze'nku q'umj toj Tu'jil Tyol Dios.^x ¹⁵Qa at kywi'y te b'ilte, kyb'inkuji'y tkyaqiljo nxi nq'ma'n kye'y.

Nchi ok tilin Jesús xjal, tu'n noq ch'in kynimb'il

¹⁶K'wel nq'o'n jun techil tze'nqce xjal ja'llin: Ikyqetzi'n tze'nqeku' tal k'wal nchi kub' qe saqchal toj k'ayb'il. Ex nxi kyxch'in te kyuk'a, tu'n kysaqcha'n junx, ex nxi kyq'ma'n: ¹⁷Ma qo chinb'i'n kyuk'a xux, tu'ntzintla qsaqchan, ex tu'n kytzalaja, ex tu'n kyb'ixi'n, me mi xi b'ixi'n. Tu'npetzi'n, ma txi qb'itzi'n b'itz te b'isb'ajil, tu'ntzintla qsaqchan,

^s 10:40 Mr. 9:37, 41; Lc. 10:16; Jn. 13:20. ^t 10:42 Lc. 9:48. ^u 11:5 Is. 35:5-6; 61:1. ^v 11:10 Mal. 3:1.

^w 11:12 Lc. 16:16. ^x 11:14 Mal. 4:5; Mt. 17:10-13; Mr. 9:11-13.

ex tu'n kyoq'a, me mix a'l s-oq'. ¿Ti'xsin kyajtza? chi chi'.

¹⁸Ikytzin kyeji'y, chi Jesús. Qu'n tej tul Juan, a mix wa'n ex mix k'wane kyuk'a txqantl, tu'n ikyjo kyq'ma'y ti'lj, qa attaq taq'níl tajaw il toj tanmin. ¹⁹Ex ma chin ula, ayi'n Tk'wal Ichin ja'lin, a nchin wa'n ex nchin k'wan kyuk'a noq ti'chaqku xjal, me nkyq'ma'nla wi'ja qa lo'lqin we', ex jun kyuk'a peyil pwaq ex kyuk'a aj il. Ex ayetzin kye', ¿Ti'xсила kyajtza? Kxel nq'ma'n qa atzin k-elile kyniky'a ti'jjo nab'l ntzaj tu'n Dios ti'jjo qb'inchb'i'n.

Tkawb'il Dios kujxix kyib'aj tnam, a kyky'e' chi ninim
(Lc. 10:13-15)

²⁰Tb'ajlinxi' ikyjo, ok ten Jesús kawil kye' xjal kyojjo tnam, a ja' otaq kub' tb'inchin nimku yek'b'il tipin, qu'n aye xjal antza kyky'e'xtaq tu'n tajtz ti'lj kyanmin, ex tu'n ttx'ixpit kychwinqil. Xi tq'ma'n kyjalu'n: ²¹iAy! Nimx b'isb'ajil kye'y, a ayi'y aj tnam Corazín exsin aj Betsaida. Noqit kyojjo tnam Tiro ex Sidón ma chi b'ant te' yek'b'il wipi'n, a ma chi b'ant kyxola, ojtzetla tz'ajtz ti'lj kyanminxjal, ex matla kub' kyeyek'in jun tx'ixpib'l toj kychwinqil, noq tu'n tok kyq'o'n kyxb'alín te b'isb'ajil, noq tu'n tpaj kyil, ex tu'n tjaw kychto'n tza'lj toj kywi', te jun yek'b'il qa ma tz'ajtz ti'lj kyanmin.²² Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, toj tq'ijil pa'b'in twutz Dios, kujxixtl kye tkawb'il Dios tzul kyib'aj, tze'nkuj kye aj Tiro ex Sidón. ²³Ikyxjo kye' aj tnam Capernaum; ¿Chila, qa chi japin kye' toj kya'lj? iMe mina! Qu'n ayexixpe kye' kchi xe'll tojjo ma tij jul, a ja'la ta'ye t-xele.²⁴ Qu'n noqit tojjo tnam Sodoma ma b'ant te' jni' yek'b'il wipi'n, a ma b'ant kyxola, mipetla xyuch'lj te tnam anetzi'n; atxpetla te' ja'lin.²⁴ Ex kxel nq'ma'n kye'y, qa toj tq'ijil pa'b'in twutz Dios, kujxixtl kye' tkawb'il Dios tzul kyib'aj, tze'nkuj kye xjal tojjo tx'otx' te Sodoma.^b

Ajo ajlab'l tu'n Jesús
(Lc. 10:21-22)

²⁵Kyojjo q'ij anetzi'n, xi tq'ma'n Jesús kyjalu'n: Taa, Ay tAjaw kya'lj ex Ay tAjaw tx'otx'; loqi'n nchin nimsin Tb'iy ja'lin, qu'n tu'n ma kub' tewin tejij t-xilin tumil kolb'il kye' xjal, a xti'jqe ex nim kynab'l toj kywutz, exsin ma kub' tchiky'b'intza kywutzjo xjal, a q'o'nk kyoklin te nti' b'a'n kyu'n. ²⁶Ikytzi'n Tata, qu'n ikytzin tejij taj.

²⁷Qu'n ma tzaj tq'o'n nMa'n tkyaqil we'y.^c Ex mix a'l jun ojtzqil we'y, qala' o'kx nMa'n, qu'n ayi'n Tk'wal. Ex mix a'l jun ojtzqil te nMa'n, qala' o'kqinx.^d Ex alqe waji'y tu'n t-xi nyek'i'n nMa'n, kxel nyek'i'n.

²⁸Tu'npetzi'n, ku kytzaja wuk'iy, ayi'y sikytlin ite'y, ex ayi'y ma chi yajxa tojjo kychwinqila. Ex kxel nq'o'n ajlab'l kye'y te jun majx. ²⁹Kyk'monxji'y nnuk'b'ila kxel nq'o'n kye'y; ex kyka'yimila wi'ja, qu'n manyor wenqinx ex manyor che'wxjo wanmi'n. Ex ktenb'il ajlab'l toj kychwinqila te jun majx wuk'iy.^e ³⁰Qu'n ajo nnuk'b'ila kxel nq'o'n kye'y nya kujxix tu'n tb'ant kyu'n, ex ajo iqtz kxel nq'o'n tu'n tjapin b'aj kyu'n, nyaxix al.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo q'ij te ajlab'l
(Mr. 2:23-28; Lc. 6:1-5)

12 ¹Kyojjo q'ij anetzi'n, toj jun q'ij te ajlab'l, nqo b'ettaqa tuk'a Jesús toj jun b'e n-xtaq toj triy. Tzaj q'aq'in qk'u'ja, o ok te'n xb'oqil triy, exsin el qxq'uchin te qwa'y.² Atzaj te' tok kyka'yin Parisey ikyjo, xi kyq'ma'n te Jesús: Ka'yingektzinji'y t-xnaq'tzb'i'n, a nchi b'inchin jun ti', a nya wen tu'n tkub' b'inchit toj q'ij te ajlab'l.³

³Me xi ttzaq'win Jesús: ¿Ma na'mtzin tkux kyu'jin kyeji'y b'ant jun maj tu'n qtzan David, a nimx toklin, tej ttzaj wa'yaj ti'lj kyuk'a tuk'a? ⁴B'e'x i okx toj ojtze tja Dios, exsin i etz ti'n wablj, a otaq chi kub' ky'iwlit te oyaj twutz

^y 11:21 Is. 23:1-18; Ez. 26:1-28:26; Jl. 3:4-8; Am. 1:9-10; Zac. 9:2-4. ^z 11:23 Is. 14:13-15. ^a 11:23 Gen. 19:24-28. ^b 11:24 Mt. 10:15; Lc. 10:12. ^c 11:27 Jn. 3:35. ^d 11:27 Jn. 10:14-15. ^e 11:29 Jer. 6:16; Eb. 3:7-11, 18-19. ^f 12:1 Deu. 23:25. ^g 12:2 Ex. 20:8-11.

Dios.^h Ex i xi twa'n, exsin xi tq'o'ntz kye tuk'a, a nti'taq kyoklin ti'j tu'n t-xi kywa'n, qala' o'lqextaq pale.ⁱ ⁵Mo éMa na'mtzin tkux kyuj'i'n toj ojtxe tkawb'il Moisés, qa aye pale toj tnejil ja te k'ulb'il, mi nchi ajlantaq toj q'ij te ajlab'l, qala' nchi aq'nintaq? éMa i b'inchintzintz il tu'n ikyjo?^j ⁶Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n kye'y, qa atx juntl tumil nimxixtl toklin tze'nku tumil ti'jjo tnejil ja te k'ulb'il. ⁷Noq na'm tel kyniky'a te, a ti' nq'ma'n Tu'jil Tyol Dios:

Atzin waji'y, tu'n tten kyq'aq'b'il
kyk'u'ja kyxolxa,
ex nya noq tu'n kyok te'n patil
kychib'jil alu'mj te chojb'il
kyila.^k

Qu'n noqit ma tz'el kyniky'a te, mitla nchi b'aj yolb'i'n kyij' nxnaq'tzb'i'n, aye' mi nchi b'inchin il. ⁸Tze'nku nte'n, ayi'n Tk'wal Ichin, chq'onqintza tu'n Dios kyxola; ex ayi'n at wokli'n tib'ajjo q'ij te ajlab'l, ex ayi'n kchin q'malte qa wen tu'n tkub' b'inchit jun ti' mo qa minaj.

**Tej tkub' tq'anin Jesús jun ichin nti'
tanmin tq'ob'**

(Mr. 3:1-6; Lc. 6:6-11)

⁹B'e'x iky' Jesús antza, ex okx toj jun mu'x ja te na'b'l Dios, ¹⁰ja' attaq jun ichin nti'taq tanmin jun tq'ob'l. Me tzunxtaq njoyle tumil kyu'n junjun tze'n tten tu'n tjaw stz'imin jun ti' ti'j Jesús, ex tu'n tkub' tz'aq toj jun il kyu'n.

Xi kyqanin te Jesús: éTziyintzin toj ojtxe kawb'il, tu'n tq'anit jun xjal tojjo q'ij te ajlab'l?^l

¹¹Xi ttzaq'win Jesús: Ankye jun kye', qa akux xi tz'aq jun trit toj jun jul toj jun q'ij te ajlab'l, éMa nlaypela aku jatz kyin? éMa atpela kyila ti'jjo ikyjo?

¹²éMa nyatzin nimxixtl toklin jun ichin twutz jun rit? Tu'npetzi'n, b'a'n tu'n tkub' qb'inchin qej'i'y a b'a'n toj tq'ijil ajlab'l.

¹³Ex xi tq'ma'n Jesús te yab': Nuqpinx tq'ob'a.

B'e'x nuqpajkux tq'ob'jo tal yab', ex b'e'x b'ant tze'nkuxjo juntl. ¹⁴Me ayetzin

kye' Parisey, b'e'x i ok ten jyol tumil tze'n tu'n tkub'e kyb'yo'ne Jesús.

A Jesús jun taq'nil Dios sk'o'nxix

¹⁵Tej tb'inte Jesús ikyjo, b'e'x iky' antza, ex i xi lipe txqan xjal ti'j. Ex nq'aninxi kyij' yab' toj b'e'. ¹⁶Ex xi tq'ma'nxix Jesús, tu'n mi chi yoline ti'j kywutzxjal. ¹⁷Nyatzin tiqe' ikyjo noq tu'n tjapinku' Tyol Dios, a kyij' ttz'ib'in yolil Tyol Dios ojtxe, a Isaías, tej tq'ma:

¹⁸Atzin weji'y waq'nil,
a sk'o'nxix, ex k'u'jlinxix wu'n, ex
nchin tzalaja ti'j.

K'wel nq'o'n nXewa toj tanmin.
Ex ok k-yolil ti'j Nkawb'ila toj
tkyaqil twutz tx'otx'.

¹⁹Mi q'ojle, ex mi jaw xch'in,
tu'ntzintla mix a'l kxel b'inte
tq'ajq'ojil twi' kyoj tb'eyil
tnam.

²⁰Ex mi chi el tiky'in ayejo
numjninqe.
Tu'npetzi'n, mi kub' twaq'in jun tal
tqan ptz'an tal kox,
ex mi kub' tyupin jun tal ttzaj yaj, a
noqx tal ch'in nsb'en,
tzmaxi' aj t-xi tq'o'n kyoklin, aj
tkub' tq'o'n Tkawb'il, a
tz'aqlenix.

²¹Ex tojjo q'ij anetzi'n, tkyaqil xjal
twutz tx'otx' kqeb'il kyk'u'j ti'j.^m

**éJa'n tzaje tipin Jesús, tu'n
kyetz tlajo'n taq'nil tajaw il toj
kyanminxjal?**

(Mr. 3:20-30; Lc. 11:14-23; 12:10)

²²Kyojjo q'ij anetzi'n, xi kyin'xjal jun ichin twutz Jesús, a tokxtaq jun taq'nil tajaw il toj tanmin; ex otaq chi jpet twutz, ex mib'intaq yolin. Me b'e'x el we' tu'n Jesús, qu'n b'e'x b'ant tka'yin, ex b'ant tyolin. ²³Kykyaqilxjal b'aj jaw ka'yilaj, ex i jaw yolin kyxolx: éApela tyajil Davidjo lo, a sk'o'nxix tu'n Dios te Kolil?

²⁴Me tej kyb'inte Pariseyjo ikyjo, ex kyq'ma: Mina, chi chi'. Nchi etz te'

^h 12:4 1Sa. 21:1-6. ⁱ 12:4 Lv. 24:9; Mr. 2:26; Lc. 6:4. ^j 12:5 Num. 28:9-10. ^k 12:7 Os. 6:6; Mt. 9:13.
^l 12:10 Lc. 14:1-5. ^m 12:21 Is. 42:1-4.

xjal taq'nil tajaw il tu'n, qu'n tu'n a te Beelzebú, a tajaw il, o txi q'onte tipin.ⁿ

²⁵Me b'e'x el tniky' Jesús te kyyol, ex xi tq'ma'n kye: Qa pa'n kyten xjal toj jun nim tnam, ex qa kyajq'oj kyib', noqx aku chi kub' naj tu'n q'oj. Ex ikyxjo toj jun mu'x tnam, mo toj jun ja xjal. Qa kyajq'oj kyib', nlay chi el wen. ²⁶Ikytzin ta'ye te satanájsjo, a tajaw il. Qa ax s-etz lajonte tib' toj kyanminxjal, ax n-ok meltz'aj til'x ikyjo, ex atzin tkawb'il nlay ch'iy. ¿Ma man kub' numjjo tipintz? ²⁷Ex noqit ikyjo tze'nku nkyq'ma'n, qa tu'n tipin Beelzebú nchi etze taq'nil tajaw il toj kyanminxjal wu'n, ¿Altzila kye ntzaj q'o'nte kypin aye lipcheqek kyi'ja, tu'n tetz taq'nil tajaw il toj kyanminxjal kyu'n, qa nya ax Dios? Tu'npetzi'n, ayexjo kyuk'iy kchi q'malte qa nya toj tumil kyyola til'jjo lo.

²⁸Me metzin we' noq tu'n tipin Xewb'aj Xjan, a T-xew Dios, nchi etze taq'nil tajaw il wu'n toj kyanminxjal; atzin jun yek'b'iljo qa ma tzul Tkawb'il Dios kyxola.

²⁹Ex at juntl tumil: Qa at jun ileq' taj tu'n telq'in toj tja jun xjal nim tipin, ¿Ma akutzin b'ant telq'in, qa nya nej, xkub' tk'lo'n tajaw ja? Ikytzin te tajaw iljo tze'nku tajaw ja, qu'n a nim tipin. Me ma chin kanb'in til', qu'n ma chi etz n'lajo'n taq'nil toj kyanminxjal.

³⁰Ankye' nya wuk'iy ta', noq njaw, tu'n tq'oj wi'ja. Ex ankye' tky'e' mojin wuk'iy tu'n tjaw chmet twutz awal, kyja n-ok tene chtolte. ³¹Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n kye'y: Kykyaqiljo wiq il, ex jni' noq ti'chaqku ti' nkyq'ma'nxjal aku najsit. Me qa ma tz'ok kyyiso'n Xewb'aj Xjan, nlaypen kub' najsit te il anetzi'n. ³²Ikytzi'n, qa at jun xyolb'in wi'ja, a ayi'n Tk'wal Ichin, aku najsit te' til. Me qa at jun xyolb'in til'j Xewb'aj Xjan, nlayxpen najsit te' til tzalu'n twutz tx'otx' ex toj kya'j.

**Antza k-yek'ile qnimb'il tu'n
qb'inchb'in
(Lc. 6:43-45)**

³³Ikyqetzin kyeji'y tze'nku jun tze. Qa ma tz'ok ka'yit wen, tb'anil k-elile twutz wen. Ex qa mina, nya tb'anil twutz k-elil. Tu'npetzi'n, k-elile tniky'tzajil til'jjo tze, noq tu'njo twutz.^o ³⁴Ayetzin kye' manyor tyajil kanq'iy; nti'x kyajb'i'n.^p ¿Ma akutzin b'ant kyyoli'n jun yol toj tumil, a ayekuy nya wenqe? Qu'n atzi'n nya b'a'n at toj kyanmi'n, atzin nkyq'manj'i'y.^q ³⁵Me ante' xjal, a tb'anil tanmin, tb'anilxjo ntq'ma'n, qu'n toj tanmin n'jatze tkyaqiljo wen. Ex ante' xjal, a nya wen tanmin, tkyaqiljo ntq'ma'n nya wen. ³⁶Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n kye'y; qa toj tq'l'ijil pa'b'in twutz Dios, teyile junjun k-okil toj xjelb'il til'j tkyaqiljo yol nkyq'ma'n ja'lin, a nya wen. ³⁷Qu'n noq til'jjo b'a'n kyyola, kchi tzaqajil'i'y tjaq' tkawb'il Dios kujxix wen; me qatzin qa mina, ok kychja'b'ilxa tu'n.

**Tej t-xi kyqanin aj il jun techil tipin
Jesús**

(Mr. 8:12; Lc. 11:29-32)

³⁸Tb'ajlinxi' ikyjo, xi kyqanin junjun Parisey, exqetzi'n xnaq'tzil til'j ojtxe kawb'il te Jesús: Xnaq'tzil, qaja tu'n qlonti'y jun techil tipi'n, a tb'anilxix.^r

³⁹I xi ttzaq'win Jesús: Ayetzi'n xjal nya wenqe ex aj il nchi qanin jun techil wipi'n. Me nlay txi yek'i't kye; qala' o'kxjo techil til'jjo b'aj til'j Jonás, a yolil Tyol Dios ojtxe.^s ⁴⁰Qu'n lu'tzi'n te Jonás ten oxe q'ij ex oxe qniky'in toj tk'u'j jun tij kyix; ex ikyx weji'y, ayi'n Tk'wal Ichin, chin k'welix muqu'n toj tx'otx' oxe q'ij ex oxe qniky'in. ⁴¹Ex ikyx qye' xjal toj tnam Nínive kyojjo q'ij te Jonás kchi jawil we'ks toj tq'l'ijil pa'b'in, aj kyokxjal toj xjelb'il twutz Dios, aye' ite' kyojjo q'ij ja'lin, tu'n kykub' tz'aj toj kyil kyu'n. Qu'n ayetzi'n xjal toj Nínive b'e'x ajtz til'j kyanmin, tej t-xi tq'ma'n Jonás Tb'anil Tqanil Dios kye. Ex

ⁿ 12:24 Mt. 9:34; 10:25. ^o 12:33 Mt. 7:15-20. ^p 12:34 Mt. 3:7; 23:33; Lc. 3:7. ^q 12:34 Mt. 15:18.

^r 12:38 Mt. 16:1; Mr. 8:11. ^s 12:39 Mt. 16:4. ^t 12:40 Jon. 1:17.

ajo Tb'anil Tqanil wi'ja ja'lin nimxixtl toklin tze'nku toj tq'ijil Jonás.⁴

⁴²Ok kjawil we'ks ajo qya, a nmaq kawil tzajnin te najchaq te twutz tx'otx', tu'n kykub' tz'axjal toj kyil tu'n, aye' ite' kyojjo q'ij ja'lin. Qu'n ajo qya anetzi'n b'e'x xi' b'ilte tna'b'l'ix qtzan Salomón. Me ajo t-xilin na'b'l' wi'ja ja'lin, nimxixtl toklin tze'nku te Salomón.⁵

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo kb'ajil ky'i'jjo xjal, a nya nimilqe
(Lc. 11:24-26)

⁴³Aj tetz jun taq'nil tajaw il toj tanmin jun xjal, a nya nimil, b'e'x nxiku jyolte tojjo tzqij tx'otx', ja' tu'n ttene. Exsin qa mix xjyet tu'n, k'wel t-ximin: ⁴⁴Kchin meltz'ajil we' juntl majl tojjo nja'y, ja' x'in etzi'y'ch. Ex ajtzin tkanin juntl majl tk'atzjo xjal, knetiljo xjal tu'n, tze'nku jun ja, mix a'l najalte, ex cheb'e miso'n ex nik'u'n wen. ⁴⁵B'e'xsin k-okixtz toj tanmin xjal me nya tjunalx ja'lin; qala' kyuk'a wuql tuk'a xininqexix toj il tze'nku a. Ex kykyaqilx kchi najal toj tanminjo xjal ja'lin. Atzaj xjal noqx kyja kxe'lix toj il tze'nku' ttentaq te tnejil. Ikytzin kb'ajiljo kyuk'a xjal ja'lin, a nya nimilqe.

Ankyeqexixjo titz'in ex tnana Jesús
(Mr. 3:31-35; Lc. 8:19-21)

⁴⁶Tzmataq nyolin Jesús kyuk'axjal, tej kykanin tnana kyuk'ax titz'in. I kub' we' twi' pe'n, me kyajtaq tu'n kyyolin tuk'a Jesús. ⁴⁷B'e'x xi q'ma'n te Jesús: Lu tnaniy exqetzi'n titz'i'n ite' pe'n, ex kyaj tu'n kyyolin tuk'y.

⁴⁸Me ante Jesús xi tq'ma'n te a xi q'mante ikyjo: ¿Ankyeqe we' nnana, ex ankyeqe we' witz'in?

⁴⁹I tzaj tyek'in tuk'a tq'ob' qib'aja, a awo'y t-xnaq'tzb'in, ex xi tq'ma'n: Ayetzin wej'ly nnana ex witz'in lo. ⁵⁰Aye' chi k'wel b'inchin te' taj nMa'n, a at toj kya'j, ayetzin wej'ly witz'in, ex waneb' ex nnaniy.

Jun techil tze'n kyanmin xjal ti'j Tyol Dios

(Mr. 4:1-9; Lc. 8:4-8)

13 ¹Ax q'ijjo tetz Jesús tojjo ja, ex kub' qe ttzi nijab'. ²Tej tok tka'yin kypon txqan xjal tk'atz, b'e'x okx toj jun tal bark, ex kub' qe toj. Ayetzin kye' jni' xjal i b'aj kyij ten ttzi a'.³ Ok ten xnaq'tzil nimku tumil noq kyuk'a techil, ex tq'ma: Jun maj, xi' jun xjal awal triy. ⁴Atzin te' tok tchto'n, at pon chitj toj b'e. I tzaj pich', ex b'e'x jaw kysk'o'n. ⁵Ex at pon chitj kyxol ab'j, me qu'n tu'n nti'xix twutz tx'otx' antza, liwey ul twi'. ⁶Me atzaj te' tok q'ijil, b'e'x jaw tzqij, qu'n nya nim xa'ye tlok'. ⁷Ex at pon chitj kyxol tx'i'x. Me atzin tx'i'x jun paqx tch'iy; atzin te triy noq jaw xky'i'six. ⁸Me ante' pon chitj toj tb'anil tx'otx', tb'anilx ele toj. At junjun tqan el jwe' k'al* twutz, ex junjuntl el ox k'al,⁹ ex junjuntl el lajaj toj ka'wnaq.^z ⁹Ankye taj tu'n tkub' tb'i'n nyola, in tkub' tb'i'ntz, tu'ntzintla tkub' tb'inchin.

Nuk'b'il tu'n Jesús ti'jjo t-xnaq'tzb'il
(Mr. 4:10-12; Lc. 8:9-10)

¹⁰O ul laq'e'y awo'y, a t-xnaq'tzb'in, tk'atz, ex xi qqani'n te: ¿Tiqu'n nyoli'n kyuk'axjal noq kyuk'a techil?

¹¹Tzaj tzaq'win Jesús qe'y: Ma tzaj tyek'in Diosjo tumil kye'y, tu'n tel kyniky'a ti'jjo a ewintaq ojtxe ti'jjo Tkawb'il Dios, a at toj kya'j; qu'n metzi'n kyexjal nlay tz'el kyniky' te.

¹²Tu'npetzi'n, ankye' xjal at tnimb'il wi'ja, ktzajil q'o'n txqantl, tu'ntzin tch'iyixixjo tnimb'il. Ex ankye' xjal noq nka'min tk'u'j ti'j tnimb'il, kyja'pe k-elil q'i'ne te' ch'in at.^a ¹³Tu'npetzi'n, nchin yoli'n kyuk'a techil kyuk'axjal. Qu'n nchi ka'yin kywutz, me mi n-el kyniky' we'y. Ex ntb'i'n kyxkyin, me mi n-okx toj kywi'.

¹⁴Qu'n ikytzin kb'ajiljo tze'n tq'ma Isafas, a yolil Tyol Dios ojtxe, tej tq'ma:

⁴12:41 Jon. 3:5; Lc. 11:32. ⁵12:42 1Re. 10:1-10; 2Cr. 9:1-12; Lc. 11:31. ⁶13:2 Lc. 5:1-3. ⁷13:8 Jwe' k'al, 100 n-ele. ⁸13:8 Ox k'al, 60 n-ele. ⁹13:8 Lajaj toj ka'wnaq, 30 n-ele. ^a13:12 Mt. 25:29; Mr. 4:25; Lc. 8:18; 19:26.

Mix tu'n tz'ok kyb'in,
mi n-okx toj kywi'.
Mix tu'n tz'ok kyka'yin,
mi n-el kyniky' te.

¹⁵ Qu'n noqx ma tz'ok naj kynab'ljo
xjal lu'n;
jpu'nqe kyxkyin, tu'n mi tz'okx
toj kywi',
jpu'nqe kywutz, tu'n mi tz'ele
kyniky' te tb'anil.

Tu'ntzin ikyjo, mi nchi tzaj laq'e
nk'atza, tu'n kykub' nq'aninch.^b

¹⁶ Me ky'iwlinqexix kye', tu'n nchi
ka'yi'n kywutz, ex n-el kyniky'a te; ex
nchi b'in kyxkyi'n, ex n-okx toj kywi'y.

¹⁷ Qu'n twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa
nimjo yolil Tyol Dios ojtze, ex nim xjal
wen kyajtaq tu'n kylon te' a kye' ma kyli
ja'llin, ex tu'n kyb'in te' a kye' ma kyb'i
ja'llin, me mix b'aje ikyjo.^c

**Kub' tchiky'b'in Jesús ti'jjo techil
tze'n kyanmin xjal ti'j Tyol Dios
(Mr. 4:13-20; Lc. 8:11-15)**

¹⁸ Kyb'intzji'y ti' t-xilin ti'jjo jun xjal
xi' awal. ¹⁹ Qu'n ayetzi'n nxi kyb'i'n
Tb'anil Tqanil ti'j Tkawb'il Dios, me
mi n-el kyniky' te, ikyqetzi'n tze'nku
ijaj i kub' tz'aq toj b'e. Jun paqx tzul
tajaw il, tze'nku jun pich', ex k-elil ti'n
Tb'anil Tqanil, a kux awet toj kyanmin.
²⁰ Ex atzin ijaj, a kub' tz'aq kyxol ab'lj,
ikyqetzi'n tze'nqe xjal jun paqx nxi
kynimin Tyol Dios ex tuk'a tzaljb'il.

²¹ Me qu'n tu'n nti'xix kyk'u'j ti'j, mi
nchi kujix toj kynimb'il. Qa akux saj
jun ti' toj kychwinqil, mo qa akux xi ok
lipinxjal kyij' noq tu'n tpajjo nyola, b'e'x
kchi k'wel tz'aq toj kynimb'il. ²² Atzin
ijajjo pon tz'aq toj tx'i'x, ikytzi'n tze'n
jun xjal n-ok tb'i'n nyola. Me o'kx nchi
b'isin ti'j tkyaqiljo tkub' twutz tx'otx'. Ex
kyaj tu'n tten tkyaqil ti'chaqku ti' kye
ex jni' kyq'inmil. Tu'ntzintzjo anetzi'n,
n-el naje kynimb'il ti'j Dios, ikyxsin
tze'nku triy njaw ch'iy toj tx'i'x. Noq n-el
xky'i'six ex nti' toj n-el. ²³ Me atzi'n ijaj,
a kux awet toj tb'anil tx'otx', ikytzi'n

tze'nqe xjal nxi kynimin nyola, ex nkub'
kyb'inchin tze'nku nq'ma'n. Nchi ch'iy
toj kynimb'il, tze'nku triy, a s-el jwe'
k'al^d twutz junjun, ex junjuntl el ox k'al,^e
ex junjuntl el lajaj toj ka'wnaq.^f

**Jun techil kyij'jo k'ul
nya wen kyxol triy**

²⁴ Ex xi tq'ma'n Jesús juntl techil. Chi'
kyjalu'n: A Tkawb'il Dios, a at toj kya'lj,
ikytzi'n tze'nku jun ichin xi' awal triy
toj ttx'otx'. ²⁵ Tej tok b'aj, b'e'x ajtz. Me
tej qok yupj, ul jun ajq'oj, ex xi tchto'ntl
jun wiq k'ul toj triy, ex b'e'x oq. ²⁶ Me
atzaj te' ch'iy triy, ex tb'aj we'je tunin,
antza ele tniky'tzajiltz qa attaq juntl wiq
k'ul toj.

²⁷ Ayetzi'n taq'niljo tajaw awal b'e'x i
xi' q'malte, ex xi kyq'ma'n: Tata, ¿Mixsin
ja tsk'o'n toj tijaja, tej tok tawa'n?
Qu'n ¿Ja'tzin saje jun wiq k'ul toj ikyjo
tze'nku triy?

²⁸ Atzin te tajaw aq'untl xi tq'ma'n:
Atla jun ajq'oj xkub' b'inchin te' ikyjo
wi'ja.

Xi kyq'ma'n taq'nil te: ¿Mej qa ma
qo'xa xb'oqil te' ma' k'ul toj triy? chi chi'.

²⁹ Me ante tajaw aq'untl xi tq'ma'n:
Mina, qu'n qa ma jatz xb'oqitjo nya wen
k'ul ja'llin, aku jatz lipe triy ti'j. ³⁰ Qala'
kyq'onkja ax tzqijkuj junx tuk'a triy,
tzmaksi k'a' jatz sk'etjo, aj tjaw joyit.
Atzin te triy kxel k'u'yit te' toj tx'utx'.
Atzin te' ma' k'ul, kjawil k'let, exsin
k'wel patit tu'n q'aq'.

**Jun techil ti'j twutz mistas, ex tze'n
nch'iye Tkawb'il Dios
(Mr. 4:30-32; Lc. 13:18-19)**

³¹ Ex kub' tq'o'n Jesús juntl techil
kyjalu'n: A Tkawb'il Dios toj kya'lj,
ikytzi'n t-xilin tze'nku jun tal twutz
mistas, aj tkux tawa'n jun xjal toj tx'otx'.
³² Qu'n twutzxix a tal netz'xix kywutzjo
txqantl twutz ijaj, me ajtzin tch'iy, jun
tijx n-oke kywutzjo txqantl. Ch'ime
njapin tze'nku jun tze, a ja' n-okxi
kyb'inchin pich' kypaqb'il kyxol tq'ob'.

^b 13:15 Is. 6:9-10. ^c 13:17 Lc. 10:23-24. ^d 13:23 Jwe' k'al, 100 n-ele. ^e 13:23 Ox k'al, 60 n-ele.

^f 13:23 Lajaj toj ka'wnaq, 30 n-ele.

**Juntl techil ti'j tze'n nch'iye Tkawb'il
Dios tzalu'n twutz tx'otx'
(Lc. 13:20-21)**

³³Ex kub' tq'o'n Jesús juntl techil kyajalu'n: A Tkawb'il Dios toj kya'j, ikytzi'n tze'nku' ttx'amil wab'j, a nkux tq'o'n jun qya toj oxo malb'il jarin. Ex ajtzin tb'aj tsmo'n, tkyaqiljo tq'otzil wab'j ktx'amixil, ex nch'iye wen.

**Tiqu'n nyolin Jesús kyuk'a techil
(Mr. 4:33-34)**

³⁴B'aj tq'ma'n Jesús tkyaqiljo lo kyexjal, noq kyuk'a techil. Qu'n nti'taq jun ti' b'aj tq'ma'n, qa nya tuk'a techil.

³⁵B'ajjo ikyjo, tu'ntzin tjapi'n a q'umj tu'n yolil Tyol Dios ojtxe, tej tkub' ttz'ib'in:

Kchin yolila noq kyuk'a techil.

Ex kxel nq'ma'n nimku ti',

a ewintaq, atxix te' tkub'ku

tb'inchin Dios twutz tx'otx'.^g

**Nxi tchiky'b'in Jesús kye t-xnaq'tzb'in
techil ti'jjo k'ul toj triy**

³⁶Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x i aj tchq'o'n Jesús xjal kyja. Ex okx tuja, a ja' o tzaja laq'e'y tk'atz, a awo'y t-xnaq'tzb'in, ex xi qq'ma'n te: Chiky'b'intzjij techil ti'jjo k'ul nya wen toj triy.

³⁷Ex tzaj ttzaq'win Jesús qe'y: Atzi'n awal triy, ayin weji'y, a Tk'wal Ichin.

³⁸Ante tx'otx' ayetzi'n xjal tkyaqil. Atzin triy, ayetzi'n nimil ti'j Tyol Dios. Ex atzi'n k'ul, ayetzi'n xjal nya nimil, aye' nche'x lipe ti'j tajaw il. ³⁹Ex atzin te ajq'oj, a xi chtonte tyajil k'ul toj triy, ax tajaw il. Atzin te' jo'j triy, atzin te' aj tb'aj twutz tx'otx' te jun majx. Ex ayetzi'n aq'nil mo jo'l triy, ayetzi'n t-angel Dios.

⁴⁰Ikytzi'n tze'n k'ul aj tjaw noq tu'n tokx toj q'aq' tu'n ttz'e'y, ikytzin kb'ajiljo, aj tb'aj tkyaqil twutz tx'otx'. ⁴¹Ex ayi'n, a Tk'wal Ichin, chi xel nchq'o'n n-angela, tu'n kyetz xb'oqitjo toj Tkawb'il Dios kykyaqiljo nchi b'inchin

il, ex aye' nchi xmxin kyil'j junjuntl tu'n tkub' kyb'inchin il. ⁴²Ex kchi okix toj jun patb'il ma tij, ja njuline q'aq' wen, ex antza okx chi ju'ch'ilx kyste tu'n kyixk'oj, a mix kb'ajilx. ⁴³Me ayetzin kye', a kub' kyb'inchin tze'nkuxjo ntq'ma'n Dios, ok kchi qoptz'ajiyil kye tze'nku tqan q'ij toj Tkawb'il Dios, a kyTata. Ankye' at t'xkyi'n tu'n tok tb'i'n, in tok tb'i'n, ex in tkub' tb'inchin tze'nkuxjo ntq'ma'n.

**Jun techil ti'jjo Tkawb'il Dios
tze'nku jun q'inimil noq ewin**

⁴⁴A Tkawb'il Dios, a at toj kya'j, ikytzi'n tze'nku jun q'inimil ewin toj jun tx'otx'. Jun ichin, qa ma knetjo q'inimil tu'n, b'e'x aku meltz'aj ewilte axsa. Ma'x tze'jix ti'j wen, ex noq tu'n ttzyetku' tx'otx' tu'n anetzi'n, kb'aj xel tk'ayin tkyaqiljo at te, tu'n ttzaj tlaq'o'n.

Jun techil ti'jjo tal ab'j, a wi'yilxix

⁴⁵Ex ikyxjo, a Tkawb'il Dios, a at toj kya'j, tze'nku jun k'ayil njoyo'n ti'j jun tal ab'j tb'anilix. ⁴⁶Ajtzin tknet jun tu'n, a wi'yilxix wen, kb'aj xel tk'ayin tkyaqiljo at te, noq tu'n tlaq'etku tal ab'j tu'n.

Jun techil ti'jjo jun pa te tzu'yb'il kyix

⁴⁷Ex ikyxjo, a Tkawb'il Dios, a at toj kya'j, tze'nku jun pa te tzu'yb'il kyix. Aj t-xi xo'yit toj a', tkyaqil wiq kyix ntzyet tu'n. ⁴⁸Ajtzin tnoj, aye kyixil kjawitz ky'i'n tzma tzi a'. Antza, kchi k'wele qeye sk'ol te' kyix. Ayetzi'n wen, kchi xel k'u'yit toj chi'l; ex ayetzi'n mina, chi xel kyxo'n. ⁴⁹Ikytzin kb'ajiljo, aj tjapin b'aj tkyaqil twutz tx'otx'. Kchi elitz t-angel Dios pa'l kye' nya wenqe kyil'jjo a wen. ⁵⁰Ayetzi'n nya wenqe kchi xel xo'yit toj jun tij k'achb'il q'aq', a mixla kb'ajilx, ja' kchi oq'ile, ex kchi ju'ch'ile kyste tu'n kyixk'oj.

Ajo ojtxe q'inimil exsin ak'aj q'inimil

⁵¹Tzaj tqanin Jesús qe'y, a awo'y t-xnaq'tzb'in: ¿Tzuntzin n-el kyniky'a ti'j tkyaqiljo lo? chi'.

^g13:35 Sal. 78:2.

Exsin xi qtzqa'wi'n: Tzun, qAjaw, qo chij'i'y.

⁵²Ex tzaj tq'ma'n'l Jesús qe'y: Tu'npetzi'n, jun xnaq'tzil ti'l ojtxe kawb'il, aj qa ma txi lipe ti'l'jjo Tkawb'il Dios, a at toj kya'j, k-okil tze'nku jun tajaw ja, a at kab'e wiq tq'inimil, jun ojtxe q'inimil ex jun ak'aj.

Tej t-xi' Jesús toj ttanim, a Nazaret
(Mr. 6:1-6; Lc. 4:16-30)

⁵³Tej kyb'aj tq'ma'n Jesús kykyaqiljo techil, b'e'x xi' ⁵⁴tzma toj ttanim. Antza xi xkye tu'n t-xnaq'tzin kyoj mu'x ja te k'ulb'il. Ex tkyaqilxjal b'aj jaw ka'ylaj, ex kyq'ma: ¿Ja'tzila xb'aje t-xnaq'tzin xjaljo tkyaqiljo b'a'n tu'n? ¿Ex tze'ntzin tten nb'antjo tb'anil techil tipin tu'n ikyjo? ⁵⁵¿Ma nyapetzila a ttata, a jsol tz'lan? ¿Ma nya tnana, a Mariy? ¿Ma nyaqetzin titz'in Santyaw, Jse, Simun, ex Judas? ⁵⁶¿Ma nyaqetzin taneb'jo najleqe qxol? ¿Ja'tzin xb'ante tkyaqiljo lu'n tu'n? chi chi!

⁵⁷Qu'n tu'n kyojtzqi'ntaq, mix xi kynimine.

Me xi tq'ma'n Jesús kye: Ja'chaqx ta' jun yolil Tyol Dios twutz tx'otx', nxi q'o'nx toklin. Me qa tojx ttx'otx' ex tojx tja nti'x toklin.^h

⁵⁸Nya nimku yek'b'il tipin b'ant kyxol t-xjalil, qu'n tu'n mix xi kynimine Tyol.

Tej tkub' b'yo'n Juan, a Jawsil A'
(Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9)

14 ¹Kyojjo q'ij anetzi'n, b'ijte tqanil Jesús tu'n Herodes, a tnejil kawil toj tx'otx' te Galiley. ²Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Herodes kye taq'n'il: Ala te Juan lu'n, ma jatz anq'in kyxol kyimnin. Qu'n ti'l'kutzi'n, tb'anilx tipin tu'n tb'ant txqan tb'anil techil tu'n.

³Otaq kux tjpu'n Herodes Juan toj tze, k'lo'ntaq wen tuk'a kxb'il, noq tu'n tpaj Herodías, a t-xu'jil, a t-xu'jlb'in Lip, a titz'in, ⁴qu'n tu'n xi tq'ma'n Juan te Herodes: Nya wen tu'n tok meje'y tuk'a t-xu'jil titz'i'nch.ⁱ

⁵Tu'npetzi'n, tajtaq Herodes tu'n tkub' tb'yo'n Juan, me tzaj t-xob'il kyexjal, qu'n tu'n otaq tz'ok kyq'onxjal Juan te yolil Tyol Dios.

⁶Tej tel tab'q'e Herodes, kub' iky'sit jun nintz q'ij, ex atzin tal Herodías etz b'ixil kywutz kykyaqiljo txokenj. ⁷Ex b'e'x pon tk'u'j Herodes ti'l, ex kub' tq'ma'n tb'i Dios ti'l tyol: Qanintza we'y noq alkye taja, chi' te txin. ⁸Me a tnana xi q'mante te, ti'taqjo tu'n t-xi tqanin: Q'ontzjy twi' Juan, a Jawsil A', we'y toj jun laq ja'linox.

⁹Tej tb'inte Herodes ikyjo, b'e'x jaw b'isin. Me qu'n tu'n otaq kub' tq'ma'n tb'i Dios ti'l tyol, ex kywutz kykyaqiljo txokenj, qa akutaq txi tq'o'n noq alkyetaqjo tajjo txin, kub' t-ximin qa iltaq ti'l tu'n tb'ajjo tyol. ¹⁰Ex b'e'x xi tq'ma'n, tu'n tel k'u'xpit twi' Juan toj tze. ¹¹Exsin xi tq'o'ntz twi' Juan toj jun laq te txin, tze'nkuxtaq otaq tqanin. Ex ante' txin b'e'x xi tq'o'n te tnana.

¹²Me ayetzi'n t-xnaq'tzb'in Juan i pon, ex xi kyi'n t-xmilil, tu'n tkux muqet. Ex b'e'x i xi' q'malte te Jesús.

Tej kyk'a'chit jwe' mil ichin tu'n tipin Jesús

(Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

¹³Tej tb'i'nte Jesús ikyjo, b'e'x o okxa toj jun bark toj ewajil, tu'n qkani'n toj jun najb'il ja nti'yetaq xjal. Me b'e'x kyb'in texjal tojile junjun tnam, ex b'e'x b'aj xi lipe qil'ja tu'n kyqan, qu'n kyajtaq tu'n kynej qwutza. ¹⁴Tej tetz Jesús toj bark, xi tka'yin txqan xjal attaq, ex b'e'x tzaj q'aq'in tk'u'j kyi'l, ex b'e'x i b'aj tq'anin junjun, a yab'qetaq.

¹⁵Tej ch'ixtaq qok yupj, awotzi'n, a t-xnaq'tzb'in, o tzaj laq'e'y tk'atz, ex xi qq'ma'n te: Ma qoqixte ja'lin, ex mix a'l jun najle tzalu'n. Q'manxa kye jni' xjal tu'n kyb'aj xi' toj junjun koj'b'il, tu'n kyxi' jjol kywa, qape at k'a'xjil.

¹⁶Me tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Nya il ti'l tu'n kyxi' jjol jun ti'. Qala' kyq'onxa kywa.

^h 13:57 Jn. 4:44. ⁱ 14:4 Lv. 18:16; 20:21; Mr. 6:17-18; Lc. 3:19-20.

¹⁷Me atzin qe' xi qq'ma'n: Nti' qe wab'lj q'i'n qu'n. Noq tal jwe' wab'lj, ex kab'e tal netz' kyix.

¹⁸Me tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Kyi'nqetza tzalu'n. ¹⁹Ex xi tq'ma'n kye jni' xjal, tu'n kyb'aj kub' qe tib'aj k'ul. Ex i jaw ttzyu'n jwe' tal wab'lj exqetzi'n kab'e tal kyix, ex jaw tka'yin twutz kya'lj, ex xi tq'o'n chjonte te Dios kyij. Ex i b'aj tpixi'n tal wab'lj, ex tzaj tq'o'n qe'y, ex xi qsipi'n kyexjal.

²⁰Kykyaqilxjal i b'aj wa'n, ex b'aj noj kyk'tu'j wen. Atzaj te' kyb'aj wa'n, jaw qsk'o'n jni' tb'uchil, ex jaw noj kab'lajaj chi'l. ²¹Ayetzin i wa'n, jwe' mil ichin, me nya telqetzi'n qya exqetzi'n k'wal i ok te tajlal.

Tej tb'et Jesús tib'aj a'
(Mr. 6:45-52; Jn. 6:16-21)

²²Tb'ajlinxi' ikyjo, o jax tchq'o'n Jesús awo'y, a t-xnaq'tzb'in, toj bark, tu'n qiky'xa tjlajxi nijab'. Otaq qo neja tu'n qiky'xa jlajxi; kyij Jesús q'olb'il kyexjal. ²³Tej kyb'aj tq'olb'in Jesús xjal, jax twi' jun wutz na'l Dios tjunalx. Tej qok yupj, ex tjunalxtaq Jesús at. ²⁴Me noqx nniky'jinku nijab' tu'n bark, tej ttzaj txqan kyq'iq', ex b'e'x okx piq'lj txqan a' toj. ²⁵Tej ch'ixtaq qsqix, tzaj laq'e Jesús qk'atza; nb'et tib'aj a'. ²⁶Tej t-xi qka'yi'n te nb'ettaq tib'aj a', b'e'x o jaw xch'in wen tu'n qxob'ila: Jun ma tij klelin, qo chiji'y.

²⁷Me jun paqx tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: iKykujsinx kyk'u'ja! iAyin weji'y! Mi chi xob'ach.

²⁸Me ante Pegr xi ttzaq'win: WAjaw, qa ajiy, q'mantza tu'n nxi'y tk'atza tib'aj a'.

²⁹Ku tzaja, chi Jesús.

Ex jun paqx, tku'tz Pegr toj bark, ex xi b'et tib'aj a', tu'n tpon tk'atza Jesús. ³⁰Me atzaj te' tna'nte txqan tipin kyq'iq', b'e'x tzaj xob', ex kyja'taq txi mulq'aj toj a'. B'e'x jaw xch'in tu'n t-xob'il: Chin tkлома, wAjawch.

³¹Ex jun paqx jaw tjk'u'n Jesús tuk'a tq'ob', ex xi tq'ma'n te: Ay, noq tal ch'in

tnimb'ila wi'ja. ¿Tiqu'n xjaw ka'min tk'u'ja?

³²Me atzaj te' kyjax toj bark, b'e'x kub' qen tej kyq'iq'. ³³Ex awotzin qe, a otokxtaqa toj bark, b'e'x o kub' mejey twutz Jesús, ex o nimsin tb'i kyjalu'n: Twutzxix Tk'wal Diosx te.

Tej kykub' tq'anin Jesús yab' toj Genesaret
(Mr. 6:53-56)

³⁴Me atzaj te' qjlajinxja tjlajxi nijab', o pon toj tx'otx' te Genesaret. ³⁵Ex ayetzin xjal antza, b'e'x el kyniky' te Jesús. B'e'x el tqanil toj tkyaqil tx'otx', ex b'e'x i b'aj xi kyinxjal kyyab' te, tu'n kykub' tq'anin. ³⁶Ex i kub'sin kywutz te, tu'n t-xi ttziyin Jesús, noq tu'n tok kymeko'nxjal i'chaqxitla noq tal ttxa'n t-xb'alintz. Ex kykyaqiljo, aye' i ok mekonte ttxa'n t-xb'alin, b'e'x b'ajel we'.

Tej t-xnaq'tzin Jesús ti'jjo kyxmiletz'ilxjal
(Mr. 7:1-23)

15 ¹I tzaj laq'e junjun Parisey, junx kyuk'a junjun xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il tk'atza Jesús, aye otaq chi kanin Jerusalén. Ex xi kyqanin te: ²¿Tze'ntzin kyten kye' t-xnaq'tzb'in mi nkub' kynimin a kyij yek'in qe kyu'n qtzan qta'x? Qu'n mi njapin techil kyu'n, a tze'nku nb'anttaq kyu'n qtzan qta'x, tze'nku qe, a tu'n tel kytxjon kyq'ob' tuk'a tumil, aj kyaq'e wa'l.

³Ex xi tqanin Jesús kye: Ex ikyxjo kye'. ¿Tiqu'n n-el kyijlinji'y Tkawb'il Dios, noq tu'n kyokku lip'e'y ti'jjo xnaq'tzb'il xkyij kyq'o'n qtzan qta'x? ⁴Qu'n chte Diosjo kyjalu'n:

Kyniminku kytatiy, ex kynaniy,
ex ankye te' k-elil tzaqpaj ttzi
te ttata ex te tnana, il ti'j tu'n
tkyim.*

⁵Me ayetzin kye' nchi q'mante, qa b'a'n tu'n t-xi qq'ma'n te qtata mo te qnana kyjalu'n: Matla txi nmoji'n, noqit nya tkyaqiljo at we'y ja'lin, ma txi nq'o'n

/ 15:4 Ex. 20:12; Deu. 5:16. * 15:4 Ex. 21:17; Lv. 20:9.

te Dios, tu'n tajb'in te, aj nkyima. Tu'npetzi'n, nti'x tu'n nmoji'n ti'ja, exla qa at tajb'in te'y. Ex b'a'njo lo toj kywutza.

⁶Qu'n qa ikyjo, nlayxpen b'anttz tu'n tmojin ti'l ttata ex ti'l tnana, chi chiji'y. Qu'n ma kyij kytzaqinji'y Tkawb'il Dios, noq tu'n kyxi lipekuy ti'jjo kye' kyxnaq'tzb'in.

⁷Xmiletz'qi'y. Qu'n twutzx tej tyol qtzan yolil Tyol Dios te, a Isaías, tej tyolin ti'l kyxmiletz'ila:

⁸Ayetz'i'n xjal tzalu'n, nchin kub' kynimi'n,
me noq tuk'a kytzi.

Me atzin kyanmin najchaq ta' wi'ja.

⁹Nti'x tajb'i'n a nchi k'ulin nwutza, qu'n noqx ti'jjo kyxnaq'tzb'ilxjal lipcheqeke.¹

¹⁰I xi ttxko'n Jesús jni' xjal tk'atz, ex xi tq'ma'n kye: Chin kyb'intzi'n, ex tz'elku kyniky'a te: ¹¹Nya te' ti'chaqku ti' nb'aj tu'n jun xjal, nxi q'onte toj il, qala' ikytzin a te' n-etz toj ttzi.

¹²Tu'npetzi'n, b'e'x o b'aj tzaj laq'e'y, a awo'y t-xnaq'tzb'in tk'atz, ex xi qq'ma'n te: ¿Ma man tz'el tniky'a te, qa b'e'x saj kyq'oj Parisey, tej xkyb'in te' a xb'aj tq'ma'n?

¹³Me ante Jesús tzaj ttzaq'win qe'y: Tkyaqil kyxnaq'tzb'il Parisey ikyjo tze'nku jun wi' k'ul, a qa nya n'fati'y tokx toj kya'j, xkux awante. Okla kjawitz xb'oqit te jun majx tuk'a tkyaqil tlók'.

¹⁴Ex chi tenkuj, qu'n jpu'n kynab'l. Nchi kub' nej kywutz junjun ikyx kyten tze'nku aye. Ikyqetzi'n tze'n kab'e mox nxi kyxko'n kyib'; me qa aku xi ex twi' xaq, kykab'ilx kchi xe'l tolpa.j.^m

¹⁵Me ante Pegr xi tq'ma'n te Jesús: Chiky'b'intza qe'y ti'jjo xb'aj tq'ma'n.

¹⁶Tzaj ttzaq'win Jesús qe'y: Ex ikyx kyeji'y, ¿Mi s-el pjet toj kynab'la? ¹⁷¿Ma mitzin n-el kyniky'a te, qa tkyaqiljo nb'aj tu'n jun xjal, toj tk'u'j kupine, ex majx k-elil ti'l? ¹⁸Me atzi'n n-etz toj ttzi, toj tanminx ntzaje anq'ine. Apente iljo, ¹⁹qu'n toj tanminxjal ntzaje jni' t-xim

nya b'a'n, jni' b'i'yin, jni' ky'a'jin, ex jni' aj pajil, jni' elq'in, jni' sb'ub'l, exsin tkyaqil yasin, ²⁰tu'n xkel toj najin te jun majx. Me te', tu'n kywa'nxjal, a noq tu'n mi tz'ele txjet tq'ob' jun xjal tze'nku kye, aj txi wa'l, nti' te najin noq tu'n tpajjo ikyjo, qu'n noq xnaq'tzb'il kye qtzan qta'x.

Tnimb'il jun qya, a nya aj Judiý
(Mr. 7:24-30)

²¹Tej tetz Jesús antza, b'e'x xi' toj tx'otx' te Tiro ex te Sidón. ²²Ex attaq jun qya aj Canaán najletaq tojjo tx'otx' antza, a nya Judiýtaq. Tzaj laq'e tk'atz Jesús, ex n'xch'intaq wen: Tata, ay Tyajil qtzan nmaq kawil David, q'aq'intz tk'u'ja wi'ja; at jun wala, at jun taq'n'il tajaw il toj tanmin.

²³Me mix xi ttzaq'win Jesús jun tyol. Tu'npetzi'n, o tzaj laq'e'y, a awo'y t-xnaq'tzb'in tk'atz, ex o kub'sin qwutza te: Qala', q'manxa te qya tu'n taj tja, qu'n lu' tzunx n'xch'inx wen, ex lu'tz lipchek qi'l.

²⁴Xi tq'ma'n Jesús te: Ma chin tzaj tchq'on we' Dios noq kyuk'a xjal aj Judiý, aye' najnin ite'ye tze'nku jun ch'uq rit.

²⁵Me ante' qya kub' meje twutz Jesús, ex xi tq'ma'n: iTata, chin tonima!

²⁶Me ante Jesús xi tq'ma'n te: Yonkuy nej, tu'n kyxi nmojinji'y nxjalila, qu'n nya wen tu'n tel kywa' tal k'wal, exsin tu'n t-xi' kye chit, qu'n nej tu'n kyb'aj wa'n tal k'wal, exsin xkel xiljo kye chittz. Ikyqintzin weji'y kyuk'a nxjalila; nej chi okil nka'yi'n, ex xkel nq'o'nji'y a nti' at kye.

²⁷Ex xi ttzaq'win qya: Ikyx te tten, Tata. Me ka'nqetzin kyeji'y tal chit nchi wa'n kye tjaq' me'x ti'jjo tb'uchil wab'j nb'ajel t'zaq kyu'n kyajaw. Ikyqintzintla' weji'y, q'ontz ch'in we' ti'jjo nxi tq'o'n kye t-xjalila.

²⁸Tu'ntzi'n tyoljo qya ikyjo, xi ttzaq'win Jesús te: Ay qya, nimxixjo tnimb'ila wi'ja. Xkel nq'o'n tze'nku taja. Atzaj taljo qya, jun paqx tel we'.

¹15:9 Is. 29:13. ^m15:14 Lc. 6:39.

Tej tq'anit nimku yab' tu'n Jesús

²⁹Tej tetz Jesús antza, pon tzma ttzi Nijab' te Galiley. Ex b'e'x jax twi' jun wutz, ex kub' qe antza. ³⁰Ex nimxjal b'aj chmet ja' ta'yetaq. Ex q'imila junjun kox kyu'n, junjun mox, ex ila'kul mib'intaq chi b'et ex mib'intaq chi yolin, ex nimku txqantl yab' b'aj xi q'i'n twutz Jesús. Ex b'e'x i kub' tq'anin.

³¹Ex ayetzi'n xjal b'e'x i b'aj jaw ka'ylaj, tej tok kyka'yin tb'ant kyyoli'n a mib'intaq chi yolin; ex otaq b'ant kyb'etjo a mib'intaq chi b'et; ex otaq jqet kyxkyin a mib'intaq chi b'in; ex otaq chi el we' kox, ex otaq k'ant kywutzjo moxqetaq. Jotxjo jni' xjal i b'aj ok ten nimsil tb'i Dios, a kyDios aj Israel.

Tej kyk'a'chit kyaje mil ichin tu'n Jesús

(Mr. 8:1-10)

³²O tzaj ttxko'n Jesús a awo'y t-xnaq'tzb'in, ex tzaj tq'ma'n qe'y: Ncho'o'n nk'u'ja kyi'jjo xjal lo, qu'n ma b'ant-xi oxe q'ij kytenb'ile quk'a, ex nti'x ch'in o txi kywa'n. Ex nky'e'y tu'n kyaj nchq'o'n kyja kukxjo, qu'n aku chi kub' numj toj b'e tu'n wa'yaj.

³³Ex xi qq'ma'n: ¿Me ja' aku tzaje kywa txqan xjal qu'n? Mix ya' nti'x jun xjal najle tzalu'n, qo chiji'y.

³⁴Me tzaj tq'anin Jesús qe'y: ¿Jte' wab'lj q'i'n kyu'n?

Noq tal wuq, ex jun tal jte'b'in netz' kyix, qo chiji'y.

³⁵Ex xi tq'ma'n Jesús kye jni' xjal, tu'n kyb'aj kub' qe twutz tx'otx'. ³⁶Ex i jaw ttzyu'n wuq wab'lj, exqetzi'n tal netz' kyix, ex xi tq'o'n chjonte te Dios kyi'j, i kub' tpixin, ex tzaj tq'o'n qe'y, tu'n t-xi qsipi'n kye jni' xjal.

³⁷Kykyaqilxjal noqx jni' i b'aj wa'n. Tej kyb'aj wa'n, jaw chmetjo jni' tb'uchil wab'lj tkyaqil, ex atzin tej tb'aj chmet, b'ant wuq chi'l. ³⁸Ayetzi'n ichin, aye' i b'aj wa'n, kyaje mil, me mix ok ajletjo qya exqetzi'n k'wal.

³⁹Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x i aj tchq'o'n Jesúsjo xjal kyja, ex b'e'x o oxka toj bark, tu'n kyxi'y toj tx'otx' te Magadán.

Tej t-xi kyqanin aj il jun techil tipin Jesús

(Mr. 8:11-13; Lc. 12:54-56)

16 ¹Juntl majl, i b'aj pon chmet Parisey ka'yil ti'j Jesús junx kyuk'a junjun Sadusey. Noq tu'n tkub' tz'aq kyu'n toj til, xi kyqanin te, tu'n tkub' tb'inchin jun tb'anil techil tipin twutz kya'j, tu'n tyek'in qa te Dios tzajnin.^a

²Me xi ttzaq'win Jesús kye: ¿Tze'ntzin tten n-el kyniky'a ti'jjo q'ij? Qu'n qa manyor chiky'x twutz kya'j qale, nkyq'ma'n qa tb'anilx q'ij nchi'j. ³Ex qa qlixje, nya wen k-elixe q'ij ja'lin, chi chiji'y, qu'n manyor chiky'x twutz kya'j, ex manyor q'aq mujilx. Qa n-el kyniky'a ti'jjo techil te twutz kya'j, ¿Tze'ntzin tten mi n-el kyniky'tza ti'jjo tze'ntzin t-xilin techiljo tq'ilil ja'lin? ⁴Aye' xjal tzalu'n manyor aj ilqex ex aj pajilqe. Nkyqanin tu'n tkub' nb'inchin jun tb'anil techil wipi'n kywutz, me mixla kb'antil; o'kxjo tze'n b'aj ti'j qtzan Jonás ojtxe.^o Ex b'e'x i kyij ttzaqpi'n antza.

Ajo kyxnaq'tzb'il Parisey ex Sadusey

(Mr. 8:14-21)

⁵Tej qjlajinxax tjlajxi nijab', b'e'x el naj toj qk'u'ja tu'n t-xi q'i'n qwa'y. ⁶Tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: B'a'nqexa. Kyka'yink kyib'a noq che'xa ti'jjo ttx'amsb'il kywa Parisey ex Sadusey.^p

⁷Me b'e'x o b'aj jaw yolin awo'y t-xnaq'tzb'in qxolxa, ex qq'ma'y: Ma tzaj tq'ma'n qe, tu'n tok qka'yin qib', b'alaqa tu'n mi saj q'i'n qwa; yaj qa saj kyq'o'nku Parisey qwa, exsin qa ti'ku xi kyq'o'n toj.

⁸Ex b'e'x el tniky' Jesús te' qb'isa, ex tzaj tq'ma'n qe'y: ¿Tiqu'u'n nkub' kyb'isi'n qa nti' kywa'y q'i'n? Nti'xla ch'in kye' tq'uqb'il kyk'u'j wi'ja. ⁹Na'mxsin tel kyniky'a te. ¿Ma mitzin na'n kyu'n kyij' jwe' wab'lj, ayej i kub' nsipi'n kyxoljo

^a 16:1 Mt. 12:38; Lc. 11:16. ^o 16:4 Jon. 3:4-5; Mt. 12:39-41; Lc. 11:29-30. ^p 16:6 Lc. 12:1.

jwe' mil xjal? ¿Jte'n chi'l jaw chmet, tej kyb'aj wa'nxjal?'¹⁰ Ex ¿Ma mitzin na'n kyu'n kyil'jjo wuq wab'l, ayej i kub' nsipi'n kyxoljo kyaje mil xjal? ¿Jte'xsin chi'l'jjo jaw chmet, tej kyb'aj wa'nxjal?'¹¹ ¿Yajtzin qetz, ma nlan qo wa'ntz wu'n qkyaqilx? Qala' nya ti'l'jjo wab'l te twutz tx'otx' nchin yoline we', tej xi nq'ma'n: Kyka'yink kyib'a ti'l'jjo ttx'amsb'il kywa Parisey ex Sadusey.

¹²Tzmaxitzin el qniky'l'ji'y ti'lj, qa mi nyolintaq Jesús ti'l'jjo juntl tx'amsb'il wab'l, qala' ti'l'jjo kyxnaq'tzb'il Parisey exqetzi'n Sadusey.

Tej t-xi tq'ma'n Pegr qa Kolil te Jesús
(Mr. 8:27-30; Lc. 9:18-21)

¹³Atzaj te' qkani'n toj tx'otx' te Cesarea te Filipino, tzaj tqanin Jesús qe'y: ¿Ankyeqi'n, a Tk'wal Ichin, toj kywutzjo xjal?

¹⁴Xi qtzraq'wi'n: At junjun nq'mante qa ajiy qtzan Juan, a Jawsil A', ma jaw anq'intl, ex junjuntl nq'mante qa ajiy Elías, moj qa ajiy Jeremías, mo juntl yolil Tyol Dios.⁵

¹⁵¿Yajtzin kye toj kywutz? ¿Ankyeqi'n? chi Jesús.

¹⁶Xi ttzaq'win Pegr: Atejiy Crist, a Tk'waljo Dios itz' te jun majx, a sk'o'nxix tu'n, tu'n tul tzalu'n twutz tx'otx'.⁴

¹⁷Xi ttzaq'win Jesús: Ky'iwlinox te, ay Simun, a tk'wal Jonás; qu'n mix a'l jun xjal saj q'mante tey, qala' a nMa'n, a at toj kya'l. ¹⁸Ex kxel nq'ma'n tey, qa a tb'ij Pegr, a ab'l tz'elpine. Ex tib'ajjo ab'l lo kjawile nb'inchi'n Ntanim. Ex nlayx kub' ti'lj tu'n tkyaqil tipin kyimin. ¹⁹Ex kxel woqxneni'ji'y Nxnaxq'tzb'ila tey nyakutlaj jun tal tal t'jpe'l ja, tu'ntzintla noq ti'lj ktq'ma'b'ila, tz'ele kyniky'xjal ti'l'jjo Tb'anil Tqanil Tkawb'il Dios. Ex qa ma kotpitjo xjal tu'n toj kyil, noq tu'n ktq'ma'b'ila tzalu'n twutz tx'otx', ex aj kyok toj pa'b'in twutz Dios toj kya'l, kchi kotpajil te jun majx. Ex qa mi xi kynimin a ktq'ma'b'ila, ma chi k'let tu'n

kyil tzalu'n twutz tx'otx', ex aj kyok toj pa'b'in twutz Dios toj kya'l, chi xel toj najin te jun majx.⁴

²⁰Ex xi toqxnenin Jesús qe'y, a awo'ly t-xnaq'tzb'in, tu'n mi qo ok te'n q'malte kye jni' xjal, qa ataq Jesúsjo Crist, a Kolil, qu'n na'mxtaq tul tq'ijil.

Tej tyolin Jesús ti'lj tkyimlin
(Mr. 8:31-9:1; Lc. 9:22-27)

²¹Axsa, oke ten Jesús xnaq'tzil qe'y, a awo'ly t-xnaq'tzb'in, qa iltaq ti'lj tu'n t-xi' toj Jerusalén, ex iltaq ti'lj tu'n tiky'x tu'n antza kyu'n kynejil xjal ex kyu'n kynejil pale junx kyuk'a xnaq'tzil ti'lj ojtxe kawb'il. Ex tzaj tq'ma'n qe'y, qa iltaq ti'lj tu'n tkub' b'yo'n kyu'n. Me toj toxin q'ij, b'e'xtaq tu'n t'jatz anq'in juntl majl.

²²Me b'e'x ex telsin Pegr tjunalx, ex ok tentz q'ol tumil te Jesús: WAjaw, nlay taq' te Diosjo ikyjo. Nlay b'ajte ikyjo ti'l'jach.

²³Me b'e'x ajtz meltz'aj Jesús ti'lj Pegr, ex xi tq'ma'n te: iPegr! Ayetzi'n tyola ikyjo, tyol tajaw il, qu'n a taj tajaw iljo tu'n tb'antjo kyaj xjal, ex nya a taj Dios. iLaq'emila nk'atza, tajaw il! Qu'n ma tz'oka te jun tolsb'il, tu'n nkub' tz'aqach.

²⁴Tb'ajlinxi' ikyjo, tzaj tq'ma'n Jesús qe'y, a awo'ly t-xnaq'tzb'in: Ankye jun taj tu'n tok te nxnaq'tzb'in, il ti'lj tu'n tel ti'n toj tk'u'j tkyaqil tajb'il, ex tu'n t-xi tq'o'n tib', tu'n t-xi lipe wi'ja toj tkyaqil, exla qa ma kyim twutz cruz.⁶ ²⁵Ikytzi'n, ankye' taj noq tu'n tkub' tb'inchin tajb'il tzalu'n twutz tx'otx', kxe'l toj najin te jun majx. Ex ankye' k'wel ttzyu'n tib' ti'lj tkyaqiljo at tajb'in kyexjal tzalu'n twutz tx'otx', noq tu'n npaja, ktenb'il tchwinqil te jun majx.⁷ ²⁶Qu'n ¿ti'xsila tajb'in tu'n tkanb'it tkyaqiljo ajb'il tzalu'n twutz tx'otx', exsin tu'n tnaj tanmin? ¿Ma akutzin tz'ok tkyaqil tq'inimil te klol tanmin? ²⁷Qu'n tzul kanin jun q'ij tu'n wula, ayi'n Tk'wal Ichin, tuk'a tkyaqil tqoptz'ajiyil nMa'n ex kyuk'a jni' angel. Ex kxel nq'o'n chojb'il teyile junjun, tze'nkuxjo ntqanin kyb'inchb'in.⁸ ²⁸Twutzxix kxel nq'ma'n

⁹ 16:9 Mt. 14:17-21. ¹⁰ 16:10 Mt. 15:32-38. ⁵ 16:14 Mt. 14:2; Mr. 6:14-15; Lc. 9:7-8. ⁴ 16:16 Jn. 6:68-69.

¹¹ 16:19 Mt. 18:18; Jn. 20:23. ⁶ 16:24 Mt. 10:38; Lc. 14:27. ⁷ 16:25 Mt. 10:39; Lc. 17:33; Jn. 12:25.

⁸ 16:27 Sal. 62:12; Mt. 25:31-46; Ro. 2:6; 14:10; 2Co. 5:10; Tchi. 2:23.

kye'y, at junjun ite' tzalun wuk'i'y, mi kyli kyimin, tzmaxi' aj kylonte aj wula, a ayi'n Tk'wal Ichin, kawil tib'aj tkyaqil.

Tej ttx'ixpit tka'ylajtz Jesús

(Mr. 9:2-13; Lc. 9:28-36)

17 ¹Tb'ajlinxi' qaq q'ij, xi tk'le'n Jesús Pegr tuk'a Santyaw ex Juan, a kyitz'in kyib', exsin i xi'tz tзма twi' jun ma tij wutz. ²Antza kywutzxjo t-xnaq'tzb'in, tx'ixpit ka'yin Jesús. Ox qoptz'ajx wen tze'nku q'ij, exsin t-xb'alin manyor sjanin wen, tze'nku tqan tzaj ntilk'aj wen.³ Texjo paq anetz'i'n, xi kyka'yin Moisés ex Elías nchi yolintaq tuk'a Jesús.

⁴Xi tq'mante Pegr te Jesús: WAjaw, tb'anilx te' oto' tzalun. Qa taja tu'n tkub' nb'inchi'n oxo tal pach; jun te, ex jun te Moisés, ex jun te Elías.

⁵Tzmataq nyolin Pegr, tej tkub' juktz'aj jun muj ntilk'aj wen kyib'aj. Ex tojjo muj etz yolín jun tq'ajq'ojil, ex tq'ma: Axixpen weji'y Nk'wal lo k'u'jlinxix wu'n, a o jaw nsk'o'n. iKyb'inkuji'y Tyol!^z

⁶Tej kyb'in te' t-xnaq'tzb'in ikyjo, b'e'x i b'aj kub' mutzq'aj twutz tx'otx' tu'n kyxob'il. ⁷Me tzaj laq'e Jesús kyk'atz, ex i ok tyekin, ex xi tq'ma'n kye: Chi we'ksa. Mi chi xob'a.

⁸Atzaj te' kyjaw ka'yin o'kxtaq Jesús attaq, mixtaq a'l juntl at tuk'a.

⁹Kyja'taq kyku'tz twi' wutz, xi tq'ma'nxi Jesús kye: Mix a'l qe kxele kyq'ma'nji'y, a ma kyli'y, tzmaxi' aj njatz anq'i'n, a ayi'n Tk'wal Ichin, kyxol kyimnin, chi'.

¹⁰Me xi kyqanin t-xnaq'tzb'in te Jesús: ¿Tze'ntzin ttentz nkyq'ma'n xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, qa ataq Elías tu'n tul nej twutza? ¿Nyapela ti'ljo lo nchi yolintaq, a ma qli'y?^a

¹¹Me xi ttzaq'win Jesús: Twutzx te'. Ate Elías tu'ntaq tul nej, tu'ntzintla noq b'inchil kytenxjal, aj wula. ¹²Me kxel nq'ma'n kye'y, o tzul te Elías, me mi s-el kyniky'xjal te. Ex ma tziky'x

tu'n, tze'nkuxtaq kyajxjal ti'j. Exsin ikyx weji'y, a ayi'n Tk'wal Ichin, nimx kky'elix wu'n toj kyq'ob'xjal.

¹³B'e'xsin el kyniky'tzjo t-xnaq'tzb'in te, qa ti'ljtaq Juan, a Jawsil A', nyoline Jesús.^b

Tej tex tlajo'n Jesús taq'nil tajaw il toj tanmin jun q'a

(Mr. 9:14-29; Lc. 9:37-43)

¹⁴Tej kymeltz'aj twi' wutz, i pon ja' ite'taq txqan xjal. Ex tzaj laq'e jun ichin tk'atz Jesús, ex kub' meje twutz, ex xi tq'ma'n te: ¹⁵Tata, q'aq'intz tk'u'ja ti'j nk'wala. Qu'n atku ntzaj lu'lin ti'j, tu'n jun taq'nil tajaw il, ex nimx kyixk'oj ma tziky'x tu'n. Ila'ku maj o txi lank'aj tu'n toj q'aq' ex toj a'. ¹⁶Ma tzul win wetza kywutz t-xnaq'tzb'in, me mi ma q'anit-x kyu'n.

¹⁷Me tzaj ttzaq'win Jesús qe'y, a awo'y t-xnaq'tzb'in: iAy! tal xjal nti'x kynimb'ila, ex nti'x kyumila. ¿Tze'xsin q'ij nkub'lin te'n kyxola? ¿Ex jte'xsin q'ij kky'elix wu'n kyuk'iy? Kyintzinji'y q'a tzalun, chi'.

¹⁸B'e'xsin ok tilin Jesúsjo taq'nil tajaw il, ex b'e'x etz tlajo'n toj tanminjo q'a, ex texjo tqan tel we'.

¹⁹Atzaj te' tok qchmon qib'a qjunalxa, exsin xi qqanintza te Jesús: ¿Tiqu'n mi xb'ant qe qlajo'n te' taq'nil tajaw il toj tanminjo q'a?

²⁰Tzaj ttzaq'win Jesús: Qu'n tu'ntzi'n noq ch'in kynimb'ila wi'ja. Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, noqit at kynimb'ila wi'ja i'chaqxpeta kyintzjo tze'nku jun tal twutz mistas, akutla txi kyq'ma'n te wutz lo: Ku tela tzalun, ex ku txi'y tzachi'n. Ex b'e'xitla aku tziky'. Qu'n nti'xitla jun ti' nlay b'ant kyu'n, noqit at kynimb'ila wi'ja.^c ²¹Me aye wiq taq'nil tajaw il lo nlay chi ex noq tu'n kukxjo, qala' il ti'j tu'n tkub' kypa'n wa'yaj toj na'j Dios.^d

Tej tyolin Jesús tkab' majin ti'j tkyimlin

(Mr. 9:30-32; Lc. 9:43-45)

²²Qiky'linxi'y antza, ex nqo b'ettaqa junx toj tx'otx' te Galiley, tzaj tq'ma'n

^y 17:2 2Pe. 1:17-18. ^z 17:5 Is. 42:1; Mt. 3:17; 12:18; Mr. 1:11; Lc. 3:23. ^a 17:10 Mal. 4:5. ^b 17:13 Mt. 11:14. ^c 17:20 Mt. 21:21-22; Mr. 11:23-24; 1Co. 13:2. ^d 17:21 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 21.

Jesús qe'y: Ayi'n, a Tk'wal Ichin, kchin xel k'ayi'n kyexjal ²³tu'n nkub' b'yo'n. Me tb'ajlinxi oxe q'ij nkyiml'in, kchin jawil anq'i'n juntl majla kyxol kyimnin.

Tej qb'intiy tqanil ikyjo, b'e'x o jaw b'isi'n.

Tej t-xi tchjo'n Jesús jun pwaq toj ja te na'b'l Dios

²⁴Atzaj te' qkani'n junx tuk'a Jesús toj tnam Capernaum, ayetzi'n peyil pwaq te ja te na'b'l Dios i tzaj laq'e tk'atz Pegr, ex xi kyqanin te: ¿Ma mitzin nchoji'n t-xnaq'tzila pwaq te mojb'il toj qja te na'b'l Dios?^e

²⁵Tzun, chi Pegr.

Atzaj te' tokx Pegr tuja, ja' ta'taq Jesús, ok tyolin Jesús nej, ex xi tqanin te: Ay Simun, ¿Ti'tzin ch'in te ntq'ma'n? Aye kawil tzalun twutz tx'otx' kukx nchi peyin pwaq te mojb'il. ¿Me altzila kye qe nchi chojin? ¿Ayepela' kyk'walku, mo qa aye' noq xjalqexa?

²⁶Xi ttzaq'win Pegr: Aye' jni' noq xjalqexa, chi Pegr.

Ex xi tq'ma'n Jesús te: ilkytzi'n! Qu'n ayetzi'n k'walb'aj nti' kyk'as twutz kawil.

Ilkytzi'nla' qetz nti'tla tu'n qchojinqe pwaq te mojb'il ti'l ja te na'b'l Dios, qu'n Tk'wal Diosqo. ²⁷Me noq tu'n mi tzajeku kyq'oj, okla qo chojil. Tu'npetzi'n, ku txi'y toj nijab'. K'a' kux t-xonji'y b'aq te tzuyb'il kyix. Atzin tnejil kyix ktzyetil tu'n, k'a' kux tjyo'n toj ttzi, ex kjetil jun pwaq tu'n antza. K'a' txi ti'n te chojb'il te we' ex tey, qu'n atzin pwaq k'a' tz'ajb'in te qkab'il.

¿Ankyexixtl at toklin toj Tkawb'il Dios?

(Mr. 9:33-37; Lc. 9:46-48)

18 ¹Tojxjo maj anetzi'n, o tzaj laq'e'y, a awo'y t-xnaq'tzb'in, tk'atz Jesús, ex xi qqan'i'n te: ¿Ankyexixtl nim toklin toj Tkawb'il Dios toj kya'l'j?

²Tzaj ttxko'n Jesús jun tal k'wal, ex kub' twa'b'in qxola, ³ex tzaj tq'ma'n:

Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa mi s-ok kyanmi'n tze'n tanminjo tal k'wal lo, a manyor tal mutxin, nlayxpen chi okxtza toj Tkawb'il Dios toj kya'l'.^f ⁴Tu'npetzi'n, atzin te nim tokli'n toj Tkawb'il Dios, a k'wel tmutxsin tib' tze'nku tal k'wal lo. ⁵Tu'npetzi'n, ankye kxel k'monte jun tal k'wal tze'nku lo, noq tu'n tnimb'il ti'l nb'i'y, nyakuj ayi'n kchin xel tk'mo'n.

Jun techil tu'n Jesús, tu'n mi qox tz'aq toj il

(Mr. 9:42-48; Lc. 17:1-2)

⁶Noq alkye jun xjal ntjyo'n tumil tze'n tten, tu'n tel tpa'n jun tal k'wal tib' ti'l tnimb'il wil'ja, junxpetla tz'ele te te, tu'n tok k'let jun ma tij ab'j te cheb'l triy ti'l tqul, ex tu'n t-xi t-xo'n tib' toj a', tu'n tkyim te jun majx, tze'nkuljo tu'n tokx toj pa'b'in twutz Dios tuk'a' til ikyjo. ⁷iAy! Nti'x kyajb'in xjal aj il twutz tx'otx', a ipb'ilxix ite'ke tu'n kykub' tz'aq txqantl toj il. Kxel nq'ma'n kye'y, kukx at te iljo tzalun twutz tx'otx', me nim b'isb'ajil texjal, a tzunx nlab'te kyij'jo txqantl, tu'n kykub' tz'aq toj il.

⁸Tu'npetzi'n, qa noq tu'n tpaj jun tq'ob'a mo jun tqan, aku kub' tz'aqiy toj il, b'antla tu'n tel ttx'emi'n, ex q'imila toj tk'u'ja te jun majx. Qu'n wenitla tu'n tokxa toj kya'l' noq tuk'a jun tq'ob'a mo jun tqan, tze'nkul te', tu'n t-xi'y kyuk'a kykab'il toj q'aq'.⁸ ⁹Ex qa noq tu'n tpaj tb'aq' twutza aku kub' tz'aqiy toj il, q'imitza, ex q'imila toj tk'u'ja te jun majx. Qu'n b'antla tu'n tokxa toj kya'l' noq tuk'a jun twutza, tze'nkul te', tu'n txi'y kyuk'a kykab'il toj q'aq', a mixla k-yupjilx.^h

Jun techil tu'n Jesús ti'jjo rit xi naj

(Lc. 15:3-7)

¹⁰Mi chi el kyiky'inji'y tal much'qe lo. Qu'n twutzx kxel nq'ma'n kye'y, loqe ky-angel majx ite' yolil kyil'j twutz nMa'n toj kya'l'. ¹¹Ex ayi'n, a Tk'wal Ichin, sk'o'nixix tu'n Dios, ma chin ula

^e 17:24 Ex. 30:13; 38:26. ^f 18:3 Mr. 10:15; Lc. 18:17. ^g 18:8 Mt. 5:30. ^h 18:9 Mt. 5:29.

kolil kyi'ljjo tal k'wal, ex kyi'ljjo a otaq chi naj toj il.ⁱ

¹²¿Tze'ntzin ch'in kye toj kywutz? Qa at jun xjal at jwe' k'al' trit, ex qa ma kyij naj jun, ¿Ma nyapela kchi kyjel tq'o'n b'eljalajaj toj jwe' k'al' twi' wutz, exsin kxe'ltz jyol te' a otaq kyij naj?

¹³Exsin qa aku xknet tu'n, twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, ma'xla tzalajx ti'ljjo jun tze'nqekuljo b'eljalajaj toj jwe' k'al, a mi xi kyij naj. ¹⁴Ikytzi'n te kyTataji'y, a at toj kya'j. Nya taj tu'n tnaj jun kye', exla qa jun tal much' k'wal tze'nku lo.

Tze'u tu'n tkub'e najsit til jun quk'a
(Lc. 17:3-4)

¹⁵Qa ma kub' tb'inchin jun nimil jun ti' ti'ja, a nya b'a'n, ku txi'y yolil tuk'a tjunalx. Q'manxa te, ti' xb'ajte ti'ja. Qatzin qa ma kub' tb'i'ntz, atpenl kymujb'il kyib'tza tuk'a juntl majl. ¹⁶Me qatzin qa mi xkub' tb'i'nxtz, k'le'nx juntl tuk'iy mo kab'etl, tu'ntzin kyok te tsiyil, qu'n ikyxjo ntq'ma'n toj Tu'lil Tyol Dios, qa il ti'lj tu'n kyok kab'e mo oxe tsiyil, tu'ntzin kywutzku kb'ajile' yol.¹⁷ Qatzin ikyxl xb'antjo tu'n, q'ma'nxa te tkyaqil Ttanim Dios. Ex qa mi xkub' tb'i'nx kyyol tkyaqil Ttanim Dios, kyq'onka tze'nku jun nya nimil, mo tze'nku jun peyil pwaq, a i'jlemil kyu'nxjal.

¹⁸Ex twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa ma kotpitjo xjal tu'n toj kyil, noq tu'n ktq'ma'b'ila tzalu'n twutz tx'otx', ex aj kyok toj pa'b'in twutz Dios toj kya'j, kchi kotpajil te jun majx. Ex qa mi xi kynimin a ktq'ma'b'ila, ma chi k'let tu'n kyil tzalu'n twutz tx'otx', ex aj kyok toj pa'b'in twutz Dios toj kya'j, kchi xel toj najin te jun majx.^m

¹⁹Ex ikyxjo kxel nq'ma'n kye'y, qa at kab'e kye tzalu'n twutz tx'otx', xb'ant ti'lj tu'n, tu'n t-xi kyqanin te nTati'y toj na'j Dios jun ti', a'lchaqx kye kyajtza, ex ktzajil q'o'n kye'y tu'n. ²⁰Qu'n ja' nkychmome kab'e mo oxej kyib' ti'lj tumil nb'i'y, loqi'n intin kyxol, chi Jesús.

²¹Atzin te Pegr xi laq'e, ex xi tqanin te Jesús: WAjaw, ¿Jte' maj k'wel nnajsin til jun wuk'iy, qa ma kub' tb'inchin jun nya wen wi'ja? ¿Ma noqpela wuq maj?

²²Me xi ttzaq'win Jesús te: Nya noq o'kxjo wuq maj, qala' wuq majjo lajaj toj jun mutx'.ⁿ

Techil tu'n Jesús ti'ljjo aq'nil, a mi xkub' tnajsin tk'as tuk'a

²³Tu'npetzi'n, a Tkawb'il Dios toj kya'j, ikyzi'n tze'nku jun kawil tajtaq tu'n tpeyin kyk'as taq'nil. ²⁴Atzaj te' tok ten b'inchilte lo, attaq jun, ma ninxtaq txqan tk'as. ²⁵Me nti'taqx tumil tze'n tten tu'n tchjet tu'n. Atzi'n kub' tb'isin tajaw k'as, tu'n t-xi k'ayit te aq'nil te jun majx kyexjal, me tuk'ax t-xu'jil ex kyuk'ax tk'wal ex tkyaqiljo jni' attaq te, tu'ntzintla tchjetjo tk'as.

²⁶Me atzi'n aq'nil kub' meje twutz kawil, ex ja kub'sin twutz te: Tata, q'aq'intz tk'u'ja wi'ja. Ok chjetil we' wu'n tkyaqilx, noq tu'n cheb'eku.

²⁷B'e'x tzaj q'aq'in tk'u'j kawil ti'lj, ex b'e'x kub' tnajsin tk'as te jun majx; ex b'e'x xi ttzaqpi'n.

²⁸Me a'kxtaq tetzjo aq'nil, tej tel knet jun tuk'a tu'n, a k'asb'inintaq twutz noq jun tal jte'b'in pwaq. Me tzaj ttzyu'n tuk'a tqul, ex ok t'xpo'n, ex xi tq'ma'n te: Chjomjiy tk'asa we'y.

²⁹Me antej k'asb'ine kub' meje, ex ja kub'sin twutz te: Q'aq'intz tk'u'ja wi'ja. Ok chjetil we' wu'n tkyaqilx, noq tu'n cheb'eku.

³⁰Me mix tziye ikyjo. B'e'x xiku ti'n, tu'n tkux jpet toj tze, tzmaksi tu'n t'jatzjo, ajxi tchjet tu'n tkyaqil.

³¹Tej tok kyka'yin txqantl aq'nil ikyjo, b'e'x tzaj chy'o'n kyanmin ti'lj. B'e'x i xi' q'malte te kawil tkyaqiljo otaq b'aj.

³²B'e'xsin xi tq'ma'n kawil, tu'n ttzaj txketjo tnejil aq'nil, ex xi tq'ma'n te: Ay aq'nil manyor aj ilxa. Ma kub' nnajsin we' tkyaqil tk'asa, noq tu'n xkub' mejej nwtza. ³³Ikytzi'nla tejiy matla tzaj

ⁱ 18:11 Lc. 19:10; Nya toj tkyaqil Tu'lil Tyol qMan ja' ta'ye v. 11. ^j 18:12 Jwe' k'al, 100 n-ele.

^k 18:12 B'eljalajaj toj jwe' k'al, 99 n-ele, ex ikyxjo toj v. 13. ^l 18:16 Deu. 17:6; 19:15; 2Co. 13:1; 1Tim. 5:19.

^m 18:18 Mt. 16:19; Jn. 20:23. ⁿ 18:22 Lajaj toj jun mutx', 70 n-ele.

q'laq'in tk'u'ja ti'lj tuk'iy, tze'nku we' saj q'laq'in nk'u'ja ti'ja.

³⁴B'e'x tzajx txqan tq'o'jjo kawil ti'lj, ex xi tq'ma'n, tu'n t-xi q'o'n toj kyq'ob'jo xq'uq'il tze, ex tu'n tb'aj b'yo'n, ex tzmaksi tu'n t'jatzjo, aj tchjet tk'as tkyaqil.

³⁵Atzaj te' tb'aj yolín Jesús ti'l'jjo techil lo, xi tq'ma'n: Ikytzi'n kchi tenb'ilajiy tu'n nTati'y toj kya'lj, qa mina xkub' kynajsi'n til jun kyuk'iy tuk'a tkyaqil kyanmi'n.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'l'jjo tu'n tkub' kypa'nxjal kyib'

(Mr. 10:1-12; Lc. 16:18)

19 ¹Tej tb'aj tq'ma'n Jesúsjo yol lo, b'e'x etz toj tx'otx' Galiley, tu'n tkanin toj tx'otx' Judey, jlajxi Nim A' Jordán. ²Nimku xjal ok lipe ti'lj, ex antza i q'anite nim yab' tu'n.

³Ex at junjun Parisey tzaj laq'e tk'atz Jesús, noq tu'n tkub' tz'aq kyu'n toj til. Xi kyqanin te: ¿Wenpetzila tu'n tkub' tpa'n jun ichin tib' tuk'a t-xu'jil, qa noq ti' s-etza til?

⁴Xi ttzaq'win Jesús: ¿Ma na'mxsin tkux kyu'ji'n toj Tu'jil Tyol Dios, qa te tnejil, kub' tb'inchin Dios ichin ex qya?°

⁵Ex ikyxjo tq'ma: Tu'npetzi'n, kyjel ttzaqpi'n te ichin ttata ex tnana, noq tu'n tok meje tuk'a t-xu'jil. Ex kykab'ilx kchi okil te junch'in.^p ⁶Nya kab'el kyten, qala' junch'in. Tu'npetzi'n, nlay tz'el tpa'n te xjaljo, a s-ok tmujb'in Dios.

⁷Xi kyqanin juntl majl: ¿Tze'ntzin tten te Moisésztz tziye, tu'n t-xi' jun u'lj te qya, ja' ntq'ma'ne qa o pa'yit tuk'a tchmil?^q

⁸Xi ttzaq'win Jesús: Noq tu'n tpajjo manyor kujx kyanmi'n ja xi ttziyin Moisés, tu'n tkub' tpa'n ichin tib' tuk'a t-xu'jil. Me me te' te tnejil, nya iky te' tten. ⁹Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n kye'y, qa ma kub' tpa'n ichin tib' tuk'a t-xu'jil, qa nya noq tu'n tpaj ky'a'jin tu'n qya, exsin qa ma tz'ok meje tuk'a juntl, ma tz'ok aj ky'a'jil. Ex ankye k-okil meje tuk'a qya, a o tz'el lajo'n tu'n tchmil, ex ikyxjo, k-okil aj ky'a'jil.^r

¹⁰Me awotzín qe', a t-xnaq'tzb'in xi qq'ma'n: Qa iky tten jun ichin tuk'a t-xu'jiltz, b'a'npetlatz tu'n mi mejeje ichin.

¹¹Me ante Jesús tzaj tq'ma'n qe'y: Nya tkyaqilx ma tzaj q'o'n toklin tu'n mi mejeje; qala' o'kqexjo ma tzaj tq'o'n Dios kyoklin ikyjo. ¹²Qu'n ila'ku tumil, tiqu'n nlay meje jun ichin: At junjun, titz'ljinxjo ikyjo; at junjuntl noq kyu'nxjal; ex at junjuntl ma txi kyq'o'n kyib', tu'n mi chi mejeje noq tu'n tpajjo ma txi kyq'o'nx kyib' tuk'a tkyaqil kyanmin toj aq'untl te Tkawb'il Dios, a at toj kya'lj. Qa at jun aku b'antjo ikyjo tu'n, b'a'n tu'n tkub' tb'inchin.

Tej kykub' tky'iwlin Jesúsjo tal k'wal

(Mr. 10:13-16; Lc. 18:15-17)

¹³Tb'ajlinxi' ikyjo, i b'aj tzaj kyi'nxjal junjun tal k'wal tk'atz Jesús, tu'n tkub' tq'o'n tq'ob' kyib'aj tu'n kykub' tky'iwlin, ex tu'n tna'n Dios kyi'lj. Me awotzín qe', a t-xnaq'tzb'in, o ok te'n yisol kye', a i tzaj q'i'n kye' tal k'wal.

¹⁴Me tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Kytzaqpinetzji'y tal k'wal, tu'n kyb'aj tzaj laq'e nk'atza. Mi chi kub' kymeqo'n, qu'n kykyaqiljo k'wel kymutxsin kyib' tze'nqe tal k'wal lo, ayepen kye kchi okixjo toj Tkawb'il Dios.

¹⁵Tej tb'aj tky'iwlin Jesúsjo tal k'wal, b'e'x ex tojjo tx'otx' antza.

Tej tyolin jun ku'xin q'inintaq tuk'a Jesús

(Mr. 10:17-31; Lc. 18:18-30)

¹⁶Tej t-xi' Jesús quk'iy, ul kanin jun ku'xin tk'atz, ex xi tqanin te: Ay, xnaq'tzil wenxixa, ¿Ti'n k'wel nb'inchin', tu'n nkanb'intejij chwinqil te jun majx?

¹⁷Xi ttzaq'win Jesús: ¿Tiqu'n ntzaj tq'ma'n qa wenq'i'n? Nti'x jun te xjal wen tzalu'n twutz tx'otx', qala' o'kx te Dios. Me qa taja tu'n tten tchwinqila te jun majx, nimirqekutzinjiy ojtxe kawb'il.

¹⁸Ex xi ttzaq'win q'inin: ¿Me ankyeqe kawb'il?

° 19:4 Gen. 1:27; 5:2; Mal. 2:15. ^p 19:5 Gen. 2:24. ^q 19:7 Deu. 24:1-4; Mt. 5:31. ^r 19:9 Mt. 5:32; 1Co. 7:10-11.

Xi tq'ma'n Jesús te: Mi b'iyin.⁵ Mi ky'a'jin.⁶ Mi tz'elq'in.⁷ Mi jaw b'ant yol ti'j jun a'la noq kukxjo.⁸ ¹⁹Niminkujiy ttatiy ex tnaniy.⁹ Ex k'u'jlinqekjiy tuk'iy tze'nkuxjo ntk'u'jlin te tib'.^x

²⁰Xi tq'ma'n ku'xin: Tkyaqilx te' anetzin'o b'ant wu'n. ¿Ti'tzin atx taj tu'n tkub' nb'inchi'n?

²¹Xi tq'ma'n Jesús te: Qa taja tu'n toka tz'aqlexix, ku txi'y, ex k'ayinxjiy jni' at tey, ex oyinxjiy t'pwaqa kye yaj. Ikytzin ktenb'ile tq'inimiljiy toj kya'j. Exsin lipextza wi'ja.

²²Me atzaj te' tb'inte ku'xin ikyjo, jaw b'isinx, qu'n tu'n manyor q'ininxtaq; ex b'e'x aj tja.

²³Ante Jesús tzaj tq'ma'n qe'y: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y: Kujx te', tu'n tokx jun q'inin toj Tkawb'il Dios.

²⁴Kxel nq'ma'n juntl majl kye'y: Jun paqxla aku tz'ex jun chej toj toyajil jun b'aq te slepb'il b'u'x, tze'nkul te' tu'n tokx jun q'inin toj Tkawb'il Dios.

²⁵Atzaj te' qb'intiy ikyjo, b'e'x o jaw ka'ylajja, ex xi qqani'n te: Qa nlay chi okx q'inin toj kya'j, ¿Yajtzila' qetza? ¿Altzila kye k-okixtz?

²⁶O tzaj tka'yi'n Jesús, ex tzaj tq'ma'n qe'y: Nlay b'ant tu'n kyklet-xjal kyu'nx kyib'x. Me mete Dios kb'antil te' tu'n tkyaqil.

²⁷Me xi tq'ma'n Pegr te: Ma kyij qtzaqpi'n qe' tkyaqiljo attaq qe'y, ex ma qo ok lipely ti'ja. ¿Ti'tzila qetza qkanb'e'?

²⁸Xi tq'ma'n Jesús: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, toj tq'ijil, a ja' ktx'ixpitile tkyaqil, aj nkub' qey ayi'n, a Tk'wal Ichin, tib'aj nq'uqb'ila, tuk'a tkyaqil nqoptz'ajiyila, ex ayetzin kye', tu'n ma chi ok lipely wi'ja, ex kchi k'wel qey kyib'aj kab'lajaj q'uqb'il, tu'n kykawi'n kyib'aj kab'lajaj ch'uq xjal te tyajil Israel.^y ²⁹Ex kykyaqilxjo jni' ma kyij kytzaqpi'n kyja, kyitz'in, kyaneb', kyata, kynana, kyxu'jil, mo kyk'wal, mo qa kytx'otx'j, noq tu'n npaja, okpin kykanb'il kye' jwe' k'al^z maj kyxel tib'aj

tkyaqiljo anetzin', ex jun chwinqil te jun majx toj kya'j. ³⁰Me nimx ja'lin ite'k te tnejil tzalu'n twutz tx'otx', me kchi kyjel te tch'ib'il, qa nti' kynimb'il. Ex nimx nti' kyoklin tzalu'n twutz tx'otx' ja'lin, me kchi okil te tnejil noq tu'n kynimb'il.^a

Jun techil tu'n Jesús kyij aq'nil toj tqan uv

20 ¹Xi tq'ma'n Jesús: A Tkawb'il Dios toj kya'j, ikytzi'n tze'nku jun tajaw aq'untl; xi' qlixje wen toj plas jyol taq'nil, tu'n kyxi' aq'nil toj tqan uv. ²I kyijku b'ant kyuk'a, tu'n t-xi chjet jun pwaq twi' kyk'u'j junjun q'ij, exsin i xi tchq'o'ntz tzma toj ttx'otx', tu'n kyaq'nin.

³Tej t-xi' tajaw aq'untl juntl majl, otaq tz'ok b'elaj or te qlixje, ex i ok tka'yin txqantl xjal ite'taq toj plas, nti'taq kyaq'in. ⁴Xi tq'ma'n kye: Ikyqex kyeji'y, ku kyxi'y aq'nil toj tqan wawala, ex kxel nchjo'n twi' kyk'u'ja toj tumil tz'aqle.

⁵Ex b'e'x i xi' kyej xjal aq'nil.

Ante tajaw aq'untl xi' juntl majl, te tok niky'jin q'ij, ex te' tok oxo or te qale, ex i b'aj xi tchq'o'n txqantl aq'nil toj aq'untl.

⁶Atzaj te' tok jwe' or te qale, xi' juntl majl toj plas. I knet junjuntl tu'n antza, nti' kyaq'in, ex xi tq'ma'n kye: ¿Tiqu'n ite'y tzalu'n, a ma tz'ex q'ij, ex nti' ch'in ma chi aq'ni'n?

⁷Me ankye' xjal xi kyq'ma'n: Qu'n mix a'l jun ma tzaj q'mante qaq'i'n.

Ex xi tq'ma'n ichin kye: Ku kyxi'y aq'nil toj wawala, ex k'a' txi nchjo'n twi' kyk'u'ja toj tumil tz'aqle.

⁸Atzaj te' qok yuzp, xi tq'ma'n tajaw aq'untl te nejinel kye aq'nil: Txkonqetzjiy aq'nil ja'lin, ex chjonxa twi' kyk'u'j. Antza xi xkyeye kyuk'a i pon qalex, tu'n tpon b'aj kyuk'a i b'aj kanin qlixje.^b

⁹I b'aj tzaj laq'e aye, a o'kx jun or i aq'nin, ex teyile junjun xi tzyu'n jun pwaq te twi' kyk'u'j, nyakutlaj otaq tz'ex kyq'ij tu'n kyaq'nin. ¹⁰Tej kyb'aj pon chojb'aj kye', a b'e'x i b'aj okx aq'nin

⁵19:18 Ex. 20:13; Deu. 5:17. ⁶19:18 Ex. 20:14; Deu. 5:18. ⁷19:18 Ex. 20:15; Deu. 5:19. ⁸19:18 Ex. 20:16; Deu. 5:20. ⁹19:19 Ex. 20:12; Deu. 5:16. ^x19:19 Lv. 19:18. ^y19:28 Mt. 25:31; Lc. 22:30. ^z19:29 Jwe' k'al, 100 n-ele. ^a19:30 Mt. 20:16; Lc. 13:30. ^b20:8 Lv. 19:13; Deu. 24:15.

qlixje, kub' kyb'isin qa nimxixtaq ch'intl kypwaaq tu'n ttzaj kytzyu'n, qu'n tu'n b'e'x i okx aq'nil liwey. ¹¹Me atzaj te' tok kyka'yin kyinxljo tze'nqekul kye', aye' i ok aq'nil yaj, b'e'x i b'aj ja yolín kyxolile, ex xi kyqanin te tajaw aq'untl: ¹²¿Ti'n qu'n kyinx kye' xi b'aj ok aq'nil yaj twi' kyk'u'j s-ex tze'nkuljo qe, exsin b'e'x xqo ok qe' qlixje, ex ma tziky'x aq'untl ex tqan q'ij qu'n?

¹³Me ante tajaw aq'untl xi ttzaq'win: Ay, wuk'a, me nti' jun we' nya b'a'n ma kub' nb'inchi'n kyil'ja. Qu'n ma qo kyijku kyuk'iy, tu'n kyaq'ni'n wuk'iy tu'n jun tal pwaq jun q'ij. ¹⁴Qala' kytzyu'nxji'y kypwaaq, ex kux chi axiy, qu'n waja tu'n kyok nchjo'nji'y aye' yaj xi ul aq'nil kyinxjo tze'nku kye'. ¹⁵¿Ma nti'tzin we' woklin ti'j npwaaq, tu'n tkub' nb'inchi'n noq alqe waji'y? ¿Mo qa nlo'chj kye' kyk'u'j, tu'n so'jq'i'n?

¹⁶Ex xi tq'ma'n Jesús: Qu'n ikytzi'n, ayetzi'n nti' kyoklin kywutzxjal tzalu'n twutz tx'otx', kchi okil te tnejil. Ex ayetzi'n ite'k te tnejil ja'lin, kchi okil te tch'ib'il.^c

Tej tyolin Jesús te tox majin ti'j tkyimlin

(Mr. 10:32-34; Lc. 18:31-34)

¹⁷Tej t-xi' Jesús toj tb'e' tzma Jerusalén, o xi tk'le'n a awo'y kab'lajaj t-xnaq'tzb'in qjunalxa, ex tzaj tq'ma'n qe'y: ¹⁸Ikytzi'n tze'nku n-ok kyka'yi'n, ch'ix qjapin Jerusalén, a ja' ayi'n, a Tk'wal Ichin, kchin xel k'ayi'n kye' kynejil kypale Judiy exsin kye' xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il. Kyq'ma'b'il qa ayi'n at npaja, noq tu'n nkub' b'yo'n. ¹⁹Kchin kxel kyq'o'n toj kyq'ob'jo nya aj Judiy, tu'n wok xmayi'n kyu'n, tu'n wok kylank'i'n, ex kchin k'wel kyb'yo'n twutz cruz. Me toj toxin q'ij, kchin jawil anq'i'ntla.

Tej t-xi tqanin tnana Santyaw ex Juan jun b'a'n te Jesús

(Mr. 10:35-45)

²⁰Tb'ajlinxi' ikyjo, tzaj laq'e tnana Santyaw ex Juan, aye' tk'wal Zebedey,

tk'atz Jesús junx kyuk'a tal, ex i kub' meje twutz, ex xi tqanin jun b'a'n kyil'j tal.

²¹Xi tqanin Jesús te: ¿Ti'tzin tajach?

Ante qya xi ttzaq'win: Wajatl'a'y, tu'n kykub' tq'uqb'in wala toj Tkawb'ila toj tman q'ob'a ex juntl toj tñnayaja kawil tuk'iy.

²²Me ante Jesús xi ttzaq'win: Mi n-el kyniky'a te' ntzaj kyqani'n we'y. ¿Ma akutzin tziky'x kye' kyu'n, tkyaqiljo jni' kky'elix wu'n?

Ex xi kyq'ma'n Santyaw tuk'ax Juan te: Ok kky'elix qe qu'n.

²³Xi ttzaq'win Jesús kye: Twutzx te', akula tziky'x kye kyu'n tze'nku we' kky'elix wu'n, me atzin tu'n tkub' qe jun kye' toj nman q'ob'a ex juntl toj nñnayaja kawil wuk'iy, nyaqin we' ti'j te'; qala' a nMa'n, qu'n o'kxte ojtzqilte ex b'ilte alqe kxele tq'o'ne.

²⁴Atzaj te' qb'intiy, awo'y lajajtl t-xnaq'tzb'in ikyjo, b'e'x tzaj qq'oja kyil'jo kab'el kyitz'in kyib'. ²⁵Me o xi ttxko'n Jesús, ex tzaj tq'ma'n qe'y: Ojtzqi'n kye' kyu'n tze'n kytenxjal nya nimil; qu'n ayetzi'n tnejil kawil, qa ti'x jun ti', manyor tx'u'jqex tuk'a kykawb'il, qu'n nyakuj etzinqe kyu'n. ²⁶Me atzin kyxola, nya iky te'. Qala' ankye te' taj tu'n tok te nim toklin kyxola, il ti'j tu'n tajb'in kye txqantl. ^d²⁷Ex ankye taj tu'n tok te tnejil, il ti'j tu'n tok tze'nku jun aq'nil te jun majx kye txqantl. ^e²⁸Qu'n ikytzi'n tze'nku we', ayi'n, a Tk'wal Ichin, mi xin ul we' tu'n kyajb'inxjal we'y; qala' ayin we' tu'n wajb'i'n kye txqantl, ex tu'n t-xi nq'o'n nchwinqila te kyxel, tu'n kyklet te jun majx.^f

Tej kyq'anit kab'e mox tu'n Jesús

(Mr. 10:46-52; Lc. 18:35-43)

²⁹Atzaj te' kyja'taq qetza tuk'a Jesús toj tnam Jericó, nimku xjal ok lipe q'ija. ³⁰Ex attaq kab'e mox q'uqleqetaq ttzi b'e. Tej kyb'inte tiky' Jesús antza, i jaw xch'in: Tata, ay tyajil qztan nmaq kawil David, q'aq'intz tk'u'ja q'ija, chi chi'.

^c 20:16 Mt. 19:30; Mr. 10:31; Lc. 13:30. ^d 20:26 Lc. 22:25-26. ^e 20:27 Mt. 23:11; Mr. 9:35; Lc. 22:26. ^f 20:28 Lc. 22:27.

³¹Me b'e'x i ok i'lin kyu'n jni' xjal, tu'n nchi xch'in. Me ayetzin kye' mox, noqx kyja i jawe xch'in kujxix: Tata, ay tyajil qtzan nmaq kawil David, q'aq'intz tk'u'ja qi'ja.

³²B'e'x kub' we' Jesús, i tzaj ttxko'n mox, ex xi tqanin kye: ¿Ti'n kyaja tu'n tok nb'inchin' kyi'ja?

³³Tzaj kytzaq'win mox te: Ay, Tata, qaja tu'n kyka'yi'n qwutza, chi chi'.

³⁴B'e'x tzaj q'aq'in tk'u'j Jesús kyi'j, ex ok tmiko'n kywutz. Ex texjo paq, tjqet kyej mox kywutz, ex b'e'x i ok lipe ti'j Jesús.

Tej tkanin Jesús toj Jerusalén

(Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

21 ¹Tej qkani'n tuk'a Jesús nqayin tk'atz Jerusalén, o po'n ttxa'n jun kojb'il Betfagé tb'i, nqayin t-xe wutz Olivos. Xi tchq'o'n Jesús kab'e qxola, ²ex xi tq'ma'n kye: Ku kyxi'y tojjo tal kojb'il jlaxi. Antza kjetela jun tal bur kyu'n, k'lo'n tuk'a tal tal. iKypjumila, exsin kyintza tzalu'n! ³Ex qa at jun saj qaninte jun ti' kye'y: At tajb'in te qAjaw, me ja'linox tzul qu'n, chichkujiy.

⁴B'ajjo ikyjo, qu'n iltaq ti'j tu'n tjapin yol kyij ttz'ib'in yolil Tyol Dios ojtxe, tej tq'ma:

⁵Kyq'manxa kye xjal toj tnam Sion:

Kyka'yinxji'y Nmaq kyKawila tzul;
mutxin tten,
ex q'uqleqx tib'aj jun tal bur,
k'le'n tal tal.⁶

⁶Ayetzin' t-xnaq'tzb'in kub' kyb'inchin tze'nku xi tq'ma'n Jesús kye. ⁷Tzaj kyi'n bur tuk'axjo tal tal, b'aj jax kyq'o'n kytxo'w tib'aj, exsin jax qe Jesús tib'aj.

⁸Ex b'aj kub' kyliky'in xjal kytxo'w toj tb'e, ex txqantl tzaj toqinte t-xaq tze, a palma tb'i, ex b'aj kub' kyliky'in toj tb'e tu'n kytzaljb'il. ⁹Ex ayetzin' jni' xjal nejninqetaq exqetzi'n lipcheqetaq ti'j, i ok ten xch'il:

Nimxit tb'iy, ay Tyajil qtzan nmaq kawil David.

Ky'iwlinoxita a ay ma tzula toj tb'i tAjaw Tkyaqil.

Nimxitjo toklin tb'iy toj tnajb'ila.^h

¹⁰Atzaj te! tokx Jesús toj Jerusalén, b'e'x i b'aj jaw najxjal, ex nimx q'mante: ¿Ankye te' xjal lo?

¹¹Me xi kytzaq'win txqantl: Antej yolil Tyol Dios, a Jesús aj Nazaret, toj tx'otx' te Galiley.

Tej kyex tlajo'n Jesús jni' k'ayil toj tnejil ja te na'b'l Dios

(Mr. 11:15-19; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹²Tb'ajlinxi' ikyjo, okx Jesús toj tnejil ja te na'b'l Dios, ex i b'ajetz tlajo'n kykyaqiljo jni'qe nchi b'aj k'ayintaq exqetzi'n nchi b'aj loq'intaq antza. Ex i b'aj jaw tpich'kin jni' kymexjo jni'qe nchi b'aj tx'ebx'intaq kypwaqxjal, ex kyk'ayb'iljo jni'qe nchi b'aj k'ayintaq palom. ¹³Ex xi tq'ma'n kye: Tz'ib'inl te' toj Tu'jil Tyol Dios: Atzin nja'y k-okil te ja te na'b'l Dios,ⁱ me ayetzin kye' ma tz'ok kyq'o'n te kyja ileq'ch.^j

¹⁴Ex tojxjo tnejil ja te na'b'l Dios, i b'aj tzaj laqe junjun mox ex kox tk'atz Jesús, ex b'e'x i b'aj kub' tq'anin.

¹⁵Me tej tok kyka'yi'n nejinel kyxol pale, exqetzi'n jni' xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, a jni' nimku techil tipin Jesús otaq b'ant, ex te' tok kyb'i'n jni'qe k'wal nchi xch'in toj tnejil ja te na'b'l Dios: Nimxit tb'iy, ay Tyajil qtzan nmaq kawil David, b'e'x tzaj kyq'oj, ¹⁶ex xi kyq'ma'n te Jesús: ¿Ma tzuntzin tb'i'njiy nkyq'ma'n ma' k'wal ti'ja? chi chi'.

Xi ttzaq'win Jesús: Tzuntzin. ¿Ma na'mxsin tkux kyu'ji'n toj Tu'jil Tyol Dios, a ntq'ma'n ti'jjo lo kyjalu'n:

Ma tzaj tq'ma'n, tu'n tjaw nimsin tb'iy,
tu'n kyb'itjzo tal k'wal,
majxpe kyu'n tzma qe nchi mi'xin?^k

¹⁷Ex b'e'x ex Jesús, i b'aj kyij ttzaqpi'n, ex xi' toj kojb'il Betania, ja' iky'xi qniky'in tu'n.

Tej ttzqij tqan iw tu'n Tyol Jesús

(Mr. 11:12-14, 20-26)

¹⁸Toj juntl qlixje, kyja'taq qxi'y Jerusalén, tzaj wa'yaj ti'j Jesús. ¹⁹Ok

^h21:5 Zac. 9:9. ⁱ21:9 Sal. 118:25-26. ^j21:13 Is. 56:7. ^k21:13 Jer. 7:11. ^l21:16 Sal. 8:2.

tka'yin jun tqan iw ttzi b'e, ex b'e'x xi' t-xe tqan. Me nti'x jun twutzjo tze knet tu'n, noq txqan t-xaq. Tu'ntzi'n ikyjo, xi tq'ma'n te tqan iw: Mixla jtoyx tu'n tel twutza te kylo'xjal.

Ex antej tqan iw jun paqx jaw tzqij.

²⁰Atzaj te' tok qka'yi'n noq tzqijl tej tze, xi qqani'n te Jesús: ¿Tze'ntzin tten te' tze jun paqx xjaw tzqij? qo chiji'y.

²¹Tzaj ttzaq'win Jesús: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, noqit at-xix kynimb'ila, ex noqit mi njawje kyk'u'ja, nya noq o'kxjo lu'n aku b'ant kyu'n, tze'nku xb'ant wu'n ti'jjo tqan iw, qala' noqit txi kyq'ma'n te wutz lu'n: Ku tela tzalu'n, ex ku txi'y toj ttxuyil a', ex akula tziky'.¹
²²Qu'n tkyaqiljo kxel kyqanin toj nal' Dios tuk'a kynimb'ila, ok ktzajil q'o'n.

Jun kyxjel Parisey ti'j toklin Jesús

(Mr. 11:27-33; Lc. 20:1-8)

²³Tej tokx Jesús toj tnejil ja te na'b'l Dios, i pon laq'e kynejil pale exqetzi'n kynejinel kyxolxjal aj Judi, a tzmataq nxnaq'tzintaq. Xi kyqanin te: ¿Ti'n tokiy tu'n tb'inchinjy jni' lo, a nkub' tb'inchin'? ¿Ex ankye saj q'o'nte toklin'? chi chi'.

²⁴Xi ttzaq'win Jesús: Ex ikyx weji'y, kxel nqani'n jun nxjelb'itza kye'y.

²⁵¿Ankye tzaj chq'o'nte qtzan Juan tu'n kyku'xxjal tu'n toj a' te jawsb'il a'? ¿Apela Dios, mo noq ayexjal?

B'e'x i b'aj jaw yolín kyxolx, ex kyq'ma: Qa ma txi qq'ma'n a Dios, b'e'x ktzajil tq'ma'n qe, ¿Tin qu'n mi nxi kynimintza? chila'.²⁶Ex qa ma txi qq'ma'n qa xjal, at qxob'il. ¿Ma nyatzin kykyaqil xjal'tz q'mante qa a Juan jun yolil Tyol Dios?

²⁷Tu'npetzi'n, xi kyq'ma'n: Mi b'i'n qe qu'n, chi chi'.

I xi ttzaq'win Jesús: Exsin ikyx weji'y, nlay txi nq'ma'n we', alkye saj q'o'nte woklin' tu'n tkub' nb'inchin' tkyaqiljo lo.

Jun techil tu'n Jesús ti'jjo kab'e k'walb'aj

²⁸Xi tq'ma'n Jesús: ¿Tze'ntzin ch'in kye' toj kywutz?

Attaq jun ichin attaq kab'e tk'wal. Xi tq'ma'n te jun: Nk'wal, ma' txi'y aq'níl ja'lin toj tqan uvch. ²⁹Me mina, chi k'wal. Me jun paqx tja tmeltz'in tnab'l, ex b'e'x xi'l aq'níl.

³⁰Atzaj te' t-xi' lol te' juntl, ex ikyx xi tq'ma'n te: Kutzin tata. K'a' chi'n chinaj te', exsin mix xa'yiltz.

³¹¿Ankye' kub' nimir te' tajtaq manb'aj kyxoljo kab'e k'wal lo?

Xi kyq'ma'n: A tnejil, chi chi'.

Xi tq'ma'n Jesús kye: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y; ayepe kye' peyil'taq pwaq, aye' i'jlin kyu'nxjal, exqetzi'n aj ky'a'jilqetaq kchi okix toj Tkawb'il Dios toj kyal', tu'n kynimb'il. ¿Yajtzin kyetza?

³²Qu'n tej tul Juan, a Jawsil A', q'malte tumil kye'y tze'n tu'n kyb'eti'y tza'le, me mix xi kynimi'n. Me ayetzin kye', aye peyil pwaq exqetzi'n aj ky'a'jil ma txi kynimir. Me qalatzin kye', nixpela tu'n ma kyli'y tkyaqiljo lo, me mi s-ajtz ko'p'jx kyanmi'n tu'n txi kynimi'n.^m

Jun techil tu'n Jesús kyijjo manil tx'otx'

(Mr. 12:1-12; Lc. 20:9-19)

³³Ex xi tq'ma'n Jesús: Kyb'inkuji'y juntl techil lo: Attaq jun tajaw tx'otx' ok tawin tqan uv. Ok tq'o'n jun ch'laj ti'jile, kub' tb'inchin jun b'inchb'il ta'l uv, ex jaw twa'b'in jun xkyaq'te te tzajb'ilte.ⁿ I kyij b'ant kyuk'a jte'b'in aq'níl tu'n kymanin ti'j, exsin xi'tz toj jun tb'e najchaq wen.

³⁴Me atzaj te' tpon tq'ijil, ja' tu'n tok chmete twutz awal, i xi tchq'o'n junjun taq'níl qanil te' manb'il ttx'otx'.

³⁵Me ayetzi'n manil tx'otx' i ok lipin kyijjo taq'níl tajaw tx'otx'. Jun te' noq b'aj kylank'in, jun te' b'e'x kyim, ex jun te' noqx techx ky'ixb'e tu'n ab'j. ³⁶Tu'n ikyjo, b'e'x i xi tchq'o'n txqantl taq'níl tze'nku te tnejil. Me ikyx b'ajjo kyij', tze'nku b'aj kyijjo tnejil kyu'n manil tx'otx'. ³⁷Me kub' tb'isin tajaw tx'otx' tu'n t-xi tchq'o'n a tk'walkuxix, qu'n kub' t-ximin, nyapela k'wel kynimir nk'walach.

¹21:21 Mt. 17:20; 1Co. 13:2. ^m21:32 Lc. 3:12; 7:29-30. ⁿ21:33 Is. 5:1-2.

³⁸Me atzaj te' t-xi kyka'yi'n manil tx'otx', te' ttzaj k'walb'aj, b'e'x i b'aj ja yolín kyxolile: Ate lu'n kyjel te tajaw tx'otx'. Qala' qb'yonku, tu'ntzin qkyij te tajaw, chi chi'.

³⁹B'e'x tzaj kytzyu'n, ex ky'i'n tzma ttxa'n tx'otx' tu'n tkub' kyb'yo'n.

⁴⁰Tu'ntzintzjo, xi tqanin Jesús kye: ¿Yajtzila'? Aj tuljo tajaw tx'otx', ¿Ti'tzila kb'ajil kyijjo manil tx'otx'?

⁴¹Ex xi kytzaq'win: B'alaqa kchi k'wel tb'yo'n te jun majx. Ex b'alaqa kxel tq'o'n ttx'otx' te kymajin txqantl taq'nil, aye' chi chojil manb'il tx'otx' tojxix tq'ijil.

⁴²Ex xi ttzaq'win Jesús kye: ¿Ma na'mtzn tkux kyul'jin toj Tu'jil Tyol Dios, ja' ntq'ma'ne kyjalu'n:

A ab'j, a xi kyxo'n b'inchil ja, a nyakuj nti'taq tajb'in, me axixpente ab'jjo ma tz'okin te tq'uqil t'kyin ja, a nimxix toklin. Atzi'n tb'anilxjo ma tzaj tq'o'n tAjaw Tkyaqil qe, ex ma qo jaw ka'yilajx ti'j'°

⁴³Tu'npetzi'n kxel nq'ma'n kye'y, k-elil q'i'n Tkawb'il Dios kye'y, ex kxel tq'o'n kyexjal, aye' k'wel kyyek'i'n ti'j Tkawb'il Dios toj kychwinqil.

⁴⁴Ex atzin ab'j jun techil wi'ja. Ankye te' k'wel t-xo'n tib' tib'ajjo ab'j, tu'n tyuch'j tu'n; axte k'wel tyuch'in tib' tib'aj. Ex qa a ab'j xkub' tz'aq tib'aj jun a'la te kawb'il kujxix, b'e'x k'wel quqix te jun majx.^p

⁴⁵Me atzaj te' kyb'inte kynejil pale exqetzi'n Parisey, jni' techil b'aj kub' tq'o'n Jesús, ex qa kyij'xtaq nyoline, ⁴⁶oktaq kytzyu'n toj kywutz. Me b'e'x i tzaj xob' kyexjal, qu'n tu'n otaq tz'el kyniky'xjal te qa a Jesús jun yolil Tyol Dios.

Jun techil ti'j jun wa'n tb'anilx te mejb'lin
(Lc. 14:15-24)

22 ¹Ok tenl Jesús yolil juntl majl tuk'a techil, ex xi tq'ma'n:

²Atzin Tkawb'il Dios toj kya'j, ikytzi'n tze'nku jun nmaq kawil kub' tiky'sin jun nintz q'ij, tej tmeje tk'wal. ³I xi tsma'n taq'nil txkolkye txqan txokenj. Me ayetzin kye' xjal lu'n, mix i tzaje.

⁴I xi tsma'n txqantl taq'nil, ex xi tq'ma'n kye: Kyq'manxa kye' txokenj, tu'n kytzaj ja'linxix, qu'n ma b'ant te wab'j: Ma chi kub' nb'yo'n nwakixa, ex aye' wal'n tb'anilqex. Ex jotx noqx tkub' tkyaqil. Kux chi tzaja toj mejb'lin, chichkujiy. ⁵Me ayetzin kye' txokenj, mix xi kytziyine tu'n kyxi' toj mejb'lin. Jun te' b'e'x xi' lol ttx'otx'; juntl b'e'x xi' lol tk'axjil. ⁶Ayetzin txqantl i b'aj ok ten b'yol kye taq'nil nmaq kawil, ex majxpe i kub' kyb'yo'n.

⁷Me b'e'x tzajx tq'oj nmaq kawil, ex b'e'x b'aj xi tchq'o'n xo'l q'aq' b'yol kye' b'iyil, ex majx ok q'o'n tq'aq'iljo kytanim.

⁸Tb'ajlinxi' ikyjo, xi tq'ma'n kye taq'nil: Tkyaqilx noq tkub'l. Me ayetzin kye' txokenj kyky'e' tu'n kytzaj. ⁹Ku kyxi' toj xky'ich b'e, ex kyojile' jni' nim b'e toj tnam, ex kytxkonqetza a'lchaqx kye xjaltz ja'lin, tu'n kytzaj toj mejb'lin.

¹⁰B'e'xsin i b'aj xi' aq'niltz chmol kye' jni' xjal kyojile' jni' nim b'e, tze'nchaqextz, exla qa wen, mo minaj, tzmazitzin noj te' ma tij ja ky'u'n xjal.

¹¹Me atzaj te' tokx te nmaq kawil ka'yil kye txokenj, ok kyim ti'j jun ichin, a tokxtaq, nti'taq t-xb'alin ite'k tze'nku toj jun mejb'lin, tze'hqeku kye' txqantl. ¹²Ex xi tq'ma'n te: Wuk'a, ¿Tze'n tten s-okta tzalun, kyuk'a t-xb'alin ikyjo? chi'. Me ante xjal mix xa'ye yekche, noq tu'n t-xob'il te nmaq kawil.

¹³B'e'x xi tq'ma'n kawil kye aq'nil nchi b'aj b'inchintaq me'x te wab'l: Kyk'lonqekuy tqan ex tq'ob', ex kyq'omixa tзма toj qxopin pe'n, a ja' okx k-oq'ile, ex kchi ju'ch'ile tste tu'n nim kyixk'oj.^q

¹⁴Qu'n nimxte txokenj tojjo kolb'il, me noqx jte'b'in kjawil sk'et, chi Jesús.

Jun xjelb'itz te Jesús qa wen tu'n t-xi chjet k'ayb'il
(Mr. 12:13-17; Lc. 20:20-26)

¹⁵Ayetzin Parisey i jaw yolín kyxolx tze'nxtaq jun tumil tu'n tkub' tz'aq

° 21:42 Sal. 118:22-23. ^p 21:44 Lc. 20:18; Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 44. ^q 22:13 Mt. 8:12; 25:30.

Jesús kyu'n toj til. ¹⁶Tu'npetzi'n, xi kychq'o'n junjun kyuk'a, junx kyuk'a junjun xjal, aye' lipcheqektaq ti'j Herodes, exsin xi kyq'ma'ntz te Jesús: Ay, xnaq'tzil, noq sami'y, b'i'n qe qu'n, qa nyolin te twutzxix, ex nxnaq'tzi'n noq ti'jjo tbe'ylil chwinqil tu'n qxi' tuk'a qMan Dios. Ex nya noq lipcheka ti'jjo nkyq'manxjal, ex mi nchi kub' tmininjy aye nim kyoklin, qu'n toj twutza, junx kyoklinxjal kykyaqil. ¹⁷Tu'npetzi'n, ¿Tze'ntzin ch'in te toj twutz? ¿Wenpela tu'n t-xi qchjonji'y k'ayb'il te kawil te Rom, mo minaj? Xi kyqanin ikyjo qu'n kyky'e'taq Parisey tu'n t-xi chjet k'ayb'il, me ayetzi'n kyuk'a Herodes, kyajtaq. Ikytzi'n, iltaq ti'j tu'n tkub' tz'aq Jesús kyu'n toj til kywutzjo jun ch'uq xjal lo.

¹⁸Ex b'e'x el te Jesús tniky' ti'jjo kyb'is, qa nya b'a'ntaq. Tu'ntzi'n, xi tq'ma'n kyjalu'n: iXmiletz! N-el we niky'a te kyaja. Kyaja tu'n nkub' tz'aqqa ti'jjo nxnaq'tzb'ila. ¹⁹Kyyek'intzin jun pwaq we'y, a n-ajb'in te chojb'il k'ayb'il te kawil te Rom.

Ex tzaj ky'i'n jun pwaq.

²⁰Atzaj te' tok tka'yin Jesús, xi tqanin kye: ¿An qwutzb'iyiljo lo, ex an qb'i tz'ib'ink twutz?

²¹Xi kytz'aqwinxjal: Te nmaq kawil te Rom, chi chi'.

Ex xi tq'ma'n Jesús kye: Tu'npetzi'n, kyq'o'nx kyeji'y a ntqanin nmaq kawil te Rom, ex kyq'o'nxji'y a te Dios ntqanin.

²²Tej kyb'inte ikyjo, noq i b'aj jaw ka'y'aj, ex b'e'x kyij kytzaqpi'n.

**T-xnaq'tzb'il Jesús ti'j qa il ti'j tu'n
qjatz anq'intl juntl majl
(Mr. 12:18-27; Lc. 20:27-40)**

²³Tojxjo q'ij anetzi'n, at junjun Sadusey ul kanin tk'atz Jesús tuk'a jun kyxjelb'itz. Toj kywutz nlay chi jatz anq'intl juntl majl kyimnin.^r Tu'npetzi'n, xi kyqanin te Jesús: ²⁴Kyij tyolin Moisés, qa ma kyim jun ichin, ex qa nti' jun tk'wal xkyij tuk'a t-xu'jil, il ti'j tu'n tjaw meje tuk'a titz'in mo tuk'a ttziky qtzan

tchmil, tu'ntzin aj tuljo tnejil kyal, te tk'waljo qtzan tchmil tu'n toke.^s

²⁵Qu'n ikytzin qeji'y qxol, attaq wuq ichin kytz'imile kyib'. Atzi'n kytziky knet t-xu'jil, me nti' jun tk'wal kyij, te' tkyim. Atzin t-xu'jil kyij, b'e'x jaw meje tuk'a titz'in. ²⁶Me ikysl b'ajjo tuk'a tkab'; nti' jun tk'wal kyij, te' tkyim. Ikyxljo tuk'a toxin. Kywuqilx i ok meje tuk'a, me nti' jun kyk'wal kyij, te' kykyim. ²⁷Ex b'e'x kyimljo qya.

²⁸Me atzin ja'lin, ¿Tze'ntzila tte'n tu'n kyjaw anq'intl kyimnin? Qu'n, qa ikyjo, aj kyjaw itz'je juntl majl, ¿Ti'tzila kb'ajiltz? ¿Altzila kye k-okil te tchmiljo qya kyxoljo wuq ichin, qu'n kykyaqilx i ok meje tuk'a?

²⁹Xi ttzaq'win Jesús kye: Najninx ite' kye'. ¿Na'mxsin tel kyniky'a te Tyol Dios, ex te jni' tipin? ³⁰Ajtzin kyb'aj jaw itz'je juntl majljo kyimnin, mikyxil te' chwinqil tze'nku lu'n. Ayetzi'n ichin exqetzi'n qya mina chi b'aj jaw meje juntl majl. Iky kchi b'aj okile' tze'nqeku' angel toj kyalj. ³¹Me ti'ljzi'n tu'n kyjatz anq'intl kyimnin, ¿Ma na'mtzin tkux kyulji'n, a aku Dios q'mante kyjalu'n: ³²Ayin weji'y tDios Abraham, te Isaac ex te Jacob?^t

Mix tq'ma qa ayintaq weji'y, qala' ayin weji'y'ch. Ikytzi'n, ate Dios nya kyDios kyimnin, qala' kyDios itz', exla qa o chi kyim tzalun twutz tx'otx', qu'n toj twutz Dios, itz'qe kykyaqilx.

³³Atzaj te' kyb'inte xjaljo ikyjo, kykyaqilx i b'aj jaw ka'y'aj ti'jjo t-xnaq'tzb'il.

**Alkye kawb'il nimxix toklin kyxoljo
txqantl
(Mr. 12:28-34)**

³⁴Atzaj te' tok kyb'i'n Parisey, qa otaq kub' kyij Sadusey tu'n Jesús, jaw kychmo'n kyib'. ³⁵Me attaq jun kyxol xnaq'tzil ti'j ojtze kawb'il, tajtaq tu'n tkub' tz'aq toj til tu'n. Xi tqanin te: ³⁶Xnaq'tzil, ¿Ankye' tkawb'il Dios nimxixtl toklin txoljo txqantl?^u

^r 22:23 Kyb'i. 23:8. ^s 22:24 Deu. 25:5-6. ^t 22:32 Ex. 3:6. ^u 22:36 Lc. 10:25-28.

³⁷Xi tzaq'win Jesús: An tnejiljo lu'n: K'u'jlínkxixa Dios tuk'a tkyaqil tanmi'n, ex tuk'a tkyaqil tk'u'ja, ex tuk'a tkyaqil t'nab'la.^v ³⁸Atzin tnejil kawb'iljo ex nimxix toklin. ³⁹Ex atzin tkab' ch'ime ikyxjo tze'нку tnejil, tu'n tok tk'u'jlin t-xjalila, tze'nkux n-ok tk'u'jlin tib'a.^w ⁴⁰Ayetzin kab'e kawb'iljo lo, ayetzi'n tq'uqil tkyaqil t-xilin kawb'il ex jni' t-xilin kyxnaq'tzb'il yolil Tyol Dios ojtxe.

T-xjelb'itz Jesús kye Parisey
(Mr. 12:35-37; Lc. 20:41-44)

⁴¹Ch'uqleqextaq Parisey, ⁴²xi tqanin Jesús kye: ¿Tí'tzin ch'in kye nkyximi'n til'jo Crist, a Kolil? ¿Ja'tzila tzajnin tyajil?

Tyajil David, chi chi'.

⁴³Tu'npetzi'n, xi tzaq'win Jesús: A qa ikyjo, ¿Tze'ntzin tten te Davidt, tu'n tipin Xewb'aj Xjan, ok tq'o'n te tAjaw, exsi'n na'mtaq tul itz'je Crist, a Tajaw Tkyakil? Qu'n ikyztzin tq'ma Davidjo:

⁴⁴Xi tq'ma'n qMan Dios te wAjawa:

Qekuy toj nman q'ob'a kawil wuk'iy, ex k'wel kyil'jjo tajq'oja wu'n.^x

⁴⁵Twutzx te' qa a Crist tyajil David.

¿Me tze'ntzin ttentz o yolín te David til'jo Crist, a na'mtaq títz'je, ex ok tq'o'n te tAjaw?

⁴⁶Ex mix a'l jun b'ant tzaq'win te' yol lo. Atxixsi'n, mix a'l juntl ul toj tk'u'j tu'n tokx tlimo'n tib' qanil juntl ti'.

Tej tyolin Jesús kyil'j Parisey ex xnaq'tzil til'j ojtxe kawb'il
(Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

23 ¹Tb'ajlinxi' ikyjo, ok ten Jesús yolil kyuk'axjal ex quk'iy, a awoly t-xnaq'tzb'in. Chi' kyjalu'n: ²Ayetzi'n xnaq'tzil til'j ojtxe kawb'il exqetzi'n Parisey n-ok kyq'o'n kyib', tu'n tel pjet, ex tu'n kyxnaq'tzin til'j tkawb'il Moisés. ³Tu'npetzi'n, kyniminqekuy, ex kyb'inchinkuy tkyaqiljo ktzajil kyq'ma'n kye'y. Me mi kub' kyb'inchinji'y a nb'ant kyu'n, qu'n xmiletz'qe; nkyq'ma'n tumil tze'n tu'n toke, me junxil nkub'

kyb'inchin. ⁴Ax txqan nuk'b'il nb'aj xi kyq'o'n, manyor kujqex wen, ikytzi'n tze'n junjun til'j iqtz, a mix a'l aku ky'isje tu'n.

Noq ite'k q'malte kyexjal, tu'n tjaw kyiqin, me ayetzin kyetz noqittzin aku jaw kyonin ch'in, i'chaqxpeta noq jun twi' kyq'ob' xi aq'le til'j. ⁵Tkyaqilxjo jni' nb'ant kyu'n, noq tu'n kyjawku iqin kyu'nxjal. Ex kyajxix tz'ok kyq'o'n til'j kyplaj mo til'j kyq'ob' junjun tnej Tyol Dios tz'ib'ink twutz tz'u'n ma nmaq twutz,^y me noq tu'n kynimsin kyib' kywutzxjal. Ex nb'aj ok kyq'o'n kyxb'alin manyor xqerx wen,^z noq tu'n kyokku ka'yin kyu'nxjal.^a ⁶Ex kyaj tu'n kyok qe kyil'j tnejil me'x te wab' toj kyjaxjal ex kyoj mu'x ja te na'b'l Dios. ⁷Ex kyaj tu'n tkub' kymutxb'inxjal kywi' kywutz, aj kyok q'olb'in noq ja' toj b'e, ex tu'n kyok q'olb'in te xnaq'tzil.

⁸Me metzin kye', mi chi tili'n tu'n tok q'o'n kyb'iy te xnaq'tzil kyu'nxjal te kynimsb'il kyib'a. Qu'n junx kyokli'n, qu'n junch'in kyMa'n, ex junxch'in Xnaq'tzil kye'y, a ayi'n, a Crist. ⁹Ex mi tz'ok kyq'o'n toklin jun a'la te manb'aj tzalu'n twutz tx'otx', qu'n o'kx te Manb'ajjo junch'in at toj kyalj. ¹⁰Ex mi chi tili'n tu'n tok q'o'n kyokli'n te nejinel, qu'n ayin we' Crist, nejinel kywutz.

¹¹Ex ankye te' nim toklin kyxola, il til'j tu'n tajb'in kye txqantl. ¹²Qu'n ankye te' kjawil tnimsin tib', k'wel mutxsin te' tu'n Dios kywutzxjal. Me ante' k'wel tmutxsin tib', po'n q'ij ja' kjawile nimsin te' tu'n Dios.^b

¹³B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y xnaq'tzil til'j ojtxe kawb'il exqetzi'n Parisey xmiletz'. Qu'n n-ok kyjpunji'y kynab'ljo xjal, tu'n mi chi okxa tojjo Tkawb'il Dios toj kyalj, ex ayeku kye' mi chi okxa. Ex mi nkytziyi'n tu'n kyokxjo aye' kyaj tu'n kyokx.

¹⁴B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y xnaq'tzil til'j ojtxe kawb'il exqetzi'n Parisey xmiletz'. Qu'n n-el kyinji'y kyja tal qya, a o kyim kyxchmil, ex noq tu'n kyjaw niminkuy

^v 22:37 Deu. 6:5. ^w 22:39 Lv. 19:18. ^x 22:44 Sal. 110:1. ^y 23:5 Deu. 6:8. ^z 23:5 Num. 15:38. ^a 23:5 Mt. 6:1. ^b 23:12 Lc. 14:11; 18:14.

kyu'n xjal, nchi na'nnaja Dios kyil'j nimxix tqan, tu'n tmojin ex tu'n tkolin kyil'j, ex otaq tz'el kyil'n tal kyja. Tu'n ikyjo nimxix tkawb'il Dios k'wel kyib'aja kujxix wen.^c

¹⁵B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y xnaq'tzil ti'lj ojtxe kawb'il exqetzi'n Parisey xmiletz'. Qu'n nchi b'aj b'etji'y tkyaqil twutz tx'otx' xmoxil kyexjal tu'n kynimin kyuk'iy ti'ljjo kynimb'ila. Ex ajtzin tkub' jun xjal kyu'n, ma txi kyq'o'n toj il, tu'n t-xi' toj q'aq' te jun majx tze'nku kye'.

¹⁶B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y xkol mox'. Qu'n nkyq'ma'n qa at jun xjal xkub' tq'ma'n jun tyol, exsin ma kub' tq'ma'n tb'i tnejil ja te na'b'l Dios ti'lj, nyaxix il ti'lj tu'n tjapin b'aj tyol tze'nkux tq'ma. Me qa ma kub' tq'ma'n jun tyol, exsin xkub' tq'ma'n tb'i q'anpwaq toj tnejil ja te na'b'l Dios ti'lj, ilxixpen te' ti'lj tu'n tjapin b'aj, chi chiji'y. ¹⁷iNti' kynab'la, ex moxqi'y! ¿Ankye' nimxixtl toklin? ¿Apela q'anpwaq, mo qa a tnejil ja te na'b'l Dios, a s-ok q'onte toklin pwaq te xjanxix toj taq'in Dios? ¹⁸Ex nkyq'ma'n, qa ma kub' tq'ma'n jun tyol, exsin ma kub' tq'ma'n tb'i t-altar Dios toj tnejil ja te na'b'l Dios ti'lj, nyaxix il ti'lj tu'n tjapin tyol. Me qa at jun kub' tq'ma'n jun tyol, exsin xkub' tq'ma'n tb'i oyaj, a tkub' tib'aj t-altar Dios ti'lj, axixpente yoljo, il ti'lj tu'n tjapin, chi chiji'y. ¹⁹iNti' kynab'la, ex moxqi'y! ¿Ankye' nimxixtl toklin? ¿Ma apela oyaj, mo qa a t-altar Dios, a s-ok q'onte oyaj te xjanxix twutz? Xkel nq'ma'n qa junx kyoklin kykab'il.

²⁰Qu'n alkye ma kub' tq'ma'n tb'i t-altar Dios toj tnejil ja te na'b'l Dios ti'lj tyol, nya noq ti'lj tb'i t-altar ma kub'e tq'ma'ne tyol, qala' majx ti'lj tkyaqiljo tkub' tib'aj.

²¹Ex ankye' k'wel tq'ma'n tb'i tnejil ja te na'b'l Dios ti'lj tyol, nya noq ti'ljjo tnejil ja te na'b'l Dios ma kub'e tq'ma'ne, qala' majx ti'lj Dios, a najle toj. ²²Ex alkye ma kub' tq'ma'n jun tyol ti'lj kya'l, nya noq ti'lj kya'l ma kub'e tq'ma'ne, qala' majx ti'lj tkyaqil tq'uqb'il Dios, ex ti'ljku Dios, a qu'ule toj.^d

²³B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y xnaq'tzil ti'lj ojtxe kawb'il exqetzi'n Parisey xmiletz'. Qu'n nxi kyq'o'n twutz tlajajin tnej menta, anís, ex kominis, tze'nku' ntq'ma'n toj ojtxe kawb'il.^e Me mi n-ok kyb'inji'y xnaq'tzb'il, a nimxixtl toklin toj kawb'il: A tu'n kynaja'n tz'aqle, ex tu'n tten tq'aq'b'il kyk'u'ja kyil'j txqantl, ex tu'n tten kynimb'ila ti'lj Dios. Atzin tu'n tkub' kyb'inchinji'y, ex tu'n mi kyij kytzaqpinji'y txqantl. ²⁴Ayi'y xkol mox', qu'n ikytzin nb'antjo kyu'n tze'nku tu'n tel xk'amit jun tal netz' us toj k'wab'lj, me mi nkyna'n aj t-xi kyk'ulpinji'y jun ma tij chej. Qu'n kyaja tu'n tjapi'n tal netz' tnuk'b'il kawb'il kyu'n, me atzin a nimxixtl toklin toj kawb'il, mi nkub' kyb'inchi'n.

²⁵B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y xnaq'tzil ti'lj ojtxe kawb'il exqetzi'n Parisey xmiletz'. Qu'n ikyqetzinji'y tze'nku jun tk'wel k'wab'lj ex jun laq, a cheb'e txjo'n ti'lj, me atzin tojxi, manyor tz'il: Nojnin tuk'a jni' kyelaq'a ex tuk'a jni' kyachb'ila.

²⁶Ayi'y Parisey moxqi'y, kytxjonktzji'y tojxi tk'wel k'wab'lj nej ex tojxi laq. Qu'n ikytzin kyjela saqixjo ti'ljxi.

²⁷B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y xnaq'tzil ti'lj ojtxe kawb'il exqetzi'n Parisey xmiletz'. Qu'n ikyqejil'y tze'nku jun tja kyimnin tb'anilx tka'yajtzo ti'ljxi, me atzi'n tojxi nojnin tuk'a tb'aqil kyimnin ex manyor tzu'lx. ²⁸Ikyqetzinji'y, qu'n tb'anilx nb'ant kyu'n kywutzxjal, me toj kyanmi'n, nojnin ta'ye tuk'a ttz'ilil ex tkyaqil wiq il.

²⁹B'isb'ajilxla kye'y, ayi'y xnaq'tzil ti'lj ojtxe kawb'il exqetzi'n Parisey xmiletz'. Qu'n cheb'e njaw kyb'inchi'n kyja qtzan yolil Tyol Dios, aye' i k'monte Tyol ojtxe, ex nb'aj kub' kytxoli'n t-xmakil k'ul ti'ljile kyjulil qtzan wen xjal. ³⁰Ex nkyq'ma'n: Noqit otaq qo itz'je tojjo kyq'ijil qtzan qchman ojtxe, nyajinqotla xqo mojin tu'n kyb'yetjo yolil Tyol Dios. ³¹Antza aku tz'ele kyniky'a kye qa antza tzajnin kyyajila kyil'jjo aye' xi kub' b'yonkye yolil Tyol Dios ojtxe, qu'n

^c 23:14 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 14. ^d 23:22 Is. 66:1; Mt. 5:34. ^e 23:23 Lv. 27:30.

ayexa nchi q'mante. ³²Ex qa kyky'e'y tu'n kyok lipe'y wi'ja, in tjapin b'aj kyu'n, tze'nkuxjo kyij yek'in kye'y kyu'n qtzan kychma'n ojtxe, aye b'yol xjal. Me b'i'nku kyu'n qa japin jun q'ij, tu'n tul kawb'il kyib'aja kujxix wen ti'j tkyaqiljo lo.

³³iMa' kan, ex ma' tyajil q'antinqi'y! /
 ¿Tze'ntzin tten tu'n kyel oqa twutzjo kawb'il tzul, a q'aq', a tzunx njulinx wen? ³⁴Tu'npetzi'n, kchi tzajil nsma'n we' yolil Tyol Dios, exqetzi'n aj nab'l, ex xnaq'tzil. Me kchi k'wel kyb'yo'n junjun, ex kchi jawil kypejk'i'n junjuntl twutz cruz tu'n kykyim, ex kchi b'ajil kyb'yo'n junjuntl toj ja te na'b'l Dios, exsin kchi okil te'n lajolkye tojile junjun tnam. ³⁵Me ktzajil tkawb'il Dios kyib'aja kujxix wen, noq tu'n tpaj kychky'eljo qtzan xjal tz'aqleqe, aye' i kub' b'yo'n atxix ti'j Abel, a tz'aqle,^s ex Zakariy, a tk'wal Berequías, a kub' kyb'yo'n, ayi'y Judiy, tojx tnejil ja te na'b'l Dios ex twutz t-altar qMan.^h ³⁶Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, noq tu'n tpaj tkyaqiljo lo, k'wel tz'aq tkawb'il Dios kujxix wen kyib'ajjo xjal ja'lin.

Tej tjaw oq' Jesús ti'j Jerusalén
 (Lc. 13:34-35)

³⁷Ex chi Jesúsjo kyjalu'n kye' xjal te Jerusalén: ¡Ay! Jerusalén, Jerusalén, ay b'iyil kyij yolil Tyol Dios, ex nchi ok kyxo'nji'y tsan qMan tuk'a ab'j; jte'lixla majxla xin b'aj lab'ti'y kyij'ja, tu'n kytzaj laq'e'y nk'atza, tze'nku jun ttxu eky' nchi kub' tpaqin tal tal tjaq' t-xiky', me mi kxytziyiy ikyjo. ³⁸Kyka'yinktzinjil'y kynajb'ila kyjel naj te jun majx.

³⁹Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, texjo q'ij ja'lin, mixla chin kyla'b'ilxa jun majla, qa nya ajxi tpon tq'ijil aj kyq'manti'y: Ky'iwlinox te', a tzul toj tb'i qAjaw.ⁱ

Tej tyolin Jesús ti'j aj tjapin b'aj tkyaqil
 (Mr. 13:1-2; Lc. 21:5-6)

24 ¹Tej tetz Jesús toj tnejil ja te na'b'l Dios, kyja'taq t-xi', b'e'x o

tzaj laq'e'y, a awo'y t-xnaq'tzb'in tk'atz, ex xi qq'ma'n te: Kanqex kyeji'y junjun tij ja te na'b'l Dios, tb'anilqex wen, qo chiji'y.

²Tzaj tzaq'win Jesús qe'y: Tb'anilqex kye junjun tij ja nchi ok kyka'yi'n, me twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa tkyaqilx kchi k'wel yuch'j, ex nti'x jun ab'j kyjel tib'aj juntl, aj tpon tq'ijil.

Tej t-xi tq'ma'n Jesús ti'chaq kb'ajil, aj ch'ixtaq tjapin b'aj tkyaqil
 (Mr. 13:3-23; Lc. 17:22-24; 21:7-24)

³Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x o xi'y tzma twi' wutz Olivos. Tej tkub' qe Jesús, b'e'x o xi laq'e'y tk'atz qjunalxa, ex xi qqani'n te: QAjaw, q'mantza qe'y. ¿Jtojtzila b'a'n tb'ajjo ikyjo? ¿Ex ti'tzila techil kqla'b'ila, aj ch'ixtaq tula, ex a ch'ixtaq tjapin b'aj tkyaqil twutz tx'otx'?

⁴Tzaj tq'ma'n Jesús: Kyka'yink kyib'a, tu'n mix a'l jun kub' sb'un kye'y. ⁵Qu'n ma nintz te tzul ti'j nb'i'y, ex ok kyq'ma'b'il: Ayi'n we' Crist, chichkula'. Ex ma nintzxjal k'wel kysb'u'n, tu'n kyxi lipe kyij. ⁶Aj tok kyb'i'n tqanil q'oj ex aj kyb'aj ok q'oj kyojile junjuntl tnam najchaq, mi chi tzaj xob'a, qu'n ikyztzin ilx ti'j tu'n tb'ajjo ikyjo. Me na'mtaqx tpon q'ij tu'n tjapin b'aj tkyaqil. ⁷Qu'n il ti'j tu'n tok q'oj kyxolile junjun ch'uq xjal, ex kyojile junjun ma tij tnam. Ex wa'yaj tzul, ex jni' yab'il ex kyaqajnb' noq ja'chaqku. ⁸Me tkyaqiljo kb'ajil ikyjo, ikyztzi'n tze'nku tnejil tchyo'n tk'u'j jun qya tuk'a tal.

⁹Qu'n ex kchi xel q'o'n toj kyq'ob' kawil, tu'n kyb'aj jub'chi'n kyu'n, ex okpe kchi k'wel b'yo'n junjun kye' kyu'n. Ex kykyaqilxjal kchi elil iky'in kye' tu'n npaja. ¹⁰Kyojjo q'ij anetzi'n, nimxte kyjel tzaqpi'n kynimb'il, ex kb'ajil kyiky'in kyib', ex kchi b'aj okil meltz'aj kyij'x. ¹¹Ex kchi ul xjal sb'ul, a kb'aj okil kyq'o'n kyib' qa chq'onqex tu'n Dios. Ex nimxxjal k'wel kysb'u'n. ¹²Noq tu'n tpajjo ikyjo, ex tu'n nimku il kb'antil, nimxlaxjal k-elil tq'aq'b'il tk'u'j ti'j juntl.

/ 23:33 Mt. 3:7; Lc. 3:7. ^s 23:35 Gen. 4:8. ^h 23:35 2Cr. 24:20-21. ⁱ 23:39 Sal. 118:26. / 24:9 Mt. 10:22.

¹³Me ankye te' kwe'b'ilx wen, ajxi tpon tq'ijil, apente kletiljo.^k ¹⁴Aj telpin b'aj tyolajtzjo Tb'anil Tqanil Tkawb'il Dios tkyaqil twutz tx'otx', tu'ntzin nti'x jun ch'uqxjal, a mit tz'el tniky' ti'l. Atzin q'ijjo japin b'aj tq'ijil tkyaqil.^l

¹⁵Tu'npetzi'n, k-okil kyka'yi'n tze'nku' kub' ttz'ib'in Daniel, a yolil Tyol Dios ojtxe, ti'l jun ichin, a k'wel tb'inchin tkyaqil, me tixqex toj Najb'il Xjanix toj tnejil ja te kynab'l' Judiy Dios (aj tkux kyujinjil'y lu'n, tz'elku kyniky'a te).^m ¹⁶Aj tok kyka'yi'n jni'jo lo, tkyaqilxjal ite' toj tx'otx' te Judey, b'e'x chi xel oq toj k'ul. ¹⁷Ex atzin xjal, a tokxtaq twi'ja, nlay taq' amb'il tu'n tku'tz q'ilte jun ti' te tuja. ¹⁸Ex ikyxljjo, a tzmataq n-aq'nin toj ttx'otx', mi taq' amb'il tu'n tul q'ilkye t-xb'alin tja.ⁿ ¹⁹iAyexjo tal qya, aye' ch'ixtaq kykub' tz'aq, ex aye' tzmataq nb'aj mi'xin kyal! ²⁰Chi na'n Dios, noqit nya toj jb'alilku, mo tojku jun q'ij te ajlab'l' kub' tz'aeq ikyjo. ²¹Qu'n nimkux jun kyixk'oj kky'elix kyu'nxjal, a b'ajxi kyla'ye tuk'axjo tzajlin xkye twutz tx'otx', ex mixla kqla'b'il juntl majl, aj tjapin b'aj tkyaqil.^o ²²Qu'n noqit mi tz'ajtz tajsin Dios kyi'jjo q'ij anetzi'n, mixitla a'lx jun aku kyij anq'in. Me ok ajitz tajsin Dios, noq tu'n tq'aq'b'il tk'u'j kyi'jjo o chi jaw tsk'o'n. ²³Qa at jun saj q'mante kye'y kyojjo q'ij anetzi'n: Lu Crist lo, mo qa: Lu' at tzachi'n, qa chi', mi txi kynimi'n. ²⁴Qu'n chi ul sb'ul k-okil kyq'o'n kyib' te Crist, mo te jun xjal tze'nku jun yolil Tyol Dios ojtxe. Ex okpe k'wel kyb'inchin nim techil kyipin, noq tu'n kysb'etkuxjal kyu'n. Ex okpela k-okil kyniky'in tu'n kykub'jo sk'o'nqce tu'n Dios, me nlay chi kub'. ²⁵Tu'npetzi'n, ma txi nq'ma'n kye'y na'mtaq tu'n tul kanin ikyjo.

²⁶Ex qa ma tzaj q'ma'n kye'y: Lu at toj k'ul, qa chi', mi che'xa lolte. Ex qa ma tzaj kyq'ma'n: Ku kytzaja. Lu at tuja, qa chi', mi txi kynimi'n. ²⁷Qu'n ikyztzin

k-iky'ile tze'nku jun xloq'lin kya'l q'anacha'l toj tkyaqil twutz kya'l; ktzajil qoptz'aj toj tjawitz q'ij ex toj telix q'ij. Ex tkyaqil xjal kxel ka'yin we'y, ayi'n, a Tk'wal Ichin, aj wula.

²⁸Jun paqx k-elil tqanil, ikyxjo tze'nku tqanil jun kyimnin n-el kyxol k'utz.^p

A tulil Jesucrist juntl majl

(Mr. 13:24-37; Lc. 17:26-36; 21:25-33)

²⁹Noqx aj kyb'ajjo q'ij ikyjo te yajb'il, k-okil qloljix twutz q'ij, ex mi k'antl yaye. Ex jni' qe' che'w kchi k'welitz tz'aq twutz tx'otx'. Ex tkyaqiljo jni' at twutz kya'l okx chi lu'lilx.^q ³⁰Ex kyla'b'ila twutz kya'l a techiljo ayi'n Tk'wal Ichin, aj wula. Tkyaqil xjal twutz tx'otx' kchi b'aj jawil oq', aj nxi kyka'yin a ayi'n Tk'wal Ichin, aj ntzaja toj muj twutz kya'l tuk'a tkyaqil wipi'n ex jni' nqoptz'ajiyila.^r ³¹Ex tuk'a tkyaqil tq'ajq'ojil chun, kchi tzajil nsma'n n-angela, tu'n kyok chmetjo jni' sk'o'nqce wu'n toj tkyaqil twutz tx'otx'.

³²Kyka'yinkjily techil ti'l tqan iw: Aj ttzaj xulin tal tq'ob', ex aj tzaj poq'le t-xaq, antza k-elile kyniky'a te, qa ch'ix tul kanin tq'ijil. ³³Ikyxsintzjo, aj tok kyka'yi'n tkyaqiljo lu'n, tz'elku kyniky'a te, qa ch'ix tpon tq'ijil tu'n wula juntl majl.^s ³⁴Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, a na'mxmaq kyb'aj kyimxjal, a ite' tojjo tq'ijil ja'lin, aj t-xi xkyejo jni' lu'n. ³⁵A kya'l ex tx'otx' ok kchi b'ajil,^t me mex we' Nyol nlayx chi kyijx kye', tu'n mi chi japin b'aje.^u

³⁶Me alkyye q'ij ex alkyye or chin ula, mix a'l te' b'ilte, mixpe aye angel toj kya'l, mixpe ayinkuy, a K'walb'aj te Dios; qala' o'lx te nMan b'ilte.^v ³⁷Qu'n ikyztzin tze'nkuj b'aj kyojjo q'ij te Noé, ex ikyztzin kb'ajiljo, aj wula, ayi'n Tk'wal Ichin.^w ³⁸Qu'n ikyztzin tze'nqej q'ij, tej na'mtaq ttzaj q'aqab'il; kykyaqil xjal twutz tx'otx' nchi b'aj wa'ntaq, ex nchi

^k 24:13 Mt. 10:22. ^l 24:14 Tchi. 5:9-10; 7:9. ^m 24:15 Dan. 9:27; 11:31; 12:11. ⁿ 24:18 Lc. 17:31. ^o 24:21 Dan. 12:1; Tchi. 7:14. ^p 24:28 Lc. 17:37. ^q 24:29 Is. 13:10; Ez. 32:7; Jl. 2:31; Mr. 13:24-25; Tchi. 6:14. ^r 24:30 Dan. 7:13; Tchi. 1:7. ^s 24:33 Mr. 13:29. ^t 24:35 Sal. 102:25-26; Eb. 1:10-12; Tchi. 6:14. ^u 24:35 Mt. 5:18; Mr. 13:31; Lc. 16:17; 21:33; 1Pe. 1:25. ^v 24:36 Mr. 13:32. ^w 24:37 Gen. 6:5-8.

b'aj tx'ujtetaq, ex nchi b'aj mejetaq, ex nchi b'aj xi kyq'o'ntaq kyk'wal toj mejeb'lin, tzmaxi te' kyokx Noé toj ma tij bark. ³⁹Me nti'x b'i'n kyu'n, te' ttzaj q'aqab'il kyib'aj, ex b'e'x b'ajxi mulq'aj toj a' kykyaqilx. Ikytzin kb'ajiljo, aj wula ayi'n, a Tk'wal Ichin.^x ⁴⁰Tojjo q'ij anetzi'n, kab'e' ichin nchi aq'nintaq toj kyt'x'otx'. Jun te' kxel q'i'n, ex jun te' kyjel. ⁴¹Ex kab'e' qya nchi che'n junx ti'l kyka. Ex ikyxjo, jun te' kxel q'i'n, ex jun te' kyjel.

⁴²Kyutz'linku kyib'a toj kynimb'ila. Qu'n mi b'i'n kyu'n alkye or kchin ula, a ayi'n kyAjawi'y. ⁴³Tz'eltzin kyniky'a te: Noqit b'i'n tu'n jun tajaw ja, jni' or tu'n tkanin ileq' qniky'in, matla kub' tutz'lin tib', tu'n mi tz'okxi ileq' elq'il toj tja. ⁴⁴Tu'ntzintzjo ikyjo, kyb'inchinku kyib'a, qu'n nti'kux toj kynab'la aj wula, ayi'n Tk'wal Ichin.^y

**Jun techil tu'n Jesús ti'j jun aq'nil
wen ex ti'j juntl, a nya wen
(Lc. 12:41-48)**

⁴⁵¿Ankye te' aq'nil tz'aqle ex sak'? Ok kyjel q'o'n te' tu'n tajaw ja, aj t-xi' toj jun tb'e, te nejinel kyxoljo txqantl, tu'n t-xi tq'o'n kywa noqx aj tpo'n amb'il te wab'j. ⁴⁶Ky'iwlinxix te' aq'nil, qa nb'inchintaq ti'ljo taq'in toj tumil, aj tuljo tajaw ja. ⁴⁷Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, b'e'x kxel tq'o'n tajaw ja toklin te nejinel tib'aj tkyaqiljo at te. ⁴⁸Me qa nya wenjo aq'nil, exsin qa chi' kyjalu'n toj tanmin: Yajla tzul tajaw ja. ⁴⁹Exsin tz'ok tentz b'yol kye' tuk'a, ex tz'ok tuk'lin tib' lo'l ex tx'ujtil kyuk'a tx'ujtinel. ⁵⁰Me nti'kux toj tna'b'l, tej tpon tajaw ja, qu'n nti'x'taq b'i'n tu'n. ⁵¹Ex k'wel kawin kujxix wen, majx kxel sma'n toj q'aq' te jun majx, junx kyuk'a xmiletz', ja' k-oq'ile, ex kchi ju'ch'ile tste tu'n kyixk'oj.

Jun techil kyil'jjo lajaj txin

25 ¹Kyojjo q'ij anetzi'n, a Tkawb'il Dios toj kya'j, ikyxjo tze'nku

lajaj txin, i xi' toj jun mejeb'lin. Xi kynojzin kytzaj tuk'a aseyt, tej kyxi' volte q'a.^z ²Kyxoljo txin, attaq jwe' nti' kynab'l, ex ayetzi'n jwe'tl manyor x'tijqe. ³Ayetzi'n nti' kynab'l xi ky'i'n kytzaj, me mi xi ky'i'ne ch'intl kyaseyt. ⁴Me ayetzi'n x'tij, xi kynojzinl tk'wel kyaseyt, ex xi ky'i'n junx tuk'a kytzaj. ⁵Me mix ja' pone tej q'a liwey, ex b'e'x b'aj tzaj kywatl kykyaqilx, ex b'e'x i xi' ktal.

⁶Me atzaj te' tniky'ljin aq'wil, xi kyb'i'n jun a'la tjaw x'ch'in: iLu' q'a tzul! iKu kytzaja k'lelte! chi'.

⁷I b'aj jaw we'ksjo txin kykyaqilx, ex i b'aj ok ten txqol kytzaj. ⁸Me ayetzin kye' jwe'tl nti' kynab'l xi kyq'ma'n kye x'tij: Kyq'ontz ch'in qe' qaseyt ti'ljo kye', qu'n ch'ix tkub' yupj qtzaja, chi chi'.

⁹Me ayetzin kye txin x'tij xi kyq'ma'n kye: iMina! Qu'n nlaypela kanin qe. ¿Yajtzila' tu'n t-xi qq'o'ntza ch'in kye'? Qala' ku kyxi'y ja' nk'ayajtze, ex k'a' tzaj kylaq'o'n ch'intla.

¹⁰Me noqx nche'xku kyej jwe' txin, a nti' kynab'l, laq'ol kyaseyt, te' tkani'n q'a. Ayetzin kye' jwe' txin, qu'n mix ele b'ete kye', b'e'x i okx tuja toj mejeb'lin, ex b'e'x etz kyjpu'n ja.

¹¹Ma'ytaq ch'intl, tej kykanin kyej jwe', ex i okx q'olb'in: Tata, tata, jqonkxjij ja qe'y, chi chi'.

¹²Me atzi'n xi tq'ma'n tajaw ja kye: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, nti' kyokli'n tu'n kyoktza, chi'.^a

¹³Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Jesús kye: Noq tzaj kywatla toj kynimb'ila, qu'n mi b'i'n kyu'n ti' q'ijil mo alkye or chin ula, ayi'n Tk'wal Ichin, chi'.^b

**Jun techil tu'n Jesús, tu'n tok tilil
qu'n toj qchwinqil
(Lc. 19:11-27)**

¹⁴Ex ikyxjo, a Tkawb'il Dios toj kya'j, tze'nku jun xjal, tu'ntaq t-xi' toj jun tb'e najchaq. I tzaj ttxko'n taq'nil, ex xi toqxenin tpwaq kye. ¹⁵Te jun, xi tq'o'n jwe' mil; te juntl kab'e mil, ex te juntl, noq jun mil, teyile junjun xi tq'o'n

^x 24:39 Gen. 7:6-24. ^y 24:44 Mt. 25:13; Lc. 12:39-40; 1Tes. 5:6. ^z 25:1 Lc. 12:35. ^a 25:12 Lc. 13:25. ^b 25:13 Mt. 24:42; Mr. 13:33; Lc. 12:35-40.

tze'nkux kynab'l. Ex b'e'xsin xi'tz toj tb'e.

¹⁶Me ante aq'nil, a xi ttzyu'n jwe' mil pwaq, b'e'x kub' tq'o'n tk'a'xjil, tu'n tch'iy pwaq. Ex b'e'x tkanb'e jwe'tl mil. ¹⁷Ex ikyx tene tu'n, a xi ttzyu'n kab'e mil; ex tkanb'e jun kab'etl tib'aj. ¹⁸Me ante' xi tzyu'nte jun mil, b'e'x xi' ewil te' tpwaq tajaw toj jun jul, ex kux tmiqu'n toj tx'otx'.

¹⁹Tb'ajlinxi' jun jte'b'in ab'q'e, meltz'ajljo xjal, a kyajawjo aq'nil, ex b'aj xi tqanin tpwaq teyile junjun tuk'axjo ta'l.

²⁰Nejxix xi kxe tuk'a' xi tzyu'nte jwe' mil, ex xi tq'o'n jwe' mil te tajaw tuk'axjo juntl jwe' miltl, a otaq kanb'it tu'n. Ex xi tq'ma'n te: Taa, jwe' mil tzaj tq'o'n we'y. Me lu' juntl jwe' miltl, ma nkanb'iy tuk'a.

²¹Me antej tajaw pwaq xi tq'ma'n: Chjontiy. Jun aq'nil, a tb'anilx wen ex tz'aqlexix. Atzin ja'lin, qu'n tu'n nimx xb'ant tu'n tuk'a tal ch'in, nimxixtl kxel nq'o'n tey. Ku toktza ex ku ttzalaja wuk'iy.

²²Atzaj te' tkanin juntl aq'nil, a xi ttzyu'n te' kab'e mil pwaq, xi tq'ma'n: Taa, kab'e mil tzaj tq'o'n we'y. Me lu' juntl kab'e miltl lo, ma nkanb'iy tuk'a.

²³Xi tq'ma'n tajaw pwaq te: Chjontiy. Jun aq'nil, a tb'anilx wen ex tz'aqlexix. Atzin ja'lin, qu'n tu'n nimx xb'ant tu'n tuk'a tal ch'in, nimxixtl kxel nq'o'n tey. Ku toktza ex ku ttzalaja wuk'iy.^c

²⁴Atzaj te' tkanin aq'nil, a xi tzyu'nte jun mil, xi tq'ma'n te tajaw: Taa, b'i'n wu'n qa ay jun xjal kuj, ex qa njet jun tpwaqa noq tu'n taq'nb'in juntl, ex at tey, me mi n-aq'ni'n. ²⁵Tu'npetzi'n, b'e'x in tzaj xob'a tey, qa xnajku pwaq wu'n. Tu'npetzi'n b'e'x kxux nmiqu'n toj tx'otx'. Ex lu' tpwaqa lo.

²⁶Atzin xi tq'ma'n tajaw pwaq te: Jun aq'nil, a nya b'a'n, ex manyor ky'ajxa. Qa b'i'ntaq tu'n, qa at npwaqa noq tu'n taq'nb'in juntl, ex qa at we'y, tu'n mi nchin aq'ni'n; ²⁷tu'npetzi'n, noqit b'e'x

s-okx tq'onjij npwaqa toj nim ja te k'u'b'l pwaq, tu'ntzintla, tej xin ula ja'lin, matla tz'etz wi'n we' npwaq, ex matla tkanb'e manb'ilte.

²⁸Ex xi tq'ma'n kye' ite'taq antza: Kyimilij'y ajo mil pwaq te, ex kyq'onxa te a at lajaj mil tuk'a. ²⁹Qu'n ankye' at nim te, ex kyja' kxele txqantl te', tu'n mi b'ajix. Me ante', a nti' at te, majxpe' tal ch'inl at te, k-elil q'iyit.^d ³⁰Ex atzi'n aq'nil nti' tajb'in, kyq'omixa tzma pe'n toj xqopin kyuk'a jni' nya nimil, a ja' kchi oq'ile ex ja' kchi ju'ch'ile kyste tu'n kyixk'oj.^e

Aj kyok kykyaqilxjal toj pa'b'in twutz Jesús

³¹Ok tenl Jesús q'malte: Aj wula, a ayi'n Tk'wal Ichin, kchin ula tuk'a nim nqoptz'ajiyila ex kyuk'a kykyaqil n-angela wuk'iy. Ex kchin k'wel qe'y tib'aj nq'uib'ila kawil kyib'aj kykyaqil tuk'a tkyaqil nqoptz'ajiyila. ³²Ex tkyaqil xjal toj tkyaqil twutz tx'otx' kchi ul chmet nwutza, ex kchi elil npa'nji'y xjal jun tuk'a juntl, tze'nku jun kyik'lel nchi el tpa'n rit kyxol chiv.^f ³³Kchi k'wel nq'o'nji'y aye wen xjal, aye' tze'nqeku' rit, toj nman q'ob'a, ex ayetzi'n nya wen, aye' tze'nqeku' chiv, toj nñayaja.

³⁴Ex kxel nq'ma'n ayi'n, a Nmaq Kawil, kye aye' ite' toj nman q'ob'a: Ku kytzaja, ayi'y ma chi kub' ky'iwl'i'n tu'n nMa'n. Kyetzinxji'y kyokli'n ti'ljo tb'anilxix Tkawb'il nMa'n, a b'inchin te kye'y, atxix te' tkub'ku kxye twutz tx'otx'. ³⁵Qu'n te'j ttzaj q'aq'in nk'u'ja, tzaj kyq'o'n nwa'y. Ex te'j ttzaj k'waj wi'ja, tzaj kyq'o'n nk'wa'y. Tej woka b'etin xjal, tzaj kyq'o'n nwatb'ila. ³⁶Ex te'j tel b'aj nxb'ali'n, ma chin ok kyktxu'n.^g Ex te'j nyab'ti'y, chi txa'ja q'olb'il we'y. Ex te'j nku'xa toj tze, chi txa'ja lol we'y.^h

³⁷Ex ayetzi'n tz'aqleqe kchi xel qaninte te: QAJaw, ¿Jtojetzin xqli'y ay tuk'a wa'yaj, ex ma txi qq'o'n twa'y? ¿Jtojetzin xqli'y ay tuk'a k'waj, ex ma txi

^c 25:23 Mt. 25:21. ^d 25:29 Mt. 13:12; Mr. 4:25; Lc. 8:18. ^e 25:30 Mt. 8:12; 22:13; Lc. 13:28. ^f 25:32 Mt. 16:27; Ro. 14:10. ^g 25:36 Ez. 18:7. ^h 25:36 Eb. 13:3.

qq'o'n tk'wa'y? ³⁸ ¿Jtojetzin xqli'y ay ma tz'oka te b'etin xjal, ex matla txi qq'o'n twatb'ila; ex ja'tzin xqla'y'i'y ay nti't t-xb'ali'n tok, ex matla txi qq'o'n? ³⁹ ¿Ex jtojetzin xqli'y tu'n tyab'tiy mo qa tkuxa toj tze, ex o xtajatla'y lolti'y?

⁴⁰ Twutzxix kxel nq'ma'n ayi'n, a nmaq kawil, kye'y: Ex okxix kxel nq'ma'n kye'y, tkyaqilxjo xkub' kyb'inchin ti'l jun tal yaj mo ti'l jun a'la, a k'u'jlinkxix wu'n, toj twutz Dios, wi'ja s-oke kyb'inchini'y.

⁴¹ Ex ikyxjo kxel nq'ma'n kye ite' toj nñnayaja: Ku kyela nk'atza, qu'n ma chi kyija tjaq' tqanb'il nMa'n. Ku kyxi'y toj q'aq', a mixla k-yupjilx, b'inchinl te kawb'il kujxix te tajaw il exqetzi'n jni' taq'nil. ⁴² Qu'n tej tq'laq'in nk'u'ja, mix tzaje kyq'o'n nwa'y. Ex tej ttzaj k'waj wi'ja, mix tzaje kyq'o'n nk'wa'y. ⁴³ Tej woka b'etin xjal, mix tzaja kyq'o'n nwatb'ila. Ex tej tel b'aj nxb'ali'n, mix in oka kyktxu'n. Ex tej nyab'tiy, mix i xtaji'y q'olb'il we'y. Ex tej nku'xa toj tze, mix i xtaji'y lol we'y.

⁴⁴ Tu'npetzi'n, kxel kyqanin: Tata, ¿Jtojetzin xqlonti'y tuk'a wa'yaj mo qa tuk'a k'waj, ex tze'n jun b'etin xjal, mo qa nti' t-xb'alinja, ex qa yab'ja mo qa toj tze, ex mix qo moji'n ti'ja?

⁴⁵ Me kxel ntaq'wi'n: Okxix kxel nq'ma'n kye'y, tkyaqilxjo mi s-ok kyb'inchin' kyij'jo tal yaj, mo ti'l jun a'laj, aye' k'u'jlinqexix wu'n; toj twutz Dios, wi'ja mi s-oke kyb'inchini'y.

⁴⁶ Ayetzi'n xjal lu'n kchi xe'l toj najin te jun majx. Me ayetzi'n tz'aqleqe, kchi xe'l toj tkab' kychwinqil, a nlayx b'aj.ⁱ

Tej kykyij Judiy toj wen tu'n tkub' kyb'yo'n Jesús

(Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

26 ¹ Tb'ajlinxi' tyolin Jesúsjo yol lo, tzaj tq'ma'n qe'y, awo'y t-xnaq'tzb'in: ² Ikytzi'n tze'nku b'i'n kyu'n, noq kab'e q'ij ch'intl, tu'n tb'ajjo nintz q'ij te Xjan Q'ij,^j ex ayintzin we', a Tk'wal Ichin, kchin xel q'o'n toj

kyq'ob'xjal, tu'n nkub' kyb'yo'n twutz cruz, chi Jesús.

³ Kyojjo q'ij anetzi'n, aye kynejil pale exqetzi'n xnaq'tzil ti'l ojtze kawb'il ex jni' nejinel kyxol aj Judiy ma b'aj kychmo'n kyib' tojjo tja tnejilxix pale, a Caifás tb'i. ⁴ Ex ma b'aj kyjyo'n tumil, tze'n tu'n ttzyet Jesús kyu'n tuk'a sb'ub'l, ex tu'n tkub' kyb'yo'n. ⁵ Me b'aj kyyolin, qa nya toj nintz q'ij te Xjan Q'ij, tu'ntzintla mi b'aj jaw tilxjal kyij.

Tej tok tsu'n jun qya jupsb'il ti'l twi' Jesús

(Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8)

⁶ Attaq Jesús tojjo koj'b'il Betania toj tja Simun, jun xjal otaq tz'el we' tu'n tx'a'k. ⁷ Antza, tzaj laq'e jun qya q'i'ntaq jun tal xunk tu'n, b'inchin tu'n jun wiq ab'j tb'anilx wen, ex nojnin tuk'a jun wiq jupsb'il manyor wi'yil wen, nardo tb'i. Tzmataq q'uqle Jesús ti'l mex, tej tok tsu'n qya jupsb'il ti'l twi' Jesús.^k

⁸ Me atzaj te' xi qka'y'i'n, a awo'y t-xnaq'tzb'in, b'e'x tzaj qq'o'ja, ex o jaw yolb'i'n ti'l, ex xi qq'ma'n: ¿Ti'tzila qe ma txi tyajin qya q'amb'il anetzi'n? ⁹ Noqit noq xi tk'ayin, matla wi'yin, ex atzintla' pwaq matla txi' te mojb'il kye yaj.

¹⁰ Atzaj te' tok tb'i'n Jesús ikyjo, b'e'x tzaj tq'ma'n qe'y: ¿Tin qe n-ok kyilinji'y qya lo? Qu'n atzin ma tb'inchin wi'ja tb'anilx wen. ¹¹ Qu'n b'ape' kye yaj loqe kye ite' axsa kyxola,^l me metzin we', mi chin tenl we' kyuk'iy. ¹² Qu'n atzi'n ma jax tqo'n jupsb'il wi'b'aja, noq tu'n tb'aj tb'inchin nxmilila, aj tkux muqet. ¹³ Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, ja'chaqx kub' yolit te' Tb'anil Tqanil wi'ja tkyaqil twutz tx'otx', ex k'wel yolitjo ma kub' tb'inchin qya wi'ja te jun na'b'l tejo qya lo.^m

Tej tkyij b'ant ti'l tu'n Judas, tu'n t-xi k'ayit Jesús

(Mr. 14:10-11; Lc. 22:3-6)

¹⁴ Tb'ajlinxi' ikyjo, atzin Judas Iscariot, jun t-xnaq'tzb'in Jesús, b'e'x xi' kyuk'a

ⁱ 25:46 Dan. 12:2. ^j 26:2 Ex. 12:1-27. ^k 26:7 Lc. 7:37-38. ^l 26:11 Deu. 15:11. ^m 26:13 Mr. 14:9; Jn. 12:3.

kynejil pale, ¹⁵ex xi tqanin kye: ¿Jte' aku tzaj kyq'o'n we'y, tu'n t-xi nq'o'n Jesús toj kyq'ob'a?

K'a' txi qq'o'n lajaj toj ka'wnaq' saqpwaq, chi chi!.^o

¹⁶Oktzin ten Judas jyol tumil, tze'n tten tu'n t-xi tq'o'n toj kyq'ob'.

Tej tkub' tiky'sin Jesús tnejil Xjan Wab'j

(Mr. 14:12-25; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1Co. 11:23-26)

¹⁷Tojjo tnejil q'ij te Wa'j Pan, a wa'j pan nti' tx'amsb'ilte nxi', o xi laq'e'y tk'atz Jesús, ex xi qqani'n te: ¿Ja'tzin tajiy tu'n tkub' qb'inchinji'y wab'j te iky'sb'il Xjan Q'ij?

¹⁸Ex tzaj ttzaq'win Jesús: Ku kyxi'y toj tnam toj tja jun ichin, ex kyq'manxa te: Chi' xnaq'tziljo kyjalu'n: Ch'ix tpon or tu'n nkyima. Tu'npetzi'n, waja tu'n tkub' iky'sit Xjan Q'ij toj tjay junx kyuk'a nxnaq'tzbi'n chichkuji'y.

¹⁹Ex kub' kyb'inchin junjun qxola, a awo'y t-xnaq'tzbi'n, tze'nkuxjo tzaj tq'ma'n. Ex kub' kyb'inchin wab'j te Xjan Q'ij.

²⁰Atzaj te' qok yupj, kub' qe Jesús ti'j me'x quk'iy, a awo'y t-xnaq'tzbi'n. ²¹Ex tzmataq nqo wa'n, tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, at jun kye' kxel q'o'n we'y toj kyq'ob'xjal, chi'.

²²Tu'ntzi'n ikyjo, b'e'x o b'aj jaw b'isi'n, ex junjunku o ok ten qanilte: WAjaw, ¿Meqa ayi'n? qo chiji'y.

²³Ex tzaj ttzaq'win Jesús qe'y: Atzi'n jun, a nkux tmulin tua junx wuk'iy; atzin kxel q'o'n weji'y toj kyq'ob'xjal.

²⁴Okx kb'ajilx wi'ja, ayi'n Tk'wal Ichin, tze'n ntq'ma'n Tyol Dios, tu'n nxi k'ayi'n.^p Me atzin kxel k'ayin we'y, noqxpert mi s-ul itz'je twutz tx'otx'.

²⁵B'e'x jaw yolín Judas, a tu'ntaq t-xi k'ayinte, ex xi tq'ma'n: Xnaq'tzil, ¿Mej qa ayi'n?

Xi ttzaq'win Jesús te: Axa ma q'mante.

²⁶Nqo wa'ntaqa, tej tjaw ttzyu'n Jesús jun pan, ex xi tq'o'n chjonte te Dios ti'j; ex kub' tpi'xin, ex xi tspin qe'y, awo'y

t-xnaq'tzbi'n, ex tzaj tq'ma'n: Kywanxji'y lo, qu'n atzin nxmililji'y.

²⁷Ex tzaj ttzyu'n jun tk'wel k'wab'j tuk'a vin, ex xi tq'o'n chjonte te Dios ti'j; xi tq'o'n qe'y, ex tzaj tq'ma'n: Chi k'wa'n tojjo tk'wel k'wab'j lo kykyaqilxa, ²⁸qu'n atzi'n nchky'elji'y, jun ak'aj tumil, a b'antnin ti'j tu'n Dios, tu'n kykyijxjal toj wen tuk'a. Qu'n a nchky'ela k-elil chitj te chojb'il kyilxjal.^q ²⁹Me kxel nq'ma'n kye'y, mi chin k'wa'ntla ti'jjo k'wab'j lu'n tzmaksi' aj qk'wan junx kyuk'iy tзма toj Tkawb'il nMa'n toj kya'j.

Tej t-xi tq'ma'n Jesús, qa tu'n tkub' tewintaq Pegr

(Mr. 14:26-31; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

³⁰Tej tb'aj qb'itzi'n jun b'itz, b'e'x o xi'y twi' wutz Olivos.

³¹Te' qkani'n antza, tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Tojjo qniky'in lu'n, jotqexa k-elil tq'uqb'il kyk'u'ja wi'ja, tze'nkuxjo ntq'ma'n toj Tu'jil Tyol Dios:

K'wel nb'yonji'y kyik'lel, ex ayetzi'n rit kchi b'ajelil tilj, chi'.

³²Me ajtzin njaw anq'i'ntla, kchin k'wel neja kywutza toj Galiley.^s

³³Me ante Pegr xi ttzaq'win: Ex qa kykyaqilx s-el kyin' tq'uqb'il kyk'u'j ti'ja, me mina we', chi Pegrjo.

³⁴Me xi tq'ma'n Jesús te: Twutzxix kxel nq'ma'n te'y, tojxjo qniky'in lo, a na'mtaqx toq' tman eky', otaq chin kub' tewi'n oxe maj kywutzxjal, ex kxel tq'ma'n kye qa nya ojtzqi'nqi'n tu'nch.

³⁵Ex xi tq'ma'n Pegr: Exla qa ma chin kyim we' tuk'iy, me nlayx kub' wewi'n. Ex ikyxjo qq'ma'y qkyaqila.

Tej t-xi' Jesús na'l Dios toj Getsemani

(Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46)

³⁶Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x xi' Jesús quk'iy toj jun najb'il, Getsemani' tb'i. Tej qkani'n antza, tzaj tq'ma'n Jesús qe'y: Ku kykyij qe'y tzalu'n. Ma chinka na'l Dios tzachi'n.

³⁷O'kqex Pegr i xi tk'le'n exqetzi'n tk'wal Zebede'y, a Juan ex Santyaw, ex tzaj

ⁿ26:15 Lajaj toj ka'wnaq, 30 n-ele. ^o26:15 Zac. 11:12. ^p26:24 Sal. 41:9. ^q26:28 Ex. 24:6-8; Jer. 31:31-34. ^r26:31 Zac. 13:7. ^s26:32 Mt. 28:16.

txqan b'is toj tanmin ex txqan tzqij tzip'aj,
³⁸ex xi tq'ma'n kye: Ma tzajx txqan b'is
 toj wanmi'n, nyakutzaj chin kyimila. Chi
 tenkjtzi'n tzalun, me noq tzaj kywatla.

³⁹Xi laq'e Jesús najchaq ch'intl kyk'atz,
 ex kub' mutxe twutz tx'otx' na'l Dios, ex
 chi' kyjalu'n: NMa'n, chin tklomila te
 tkyaqil jni' kky'elix wu'n; me noqit nya a
 tze'nku waja, qala' atla tze'nkuxjo taja.

⁴⁰B'e'x meltz'aj kyk'atz oxe
 t-xnaq'tzb'in. Atzaj te' tul kyk'atz, xi
 tq'ma'n te Pegr: ¿Ma mitzin s-elx jun or
 kywatla wuk'iy? ⁴¹Kyimil kywatla, ex
 kux chi b'aj na'n Dios, tu'n mina chi
 kub' tz'aja toj tq'ob' tajaw il, qu'n kyaja
 tu'n tkub' kyb'inchinji'y a taj Dios, me
 alkyetz kuj n-ele te kye'y tu'n tb'ant.

⁴²Xi' toj tkab' majin na'l Dios. Chi'
 kyjalu'n: Ay nMa'n, qa nti'x tumil tu'n
 mi tziky'x xi' lu'n wu'n, b'inchimtzinjiy
 a taja wuk'iy.

⁴³Tej tmeltz'aj juntl majl kyk'atzjo
 t-xnaq'tzb'in, ex ikyxljjo, nchi ktantaql,
 te' kyel knetl tu'n, qu'n mix kypa'yix
 watl. ⁴⁴Ex b'e'x i kyij ttzaqpi'n, ex b'e'x
 xi' toj toj majin na'l Dios. Ex ayex tyoljo
 i xi tq'ma'n toj tna'l Dios.

⁴⁵Atzaj te' tmeltz'aj ja' ite'ye oxe
 t-xnaq'tzb'in, xi tq'ma'n kye: ¿Ma
 tzunxsin nchi kta'n, ex nchi ajla'n? Ma
 pon or tu'n nxi q'o'n ayi'n, a Tk'wal Ichin,
 toj kyq'ob' aj il. ⁴⁶iKux chi jaw we'ksa!
 iQo'qe! Qu'n lu' tzul a kxel k'ayin we'y.

Tej tkux q'o'n Jesús toj tze
 (Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴⁷Tzmataq nyolin Jesús, te' tul Judas, a
 jun t-xnaq'tzb'in. Ex lipcheqektaj txqan
 xjal ti'l, q'imile jni' kykxb'il, a at kyste
 te b'i'yb'il, ex jni' kytze te kyb'ujb'il. Aye
 xjal lu'n otaq chi tzaj kychq'o'n kynejil
 pale ex kyu'n nejinel kyxol aj Judiy.

⁴⁸Otaq b'aj tq'ma'n Judas kye, tze'n
 ttxolil tu'n tel tniky'tzajil: Ankye' k-okil
 nma'tzi'n, atzi'n. B'e'x k'a' tz'ok kytzyu'n.

⁴⁹Tu'npetzi'n, tzaj laq'exix tk'atz Jesús,
 ex xi tq'ma'n: Chin q'olb'i'n, Xnaq'tzil,
 chi'!

Exsin el tma'tzin Judas Jesús.

⁵⁰Xi tq'ma'n Jesús te: iAy
 wuk'a! Ankye ma tzula b'inchilte,
 iB'inchinkutz'i'n!

B'e'xsin i tzaj laq'e txqantl, ex ok
 kytzyu'n Jesús, ex el qititin kyu'n.

⁵¹Me attaq jun tuk'a Jesús jatz ti'n
 tkxb'il toj tja, ex el tjaspin tãkyin jun
 taq'nil tnejilxix pale. ⁵²Me xi tq'ma'n
 Jesús: Q'onkux tkxb'ila toj tkub'il. Qu'n
 kykyaqilxjo nchi b'ujin tuk'a kxb'il, ex
 tuk'a kxb'il kchi kyimile. ⁵³¿Ma mitzin
 b'i'n tu'n, noqit waja txi nqani'n te
 nMa'n, tu'n ttzaj tsuma'n jun kab'lajaj
 ch'uq angel klol we', ja'linxitle tzaj
 tq'o'n? ⁵⁴Me qa ma kub' nb'inchi'n ikyjo,
 ¿Tze'ntzin ttentz tu'n tjapi'n a tz'ib'i'n
 toj Tu'jil Tyol Dios, qa iltaq ti'l tu'n tb'aj
 tkyaqiljo ikyjo?

⁵⁵Ex b'e'x xi tqanin Jesús kye jni' xjal:
 ¿Tiqu'n ma chi ula tuk'a kykxb'ila ex jni'
 kytze'y, tu'n nxi qititi'n kyu'n nyakuj
 jun ileq'qi'n toj kywutza? ¿Ma nyatzin
 nchin xnaq'tzi'n kyxola toj tnejil ja te
 na'b'l Dios tkyaqil q'ij? ⁵⁶¿Tiqu'n mix in
 ele qititintza kyu'n antza? ⁵⁶iMe nya
 tiqu'nil! Qu'n tkyaqiljo lo b'antninl ti'l
 tu'n tjapi'n tze'nku kyyole' yolil Tyol
 Dios ojtze, ex i kub' tz'ib'in tojjo Tu'jil
 Tyol Dios.

Ex b'e'x kyij qtzaqpi'n, a awo'y
 t-xnaq'tzb'in, tjunalx. B'e'x o b'aj kub'e
 toj b'e'.

Tej tpon Jesús kywutz nmaq kawil
 (Mr. 14:53-65; Lc. 22:54-55, 63-
 71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵⁷Me ayetzi'n i xi tzyunte Jesús twutz
 Caifás, a kynejilxix pale, a ja' otaq tz'oke
 kychmo'ne kyib'jo jni' xnaq'tzil ti'l ojtze
 kawb'il exqetzi'n nejinel kyxol aj Judiy.

⁵⁸Me najchaq lipchexitaq Pegr tzma
 tpe'n tja kynejilxix pale, a ja' otaq
 tz'okxi Jesús, ex kyij qe antza kyxol xo'l
 q'aq' yolte ti'taq kb'ajil ti'l Jesús.

⁵⁹Ayetzi'n kynejil pale exqetzi'n
 kynejilxjal, ex kykyaqilxjo txqantl kawil
 nchi b'aj jyontaq tumil exla qa nya twutz,

†26:55 Lc. 19:47; 21:37. †26:55 Mr. 14:48-49; Lc. 22:52-53. †26:56 Mr. 14:50-52; Jn. 18:8.

tze'n tten tu'n tkub'taq tz'aq toj jun til, tu'n tkyim. ⁶⁰Me mix ja knete jun til kyu'n, exla qa ma nintzaxjal o tzaj patilte.

Me tb'ajlinxi' ikyjo, i kaninxpen kab'etz q'malte: ⁶¹Atzin ichin lo o tq'ma, qa tu'ntaq tkub' tyuch'in tnejil ja te qna'b'l Dios, ex toj oxo q'ij noq b'antninl t-xel tu'nch.^w

⁶²Me ante' tnejilxix pale jaw we'ks, ex xi tq'anin te Jesús: ¿Tiqu'n mi ntzaj ttzaq'wi'n ch'in? ¿Ti'xsi'n nkyq'ma'nxjal ti'ja?

⁶³Me nti'x te Jesús xi ttzaq'win.

Me xi tq'ma'n tnejilxix pale te: Twutz Dios itz' ex ti'j tb'i, kxel nqani'n te'y tu'n ttzaj tq'ma'n, qa twutzxix qa ajiy Crist, a Tk'wal Dios.

⁶⁴Xi ttzaq'win Jesús: Ikytzi'n tze'nku ma tq'may. Ex ikyx weji'y kxel nq'ma'n: Ok kyla'b'ila a ayi'n Tk'wal Ichin, aj nkub' qe'y toj tman q'ob'jo Dios, a nimxix tipin, ex aj nmeltz'aja toj muj toj kyal'.^x

⁶⁵Te' tq'mante ikyjo, noqx el kyimjo kynejilxix pale, ex b'e'x xi lipin laqil kye t-xb'alín tu'n tq'oj, ex tq'ma: Ayetzi'n tyoljo ma' ichin lu'n noq nxo'n yol ti'j Dios. ¿Tiqe' txqantl tsiyil qe? A ayekuy ma chi b'in te' tyol, a nya wenqe. ⁶⁶¿Mo tze'n ch'in kye' toj kywutz?

Ex atzin kyexjal xi kytzaq'win: Axte at tpaj ti'jx, ex toj tilx tu'n tkyim, chi chi'.^y

⁶⁷Tu'npetzi'n, b'e'x b'aj jo'kx kytzu'b'in toj twutz, ex b'aj kyb'yo'n. Ex junjuntl b'aj okx tz'ajchinte toj twutz,^z ⁶⁸ex xi kyqanin te: Qa ajiy Crist, a sk'o'nxix tu'n Dios, pontzin ti'j, ankye' s-ok tz'ajchintiy.

Tej tkub' tewin Pegr, qa tojtzi'ntaq

Jesús

(Mr. 14:66-72; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁹Ex q'uqleta'q Pegr twi' pe'n, tej t-xi laq'e jun txin tk'atz, a b'inchil wab'j. Ex xi tq'ma'n te: Ex ikyx tejiy; ajintaq te nb'ettaq tuk'a Jesús aj Galiley.

⁷⁰Me b'e'x kub' tewin Pegr twutz tkyaqil, ex xi tq'ma'n: Nti' b'i'n wu'n ti' q'i'jil nyoliniyich.

⁷¹Ex b'e'x xi laq'e twutz t'pel ja, ja' iwle tu'n juntl. Ex xi tq'ma'n kye txqantl: Ex ikyx te' lu'n nb'ettaq tuk'a Jesús aj Nazaretech.

⁷²Ex b'e'x kub' tewin Pegr juntl majl: Twutzx Dios kxel nq'ma'n, mi ojtzi'nx weji'y ichin anetzi'n.

⁷³Me matxitaq ch'intl, jni' ite'taq antza i xi laq'e tk'atz Pegr, ex xi kyq'ma'n te: Ex ikyx tejiy ajin te kyuk'a, qu'n noq ti'l'jo yoli'n n-ele qniky'a ti'j.

⁷⁴Me oktzin ten Pegr q'ol qanb'il tib'ajx, ex xi tq'ma'n: Twutz Dios, mi ojtzi'nx weji'y ichin wu'n anetzi'n.

Ex njawku oq' eky'. ⁷⁵Ex b'e'x ul julk'aj toj tk'u'j Pegr ti'j tq'ma Jesús te: A na'mxtaq toq' eky', ok kchin k'wel tewi'n oxo maj.

Ex b'e'x etz Pegr antza, ex ox tz'oq'x wen.

Tej t-xi q'i'n Jesús twutz Pilat

(Mr. 15:1; Lc. 23:1-2; Jn. 18:28-32)

27 ¹Atzaj te' qsqix, kykyaqiljo kynejil pale ex jni' nejinel kye Judiy i b'aj kyij b'ant, tu'n tkub' b'yet Jesús. ²Ex b'e'x b'aj kyjtz'o'n, ex xi ky'i'n, ex xi kyq'o'n toj tq'ob' Pilat, aj kawil.

Tej tkub' tb'yo'n Judas tib'

³Ante Judas, a xi k'ayinte, tej tok tk'a'yin tkyij b'ant ti'j tu'n tkyim Jesús, ulx toj tk'u'j, ex b'e'x aj tmeltz'in aj lajaj toj ka'wnaq^a saqpwaq tzaj ttzyu'n kye kynejil pale exsin kynejilxjal aj Judiy, ⁴ex xi tq'ma'n: Ma chin b'inch'i'n il, tu'n xi nk'ayi'n jun xjal, a nti' til.

Me ankyexjal xi kytzaq'win: ¿Yajtzin qe'? ¿Ti'n qe' qaj ti'j te'? K'a' tli tejiy.

⁵Me ante Judas b'e'x xi t-xo'n pwaq toj tnejil ja te na'b'l Dios,^b ex b'e'x xi', ex b'e'x jaw t'jtz'o'n tqul te jun majx.

^w26:61 Jn. 2:19. ^x26:64 Dan. 7:13. ^y26:66 Lv. 24:15-16. ^z26:67 Is. 50:6. ^a27:3 Lajaj toj ka'wnaq, 30 n-ele, ex ikyxjo toj v. 9.

⁶Ayetzin kye' kynejil pale, jaw ky'i'n pwaq, ex kyq'ma: Mi kux mujb'it te' pwaq lu'n toj k'u'b'l' oyaj toj tja Dios, qu'n ma tz'okin te loq'b'il jun chwinqil, chi chi'.

⁷Tu'npetzi'n, b'e'x kyij b'ant, tu'n tlaq'et jun tx'otx', toktaq tb'i te Ttx'otx'il B'inchil K'wil, tu'n pwaq anetzi'n, ja' tu'n kyb'aj kux muqetjo jni' b'etin xjal toj Jerusalén, aj kykyim. ⁸Tu'npetzi'n, b'e'x kyijx tb'i tx'otx' anetzi'n: Ttx'otx'il Chiky'; ax tb'i tok ja'lin. ⁹Ikytzi'n japine b'ajjo yol, a kyij ttz'ib'in Jeremías, a yolil Tyol Dios ojtxe, tej tq'ma:

Tzaj kytzyu'n lajaj toj ka'wnaq saqpwaq,
a twi' ok kyq'o'n aj Israel.

¹⁰Tu'ntzintzjo lo, tzaj kyalaq'o'n jun tx'otx',
a ttx'otx'il b'inchil k'wil,
tze'nkuxjo tq'ma tAjaw
Tkyaqilch.^d

Tej tyolin Pilat tuk'a Jesús

(Mr. 15:2-5; Lc. 23:3-5; Jn. 18:33-38)

¹¹Xi q'i'n Jesús twutz Pilat, a aj kawil, exsin xi tqanin te: ¿Atzinjiy a nmaq kawil kye Judiych?

Axa ma q'mante, chi Jesús.

¹²Ayetzin kye' kynejil pale exqetzi'n jni' nejinel kyxolx Judiy i ok ten stz'imil ti'lj. Me nti' te Jesús xi ttzaq'win.

¹³Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n Pilat te: ¿Ma mitzin ntb'injiy tkyaqiljo nkyq'ma'nxjal ti'ja?

¹⁴Me nti' jun te Jesús tyol xi ttzaq'win. Ex noqx jaw ka'ylaj Pilat.

Tej t-xi tq'ma'n Pilat, tu'n tkub' b'yet Jesús

(Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

¹⁵Me ante Pilat, a aj kawil, aj tiky' junjun Xjan Q'ij, kukx nxi ttzaqpi'ntaq jun xjal, a tku'xtaq toj tze. Me nejtaq nxi tqanin alkye kyajxjal tu'n t-xi

tzaqpet. ¹⁶Me kyojjo q'ij anetzi'n, attaq jun xjal tku'xtaq toj tze, nimxtaq tyolajtz, Barrabás tb'i. ¹⁷Atzaj te' tok kychmo'nxjal kyib', xi tqanin Pilat kye: ¿Ankye' kyaja tu'n t-xi ntzaqpi'n: A Barrabás, mo a Jesús, a tok tb'i te Crist? chi'.

¹⁸Xi tqanin kyexjal, qu'n otaq tz'el tniky' te, qa noq tu'n tloch'j kyk'u'j kynejil pale, otaq txi kyq'o'ne Jesús tu'n tkyim.^e

¹⁹Me tzmataq tokx Pilat toj tkawb'il, tej t-xi tsm'a'n t-xu'jil tqanil te: Mi tz'ok tq'o'n tib'a ti'l Jesús, a tz'aqle, qu'n ma tz'ok jun nwutziky'a atximay qniky'in, me tixqex wen, noq tu'n tpajjo ichin anetzi'n.

²⁰Me ayetzin kye' kynejil pale exqetzi'n nejinel kye aj Judiy, i b'aj kyxmoxin jni' xjal, tu'n t-xi kyqanin tu'n t-xi ttzaqpi'n Barrabás, ex tu'n tkub' b'yo'n Jesús.

²¹Me xi tqanin Pilat kye: ¿Ankye' kyaja kyxoljo kab'e, tu'n t-xi ntzaqpi'n? A Barrabás, chi chi'.

²²Ex xi tqanin Pilat kye: ¿Tze'ntzin k-okile Jesús'tz wu'n, a tok tb'i Crist? Xi kytzaq'win kykyaqilx: Pej'inka twutz cruz, tu'n tkyim.

²³Xi tqanin Pilat kye: ¿Tiqu'n? ¿Ti'xsi'n nya wen ma tb'inche?

Me i jaw xch'inxjal juntl majl: Pej'inka twutz cruz, tu'n tkyim.

²⁴Tej tok tka'yin Pilat, nti'xtaq tumil tu'n tche'wx kywi'xjal, qala' noqx kyja'taq txi' toj il, xi tqanin ch'in a', tu'n ttzaj q'i'n, exsin il ttxjo'n tq'ob'tz kywutzxjal te jun yek'b'il qa nya ajintaq ti'l Jesús, exsin xi tq'ma'ntz: iNti'x we' npaj ti'l tkyimli'n xjal lo, qu'n nti'x til! iKyuk'axla'y ta'ye lu'n!^f

²⁵Ex kykyaqilxjal xi kytzaq'win: K'a' qli'y kyuk'ax qk'wala, qu'n awo'y at qpaj ti'jjo tkyimlin.

²⁶B'e'xsin xi ttzaqpi'n Pilattz a Barrabás, ex xi tq'ma'n tu'n ttzyet tjub'chajtz Jesús, ex xi tq'o'n, tu'n tok kypejk'in twutz cruz.

^b 27:5 Zac. 11:12-13. ^c 27:8 Kyb'i. 1:18-19. ^d 27:10 Jer. 18:1-7; 32:6-15; Zac. 11:12-13. ^e 27:18 Mr. 15:9-10.

²⁷Tb'ajlinxi' ikyjo, ayetzi'n xo'l q'aq' te kawil, xi kyi'n Jesús toj ja te kawb'il, ex ok kychmo'n tkyaqil ch'uq xo'l q'aq' ti'jile. ²⁸Ex b'e'ex el kyi'n t-xb'alin, ex ok kyq'o'n juntl xb'alin ti'j, kyaq ka'yin, tze'nku kyxb'alin jun nmaq kawil. ²⁹Jax kysi'pin jun tqan tx'i'x toj twi' tuk'ax ttx'i'xil. Ex xi kyq'o'n jun tze toj tman q'ob' tze'nku' kyvar nmaq kawil. Exsin i kub' meje twutz, me noq tu'n kyxmayin ti'j, ex xi kyq'ma'n te: Nimxit tb'i'y, ay nmaq kawil kye aj Judiy, chi chi'.

³⁰Ex b'aj ok kyztu'b'in ti'j, ex axjo ttze el kyi'n, tu'n tkux kyjemin toj twi'.

³¹Tej kyb'aj xmayin ti'j, el kyi'n t-xb'alin, a ok kyq'o'n, ex ok kyq'o'n'ljo axjo t-xb'alintaq toktaq, ex b'e'xsin xi kyi'ntz, tu'n tjaw pej'k'in twutz cruz.

Tej tjaw pej'k'it Jesús twutz cruz

(Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

³²Tej kyetz antza, jyet jun ichin kyu'n aj Cirene, Simun tb'i, ex ok kyq'o'n il tij tu'n t-xi tiqin tcruz Jesús, ³³tu'n tpon tzma toj jun najb'il Gólgota tb'i, atzin tz'elpine' b'ib'aj ikyjo: Ja' ta' tb'aqil twi' kyimnin.

³⁴Antza xi kyq'o'ne vin te tk'wa Jesús sma'nkux tuk'a ta'l k'lul manyor k'ax wen, tu'n mi tna'ye kyixk'oj. Me atzaj te' tkub' tniky'b'in Jesús, mix xa'ye tu'n.

³⁵Atzaj te' tb'aj kypejk'in twutz cruz, ayetzi'n xo'l q'aq' i b'aj ok ten saqchal ti'ljo t-xb'alin Jesús; ex b'aj jaw kyxo'n kyxol, ex ankye tu'n tkanb'in ti'j. Qu'n iltaq ti'j tu'n tjapi'n a kub' ttz'ib'in yolil Tyol Dios ojtze: Kub' kysipin nxb'ali'n kyxol, ex i b'aj saqchan ti'jch.⁸

³⁶Ex b'e'ex i b'aj kub' qe xq'uqilte.

³⁷Ok kypejk'in jun tz'lan tib'aj twi', ja' tz'ib'inke tiqunil kub' kyb'yo'ne. Chi' kyjalu'n: Ate Jesúsjo, a Nmaq Kawil kye aj Judiy.

³⁸Ex i jaw pej'k'inl kab'e ileq' tuk'a twutz cruz, jun toj tman q'ob' ex jun toj tñayaj. ³⁹Ex jni'qe xjal nchi b'aj iky'xtaq antza, noqx nchi b'aj yasintaq ti'j, ex noqx nja kyekin ti'j kywi' te

kyxmayb'il ti'j,^h ⁴⁰ex nxi kyq'ma'ntaq: ¿Nyakutzin atejij nq'mante tu'n tjaw yuch'in te' tnejil ja te na'b'l Dios, exsin tu'n tb'ant juntl tu'n toj oxo q'ij?ⁱ Klomiltzin tib'a ja'llin, ex q'inkutz tib'a twutz cruz, qa twutzxix qa ajiy Tk'wal Dios.

⁴¹Ex ikyxjo, nchi b'aj xmayintaqjo jni' kynejil pale exqetzi'n xnaq'tzil ti'j ojtze kawb'il junx kyuk'a nejinel kyxol aj Judiy, ex nkub' kyq'ma'ntaq twutz Jesús, me noq tu'n tok tb'i'n: ⁴²¿Tze'n tten nb'aj klettaq junjuntl xjal tu'n, me antetz, mix klet-x tu'nx tib'? ¿Ma nya'tzi'n nmaq kawil qib'aj, a awo aj Israel? In tku'tz twutz cruz ja'llin, tu'n t-xi qnimin. ⁴³Qu'n q'uqletzila tk'u'jtz ti'j Dios. In tklettz tu'n Dios ja'llin, qa twutzx qa taj Dios ti'j.^j ¿Ma nyatzin axtz q'mante, qa Tk'wal Dios?^k

⁴⁴Ex majqexpe ileq', aye' pej'k'inqektaq tuk'a twutz cruz, i b'aj xmayintaq ti'j.

Tej tel kyim Jesús

(Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

⁴⁵Te' tok kab'laj q'ij, ex tzmaji toj oxo or te qale, b'e'ex ok yupj twutz tx'otx'.

⁴⁶Ax orjo jaw xch'in Jesús kujxix wen, ex tq'ma: *Eli, Eli, ¿Lama sabactani?* Atzin tz'elpine' yol lo, NMan Dios, nMan Dios, ¿Ti'xsin qu'n ma chin kyij ttzaqi'n?^l

⁴⁷Ayetzi'n junjun ite'taq antza ok kyb'i'n, ex kyq'ma: Lu nq'olb'in ti'j Elías, a yolil Tyol Dios ojtze.

⁴⁸Ex jun paqx el rinin jun jyolte ch'in b'u'x. Kux tmulin toj vin tx'am, ex ok tk'lo'n ti'j twi' jun ptz'an, tu'n t-xi tk'wa'n Jesús.^m ⁴⁹Me ayetzin kye' txqantl xi kyq'ma'n: Ex tenkuj. Jekyztzin tzul Elías klolte.

⁵⁰Ex jaw xch'in Jesús juntl majl kujxix wen, te' tel kyim.

⁵¹Atzin xb'alin tokxtaq tojjo tnejil ja te na'b'l Dios, b'e'ex kub' laqj te kab'e; tzaj xkye ti'ljo ttxa'n jawl, tu'n tk'u'l kanin ti'ljo juntl ttxa'n.ⁿ Ex tzaj lu'lin tx'otx', ex jni' ab'j b'e'ex b'aj kub' ka'min,

^f27:24 Deu. 21:6-9. ^g27:35 Sal. 22:18. ^h27:39 Sal. 22:7; 109:25. ⁱ27:40 Mt. 26:61. ^j27:43 Sal. 22:8. ^k27:43 Mt. 16:16; Jn. 1:34; 10:34-36. ^l27:46 Sal. 22:1. ^m27:48 Sal. 69:21.

⁵²exqetzi'n jni' kyja kyimnin b'e'x b'aj xi pax, ex ma nintzx nimil ti'l Dios, b'e'x i b'aj jatz anq'intl. ⁵³Jni'qe, a otaq chi etz toj muqb'ilkye, tej tjawlin xi anq'in Jesús, b'e'x i b'aj xi' tojjo xjan tnam Jerusalén, ja' i oke ka'yin kyu'n nimkuxjal.

⁵⁴Ajo kynejinel xo'l q'aq' aj Rom, exqetzi'n nchi xq'uqintaq ti'l Jesús, tej kynante kyaqajnab' ex tkyaqiltaqjo nb'aj, tzajix nim kyxob'il, ex kyq'ma: Twutz tetz Tk'wal Diostaq te' ichin lo.

⁵⁵Ex ite'taq txqan qya antza nchi ka'yintztaq najchaq, aye' i ok lipe ti'l Jesús, atxix toj tx'otx' te Galiley, ex aye nchi mojintaq tuk'a. ⁵⁶Ex kyxoljo qya anetzi'n, attaq Mariy, aj Xle'n; exsin Mariy, a tnanataq Santyaw ex Jse; exsin kynana tk'wal Zebedey.°

Tej tkux muqu'n Jesús

(Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁵⁷Tej qok yupj, kanin Jse aj Arimatey, jun ichin q'linin, a otaq tz'ok lipe ti'l Jesús. ⁵⁸Xi' Jse tuk'a Pilat qanil t-xmilil Jesús, ex xi tq'ma'n Pilat, tu'n t-xi kyq'o'n. ⁵⁹Ku'tz ti'n Jse t-xmilil Jesús, ex kub' tb'altz'in toj jun iqb'il tb'anilx wen. ⁶⁰Ex attaq jun jul a'kxtaq tb'aj tb'inchin twutz piky tu'ntaq tajb'in te. Antza okxi tq'o'n t-xmilil Jesús, ex ok tjpu'n tuk'a jun ma tij ab'j, ex b'e'x aj. ⁶¹Me ante Mariy, aj Xle'n, tuk'axjo juntl Mariy i kyij qe ttzi jul.

Aye xq'uqil ttzi tjulil Jesús

⁶²Toj junxil q'ij, a tojjo q'ij te ajlab'l, ayetzi'n kynejil pale kyuk'axjo jni' Parisey i b'aj xi' q'olb'ilte Pilat. ⁶³Ex xi kyq'ma'n te: Tata, noq sami'y; ma tzul julk'aj toj qk'u'ja, qa aj ma' sb'ul xjal tq'ma, tej na'mtaq tkyim, qa oxo q'ijtaq tkyimlin, aj tjatz anq'in juntl majl kyxol kyimnin.^p ⁶⁴Tu'npetzi'n, aj tjapin oxo q'ij, kyjpunkxixji'y ttzi jul wen, qu'n noq chi uljo t-xnaq'tzb'in qniky'in elq'il te' t-xmilil, tu'n tkub' kyq'ma'ntz kyexjal,

qa ma jatz anq'intl juntl majl. Qu'n apen sb'ub'ljo nimxixtl tze'nku tnejil.

⁶⁵Me ante Pilat xi tq'ma'n: Ex ite' kyxo'l q'aq'a. Kyq'o'nqekja te xq'uqilte. Ku kyxi'y ex noqit tze'n tz'oka ch'intl tu'n tjpet-xix.

⁶⁶B'e'xsin i xi'tz, jpulte wen, ex ok kyq'o'n juntl jupb'ilte, tu'n mi yek'jex. Ex kyij kyoqxenin kye xo'l q'aq', tu'n mi chi ik'y' ktane'.

Tej tjaw anq'intl Jesús juntl majl

(Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

28 ¹Tb'ajlinxi' q'ij te ajlab'l, kyja'taq qsqix toj tnejil q'ij te seman, ate Mariy, aj Xle'n, tuk'axjo juntl Mariy, i xi' tzma ttzi jul lolte.

²Texjo tqan ttzaj kyaqajnab' kujxix. Ox lu'linx tx'otx', qu'n jun t-angel tAjaw Tkyaqil ku'tz toj kya'j, ex ul ttzi jul. El ti'n ma tij ab'j, a toktaq te jupb'ilte, ex kub' qe tib'aj. ³Me ante angel tzunxtaq nqoptz'ajx tze'nku xloq'lin kya'j, ex tok jun t-xb'alin manyor sjaninx wen, tze'nku ttaxa che'w. ⁴Atzaj te' tok kyka'yin xo'l q'aq', b'e'x i jaw lu'lin, ex b'e'x i el kyim tu'n kyxob'il.

⁵Xi tq'ma'n angel kye' qya: Mi chi xob'a. B'i'n we' wu'n, qa nchi jyo'n ti'l Jesús, a jaw pejk'in twutz cruz. ⁶Me nti' tetz tzalu'n ja'lin. Qala' ma jaw anq'intl, tze'nkuxjo tq'ma. Ku kytzaja lolte ja' kub'e q'o'ne. ⁷Ex jun paqx ku kyxi'y q'malte kye' t-xnaq'tzb'in, qa ma jaw anq'intl kyxol kyimnin, ex ok knejil kywutza toj tx'otx' te Galiley. Ex antza k-okile kyka'yi'n. Ataqtzin tu'n t-xi nq'ma'nji'y kye'y. Atzin ja'lin, iMa kyb'i'y!

⁸Ayen kyej qya jun paqx i etz rinin ttzi jul tu'n kyxob'il ex tu'n kytzaljb'il. Nchi ajqelin wen tu'n kyxi' q'malte kye txqantl. ⁹Tzunxtaq nchi rinin wen, tej tkub' tyek'in Jesús tib' kywutz, ex i ok tq'olb'in. Ex i xi laq'e tk'atz, i tzaj kychle'n tqan, ex i k'ulin twutz. ¹⁰Ex xi tq'ma'n Jesús kye: Mi chi xob'a. Ku kyxi'y q'malte kye txqantl, ayej

° 27:51 Ex. 26:31-33. ° 27:56 Lc. 8:2-3. ^p 27:63 Mt. 16:21; 17:23; 20:19; Mr. 8:31; 9:31; 10:33-34; Lc. 9:22; 18:31-33.

lipcheqektaq wi'ja, tu'n kyxi' tzman toj tx'otx' te Galiley. Antza kchin okile kyka'yi'n.

**Tej t-xi kyq'ma'n xo'l
q'aq' tqanil ti'j Jesús**

¹¹Nchi b'ettaqjo qya, tej kypon xo'l q'aq' toj tnam, ex i ok ten q'malte kye kynejil pale tkyaqiljo otaq b'aj. ¹²Tu'npetzi'n, aye kynejil pale b'e'x ok kychmo'n kyib' kyuk'a nejinel kyxol aj Judiy, tu'n tkyij b'ant kyu'n, tu'n mi tz'ele tqanil. Ex xi kyq'o'n nim pwaq kye xo'l q'aq', ¹³tu'n mi kub' kyyoline; qala' tu'n t-xi kyq'ma'n kyjalu'n: Toj qniky'in, tej s-aj ch'in qwatla, b'e'x xi uljo t-xnaq'tzb'in, ex ma txi kyelq'in t-xmilil Jesús. ¹⁴Ex qa ma tz'el tqanil toj twi' aj kawil ti'ljo lo, ok kxmoxitil qu'n, tu'ntzin nti' tu'n tb'aj kyij'a.

¹⁵Ex ayetzin kye' xo'l q'aq' xi kytzyu'n pwaq, ex kub' kyb'inchin tze'nkuxjo xi q'ma'n kye. Ex atzin

tqaniljo nimin kyu'n aj Judiy tzman toj tq'ijil ja'lin.

Tej toqxenin Jesús kyaq'in tsanjil
(Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁶Awotzin qe, a junlajaj t-xnaq'tzb'in, b'e'x o xi'y toj tx'otx' Galiley tzma twi' wutz, a ja' xi tq'ma'ne Jesús. ¹⁷Tej tok qka'yi'n Jesús, o k'uli'n twutz, me attaq junjun qxola attaq kab'e kyk'u'j ti'j. ¹⁸Ex tzaj laq'e Jesús qk'atza, ex tzaj tq'ma'n qe'y: Ma tzaj tq'o'n qMan Dios tkyaqil toklin we'y toj kya'j ex twutz tx'otx'. ¹⁹Tu'npetzi'n, ku kyxi'y kyuk'axjal toj tkyaqil twutz tx'otx' xnaq'tzilkye, tu'n kyok te nxnaq'tzb'i'n.⁹ Ex kyq'onqekuxa toj a', te jawsb'il a', toj tb'i Manb'aj, ex toj tb'i K'walb'aj, ex toj tb'i Xewb'aj Xjan. ²⁰Ex kyxnaq'tzinqexa tu'n tkub' kynimi'n tkyaqiljo ma txi nq'ma'n kye'y. Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, loqi'n intin kyuk'iy tzalu'n twutz tx'otx', tzmaxi aj tjapin b'aj tkyaqil.

⁹ 28:19 Kyb'i. 1:8.

Tu'j Marks

Tojjo u'j te Marks nya nimxix tqan ex nya nimxixjo t-xnaq'tzb'in Jesús toj tze'nku txqantl Tb'anil Tqanil tze'nku Tu'j Matey, Lucas ex Juan. Me atzi'n t-xilin tu'n Marks jun tumil jun paqx n-el qniky' ti'j, ex tz'ib'in tuk'a tumil nim t-xilin ti'j tchwinqil Jesús.

Ntzaj tchiky'b'in tze'n tzaje xkyeye taq'in Jesús, me nej tzaj xkye ti'jjo t-xnaq'tzb'il Juan, a Jawsil A', a tze'nku kyij tz'ib'it toj Ojtxe Tu'jil (Mal. 3:1; Is.40:3).

Ajo Tu'j Marks at oxo tnej nimxix t-xilin: 1. Tej t-xi xkye taq'in Jesús atxix tej tku'x toj a' tu'n Juan te jawsb'il a'. 2. A taq'in Jesús toj Galiley ex kyojjo koj'b'il ti'jile. 3. Tej tjapin b'aj taq'in toj Jerusalén, ex tej tkyim, ex tej tjaw anq'in juntl majl kyxol kyimnin.

Ila' maj nyet tb'i Marks toj Ak'aj Tu'jil (Kyb'i. 12:12, 25; 13:5, 13; 15:36-39; Col. 4:10; Flm. 24; 2Tim. 4:11). Ate Marks jun tuk'a Pegr, k'u'jlinxix tu'n, ex kub' ttz'ib'in ajo Tb'anil Tqanil lo, a ntq'o'n t-xilin tumil ti'jjo tchwinqil Jesús kye xjal nya Judi'y.

Tze'n xi xkyeye Tb'anil Tqanil kolb'il
(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

1 ¹A u'j lu'n nyolin ti'jjo Tb'anil Tqanil Jesucrist, a Tk'wal Dios.

²Tq'ma Dios te Tk'wal tojjo u'j, a kub' ttz'ib'il jun yolil Tyol Dios ojtxe, Isaías tb'i. Chi' kyjalu'n:

Kxel nchq'o'n twutz tx'otx'.

Me nej kxel nchq'o'n jun nsa'n q'mal tqanila,

ex tu'n tkub' kyb'inchinxjal kyib' twutza.^a

³K-yoliljo nsa'n tojjo tzqij tx'otx', ja' nti' kynajb'ilxjal toj. Chku' kyjalu'n:

Kyb'inchin kyte'n twutz qAjaw; kyq'o'nx kyanmi'n te jikyinxix wen.^b

⁴B'ajxsi'n aj yol q'umj. Ul te Juan tojjo tzqij tx'otx', a ja' nti' kynajb'ilxjal toj; nim xjal xi' lolte, ex b'e'x i b'aj ku'x toj a', te jawsb'il a', qu'n xi tq'ma'n Juan kye: Ilx ti'j tu'n kyb'inchinte kyte'n twutz Dios, tu'n kykuxa toj a' te jawsb'il a', ex tu'ntzin tkub' t'najsin Dios kyila.

⁵Nim xjal aj Judey exsin jni' aj Jerusalén i b'ajetz b'il te' tyol Juan. B'aj

kub' kypa'n kyil, ex i kux tq'o'n Juan toj jun nim a', Jordán tb'i, te jawsb'il a'. Atzin te' kyjatz toj a', kub' kyyek'i'n kynimb'il ti'j Dios. ⁶Atzin t-xb'alin Juan noq tsmal txuk, tuk'a jun tk'alb'il tz'u'n,^c tze'nku kyxb'alin yaj. Atzin twa n-oktaq noq txuk tze'nqeku' txanin, ex ta'l aq toj k'ul.^d

⁷Ex ntq'ma'ntaq Juan: Loqin we' nchin yolín kyxola ti'j Tyol Dios. Me atx juntl tetz lipchetz wi'ja nimxixtl toklin tze'nku we'. B'inchil Tkyaqil ex nimxjo tkawb'il. Ayintzin we' nti'x wokli'n nipe tu'n woka te taq'nil. ⁸Ma chi ku'xa toj a' wu'n, te jawsb'il a', me ante' tzul nya noq o'kx tu'n kyku'xa toj a' tu'n, te jawsb'il a', qala' kxel tq'o'n Xewb'aj Xjan toj kyanmi'n te jun majx.

Tej tku'x Jesús toj Nim A' Jordán te jawsb'il a'

(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)

⁹Kyojjo q'ij anetzi'n, tzuntaq nchi kux tq'o'n Juan xjal toj Nim A' Jordan te jawsb'il a', te' tpon Jesús kyk'atz, tzajnin toj tnam Nazaret, toj ttx'otx' Galiley. B'e'xsin kux tq'o'n Juan Jesús toj Nim A' Jordán te jawsb'il a'. ¹⁰Texjo paq, te' t'jatz Jesús toj a', xi tka'yin kya'j, te' t-xi

^a1:2 Mal. 3:1. ^b1:3 Is. 40:3. ^c1:6 2Re. 1:8. ^d1:6 Mt. 3:4.

jaqpaj, ex xi tka'yin Xewb'aj Xjan, te' tztaj toj kya'j tib'aj, tze'nku jun palom.

¹¹Ex q'ajq'ojin jun yol toj kya'j, ex tq'ma: Axixpen te nk'wala, k'u'jlinxix wu'n, a o jaw nsk'o'n.^e

Tej tok Jesús toj joyb'il tu'n tajaw il

(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)

¹²Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x xi' Jesús tu'n tkujiljo Xewb'aj Xjan tojjo tzqij tx'otx', ja' nti'ye kynajb'ilxjal toj. ¹³Ka'wnaq q'ijf ten antza kyuk'a toj k'ul txuk. Tjoy tajaw il ttxolil, tze'n tu'n tel tiky'in Jesús tkawb'il tMan, me mix kub'e ti'j. Tb'ajlinxi' ikyjo, i ul t-angel Dios mojjil te Jesús.

Tej t-xi xkye taq'in Jesús toj tx'otx' te Galiley

(Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)

¹⁴Tu'n jni' t-xnaq'tzb'il Juan, b'e'x tzaj tq'ojo kawil, ex b'e'x kux tju'p'u' toj tze.^g Tku'xlinxi Juan toj tze, xi' Jesús toj Galiley q'mal te' Tb'anil Tqanil Tyol Dios.

¹⁵Chi Jesúsjo kyjalu'n: Ma tzul kanin tq'ijil, ja' tu'n tkawine Dios kyxola. Tu'ntzintzjo, kyb'inchinku kyib'a, kytzaqpinkji'y jni' nya b'a'n, ex kyniminxji'y Tb'anil Tqanil.^h

Tej kytzaj ttxko'n Jesús kyaje kyixil, tu'n kyok te t-xnaq'tzb'il

(Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)

¹⁶Nb'ettaq Jesús tziyile Nijab' te Galiley, te' t-xi tka'yin Simun tuk'axjo tiz'in, Andrés. Nxi kyxo'ntaq kypa toj a' te tzuyb'il kyix, qu'n kyixilqetaq.

¹⁷Xi tq'ma'n Jesús kye: Chi lipeka wi'ja. Qu'n ayetzin kye' nchi chmo'n kyix ja'lin, me kchi xel nxnaq'tzi'n tze'n tten tu'n tb'ant kychmo'n xjal, tu'n kyklet.

¹⁸Tej kyb'inte ikyjo, b'e'x kyij kytzaqpi'n kytzuyb'il kyix, ex i xi lipe ti'j Jesús.

¹⁹Me noqtaq ch'in otaq txi kyb'etin, te' kyxi tka'yin kab'etl ichin, Santyaw

ex Juan, kyitz'in kyib'. Ex attaq kytata Zebedey kyuk'a, ex kyuk'a taq'n'il. Ite'kxtaq toj jun bark; nchi b'inchintaq kypa te tzuyb'il kyix. ²⁰B'e'xsin i xi tq'olb'in Jesús, tu'n kyxi' tuk'a, ex noq te' kyb'in te' ikyjo, b'e'x kyij kytzaqpi'n kytata toj bark kyuk'ax taq'n'il, exsin i xi'tz tuk'a Jesús tzma tojjo jun tnam, Capernaum tb'i.

Tej tex tlajo'n Jesús taq'n'il tajaw il toj tanmin jun xjal

(Lc. 4:31-37)

²¹Tej kyanin Capernaum, okx Jesús q'ol jun xnaq'tzb'il toj jun q'ij te ajlab'l toj jun mu'x ja te kynab'l Dios aj Judiy. ²²Atzi'n t-xnaq'tzb'il ok, tkyaqil xjal b'e'x jaw ka'yilaj tu'n, qu'n b'ajxitaq kyb'i'ye jun xnaq'tzb'il ikyjo, qu'n nya noq ti'chaqku tyol b'aj tq'ma'n, tze'nkutaqjo nb'aj kub' kyxnaq'tzin xnaq'tzilkye. Qu'n nti'taq kawb'il tu'n; qalatzin te Jesús noq ti'j tkawb'il Dios yoline.ⁱ

²³Tojjo ja te na'b'l Dios anetzi'n, attaq jun ichin tokxtaq jun taq'n'il tajaw il toj tanmin. Tej tb'in te' jni' tyol Jesús, b'e'x jaw xch'in. Chi' kyjalu'n: ²⁴Ay Jesús aj Nazaret. ¿Ti'xsin s-ula lolte qxola? Noqx ma tzula yuch'il qe'y. Wojtzqi'n te, ex b'i'n we' wu'n; a tejiy Tk'wal Dios, xjanix toklin.^j

²⁵Oktzin tyiso'n Jesúsjo taq'n'il tajaw il kyjalu'n: Mi ch'otji'y. Kux tz'etza toj tanminjo xjal lo, ex tzaqpinkja.

²⁶Atzi'n taq'n'il tajaw il tb'inche tu'n tjaw lu'lin ichin, ex b'e'x ex toj tanmin, me ox lat'inx te' tex.^k

²⁷Kykyaqilxjo jni' xjal b'aj jaw ka'yilaj, ex i b'aj jaw yolín kyxolile. Chi chi' kyjalu'n: ¿Tizti'n ikyjo? A xnaq'tzb'il lu'n b'ajxi q'la'ye juntl ikyjo, a ajin qe' taq'n'il tajaw il ma che'x niminte. ²⁸Ex jun paqx tel tqanil Jesús toj tkyaqil Galiley.^l

Tej tkub' tq'anin Jesús tnana t-xu'jil Pegr

(Mt. 8:14-15; Lc. 4:38-39)

²⁹Tej tetz Jesús tuk'a Santyaw ex Juan tojjo mu'x ja te na'b'l Dios, b'e'x i

^e 1:11 Is. 42:1; Mt. 12:18; 17:5; Mr. 9:7; Lc. 9:35. ^f 1:13 Ka'wnaq q'ij, 40 días n-ele. ^g 1:14 Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9. ^h 1:15 Mt. 3:2; 4:17. ⁱ 1:22 Mt. 7:28-29. ^j 1:24 Lc. 4:41; Sant. 2:19. ^k 1:26 Mr. 9:26. ^l 1:28 Mr. 7:24.

xi' tja Simun ex Andrés. ³⁰Tej kykanin, kuñlekxtaqjo tnana t-xu'jil Simun twi' watb'il, yab'taq tu'n kyaq. Ok kyq'ma'n t-xnaq'tzb'in te Jesús, qa yab'taqjo qya, ³¹ex b'e'x tzaj laq'e tk'atz. Jaw ti'n tuk'a tq'ob' tu'n tjaw we'. Texjo paq, b'e'x ul Dios te, ex b'e'x ok ten b'inchil ch'in ti' kye.

Tej tkub' tq'anin Jesús nimku yab'
(Mt. 8:16-17; Lc. 4:40-41)

³²Tej qok yupj, nimx txqan yab' ex jni' tzyu'nqetaq tu'n taq'nil tajaw il b'aj xi q'in twutz Jesús, tu'n kyb'aj kub' tq'anin. ³³B'aj pon chmet txqan xjal ttzi ja, ³⁴ex b'aj kub' tq'anin Jesúsjo jni' yab' exqetzi'n jni' tzyu'nqetaq kyu'n taq'nil tajaw il. Ex mix ttziye tu'n kyyolin taq'nil tajaw il, qu'n kyojtzqi'ntaql alkyye Jesús.

Tej tok ten Jesús yolil Tyol Dios
kyojile tnam
(Lc. 4:42-44)

³⁵Qlixje wen, sjuminxtaq ch'intl, te' tjaw we'ks Jesús, tu'n t-xi' tjunalx na'l Dios. ³⁶Me b'e'x i xi' Simun kyuk'a tuk'a jyolte Jesús.

³⁷Atzaj te' tjiyet kyu'n, xi kyq'ma'n te: Tkyaqil xjal nyyon ti'ja, chi chi'.

³⁸Xi ttzaq'win Jesús kye: Qo'qe toj junjuntl tnam q'mal Tyol Dios, qu'n tu'npetzi'n ñin tzaja we'.

³⁹Exsin Jesús b'etil kyuk'a toj tkyaqil tnam te Galiley kyojile' mu'x ja te kyna'b'l Judiy Dios, q'mal Tyol Dios ex lajolkyye taq'nil tajaw il toj kyanmin xjal.^m

Tej tq'anit jun ichin tu'n Jesús,
yab'taq tu'n tx'a'k, a noq n-el lemimin
(Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)

⁴⁰Tzaj laq'e jun ichin tk'atz Jesús yab'taq tu'n jun tx'a'k, a noqx n-el lemimin.

Kub' meje xjal twutz, ex xi tq'ma'n te: Qa taja, b'a'n tu'n nkub' tq'ani'n tuk'a nyab'ila.

⁴¹Tzaj q'aq'in tk'u'j Jesús ti'j. Noq ok tmiko'n, ex xi tq'ma'n te: Waja. iB'e'x ma q'anita ja'llin!ⁿ

⁴²Texjo paq anetzi'n, b'e'x q'anitkux te jun majx, ex b'e'x el qolpajjo tx'a'k ti'j. ⁴³Me b'e'x aj tchq'o'n Jesús, me nej xi' toqxenin te kyjalu'n: ⁴⁴B'i'nkuy. Mi txi tq'ma'n te a'la. Qala' ku txi'y, ex yek'inx tib'a te kypale aj Judiy, ex q'onxa jun oyaj te aq'b'il chjonte, tu'n ma tzul Dios tey, a tze'nkuxjo kub' ttz'ib'in Moisés ojtxe, tu'ntzin kyb'in texjal qa ma q'anita.^o

⁴⁵Me mix tpakux te' ichin tk'u'j ikyjo, qala' b'e'x ok ten q'malte kye jni' xjal. Tu'ntzin tpajjo ikyjo, mix okxi Jesús kyoj tnam, qu'n noqit okx, b'e'xitla ok tzaq'paj txqan xjal ti'j. B'e'x tjoy Jesús ttxolil tb'e kytzanile tnam, me mix tu'nxxj jyet-x kyu'nxjal, ex i b'aj ok lipe ti'j.

Tej tq'anit jun kox tu'n Jesús
(Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

2 ¹Tb'ajlinxi' jun jte' q'ij, te' tmeltz'aj juntl majl Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in, ex el tqanil, qa attaq toj jun ja toj tnam Capernaum. ²Ul chmet txqan xjal lolte, me a mix b'ante kyten tuja; noq twutz ja i b'aj oke tene txqan. Ante Jesús nyolintaq te' ti'j Tyol Dios. ³Me tzmataq nyolin, te' kypon kyaje ichin iqintaq jun yab' kyu'n twi' jun tku'xb'il. Atzin yab' noq otaq tz'ok k'olpaj. ⁴Me mix b'ante kyokx kyxolxjal. Tu'npetzi'n, jyet jun ttxolil kyu'n, ex i jax tib'ajxi ja. Exsin jaw kypo'q'in toj twi' ja, noq tu'n tku'xku' yab' tzma tk'atz Jesús, qu'n q'uqlektaq kyk'u'j ti'j, tu'n tq'anit kyyab'.

⁵Tej kyok tka'yin Jesúsjo tq'uqb'il kyk'u'j ti'j, b'e'xsin xi tq'ma'n te yab': Nk'wal, ayetzin tila ma chi kub' najsit ja'llin, chi'.

⁶Q'uqeqetaqjo xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, tej tok kyb'i'n ikyjo, kub' kyximin: ⁷¿Tze'ntzin tten n-el tzaq'pajjo ttzi ikyjo? ¿Nya'pela noq nxo'n yol ti'j Dios? Qu'n o'kx te Dios aku kub' najsinte kyilxjal.

^m 1:39 Mt. 4:23; 9:35. ⁿ 1:41 Lv. 13-14. ^o 1:44 Lv. 14:1-32.

⁸Me ante Jesús, b'e'x el tniky' te ti'taqjo nkyb'isin xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il. B'e'x xi tqanin kye: ¿Tinqu'n nkub' kyb'isinji'y ikyjo? ⁹¿Ankye junx tz'ele; tu'n t-xi q'met tu'n tkub' najsit til jun xjal, a tze'nkuljo tu'n t-xi q'met: We'ksa, ex kux b'eta? ¿Ma nyapela ate kujxixtljo a tu'n tnajsit til jun xjal? ¹⁰Me mi nxi kynimi'n qa at wokli'n ti'jjo lo. Me atzin ja'lin, kxel nyek'i'n kywutza qa ayin we', a Tk'wal Ichin, at wokli'n tzal'u'n twutz tx'otx', tu'n tkub' nnajsi'n kyilxjal te jun majx.

Tu'npetzi'n, xi tq'ma'n te yab': ¹¹Kxel nq'ma'n te'y, iWe'ksa! Q'inxjiy tku'xb'ila, ex kux tz'aja tjay.

¹²Antej yab', texjo paq ja we'ks, etz ti'n iqb'ilte, exsin etz kywutzile' jni' xjal. Tu'nxsi'n ikyjo, b'e'x jaw ka'yajx kywutzjo xjal tkyaqil.

Exsin i b'aj ja nimsin tb'i Dios kykyaqilx, ex kyq'ma: B'ajxpen qla'yix te' ikyjo, chi chi'.

Tej ttzaj ttxko'n Jesús Matey tu'n tok te t-xnaq'tzb'in

(Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32)

¹³Xi' juntl majl Jesús ttzi Nijab' te Galiley. Ayetzi'n jni' xjal b'aj tzaj laq'e tk'atz, ex toktaq Jesús xnaq'tzilkye. Tb'ajlinxi' ikyjo, iky' Jesús antza.

¹⁴Nb'ettaq, exsin xi tka'yin jun ichin, Matey tb'i, a tk'wal Alpey, q'uqletaq twi' me'x peyil pwaq te k'ayb'il tu'n tajb'in kye aj Rom, aye' nchi kawintaq kyib'aj aj Israel. Xi tq'ma'n Jesús te: Lipeka wi'ja, chi'.

Ex kutzin, chi Matey. Ex b'e'x iky' lipe ti'j Jesús.

¹⁵Me jun maj nwa'ntaq Jesús tja Matey kyuk'a txqantl xjal peyil pwaq te k'ayb'il te Rom, junx kyuk'a nim xjal aj il q'uqeqetaq ti'j me'x junx tuk'a Jesús, ex kyuk'a t-xnaq'tzb'in, qu'n ma nintzxtaq txqan xjal lipchektaq ti'j.

¹⁶Tej tok kyka'yin Parisey exqetzi'n xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il nwa'ntaq Jesús kyxolxjo xjal anetzi'n, xi kyqanin kye t-xnaq'tzb'in: ¿Tze'ntzin toke ikyjo, a kyxnaq'tzila nwa'n kyuk'a xjal peyil

pwaq, ex kyuk'a noq ti'chaqku ma' xjal, a nti' tajb'in? chi chi'.

¹⁷Tej tb'inte Jesúsjo anetzi'n, xi tq'ma'n kye: Ayetzi'n b'a'nqe nti' kye tajb'in q'anil kye; meqetzi'n yab'qe, atpen kye' tajb'in kye. Tu'npetzintzjo, nya ma chin tzaj we' ttxkol kye xjal nb'aj kub' kyb'isin qa b'a'n kyten; qala' ayin weji'y ma chin tzaj ttxkolkye aye' b'inchil ilqe. Tu'npetzi'n, ma chin ula kyxol.

Jun kyxjelxjal ti'jjo tu'n tkub' qpa'n wa'yaj

(Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

¹⁸Jun maj, aye t-xnaq'tzb'in Juan, a Jawsil A', kub' kypa'n wa'yaj, ex ikyqex kye kyxnaq'tzb'in Parisey.

I tzajtzin junjun xjal te Jesús, ex xi kyq'ma'n: ¿Tinqu'n nkub' kypa'n kye t-xnaq'tzb'in Juan wa'yaj exqetzi'n kyxnaq'tzb'in Parisey, tu'n kyna'n Dios, ex ayetzi'n te mina?

¹⁹I xi ttzaq'win Jesús: ¿Ma akutzin kub' kypa'n kye' txokenj toj jun mejeb'lin wa'yaj, a qa at chmilb'aj kyxol? Nlay, qu'n nim tzaljb'il at, ex nim wa'n nb'aj b'aj. Ikyqetzi'n weji'y nxnaq'tzb'in, qu'n loqi'n intin kyxol. ²⁰Me pon kanin jun q'ij, ja' tu'n wele naja, a ayi'n, a ikyxjo tze'nku chmilb'aj kyxol. Ajtzin tjapin kaninjo q'ij anetzi'n, okpetzila k'wel kypa'ntz wa'yaj, tu'n kyna'n Dios wen.

²¹Ex waja tu'n t-xi nq'ma'n kab'e tumil kye'y: Tnejil, qa kyaja tu'n tkub' kyslepi'n jun xb'alín ttx'aqin, nlay kub' kyq'o'n jun slepb'ilte saq, qu'n ajtzin tku'x txjetjo saq, b'e'x k-okil juk'paj, exsin b'e'x k-elix laqj txqantljo ttx'aqin. ²²Ex tkab', tze'n aj tkux b'inchit vin; nlay ku'x b'inchit toj jun ttx'aqin tz'u'n, qu'n ajtzin tloqlin, b'e'x aku tz'ex laqj, ex noq aku chi kub' najx kykab'il. Tu'ntzintzjo, il ti'j tu'n tkux b'inchit vin toj jun saq tz'u'n. Ikytzi'n weji'y nxnaq'tzb'il, nlay b'ant tu'n tok smet tuk'a juntl tumil.

Jun tumil ti'jjo q'ij te ajlab'l

(Mt. 12:1-8; Lc. 6:1-5)

²³Jun maj toj jun q'ij te ajlab'l nchi b'ettaq t-xnaq'tzb'in Jesús toj jun b'e

n-ex txol triy. Atzaj te' kyiky' antza, ayetzi'n t-xnaq'tzb'in i ok ten xb'oqil triy te kywa.^p

²⁴Tej kylonte Pariseyjo ikyjo, xi kyqanin te Jesús: iB'i'nkutzin! Tojjo q'ij te ajlab'l, ja' mix a'l jun tu'n tja aq'nin, ¿Me tiqu'nqe t-xnaq'tzb'i'n nchi xb'oqin triy?^q

²⁵Xi tq'ma'n Jesús kye: ¿Ma na'mtzin tkux kyu'jin kyeji'y b'ant jun maj tu'n qtzan David, a nimx toklin, tej ttzaj wa'yaj ti'l kyuk'a tuk'a? ²⁶Xi kywa'n kypan pale aj Judiy, exsin nyataq tu'n tkub' kyb'inchin' anetzi'n.^r Me kub' kyb'inchin, tej ataq Abyatar toktaq te kynejilxix kypale aj Judiy. Okx David toj ojtxe tja Dios, etz ti'n a pan xjan, a n-ajb'in te kywa pale, ex xi twa'n David, ex xi tq'o'n kye tuk'a, tu'n t-xi kywa'n.^s Qa ikytzjo tuk'a David ojtxe, ¿Ti'n tky'itz tu'n kyxb'oqin nxnaq'tzb'i'n triy?

²⁷Ex xi tq'ma'ntl Jesús kyjalu'n: Atzi'n q'ij te ajlab'l ma kub' b'inchit tu'n tajb'in kyexjal, ex nya qexjal tu'n kyajb'in te. ²⁸Tze'n nte'n, ayi'n Tk'wal Ichin chq'o'nqintza tu'n Dios kyxola, ex ayi'n at wokli'n tib'ajjo q'ij te ajlab'l, ex ayi'n kchin q'malte qa wen tu'n tkub' b'inchit jun ti' mo qa minaj.

Tej tkub' tq'anin Jesús jun ichin nti' tanmin tq'ob'

(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

3 ¹Toj juntl q'ij te ajlab'l, okx Jesús toj jun mu'x ja te na'b'l Dios. Me attaq jun ichin nti'taq tanmin tq'ob', te' tokpin na'l Dios. ²Ex attaq junjun nchi b'aj xluk'intaq ti'l Jesús, qa tu'ntaq tkub' tq'anin yab' toj jun q'ij te ajlab'l, noq tu'n kystz'imin ti'l qa otaq kub' tz'aaq toj til, qu'n nya wentaq toj kywutz tu'n tkub' b'inchit jun ti' toj q'ij te ajlab'l.

³Xitzin tq'ma'n Jesús te ichin: iWe'ksa, ex we'kuy kywutzxjal!

⁴Tb'ajlinxi' ikyjo, xi tq'anin Jesús kye: ¿Ti'tzin tq'ma'n kawb'il ti'ljo q'ij te ajlab'l? ¿Ma tzuntzin ntq'ma'n tu'n tkub' b'inchitjo nya wen, mo a wen; tu'n tklet

tchwinqil jun xjal, mo tu'n tok ka'yitj tu'n tkub' kyim?

Me ayetzin kyetz noq i b'ajel kyim. Nti'x xi kytzaq'win.

⁵I xi tka'yin Jesús ti'ljile; tzaj tq'oj, ex jaw b'isin tu'n tkujil kyanminxjal. Ex xi tq'ma'n Jesús te ichin, tu'n t-xi tnuqpin tq'ob'. Noqx te' t-xi tnuqpin, ex texjo paq, ul tanmin tq'ob'.

⁶Tulninxi Dios te, b'e'x i etzjo Parisey, ex ok kychmo'n kyib' tuk'a juntl ch'uq xjal lipcheqetaq ti'ljo tkawb'il Herodes,^t ex nkyjyo'ntaq tumil tze'n tu'n tb'aje Jesús.^u

Tej t-xnaq'tzin Jesús ttzi Nijab' te Galiley

⁷Tb'ajlinxi' ikyjo, xi' Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in ttzi Nijab' te Galiley. Ex i b'aj ok lipe txqan xjal aj Galiley ti'l. ⁸Tej tb'ijte kyu'n jni' xjal ti'ljo jni' nb'aj b'anttaq tu'n, nimx b'aj ul lolte tze'nqeku' aj Judey, aj Jerusalén, aj Idumey, jni' qe' najleqetaq tjajxi' Nim A' Jordán, exqe aj Tiro ex aj Sidón. ⁹Tu'ntzin ikyjo, xi tq'ma'n Jesús kye t-xnaq'tzb'in, tu'n noqx tkub'l jun bark kyu'n ttzi nijab', tu'n t-xi toj, ex tu'n tokx laq'e ch'in tojxi a', tu'n mina tz'ok jitz'letaq kyxol xjal. ¹⁰Qu'n nimxtaq txqan yab' otaq chi b'aj tq'anin; noq tu'n aj kyb'aj ok tmikontaq, b'e'x b'aj ul Dios kye. Tu'ntzin ikyjo, kykyaqilxjo jni' yab' kyajtaq tu'n kypon kanin tk'atz.^v

¹¹Aj tiwletaq Jesús kyu'nxjal, aye' tokxtaq taq'nil tajaw il toj kyanmin, b'e'x nchi kub' meje twutz, exsin nchi jaw xch'in kyjalu'n: Atejiy Tk'wal Dios.

¹²Me ante Jesús xi tq'ma'n kye kujxix wen, tu'n mi kub'e kyq'ma'ne kywutzxjal alkyetaq t-xilin toklin.

Tej tjaw tsk'o'n Jesús kab'lajaj t-xnaq'tzb'in

(Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)

¹³Tb'ajlinxi' ikyjo, jax Jesús twi' jun wutz, ex i tzaj ttxko'n a aye tajqetaq.

¹⁴Kyxoltzi'n xjal anetzi'n, i jaw tsk'o'n

^p 2:23 Deu. 23:25. ^q 2:24 Ex. 20:8-11; Mt. 12:2; Lc. 6:2. ^r 2:26 Lv. 24:5-9. ^s 2:26 1Sa. 21:1-6. ^t 3:6 Mt. 22:16. ^u 3:6 Mt. 12:14. ^v 3:10 Mr. 4:1; Lc. 5:1-3.

kab'lajaj ichin, tu'n kyxi tk'le'n q'malte Tyol Dios kyojile jni' najb'il. Ex xi tq'o'n kyoklin te tsanjil. ¹⁵Xi tq'o'n kawb'il kye, tu'n tetz kylajo'n taq'nil tajaw il toj kyanmin xjal.^w ¹⁶Atzi'n kyb'i kab'lajaj ichin, aye' i jaw tsk'o'n: Simun, me ok tq'o'n Jesús juntl' b'i te Pegr. ¹⁷Ayetzin kab'el, Santyaw ex Juan, kyitz'in kyib', k'walb'ajqe te Zebedey, ok tq'o'n juntl' kyb'i te K'walb'aj te Q'ankeyaq. ¹⁸Ayetzin txqantl: Andrés; Lip; Bartolomey; Matey; Tmas, ante Santyaw, a tk'wal Alpey; tuk'ax Tadey; ex Simun, a toktaqljo q'olb'ite te Celote; ¹⁹exsin Judas Iscariot, a ok meltz'aj ti'j Jesús.

¿Ja'n tzaje tipin Jesús tu'n kyetz tlajo'n taq'nil tajaw il toj kyanminxjal?

(Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23; 12:10)

²⁰Tb'ajlinxi' ikyjo, i okx kyuk'a t-xnaq'tzb'in toj jun ja, ja' pon chmetl txqantl xjal, a mix b'ante kywa'n kyxol. ²¹Atzi'n te' tel tqanil toj kywi' t-xjalil, jni'xtaqto nb'aj b'ant tu'n Jesús, b'e'x i xi' tnana exqetzi'n tiz'in k'lelte, tu'n tmeltz'aj tja, qu'n otaq tz'ok kyq'o'n, aj qa otaq tzaj toj twi'.

²²Ex ikyjo kyq'ma'n xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, a i tzaj toj Jerusalén, qa tzyu'ntaq tu'n tajaw il, ex qa tu'n tkawb'il tajaw il nchi exetaqjo taq'nil tajaw il tu'n.^x

²³Te' tb'inte Jesúsjo ikyjo, i tzaj ttxko'n, ex kub' tq'ma'n jun techil kye: ¿Tze'ntzin tte'n tajaw il tu'n tb'ant tlajonte tib', ex tu'n tok meltz'aj ti'lxj? ²⁴Qa jun tnam xjal pa'mile kyten, ex kyajq'oj kyib', noqx aku chi kub' kyimx tu'n q'oj. ²⁵Ex ikyxjo, toj jun ja xjal, aj qa kyajq'oj kyib', nlay chi el wen. ²⁶Ikytzin ta'ye te tajaw iljo, qa ma tz'ok meltz'aj ti'lxj, nlay tz'el wen. ²⁷Atx juntl' tumil: Qa taj jun ileq' tz'okx elq'il toj tja jun xjal nim tipin, nlay b'ant telq'in, qa mi xkub' k'let tajaw ja nej. Ikytzin toke tajaw iljo tze'nku tajaw ja lo, qu'n a tajaw jni' xjal aye tzyu'nqe tu'n. Me

ayin we' ma chin kanb'in ti'j tajaw il. Tu'npetzi'n, nchi ex nlayonji'y taq'nil toj kyanmin xjal.

²⁸Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, k'wel tnajsin Dios kyiljo jni' xjal, a nb'aj kub' kyb'inchin nya wen, ex jni' xo'j yol.

²⁹Me aye nchi xo'n yol ti'j Xewb'aj Xjan nlay kub' tnajsinx Dios kyil; ma kyijx te jun majx.

³⁰Tq'ma Jesús ikyjo, noq tu'n nxi kyq'ma'n te, qa tzyu'ntaq tu'n tajaw il, ex qa nya tu'n Xewb'aj Xjan nb'aj kub' tb'inchintaq tkyaqil.

Ankyeqexixjo tiz'in ex tnana Jesús

(Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21)

³¹Tej tkanin tnana Jesús kyuk'a tiz'in ja' ta'taq, i b'aj kyij we' pe'n; noqtzin xi kyq'ma'n kyexjal, tu'n tetz kytxko'n.^y

³²Me ayetzi'n xjal q'uqleqetaq ti'jile xi kyq'ma'n te: Lu' tnaniy exqetzi'n tiz'in ite' pe'n; ma chi ul jyol tey, chi chi'.

³³Tzaj ttzaq'win Jesús kye: ¿Ankye nnaniy exqetzi'n witz'in? ³⁴I xi tka'yin jni' xjal q'uqejqetaq ti'jile, exsin xi tq'ma'n kye: Ayetzin weji'y nnana ex witz'in lo, a aye nchi kub' b'inchin te' a taj Dios, ³⁵qu'n kykyaqiljo a nkub' b'inchin te' a taj Dios, ayetzin weji'y witz'in, ex waneb' ex nnaniy.

Jun techil tze'n kyanminxjal ti'j Tyol Dios

(Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)

4 ¹Juntl' majl, ok ten Jesús xnaq'tzil ttzi Nijab' te Galiley. Pon chmet txqan xjal tu'n kyb'in ti'jjo t-xnaq'tzb'il. Me b'e'x jax Jesús toj jun bark tu'n t-xi laq'e ch'intl' tojjo nijab', qu'n nimxxjal pon chmet. Tej tokx laq'e Jesús axsi, i kyije tene txqantl xjal ttzi nijab'.^z ²Exsin ok tentz xnaq'tzil noq tuk'a techil ti'chaqu ti'; ok ten yolil ti'j jun awal exsin tq'ma: ³Kyb'inkutzinji'y kxel nq'ma'n kye'y: Jun maj, xi' jun xjal awal triy. ⁴Atzin te' tok tchto'n, at pon chitj toj b'e. I tzaj pich', ex b'e'x jaw kysk'o'n. ⁵Ex at pon chitj kyxol ab'j, me qu'n

^w 3:15 Mt. 10:1. ^x 3:22 Mt. 9:34; 10:25. ^y 3:31 Mr. 3:21. ^z 4:1 Lc. 5:1-3.

tu'n nti'xix twutz tx'otx' antza, liwey ul twi'. ⁶Me atzaj te' ttzaj q'ijil, b'e'x jaw tzqij, tu'n nya nim xa'ye tlok'. ⁷Ex at pon chitj kyxol tx'i'x. Me atzin tx'i'x jun paqx tch'iy; atzin te triy noq jaw xky'i'six. ⁸Ante' pon chitj toj tb'anil tx'otx', tb'anilx ele toj. At tqan el lajaj toj ka'wnaq^a twutz, ex junjuntl el ox k'al,^b ex junjuntl jun jwe' k'al.^c

⁹Tq'ma Jesús: Ankye taj tu'n tkub' tb'i'n nyola, in tkub' tb'i'ntz, tu'ntzintla tkub' tb'inchin.

Nuk'b'il tu'n Jesús ti'ljjo t-xnaq'tzb'il

(Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)

¹⁰Tb'ajlinxitzin t-xnaq'tzb'il, b'e'x i b'ajel tiljo txqan xjal. Me atx junjuntl kyij kyuk'a t-xnaq'tzb'in, a b'aj xi kyqanin te Jesús: ¿Tze'ntzin tze'le' yol, a xb'aj tyolin? chi chi'.

¹¹Xitzin tq'ma'ntz kye: Ma tzaj tq'o'n Dios jun tumil kye'y, tu'n tel kyniky'a te ti'ljjo nb'aj b'ant kyxolxjal twutz tx'otx'. Loqi'n nchin yolin noq tuk'a techil, noq te ewil te' nyola kye' a mina nxi kynimin. ¹²Ayetzi'n mina nchex niminte nyola, nchin kylo'n, me mina n-el kyniky' we'y. Ex nchin ok kyb'i'n, me mina n-okx toj kywi'. Mina njaw kyt'ixpin kynab'l, tu'n t-xi kynimin Dios, ex tu'n tkub' nnajsi'n kyil.^d

Tej t-xi tchiky'b'in Jesús techil ti'j awal

(Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)

¹³Xi tq'ma'n Jesús: ¿Minatzin n-el kyniky'a te techil nkub' nq'o'n ti'j awal triy? ¿Tze'ntzila ttentz, aj tel kyniky'a te txqantl techil? ¹⁴Atzin te' awal triy ikytzin tze'nku yolil Tyol Dios. ¹⁵Attzi'n xjal kuj tze'nku tx'otx' toj b'e. Mina nchex awle ijaj toj. Ayetzin xjal n-ok kyb'i'n Tyol Dios, ex nkub' kykujsin kyanmin te, ex ajtzin ttzaj tajaw il tze'nku pich', n-el ti'n Tyol Dios toj kyanmin. ¹⁶⁻¹⁷Attzi'n xjal tze'nku tx'otx' txol ab'j, mix ch'iyxix tlok' triy

toj, ikyqetzi'n tze'nqe xjal jun paqx nxi kynimin Tyol Dios ex tuk'a tzaljb'il. Me qu'n tu'n nti'xix kyk'u'j ti'j, mi nchi kujix toj kynimb'il. Qa akux saj jun ti' toj kychwinqil, mo qa akux xi ok lipinxjal kyil'j noq tu'n tpajjo nyola, b'e'x kchi k'wel tzaq toj kynimb'il. ¹⁸Ex atl tze'nku tx'otx' nim tqan tx'i'x toj. Nb'aj kub' kyb'i'n Tyol Dios, ¹⁹me o'kxtza nchi b'isine ti'j tkyaqiljo tkub' twutz tx'otx'. Ex kyaj tu'n tten tkyaqil ti'chaqku ti' kye ex jni' kyq'inimil. Tu'ntzintzjo anetzi'n, n-el naje kynimb'il ti'j Dios. Ikyxsin tze'nku triy njaw ch'iy toj tx'i'x. Noq n-el xky'i'six ex nti' toj n-el. ²⁰Atzi'n xjal tze'nku tb'anil tx'otx' nkub' kyb'i'n Tyol Dios, ex nb'aj kub' kyb'inchin tze'nku ntq'ma'n, ikyqetzi'n tze'nku triy; n-el lajaj toj ka'wnaq twutz, junjuntl ox k'al ex junjuntl te jwe' k'al.

Ajo Tyol Dios tze'nku jun tqan tzaj

(Lc. 8:16-18)

²¹Atx juntl techil k'wel nq'o'n. ¿Ma tzuntzin n-ajb'in jun tzaj kye'y, aj tokx tjaq' jun kax mo tjaq' jun watb'ilj? ¿Ma nyatzin tu'n tkub' tib'aj jun tkub'il tu'n tk'ant toj kyja'y? ^e ²²Nti'x jun te ti' mina tz'el tqanil, qala' ikytzin ilx ti'j tu'n tkub' chiky'b'it.^f Ikytzin te Diosjo Tyol; te tnejil, mina n-elraq kyniky'a te. Me atzin ja'lin, loqi'n nchin xnaq'tzin kyil'ja, tu'n tel tx'ole toj kynab'la tze'nku tqan tzaj. Tu'ntzin ikyjo, nti'x jun ti' aku b'ant tu'n tewit. ²³A'l'tzi'n taj tu'n tok tb'i'n nyola, in tok tb'i'ntz, exsin in tkub' tb'inchi'ntz.

²⁴Xi tq'ma'ntl Jesús kye: Tu'npetzi'n, kyka'yinktzin kyib'a. Qu'n tkyaqiljo, a nim n-ok tilil Tyol Dios tu'n, kyja kxele q'oyit txqantl tna'b'l, tu'n tel tniky' ti'j tkyaqil.^g ²⁵Me alkye te' nti' n-ok tq'o'n tilil, majxpe ajo tna'b'l, a tb'anilx toj twutz, me a nti' tumil, k-elil q'iyit te jun majx.^h

Tze'n nch'ieye Tyol Dios toj qanmin

²⁶Ex xi tq'ma'n Jesús juntl t-xnaq'tzb'il ti'ljjo Tkawb'il Dios. Chi' kyjalu'n: Atzin

^a 4:8 Lajaj toj ka'wnaq, 30 n-ele, ex ikyxjo toj v. 20. ^b 4:8 Ox k'al, 60 n-ele, ex ikyxjo toj v. 20. ^c 4:8 Jwe' k'al, 100 n-ele, ex ikyxjo toj v. 20. ^d 4:12 Is. 6:9-10. ^e 4:21 Mt. 5:15; Lc. 11:33. ^f 4:22 Mt. 10:26; Lc. 12:2. ^g 4:24 Mt. 7:2; Lc. 6:38. ^h 4:25 Mt. 13:12; 25:29; Lc. 19:26.

nb'ant tu'n Dios twutz tx'otx' ikytzi'n tze'nku jun ichin ok tchto'n ttriy. Aj tb'aj tchto'n, ti'chaqx txi'tz b'inchilte. ²⁷Exla qa nktan mo itz'lj, n-ex junjun qniky'in ex junjun q'ij, ante' ijaj n-ulxixe te' twi', ex nch'iysi. Mina n-el tniky' te tze'n nch'iye ex tze'n n-ele twutz, ²⁸qala' tu'nx tib' n-ul twi' ex nch'i'y, ex n-el twutz. ²⁹Ajtzin tzqijtz, njaw tchmo'n ex njaw tk'u'n. Ikytzin tten Tyol Diosjo toj tanmin jun xjal.

Tze'n nch'iye Tyol Dios twutz tx'otx'
(Mt. 13:31-32; Lc. 13:18-19)

³⁰Xi tq'ma'ntl Jesús kye: ¿Tze'nxsila' Tkawb'il qMan Dios, ex anquk'a aku tz'oke qmujb'ine? ³¹Ikytzi'n tze'nku jun tal twutz mistas, tal netz', a nkux awet toj tx'otx'. ³²Tal netz'xix kywutzjo txqantl twutz ijaj, me ajtzin tch'i'y, jun tijx n-oke kywutzjo txqantl. Ex ma tij nchi oke tq'ob', a ja' n-okxi kyb'inchin pich' kypaqb'il kyxol tq'ob'.

Tiqu'n kub' tyolin Jesús noq kyuk'a techil
(Mt. 13:34-35)

³³Ikytzi'n nchi b'aj kub'e t-xnaq'tzintaqjo t-xnaq'tzb'il tuk'a techil ti'chaqku ti'. Noqtaq nb'aj kub' tyolin tu'n tb'ajel kyniky'xjal te. ³⁴Noq tuk'a techil nyolinetaq Jesús kyexjal. Me atzi'n nchi kyijtaq kyjunalx kyuk'a t-xnaq'tzb'in n-ok tentz q'malte kye tze'ntaq kyxilin.

Tej tmiyet kyq'iq' ex nijab' tu'n Jesús
(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)

³⁵Te' qok yupj texjo q'ij anetzi'n, xi tq'ma'n Jesús kye' t-xnaq'tzb'in: Qo iky'x tjlaxi nijab'.

³⁶B'e'x i b'aj kyij kyiztaqpi'n t-xnaq'tzb'in jni' xjal attaq, exsin i jax tuk'a Jesús toj bark, ex i xi'. Me b'e'x i xi lipe jni' xjal kyil'j toj junjuntl bark. ³⁷Atzaj te' kyxi', ok ten q'anqyaq tinil qoptz'ajiyil tuk'a txqan kyq'iq'; jni' nijab' ox lipin, ex okx chitj toj bark. ³⁸Me ante Jesús nktantaq ti'lxi bark, kuñletaq twi' tib'aj jun q'uqb'il.

Okx k'asin Jesús kyu'n t-xnaq'tzb'in, exsin xi kyq'ma'n te: iXnaq'tzil! ¿Minatzin ntzaj q'aq'in tk'u'ja qilj? Ch'ix qxi mulq'aj toj a'.

³⁹Jaw we' Jesús, ex xi tq'ma'n te kyq'iq' ex te a': iNoqx tenkuy, ex numekuy!

B'e'x kub' nume te kyq'iq', ex tkyaqilx b'e'x kub' qen.

⁴⁰Tb'ajlinxi' ikyjo, xi tq'ma'n Jesús kye t-xnaq'tzb'in: ¿Tinqu'n xi tzaj xob'a te ikyjo? ¿Na'mxsin tten kynimb'ila wi'ja?

⁴¹Me na'mxmaq tel kyxob'il, i b'aj ja yolín kyxolile: ¿Alxsila kye xjal ikyjo? A ajin kyq'iq' ex a' ma kub' niminte.

Tej kyex tlajo'n Jesús taq'níl tajaw il toj tanmin jun xjal aj Gerasa
(Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)

5 ¹Tej kyanin tjlaxi nijab' toj ttx'otx'jo jun tnam Gerasa tb'il, ²ku'tz Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in toj bark. Noqx te' kyku'tz, tzaj laq'e jun ichin kyk'atz, tzajnin toj muqb'il kyimnin, tokxmaq nimku taq'níl tajaw il toj tanmin. ³Atzin ichin otaq najan tojjo muqb'il kyimnin kyu'n taq'níl tajaw il. Kujxmaq te' ichin anetzi'n; mixmaq a'l nxkye ti'lj, tu'n tkub' k'lo'n tuk'a kxb'il. ⁴Ila' maj i kub' k'lo'n tqan ex tq'ob' tuk'a kxb'il, me b'e'xmaq nb'aj kub' tlaqin, ex mix a'lxtaq nxkye ti'lj. ⁵Nb'ettaq kykyaqil q'ij ex kykyaqil qniky'in kywi'yile wutz ex tojile muqb'il kyimnin. Nñch'in wen, ex n-ok tlank'intaq tib' tuk'a ab'j.

⁶Tetzi'n tiwle Jesús tu'n, xi rinin tk'atz, ex kub' meje twutz. ⁷Jaw xch'in, ex tq'ma: ¿Ti'n taja wuk'iy? Ay Jesús Tk'wal Dios, a nimx toklin tkawb'il. Chin kub'sil nwtza tey, tu'n mina chin kub' tyajinx.

⁸Ja yolín ichin ikyjo, qu'n tu'n t-xi tq'ma'n Jesús, tu'n kyexjo taq'níl tajaw il toj tanmin. ⁹Xi tqanin Jesús te ichin.

¿Titzin tetza tb'i?

Xi ttzaq'win ichin: Atzin nb'iy Nimku, qu'n ila' qb'aja najle toj tanmin ichin lo.

¹⁰Ex i kub'sin kywutz te Jesús, tu'n mina chi exetaq tlajo'n toj ttx'otx'

Gerasa, qu'n noq tu'n kyky'e'taq che'x antza.

¹¹⁻¹³Nqayintaq tk'atzjo wutz antza, attaq b'alaqa kab'e mil kuch nchi wa'ntaq k'ul.

Ja yolin ichin kyu'n taq'n'il tajaw il: Qo tq'onxa toj kyanmin kuch, chi chi'.

Xi ttziyin Jesús ikyjo; b'e'xsin i etz toj tanmin ichin. Ayetzin kyej kuch b'e'x i xi tilj kye' kub'l, ex atzaj te' kykupin, b'e'xsin xi kyxo'n kyib'tz tojjo nijab', ex atzintza, b'e'x i jiq'we.

¹⁴Atzaj te' tiwle lo kyu'n'xjal, a nchi kyik'lentaq kyil'j kuch, b'e'xsin i kub'tz toj b'e yolilte kye' xjal, a ite'taq toj tnam ex kyoj jni' koj'b'il. B'e'xsin i b'ajetz kyej xjal lolte, qa twutzxtaqjo a otaq kyb'i. ¹⁵Ex atzi'n te' kykanin tk'atz Jesús, iwlej ichin kyu'n, aj otaq chi etz taq'n'il tajaw il toj tanmin. Atzaj ichin anetzi'n q'uqletaq t-xe tqan Jesús; ite'ktaq t-xb'alin, ex otaq tzul spiky'e' toj twutz. Tu'n ikyjo, b'e'x tzaj kyej xjal kyxob'il. ¹⁶Jni'qexjo i lonte a b'aj til'jjo ichin ex kyil'j kuch, ex i ok ten q'malte kye txqantl xjal. ¹⁷Tu'n tpajjo jni' otaq b'aj, i ok ten xjal kub'sin kywutz te, tu'n tex tojjo tnam antza.

¹⁸Te' tmeltz'aj Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in toj bark, atzaj ichin, a tzyu'ntaq kyu'n taq'n'il tajaw il, xi tqanin, tu'n t-xi tk'le'n Jesús tuk'a, qu'n otaq tz'el wen. ¹⁹Me mi xi ttziyine Jesús; o'kx xi tq'ma'n te: Kux tz'ajxiy t'aj kyuk'a t-xjalila, ex q'manxa kye jni' xb'aj til'ja, ex tze'n tten saj q'aq'in tk'u'j Dios til'ja, tu'n tel we'y.

²⁰B'e'x xi' ichin, ex ok ten q'malte kyxolile jni' xjal kye tnam te Decápolis tkyaqiljo a otaq tb'inchin Jesús til'j. Tkyaqiljo jni' xjal b'e'x'taq nb'ajel kyim tu'n ikyjo.

Tej tkub' tq'anin Jesús kab'e xjal
(Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56)

²¹Te' t'jalajintz Jesús t'jalajtaqzt nijab' kyuk'a t-xnaq'tzb'in toj bark, ul chmet txqan xjal til'j. ²²Wa'ltaq ttzi nijab', te' tpon jun kynejiljo kawil te jun mu'x ja te na'b'l Dios, Jayr tb'i. ²³Kub' meje twutz,

ex ja kub'sin twutz te: Ajo nk'wala txin lu' nkyim. Ku tzaja q'ol tq'ob'a tib'aj, tu'n mina kyime, chi'.

²⁴B'e'xsin xi lipe Jesús lolte. Xi lipe txqan xjal til'j, me tzunxtaq nb'aj kylimon kyib' til'j.

²⁵Kyxoltzin xjal, attaq jun qya otaq b'ant-xi' kab'lajaj ab'q'e tyab'tlin tu'n kyyab'il. ²⁶Otaq b'aj tyaji'n tib' kyuk'a q'anil, ex otaq b'aj tyupin jni' attaq te te twi' tq'anb'il, me minataq n-el we'; noq kyja' nxayetaq toj il. ²⁷⁻²⁸Tetzi'n tok tb'i'n nimx yab' otaq b'aj q'anit tu'n Jesús, kub' tb'is'in: Noqit aku chin pon kani'n mikolte ttxa'n t-xb'alin, tu'n tul Dios we'y, chi'.

Atzaj te' tpon kanin, exsin ok tmiko'n t-xb'alin, ²⁹texjo paq, b'e'x tna'n qa otaq tz'el we'.

³⁰Te' tna'nte Jesús otaq we' jun xjal tu'n, aj meltz'aj til'j, ex i ok tka'yin jni' xjal lipcheqektaq til'jile, ex xi tqanin kye: ¿Ankye' s-ok mikonte nxb'ali'n? chi'.

³¹Me ayetzin t-xnaq'tzb'in i xi tzaq'winte: iKa'yinktzi'n! Jni'xsi'n txqan xjal ntlimo'n tib' til'ja, exsin ntzaj tqani'n, ¿Alkye s-ok mikontiy?

³²Mix qeyix tk'u'j ikyjo. Nka'ylajtaq wen til'jile a'ltaq kye' otaq tz'ok mikonte.

³³Me atzi'n qya nlu'lin wen tu'n t-xob'il, tu'n nqanlajtaq Jesús alkye otaq tz'ok mikonte, b'e'x kub' meje twutz, ex xi tq'ma'n tkyaqiljo jni' otaq b'aj til'j, qa otaq we'.

³⁴Tu'n'petzi'n, xi tq'ma'n Jesús te: Nk'wal, tu'n tnimb'ila wi'ja ma tz'el we'y. Kux tz'ajxiy ja'lin.

³⁵Tzunxtaq nyolin Jesús tuk'a qya, te' kykanin junjun xjal ite'taq tja Jayr q'malte te: Tata, ma kyim tk'wala. Mi tz'ok ila til'j xnaq'tzil. Mi txi tk'le'nla t'aj ja'lin, chi chi'.

³⁶Me mina, chi Jesúsjo. Xi tq'ma'n te Jayr: Mina tzaj xob'a, noq qek tk'u'ja wi'ja.

³⁷Ex b'e'x i xi' Jesús tja Jayr tuk'a Pegr, tuk'a Santyaw ex Juan, kyitz'in kyib', ex mix tqya'ye tu'n kyxi lipe txqantl xjal kyil'j. ³⁸Te' kykanin ja, i b'aj ok tka'yin jni' xjal nchi b'aj lab'intaq, ex nchi b'aj oq'

wen ti'j kyimnin. ³⁹Xi tq'ma'n Jesús kye: ¿Tiqu'n nchi lab'in, ex nchi b'aj oq'a wen? Noq nktan te' txin lu'n, nya ma kyim, chi'!

⁴⁰Noqx i b'aj jaw tze'n jni' xjal ti'l'jjo tyol Jesús ikyjo. B'e'x i b'ajetz tlajo'n kykyaqil tuja, exsin i okx tk'le'n Jayr tuk'a t-xu'jil exqetzi'n oxo t-xnaq'tzb'in ja' tokxitaq kyimnin.

⁴¹Jaw ti'n tuk'a tq'ob'l, exsin xi tq'ma'n te: *Talita cum.* (Atzi'n n-ele ikyjo: Txin, kxel nq'ma'n te'y, iWe'ksa!)

⁴²Noqx te' t-xi tq'ma'n ikyjo te txin, b'e'x jaw we'ks, ex el b'et, qu'n te kab'lajaj ab'q'etaq'jo txin, a otaq kyim. Jotxjo jni' xjal b'e'x i b'aj jaw ka'y'aj, tu'n kylonte ikyjo. ⁴³Me ante Jesús xi toqxeninxix kye, tu'n mix a'l qe txi kyq'ma'ne a otaq b'ant ti'l'jjo txin. ⁱEx xi tq'ma'n kye, tu'n t-xi kyq'o'n twa.

Tej t-xi' Jesús toj ttanim, a Nazaret
(Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)

6 ¹Te' taj Jesús tja Jayr kyuk'a t-xnaq'tzb'in tu'n kykanin tojx Nazaret, ²ex te' tk'ul kanin jun q'ij te ajlab'l, xi' tojjo mu'x ja te na'b'l Dios, ex ok ten xnaq'tzil te' Tyol Dios te tkyaqil xjal.

Te' tok kyb'i'n xjal ikyjo, noq i b'aj jaw ka'y'aj, ex i ja qanlaj kyxolile: ¿Ja'tzila xb'aj t-xnaq'tzin xjal tib' lu'n, tu'n tb'aj b'ant jni' ti'chaqku ti' tu'n? ¿Ja'tzila saje tb'i'ne txqan tumil ikyjo? chi chi'. ³¿Ma nyapetzila' a jsol tz'lan, aj tal Mariy ex kytziky Santyaw, Jse, Judas ex Simun? ¿Ma nyaqetzin taneb'jo najleqe xqol? chi chi'!

Tu'n kyojtzqi'ntaq, mix xaye kynimine.

⁴Me xi tq'ma'n Jesús kye: Ja'chaqx ta' jun yolil Tyol Dios twutz tx'otx', nxi q'o'nx toklin. Me qa tojx ttx'otx', ex kyxol t-xjalil, ex tojx tja, nti'x toklin.

⁵Tu'n nti'taq kynimb'iljo t-xjalil ti'l'j, nya niml b'ant tu'n, noq jte'b'inl yab' kub' tq'o'n tq'ob'l kyib'aj, ex i kub' tq'anin; me o'kqexjo attaq kynimb'il ti'l'j.

⁶Ex noq jaw ka'y'aj tu'n, tu'n mix xaye nimine ky'u'n jni' t-xjalil.

Tej kyxi t'sma'n Jesús t-xnaq'tzb'in q'mal Tb'anil Tqanil kolb'il
(Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)

B'e'xsin xi'tz xnaq'tzil kyojjo najb'il nqayin tk'atz Nazaret. ⁷I tzaj ttxko'n kab'lajaj t-xnaq'tzb'in, tu'n kyxi' yolil te' Tyol Dios, ex xi tq'o'n kyoklin kyib'ajjo taq'n'il tajaw il, a ite'kxtaq toj kyanminxjal; ex i xi tchq'o'n kakab'chaq kyb'aj.

⁸Me nej xi tq'ma'n kye: Mina txi kyi'n jun ti', tu'n tajb'in toj kyb'e'y; qala' noq jun tal kytze'y. Ex mipe txi kyi'n kye' kych'u'x, kywa'y ex kypwaga. ^j⁹B'a'n tu'n tok kyq'o'n kyxjab'a, me mi txi kyi'n kyxb'ali'n te tx'ixpil kyil'ja. ¹⁰Qu'n aj kykani'n q'mal Tyol Dios toj jun najb'il, k'a' chi kyija toj jun ja, ajxi kyiky'a toj juntl najb'il. ¹¹Me metzi'n, aj qa at jun najb'il, a ja' kyky'e'yexjal kyil'ja, b'e'x liwey chi etza antza. Me b'e'x k'a' tz'el kycho'n quq ti'l'j kyqa'n kywutzjo xjal tojjo tnam anetzi'n, tu'n tajb'in te techil kye, qa mina xkub' kyb'i'n Tyol Dios. ^k

¹²I xitzi'n t-xnaq'tzb'in yolil te' Tyol Dios kyxol xjal, tu'n tjaw kyt'ixpin kyib', tu'n tkub' kynimin Tyol Dios, ex tu'n t-xi kyq'o'n kyanmin te. ¹³Nimx xjal b'aj exjo taq'n'il tajaw il toj kyanmin, ex b'aj ul Dios kye ky'u'n, noq tuk'a ch'in aseyt. ^l

Tej tkub' b'yo'n Juan, a Jawsil A'
(Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)

¹⁴Atzi'n Herodes, a tnejil kawil, tb'inte tqanil Jesús, ex jni' otaq b'aj b'ant tu'n kyojile kykyaqil najb'il. Otaq jaw yolb'il ti'l'j ky'u'n xjal: Junjun q'mante qa ataq Juan, a Jawsil A', otaq jaw anq'in juntl majl, qu'n tu'n nimxjo nb'ant tu'n, ex tb'anilx wen.

¹⁵At junjuntl q'mante: A Elías, a yolil Tyol Dios. ^m

Ex junjuntl q'mante: Jun yolil Tyol Dios tze'nkuj yolil Tyol Dios ojtxe.

¹⁶Atzin te' tok tb'i'n Herodes ikyjo, tq'ma: Antej Juan, aj el wi'n twi', ex ma jaw anq'in juntl majl.

ⁱ5:43 Mr. 8:26, 30; 9:9. ^j6:8 Lc. 10:1-9. ^k6:11 Lc. 10:10-11; Kyb'i. 13:51. ^l6:13 Lc. 10:17; Sant. 5:14. ^m6:15 2Re. 2:1-12; Mt. 16:14; Mr. 8:28; Lc. 9:19.

¹⁷⁻¹⁸Otaq kux tju'n Herodes Juan toj tze, noq tu'n tpaj Herodías, a t-xu'jltaq Lip, a titz'inx, qu'n otaq jaw meje tuk'a Herodías. Noq tu'n tpajjo, xi tq'ma'n Juan te Herodes, qa nya wentaq tu'n tok t-xu'jlin t-xu'jil titz'in.^a

Tu'n tpajjo ikyjo, tzaj tq'oj Herodías ti'j Juan, ex noq tu'n tpaj, kux tju'n Herodes Juan toj tze, ex kub' tk'lo'n wen tuk'a kxb'il. ¹⁹Tajtaq Herodías tu'n tkub' b'yet Juan, me mina ntentaq tumil toj twutz, tze'n tu'n ttene, ²⁰qu'n nxob'taq Herodes ti'j Juan, qu'n tu'n wentaq ex xjantaq, ex nylintaq tyol Dios. Tu'ntzi'n, mina nttziyintaq Herodes tu'n tkub' b'yet, qu'n tajtaq b'in wen til'jo tyol Juan. Tu'ntzi'n ikyjo, nti'taq tumil toj twutz Herodías tze'n tu'n ttene.

²¹Me japin kanin jun q'ij, ja' tu'n tkub'e b'yo'ne Juan, noq tpajlin kub' iky'sit tab'q'e Herodes. I tzaj ttxko'n Herodesjo jni' tkawil, jni' kynejil xq'uqil tnam ex jni'qexjo a nim kyoklin toj Galiley, exsin kub' tq'o'ntz chnab', xi tq'o'n kywa ex kyk'wa'. ²²Nchi b'aj wa'ntaq ex nchi b'aj tx'ujtetaq, te' tokpin jun txin tal Herodías, exsin ok tentz b'ixil kyxol. Me jotqex b'e'x pon kyk'u'j ti'j, qu'n tb'anilxnaj b'ant tu'n.

Tu'ntzi'n ikyjo, xi tq'ma'n Herodes te: Qanintzin we'y ti'xjo taja, ex k'a' txi nq'o'n, chi'.

²³Ex kub' tq'ma'n tb'i Dios ti'j tyol kab'e maj, tej t-xi tq'ma'n te txin: Kxel nq'ma'n tey, qa aku txi nq'o'n noq ti'x taja, exla qa niky'jin tx'otx', a tokx tjaq' nkawb'ila, chi'.

²⁴Tej tb'in te' txin ikyjo, etz qanilte te tnana: ¿Ti'n kxel nqani'n? chi'.

Xi ttzaq'win tnana: Qaninxjij twi' Juan, chi'.

²⁵Xi rinin txin q'malte te Herodes: Waja tu'n ttzaj tq'o'n ja'linxix a twi' Juan, a Jawsil A', we'y toj jun laq.

²⁶Te' t-xi tqanin txin ikyjo te Herodes, b'e'x jaw b'isin, qu'n otaq kub' tq'ma'n tyol ti'j tb'i Dios kywutz txqan xjal, tu'n t-xi tq'o'n ti'xtaq tajjo txin. Tu'npetzi'n, mix kub'e tzyu'ne tib', tu'n t-xi tq'o'n.

²⁷B'e'x xi tchq'o'nkux jun xq'uqil tnam, tu'n tel ttx'emin twi' Juan, ex tu'n ttzaj ti'n. Te' tkanin toj tze, b'e'x el ttx'emin twi' Juan, ²⁸exsin xi ti'n toj jun laq. Xi tq'o'n te txin, tu'n t-xi ti'n te tnana.

²⁹Atzaj te' kyb'in te' t-xnaq'tzb'in Juan qa otaq kyim, b'e'x i xta'j q'ilte t-xmillil, tu'n tkux muqet.

Tej kyk'a'chit jwe' mil ichin tu'n tipin Jesús

(Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

³⁰Tb'ajlinxi' ikyjo, te' kyb'aj meltz'aj t-xnaq'tzb'in, b'aj ok kychmo'n kyib' kykyaqilx tuk'a Jesús, ex b'aj i ok ten q'malte jni' otaq b'aj b'ant kyu'n.

³¹Xi tq'ma'n Jesús kye: Qoqech'in ajlal toj jun najb'il ja' nti'ye xjal. Qu'n atzi'n ja' ite'yetaq nimxtaq xjal nb'aj kanin kyk'atz, ex mixpe tu'n tb'ant kywa'n kyxolxjal.^o

³²B'e'xsin xi' Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in toj jun bark toj jun najb'il ja' nti'yetaq xjal. ³³Me nimx xjal te ila'ku tnam el kyniky' kyil'j, ex xi kyka'yin, tej kyxi' ja' tajtaq Jesús exqetzi'n t-xnaq'tzb'in tu'n kykanin. B'e'xsin i b'aj xi tiljtz antza, ex nej i b'aj pon. ³⁴Noqx te' tku'tz Jesús toj bark, i xi tka'yin txqan xjal, ex b'e'x tzaj q'aq'in tk'u'j kyil'j, qu'n ikyqetaqjo tze'nku txqan rit nti' kyik'lel kyil'j.^p Tu'npetzi'n, ok ten xnaq'tzilkye.

³⁵⁻³⁶Te' qok yupj, xi kyq'ma'n t-xnaq'tzb'in te: Ma qoqixte. Chq'onqexjij xjal tu'n kyxi' tojile najb'il ex kyojile much' tnam, tu'n kyxi' laq'ol kywa, qu'n nti' b'a'n txi kywa'n tzal'u'n, chi chi'.

³⁷Ante Jesús xi ttzaq'win kye: Kyq'o'nxa kywa.

Xitzin kytzaq'win t-xnaq'tzb'in: ¿Tajtzin tu'n qxi'y laq'ol wab'j kye, ex tu'n tkub' yupit txqan qpwaq te twi'?

³⁸Me i xi ttzaq'win Jesús: ¿Jte'n wab'j at? Ku kyxi'tzi'n lolte, chi'.

Te' kymeltz'aj, xi kyq'ma'n te: Noq jwe'ch'in, ex kab'e tal netz' kyix'.

³⁹Xi tq'ma'n kye jni' xjal tu'n kyb'aj kub' qe twi' txa'x k'ul toj junjun ch'uq.

^a 6:17-18 Lv. 18:16; 20:21; Lc. 3:19-20. ^o 6:31 Mr. 7:24. ^p 6:34 1Re. 22:17; 2Cr. 18:16; Zac. 10:2; Mt. 9:36.

40I kub'tzin qe junjun ch'uq te junjun jwe' k'al^a ex junjuntl te lajaj toj ox k'al,^r 41exsin i jaw ttzyu'n Jesúsjo jwe' wab'j exqetzi'n kab'e tal kyix. Jax ka'yin toj kyal', ex xi tq'o'n chjonte te Dios, ex b'aj xi tsipin kye t-xnaq'tzb'in, tu'n tb'aj kub' kysipin kye jni' xjal. 42Elpin kanin te tkyaqil, ex noqx jni' b'aj noj. 43Te' kyb'aj wa'n kykyaqilx, exsin b'aj jaw kychmo'n jni' tb'uchil wab'j, kab'lajaj chi'l b'ant. 44Atzi'n kyb'ajjo ichin b'aj wa'n, jwe' mil.

Tej tb'et Jesús tib'aj a'
(Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21)

45Tb'ajlinxi' ikyjo, i jax tchq'o'n Jesús t-xnaq'tzb'in toj bark, ex xi tq'ma'n kye, tu'n kyiky'x tjlajxi nijab', tu'n kykanintaq tojjo juntl tnam, Betsaida, me ataq tajjo tu'n kynej twutz. B'e'x i xi', ex ante Jesús kyij q'olb'il kye' jni' xjal. 46Te' kyb'aj kykyij tq'olb'in, b'e'x xi'l'kux na'l Dios twi' jun wutz. 47Te' qok sjume', ayetzi'n t-xnaq'tzb'in ch'ixtaq kykanin niky'jin nijab'. Me ante Jesús kyij tjunalx ttzi a'.

48Cheb'e nchi b'et, te' kyxi tka'yin, qu'n kyja'taq ntzaje kyq'iq' tumil kyb'e. Qnuminx wen, te' t-xi b'et Jesús tib'aj a', nyakuj tu'n tnej kywutz.

49-50Te' tiwle kyu'n t-xnaq'tzb'in, b'e'x i xob'x kykyaqilx, ex ox chi xch'inx wen, qu'n kub' kyb'isin qa jun klelin.

Me b'e'x xi tq'ma'n Jesús kye: iKykujsinx kyk'u'ja! iAyin weji'y! iMi chi xob'a! chi'.

51Jax Jesús toj bark kyk'atz, ex b'e'x kub' qen te kyq'iq'. Ayetzin t-xnaq'tzb'in noq i b'aj jaw ka'yilaj, 52qu'n ex na'mtaq tel kyniky' te, ti' b'ant tu'n kyil'j wab'j ex kyil'j kyix, ex tze'n tten tb'ant tkyaqiljo ikyjo tu'n.

Tej kykub' tq'anin Jesús yab' toj Genesaret
(Mt. 14:34-36)

53Tkanin Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in toj jun najb'il, Genesaret tb'i. Te' kykanin, ok kyk'lo'n bark ttzi nijab' ti'l' jun tze.

54Noqx te' kykutz toj bark, b'e'x el tniky'tzajil Jesús kyu'nxjal, 55ex b'e'x i ok ten rinil q'malte tqanil, ex b'aj pon kyiqin jni' kyyab' twi' iqb'il. 56B'ettzin Jesús antza kyojile najb'il ex kyojile tnam. Ayetzin xjal b'aj xi kyil'n kyyab' toj tb'e Jesús, ex tzunxtaq nchi b'aj kub'sin kywutz te, tu'n kyok tmiko'n i'chaqx o'kxtaqjo ttxa'n t-xb'alin, qu'n ayetzi'n i b'aj ok mikonte b'e'x i b'ajel we'.

Kyxnaq'tzb'il Parisey
(Mt. 15:1-20)

7 1I tzaj laq'e junjun Parisey, junx kyuk'a junjun xnaq'tzil ti'l' ojtxe kawb'il tk'atz Jesús, aye otaq chi kanin Jerusalén. 2Te' tok kyka'yin junjun t-xnaq'tzb'in Jesús, qa mix i tx'ajine, te' kyok ten wa'l, tze'nku ntenetaq kyu'n Parisey exqetzi'n jni' xnaq'tzil ti'l' ojtxe kawb'il; tu'ntzin ikyjo, i b'aj ok ten yolb'ilkye. 3Qu'n ayetzi'n Parisey exqetzi'n xjal antza lipcheqektaq ti'l'jjo xnaq'tzb'il, a kyij yek'in kye kyu'n qtzan kyta'x, nlayxtaq chi wa'n qa mina xi tx'ajin nej toj jun tumil tze'nkuxjo nb'anttaq kyu'n. 4Ex tze'nku nchi meltz'aj loq'il, nlay che'x wa'l, qa mina xi tx'ajin. Ex atx txqantl, tze'nku tu'n tb'aj ja txjet jni' tk'wel kyk'wa', jni' kyxar, jni' kylaq kxb'il ex jni' kywatb'il.

5Tu'npetzi'n, xi kyqanin Parisey exqetzi'n xnaq'tzil ti'l' ojtxe kawb'il te Jesús: ¿Titzin qu'n mina nkub' kynimin t-xnaq'tzb'in a jni' kyij yek'in qe ojtxe kyu'n qtzan qta'x? Qu'n mina nchi tx'ajin tze'n nchi wa'n.

6I xi ttzaq'win Jesús: Twutzx tej tq'ma yolil Tyol Dios, a Isaías ojtxe, ti'l'jjo kyxmiletz'ila, te' tq'ma:

A ayi'y nchin nkub' kyna'n,
me noq tuk'a kytzi'y.
Me atzin kyanmi'n tzunx nlo'chj
wen.

7Nti'x tajb'in nchin kub' kyna'n ikyjo, qu'n antza ti'l'jjo t-xnaq'tzb'il ichin lipcheqekiy.^s

^a6:40 Jwe' k'al, 100 n-ele. ^r6:40 Lajaj toj ox k'al, 50 n-ele. ^s7:7 Is. 29:13.

⁸Ma kyij kytzaqpinji'y tkawb'il Dios, noq tu'n tkub' kyb'inchinkujji'y a kye kyajb'il, ⁹ex tu'n mina tz'el naje toj kyk'u'ja, ma kyij kytzaqpinji'y te Dios. ¹⁰Qu'n tq'ma Dios tu'n tsan, a Moisés: Kyniminku kytatij ex kynaniy, 'chi', ex ankye te' k-elil tzaq'paj ttzi te ttata ex te tnana, il ti'j tu'n tkyim. ¹¹Me ankye' nkyq'ma'n, qa at jun manb'aj mo jun txub'aj xkanin qanil jun ti' te tk'wal mo te tal, b'a'n tu'n t-xi tq'ma'n k'walb'aj te: Mina. Nlay txi nq'o'n kye'y, qu'n jotxjo jni' at we'y *corban*, atzin n-ele kxel nq'o'n te Dios, aj nkyima. ¹²Ex nkyq'ma'n: A'l'tzi'n kq'malte ikyjo, nti'l il ti'j tu'n tmojin ti'j ttata mo ti'j tnana. ¹³Ikytzi'n ma b'ajel kyiky'ineji'y a Tkawb'il Dios, tu'n tpajjo kyij yek'i'n kye'y kyua'n qtzan kyta'xa. Ex nimx txqantl nb'aj kub' kyb'inchin' tze'nqeku lo.

¹⁴I xi ttxko'n Jesús jni' xjal tk'atz, ex xi tq'ma'n kye: Chin kyb'intzi'n, ex tz'elku kyniky'a te: ¹⁵Nya te' ti'chaqku ti' nb'aj tu'n jun xjal, nxi q'onte toj il, qala' ikytzin a te' n-etz toj ttzi, qu'n toj tanmin njatze. ¹⁶Alkye taj tu'n tok tb'i'n in tok tb'i'ntz, exsin in tkub' tb'inchin'ntz. ^v

¹⁷Tb'ajlinxitzin' ikyjo, el tpa'n Jesús tib' kyuk'a t-xnaq'tzb'in, exsin i okx toj jun ja antza.

Xi kyqanin t-xnaq'tzb'in ti'l'jjo b'aj tq'ma'n, ex ti'taq tz'elpine.

¹⁸Xi tq'ma'n kye: Ex ikyx kyeji'y, ¿Mi s-el pjet toj kynab'la? ¿Ma mitzin n-el kyniky'a te qa tkyaqiljo nb'aj tu'n jun xjal, nlay txi ti'n toj il, ¹⁹qu'n toj tk'u'j nb'aj kupine, ex nya toj tanmin, ex tqanku n-exl? (Antza ntq'ma'ne qa a jni' nxi tniky'b'in jun xjal, nti' tky'i.) ²⁰Me a nb'ajetz toj ttzi, apente iljo, ²¹qu'n tu'n toj tanmin nb'aj tzaj anq'ine. Ex toj tanminxjal nb'aj tzaj anq'ine jni' nya wen ex tu'n tb'aj kub' b'inchit: Tze'nku aj pajil, tze'n elq'in, jni' b'i'yin, ²²tze'nku tkyaqil ky'a'jin, ex tu'n tpon tk'u'j jun xjal ti'l'jjo at te juntl,

ex jni' sb'ub'l, ex tkyaqil tzeqb'il, ex jni' lo'chj k'u'jb'aj, ex jni' iqj yol, ex jni' kynimsil kyib'xjal, exqetzi'n nti' kynab'l. ²³Tkyaqilxjo jni' ti'chaqku ti', a nya wen, nb'aj kub' kyb'inchin, ex tu'n anetzi'n nchi b'inchine il, qu'n tu'n toj kyanmin nb'aj tzaj anq'ine jni' ikyjo.

Tnimb'il jun qya nya aj Judiy (Mt. 15:21-28)

²⁴B'e'xsin xi' Jesús toj jun najb'il najchaq, Tiro, tb'i. Okx toj jun ja kyuk'a t-xnaq'tzb'in; tky'e'taq tu'n tiwle tu'n a'la, me mix b'ante tewin, ²⁵⁻²⁶qu'n el tqanil toj twi' jun qya aj Sirofenisia, jun qya nya Judiy. Me atzi'n qya attaq jun ttxin tokxtaq jun taq'nil tajaw il toj tanmin. Te' tkanin, kub' meje twutz Jesús, ex kub'sin twutz te, tu'n tex tlajo'n taq'nil tajaw il toj tanmin tal.

²⁷Me ante Jesús xi tq'ma'n te: Yonkuy nej, tu'n kyxi nmojinji'y nxjalila, qu'n nya wen tu'n tel kywa tal k'wal, exsin tu'n t-xi' kye chit, qu'n noqit tu'n kyb'aj wa'n tal k'wal nej, exsin kxel xiljo kye chittz. Ikyqintzin weji'y kyuk'a nxjalila; nej kchi okil nka'yi'n, ex kxel nq'o'nji'y kye' a nti' at kye.

²⁸Ex xi ttzaq'win qya: Ikyx te tten, Tata. Me ka'ntzin kye tal chit nchi wa'n kye tjaq' me'x ti'l'jjo tb'uchil wab'j nb'ajel tz'aq kyua'n kyajaw. Ikyqintzintla weji'y, q'ontz ch'in we' ti'l'jjo nxi tq'o'n kye t-xjalila.

²⁹Tu'ntzi'n tyoljo qya ikyjo, xi ttzaq'win Jesús te: At nim tnimb'ila wi'ja, tu'n xin tzaj ttzaq'win ikyjo. Kux tz'ajxiy t'jaj. Atzin taq'nil tajaw il ma tz'ex toj tanmin tala.

³⁰Atzin te' tkanin qya t'ja, ku'xletaqqo tal twi' twatb'il, qu'n otaq tz'exjo taq'nil tajaw il toj tanmin.

Jun xjal xonx ex xtiq q'anit tu'n Jesús

³¹Etz Jesús tojjo tx'otx', ja' i ponin kyuk'a t-xnaq'tzb'in, ex i iky'ku tojjo najb'il Sidón, tu'n kykanin juntl majl toj ttx'otx' Decápolis, ^wttzi Nijab' te Galiley.

^s7:7 Is. 29:13. ^r7:10 Ex. 20:12; Deu. 5:16. ^u7:10 Ex. 21:17; Lv. 20:9. ^v7:16 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v.16.

³²Tej tkanin antza, q'i'n jun xjal xonx ex xtiq twutz, ex xi kyq'ma'n a iqilte te Jesús, tu'n tkub' tq'o'n tq'ob' tib'aj tu'n tel we'.

³³Ex kypa'n Jesús kyib' kyjunalx tuk'a' xjal, ja' mixtaq a'l at, exsin i okx tq'o'n twi' tq'ob' kyoj txxkin, ex i ok tak'sin twi' tq'ob' tuk'a ta'l ttzi. Ok tmiko'n taq'ljo xjal, ³⁴ex jaw ka'yin twutz kya'lj, ex jaw t-xew.

Xi tq'ma'n te ichin: *Efata*. Atzi'n n-ele, ku kyxi jaqliych.

³⁵Texjo tqan, b'e'x i jqet txxkin xonx, ex b'e'x b'ant tyolin.

³⁶Te' kyul kyk'atzjo xjal, xixix toqxenin Jesús kye, tu'n mix a'l qe, tu'n t-xi kyq'ma'n a otaq b'ant til'jjo xonx ex xtiq. Me te' t-xi tq'ma'n ikyjo kyexjal, noqx kyja' i ok tenil q'malte tqanil.^x

³⁷Otaq chi b'aj jaw ka'ylaj tu'n ikyjo, ex kyq'ma: Tkyaqilx tb'anilx nb'aj b'ant tu'n. A ajinqe xonx nb'aj b'ant kyb'i'n, ex xtiq nb'aj b'ant kyyolin tu'n, chi chi'.

Tej kyk'a'chit kyaje mil xjal tu'n Jesús

(Mt. 15:32-39)

8 ¹Jun q'ij ok kychmo'n txqan xjal kyib' kyuk'a, ex nti'taq tu'n t-xi kywa'n. I xi ttxko'n Jesúsjo t-xnaq'tzb'in, exsin xi tq'ma'n kye: ²Nchyo'n nk'u'ja kyil'jjo xjal lo, qu'n ma b'ant-xi oxo q'ij kytent'bile quk'a, ex nti'x ch'in o txi kywa'n. ³Qa ma chi aj nchq'o'n kyja kukxjo, aku chi b'aj kub' numj toj b'e tu'n wa'yaj, qu'n at junjun najchaq saje.^y

⁴Xi kytzaq'win t-xnaq'tzb'in: ¿Me ja'n b'a'n tu'n ttzaje kywa txqan xjal? Mix ya' tu'n nti'x jun xjal najle tzalu'n, chi chi'.

⁵Xi tqanin Jesús kye: ¿Jte'n wab'lj q'i'n kyu'n?

Noq tal wuq, chi chi'.

⁶Xi tq'ma'n Jesús kye jni' xjal, tu'n kyb'aj kub' qe, ex i jaw ttzyu'n wab'lj toj tq'ob'. Xi tq'o'n chjonte te Dios kyil'j, b'aj kub' tpixin, exsin ok ten sipilte kye t-xnaq'tzb'in, tu'n tb'aj kub' kysipin kyxoljo jni' xjal. ⁷Ex q'i'ntaq junjun tal netz' kyix' kyu'n. Ex ikyx'ljo xi tq'o'n chjonte kyil'j te Dios, ex xi tspin kye

t-xnaq'tzb'in, tu'n tb'aj kub' kysipin kyxolxjo jni' xjal. ⁸Noqx jni' i b'aj wa'n kykyaqilx. ^zAtzi'n te' tb'aj jaw chmetjo jni' tb'uchil, b'ant wuq chi'l'. ⁹Ayetzin xjal, a i b'aj wa'n, ch'ime kyaje mil kyb'aj kykyaqilx. Ex b'e'x i b'aj aj tchq'o'n, tu'n kyb'aj aj kyja kykyaqil. ¹⁰B'e'xsin xi'kux kyuk'a t-xnaq'tzb'in toj jun bark, tu'n kyanin tojjo jun najb'il Dalmanuta tb'i.

Tej kyqanin aj il jun techil tipin Jesús

(Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)

¹¹I pon chmet Parisey tk'atz Jesús, ex i ok ten yolil tuk'a. Ex noq tu'n tkub' t'zaq kyu'n toj til, xi kyqanin te, tu'n tkub' tb'inchin jun tb'anil techil tipin twutz kya'lj, tu'n tyek'in qa te Dios tzajnin.^a

¹²Tzaj tb'is Jesús tu'n ikyjo, ex xi tq'ma'n kye: ¿Ti'tzila qu'n ntzaj kyqanin xjal techil jun ti', tu'n tkub' nb'inchin? Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y; mixla juntl techil k'wel nq'o'n.^b

¹³B'e'x i kyij ttzaqpi'n antza, ex b'e'x okx toj bark kyuk'a t-xnaq'tzb'in, tu'n kylajinx tjlajxi' nijab'.

Kyxnaq'tzb'il Parisey tze'n tx'amsb'il pan

(Mt. 16:5-12)

¹⁴Mi na'n kywa t-xnaq'tzb'in tu'n t-xi kyiqin; o'kx junch'intaq kywa tokx toj bark.

¹⁵Xi tq'ma'n Jesús kye: B'a'nx chi ka'yin kyib'a noq che'xa til'jjo tx'amsb'il kywa Parisey ex tx'amsb'il twa Herodes.^c

¹⁶I ok ten t-xnaq'tzb'in yolil kyxolx ti'lj kywa.

¹⁷Me i b'ijte tu'n Jesús, exsin xi tq'ma'n kye: ¿Tiqu'n nchi b'isi'n qa nti' kywa'y iqin? ¿Na'mxsin tel kyniky'a te? ¿Jpu'nxsin kynab'la te jun majx? ¹⁸¿A ite' kywutza, me mina nkylo'n? ¿Ite' kyxxki'n, me mina nkyb'i'n? ¿Minatzin na'n kyu'n?^d ¹⁹Tej tb'aj nsipinil'y jwe' wab'lj kyxol jwe' mil ichin, ¿Jte'n chi'ljo tb'uchil jaw kychmo'n?

^x7:36 Mr. 8:26. ^y8:3 Mt. 14:15; 15:32. ^z8:8 Mt. 14:20; 15:37. ^a8:11 Mt. 12:38; Lc. 11:16. ^b8:12 Mt. 12:39; Lc. 11:29. ^c8:15 Mt. 16:6, 12. ^d8:18 Is. 6:9-10; Jer. 5:21; Ez. 12:2.

Xi kytzaq'win t-xnaq'tzb'in: Kab'lajaj, chi chi'.^e

²⁰Ex tej tb'aj nspinjil'y wuq wab'lj kyxoljo kyaje mil, ¿Jte'n chil'ljo tb'uchil jaw kychmo'n?

Xi kytzaq'win juntl majl: Wuq.^f

²¹Me yajtzin qetz, mi n-el kyniky'a te. ¿Ma nlan kanin jun wab'lj qxol?

**Tej tq'anit jun mox aj
Betsaida tu'n Jesús**

²²Tb'ajlinxi' ikyjo, i kanin tojjo jun najb'il, Betsaida. Te' kykanin, pon q'i'n jun mox tk'atz Jesús. I kub'sin kywutzjo q'ilte te, tu'n tkub' tq'o'n tq'ob' tib'aj, tu'n tkub' tq'anin, ²³ex b'e'x xi t-xko'n Jesúsjo mox ttxanxi tnam. Te' kykanin antza, i ok tak'sin twutzjo mox tuk'a ta'l tzi, ex kub' tq'o'n tq'ob' tib'aj, ex xi tqanin te qa otaq tli jun ti'.

²⁴B'e'x i jqet ch'in twutzjo mox, ex tq'ma: Ma b'ant ch'in we nka'yin, me noq ch'in, qu'n ayetzi'n ichin nche'x nka'yin nyakuj tzeqe nchi b'et.

²⁵Te' kyok tmiko'n Jesús juntl majl twutzjo mox, b'e'x el spiky'e' kyi'lj twutz, ex b'e'x b'ant tka'yin wen. Texjo tqan, b'e'x ul Dios te ichin.

²⁶B'e'xsin aj tchq'o'n Jesús tu'n taj tja, me nej xi tq'ma'n te: Mina meltz'ajla toj tnam, chi'.^g

**Tej t-xi tq'ma'n Pegr qa Kolil te Jesús
(Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)**

²⁷Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x i xi' Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in kyojjo much' najb'il toj tnam te Cesarea Filipino.

Nchi b'aj b'ettaq, te' t-xi tqanin Jesús kye: ¿Ankyeqi'n toj kywutzjo jni' xjal? chi'.

²⁸Xi kytzaq'win t-xnaq'tzb'in kyjalu'n: At junjun nq'ma'nte qa ajij qtzan Juan, a Jawsil A'; at junjuntl nq'ma'nte qa ajij Elías, a yolil Tyol Dios. Ex at junjuntl nq'ma'nte qa ajij jun yolil Tyol Dios jaw itz'je juntl majl.

²⁹¿Yajtzin kye toj kywutzjo? ¿Ankyeqi'n? chi Jesúsjo.

Xi ttzaq'win Pegr: A tejiy Crist, a sk'o'nxix tu'n Dios, tu'n tul tzalu'n twutz tx'otx', chi'.^h

³⁰Xi tq'ma'n Jesús kye, tu'n mina chi ok tene q'malte kye jni' xjal.ⁱ

**Tej tyolin Jesús ti'j tkyimlin
(Mt. 16:21-28; Lc. 9:22-27)**

³¹Ok tenl Jesús xnaq'tzil kye t-xnaq'tzb'in. Xi tq'ma'n kye: Ayi'n, a Tk'wal Ichin, a sk'o'nxix tu'n Dios, nimx kyky'elix wu'n, ex ok kchin elil i'jli'n kyu'n kynejilxjal ex kyu'n kynejil pale junx kyuk'a tkyaqil xnaq'tzil ti'j ojtze kawb'il. Kchin k'wel b'yo'n kyu'n, me toj toxin q'ij kchin jawil anq'intla juntl majl.

³²Tej tb'aj tyolin Jesús, ex te' tb'inte Pegr ikyjo, b'e'x ex tk'le'n najchaq ch'intl, exsin ok ten yisolte tu'n tq'ma, qa tu'ntaq tb'ajjo jni' ikyjo ti'j.

³³Ajtz meltz'aj Jesús ka'yil kyi'ljo t-xnaq'tzb'in, exsin ok ten yisolte Pegr: iPegr! Ayetzi'n tyola ikyjo, tyol tajaw il, qu'n a taj tajaw iljo tu'n tb'antjo kyaj xjal, ex nya a taj Dios. ¡Ay, tajaw il, laq'emila nk'atza! chi'.^j

³⁴B'e'xsin i xi ttxko'n Jesús t-xnaq'tzb'in exsin jni' xjal, ex xi tq'ma'n kye: Ankye jun taj tu'n tok te n-xnaq'tzb'in, il ti'j tu'n tel ti'n toj tk'u'lj tkyaqil tajb'il, ex tu'n t-xi tq'o'n tib', tu'n t-xi lipe wi'ja toj tkyaqil, exla qa ma kym twutz cruz.^k ³⁵Ikytzi'n, alkye taj noq tu'n tkub' tb'inchin tajb'il tzalu'n twutz tx'otx', kxe'l toj najin te jun majx. Ex alkye k'wel tzyu'n tib' ti'j tkyaqiljo at tajb'in kyexjal tzalu'n twutz tx'otx', noq tu'n npaja ex tu'n t'pajjo Tb'anil Tqanil kolb'il, ktenb'il tchwinqil te jun majx.^l

³⁶¿Qu'n ti'xsila tajb'in tu'n tkanb'it tkyaqiljo ajb'il tzalu'n twutz tx'otx', exsin tu'n tnaj tanmin? ¿Ma akutzin tz'ok tkyaqil tq'inimil te klol tanmin?

³⁷¿Ma akutzin klet tchwinqil noq tu'n pwaq? ³⁸Ikytzi'n, aj qa at jun saj tx'ixwe wi'ja ex ti'ljo nyola kywutzjo jni' xjal aj il, ex ikyx weji'y, ayi'n Tk'wal Ichin, ex ok kchin tzajil tx'ixwe we' te, aj wula tuk'a

^e 8:19 Mt. 14:20; Mr. 6:43; Jn. 6:13. ^f 8:20 Mt. 15:37; Mr. 8:8. ^g 8:26 Mr. 8:30. ^h 8:29 Jn. 1:49; 6:69; 11:27. ⁱ 8:30 Mr. 9:9. ^j 8:33 Sant. 4:7. ^k 8:34 Mt. 10:38; Lc. 14:27. ^l 8:35 Mt. 10:39; Lc. 17:33; Jn. 12:25.

nkawb'ila ex tuk'a tkyaqil tqoptz'ajiyil nMa'n junx kyuk'a jni' xjan angel.

9¹ Ex xi tq'ma'n'l Jesús kye: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y; at junjun ite' tzalu'n wuk'i'y, mi kyli kyimin, tzmaksi aj kylonte nimku tipin Tkawb'il Dios tzalu'n twutz tx'otx'.

Tej ttx'ixpit tka'ylajt Jesús

(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)

²Tb'ajlinxi' qaq q'i'y, i xi ktle'n Jesús oxo t-xnaq'tzb'in tuk'a, a Pegr, Santyaw exsin Juan, ex i kanin twi' jun wutz.^m Kywutz t-xnaq'tzb'in, tx'ixpitjo ka'yin. ³Ex t-xb'alin ox qoptz'ajx wen, manyor sjaninx tze'nku jun b'u'x, a a'kxtaq tb'aj txjet. ⁴Iwletzin Jesús kyu'n t-xnaq'tzb'in nchi yolintaq kyuk'a Elíasⁿ ex Moisés.^o ⁵⁻⁶B'e'x i xob'xjo t-xnaq'tzb'in, te' kylonte ikyjo. Ante Pegr nti'l tumil jyet tu'n; o'kx xi tq'ma'n te Jesús:

iXnaq'tzil! Tb'anilx te' oto' tzalu'n. K'a' kub' qb'inchin' oxo tal pach;^p jun te, ex jun te Moisés, ex jun te Elías.

⁷Texjo paq, tej tkub' juktz'aj jun muj kyib'aj. Ex tojjo muj etz yolín jun tq'ajq'ojil, ex tq'ma: Axixpen weji'y Nk'wal lo k'u'jlinxix wu'n.^q iKyb'inkujij'y Tyol!

⁸Atzaj te' t-xi kyka'yin t-xnaq'tzb'in kyi'jile, mix a'l kyli, o'kxl Jesús.

⁹Te' kymeltz'aj twi' wutz, xi toqxeninxix Jesús kye' kyjalu'n: Mix alqe kxele kyq'ma'nji'y a ma kyliy, tzmaksi aj njatz anq'in, a ayi'n Tk'wal Ichin, kyxol kyimnin, chi'.^r

¹⁰Ex mix al qe txi kyq'ma'ne; noq kyij ten kyxolx, me nchi yolintaq tze'n tz'elpine' yol, a tu'n tjaw anq'in juntl majl.

¹¹Xi kyqanin te Jesús: ¿Tze'ntzin ttentz nkyq'ma'n xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, qa ataq Elías tu'n tul nej twutz?^s ¿Nyapela ti'jjo lo nchi yolinetaq, a ma qli'y?

¹²I xi ttzaq'win Jesús: Twutzx te'. Ate Elías tu'ntaq tul nej, tu'ntzintla noq

b'inchil kytexjal, aj wula. Me ntq'ma'ntl Tu'jil Tyol Dios qa nimx tu'n tiky'x tu'n Tk'wal Ichin, ex qa tu'n tel iky'in kyu'n xjal.^t ¹³Ex kxel nq'ma'n kye'y, o tzul te Elías, qu'n ate Juan, a Jawsil A', ul te t-xel. Ex kub' kyb'inchinxjal ti'j tze'nkuxtaq kyaj, ikyxjo tze'nku ntq'ma'n Tyol Dios.^u

Tej tex tlajo'n taq'n'il tajaw il toj tanmin jun q'a

(Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)

¹⁴Kyk'tulinxi twi' wutz kyuk'a oxo t-xnaq'tzb'in kyk'atzjo txqantl, aye' nchi yolintaq kyuk'a xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, ex attaql txqan xjal kyi'jile. ¹⁵Te' tiwle kyu'nxjal, ch'ixtaq tkanin kyk'atz, i jaw ka'ylaj, ex b'e'x i el rinin q'olb'ilte Jesús.

¹⁶Xitzin tqanin Jesús kyexjal: ¿Ti'tzin nkyyoli'n kyuk'a nxnaq'tzb'i'n?

¹⁷Tzajtzin ttzaq'win jun ichin kyxoljo txqan xjal: Xnaq'tzil, ma tzaj wi'n nk'wala twutz, tu'n tkub' tq'ani'n, qu'n mina nb'ant tyolin, tu'n tzyu'n tu'n jun taq'n'il tajaw il. ¹⁸Noq ja ta', aj ttzaj ti'j, ex b'e'x nkub' tz'aq tu'n, ex nb'aj n-etz plut toj ttzi, tzunx nchi ju'ch'in tste, ex b'e'x n-el ttx'i'lin tib'. Ma txi ntq'ma'n kye t-xnaq'tzb'i'n, tu'n tex kylajo'n taq'n'il tajaw il toj tanmin, me mina n-ex kyu'n.

¹⁹Xi tq'ma'n Jesús kye t-xnaq'tzb'in: Nti'xsin kynimb'ila ti'j Dios. ¿Jte'xsin q'ij nkub'lin ten kyxola, ex na'mxsin tok qe' kyk'u'ja wi'ja? ¿Jte'xsila q'ij kky'elixjo ikyjo wu'n? Q'intzinjiy q'a, chi'.

²⁰Xitzin kyi'ntz. Atzin te' tiwle Jesús tu'n taq'n'il tajaw il, tzaj kyimin ti'jjo q'a ex jaw lu'lin. Kub' tz'aq, ex jaw ttolin tib' twutz tx'otx', ex b'ajetz plut toj ttzi.

²¹Xitzin tqanin Jesús te' ttata: ¿Jte'xitzin q'ij ttzyetlin tu'n ikyjo? chi'.

Xi ttzaq'wi'n ttata: Atxixjo te much'xtaq. ²²Ila' maj o txi'xi tz'aq toj q'aq' ex toj a' tu'n tkyim. Qa aku b'ant jun ti' tu'n ti'j, q'aq'intzin tk'u'ja qi'ja; q'aninkutzin ch'in.

²³Xi tq'ma'n Jesús te: Atzin ntzaj tq'ma'n we'y, qa aku b'ant jun ti' wu'n

^m9:2 2Pe. 1:17-18. ⁿ9:4 1Re. 17:22; 2Re. 1:1-2:12. ^o9:4 Ex. 2-4; 18; 33-34. ^p9:5-6 Lv. 23:39-43.

^q9:7 Mt. 3:17; Mr. 1:11; Lc. 3:22. ^r9:9 Mr. 5:43. ^s9:11 Mal. 4:5; Mt. 11:14. ^t9:12 Is. 53:3; Sal. 22:1-18; 69:8-11, 20-21; 118:22. ^u9:13 Mt. 11:13-14; 17:11-13.

ti'j tk'wala. Ka'n. B'inkutzin. Qa at jun xjal at tnimb'il wi'ja, tkyaqilx aku b'ant wu'n ti'j.^v

²⁴Atzin ttata q'a jaw xch'in, ex xi tq'ma'n: Q'uqle we' nk'u'j ti'ja. Me chin tmojintza tu'n tok qexix wen. ²⁵Te' tok tka'yin Jesús nimx xjal nb'aj rinin tu'n kykanin tk'atz, xi tq'ma'n te taq'nil tajaw il: Noq tu'n tpaja, mina nb'ant tb'i'n ex tyolin q'a. Kxel nq'ma'n te'y, tu'n tetza toj tanmin, ex tu'n mina tz'okx majla.

²⁶Atzin taq'nil tajaw il jaw xch'in wen, ex tb'inche tu'n ttzaj junl majl kyimin ti'jjo q'a, ex b'e'x etzkux toj tanmin, ex kyij tq'o'n tze'nku jun kyimnin. Nimxl xjal q'mante qa otaq tz'el kyim te jun majx. ²⁷Me ante Jesús jaw t-xko'n ex kub' twa'b'in.

²⁸Tetzi'n tokx Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in toj jun ja kyjunalx, xi kyqanin t-xnaq'tzb'in te: ¿Tze'ntzin tten mi xb'ant qe qlajon te' taq'nil tajaw il toj tanminjo q'a? chi chi!

²⁹I xi ttzaq'win Jesús: Atzin taq'nil tajaw il ikyjo, nb'ant tlajet noq tuk'a na'j Dios.

Tej tyolin Jesús juntl majl ti'jjo tkyimlin

(Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)

³⁰Kyiky'linxi antza, i iky'ku toj Galiley. Tky'e'taq Jesús tu'n tel tqanil, ³¹qu'n nchex t-xnaq'tzintaqjo t-xnaq'tzb'in. Ex nxिताq tq'ma'n kye: Ayintzi'n Tk'wal Ichin, sk'o'nqi'n tu'n Dios, kchin xel q'o'n kye' xjal, tu'n nkub' kyb'yo'n, chi'. Aj nkyima, me toj toxin q'ij, kchin jawitz anq'in juntl majl.

³²Minataq n-el kyniky' te ti'taq tz'elpine yol ikyjo, qu'n nchi xob'taq tu'n t-xi kyqanin.

Ankyexixtl at toklin toj Tkawb'il Dios

(Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)

³³Kykaninxitzin toj Capernaum; i okx toj jun ja, ex xi tqanin Jesús kye: ¿Titzi'n nkyolintaq toj b'e'?

³⁴Me noq i b'aj kub' mutxe tu'n kyt'x'ixew, qu'n otaq b'aj kub' kyyolintaq alkye nimxtaq toklin kyxol.^w

³⁵Kub' qe Jesús, ex i xi ttxko'n t-xnaq'tzb'in tk'atz, exsin xi tq'ma'n kye: Alkye taj tu'n tok te tnejil kyxol xjal, ilx ti'j tu'n tok te tch'ib'il, ex tu'n tajb'in kye txqantl.^x

³⁶Tzaj ttxko'n Jesús jun tal k'wal, ex kub' twa'b'in kyxolx, ex jaw tchle'n. Xi tq'ma'n kye: ³⁷Alkye kxel k'monte jun tal k'wal tze'nku lo, noq tu'n tnimb'il ti'j nb'i'y, nya noq o'kxjo k'wal kxel tk'mo'n, qala' majqinxax; ex atzi'n xjal kxel k'mon we'y, nya noq o'kqinxax kchin xel tk'mo'n, qala' majxjo Dios, a tzaj chq'o'n we'y.^y

Tej kyetz taq'nil tajaw il tu'n jun xjal, me nya t-xnaq'tzb'in Jesús

(Mt. 10:42; Lc. 9:49-50)

³⁸Xi tq'ma'n Juan te Jesús: Xnaq'tzil, o qli qe' jun xjal, a nchi etzjo jni' taq'nil tajaw il toj kyanminxjal tu'n, noq toj tumil tb'i'y, me nya jun quk'a. Tu'npetzintzjo, kyij qq'ma'n te', tu'n mina kub' tb'inchintaqljo ikyjo.

³⁹Me ante Jesús xi tq'ma'n kye: iMina txi kyq'ma'n kye ikyjo! Qu'n alkye' nkub' tb'inchin jun ti' wen nimx toklin ti'j nb'i'y, nya ajq'oj wi'ja, ex nlay jaw yolb'in wi'ja. ⁴⁰Qu'n atzi'n lu'n nya q'ib'inxi ta', quk'a ta' te'.^z ⁴¹A'lchaqx kye jun xjalz tzaj q'o'nte ch'in ti' kye'y, i'chaqx noq jun tal pulb'il a', qu'n tu'n weq'ly, twutzxix kxel nq'ma'n, ok ktzajil chjon te' tu'n Dios.^a

Jun techil tu'n Jesús, tu'n mi qox tz'aq toj il

(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)

⁴²Alkye jun xjal tjoy ttxolil tze'n tten, tu'n tkub' tz'aq jun much' k'wal ti'j tnimb'il wi'ja, wenpetla te te, tu'n tok tk'lo'n jun ab'j te cheb'! triy ti'j tqul, exsintla xi t-xo'n tib' toj a', tu'n tkyim. ⁴³Qa noq tu'n tpaj jun tq'ob'a mo jun tqan, aku kub' tz'aqiy toj il, b'antla tu'n tel ttx'emin, exsin tu'n tokxa toj kya'j tuk'a junch'in

^v 9:23 Fil. 4:13. ^w 9:34 Lc. 22:24. ^x 9:35 Mt. 20:26-27; 23:11; Mr. 10:43-44; Lc. 22:26. ^y 9:37 Mt. 10:40; Lc. 10:16; Jn. 13:20. ^z 9:40 Mt. 12:30; Lc. 11:23. ^a 9:41 Mt. 10:42.

tq'ob'a, tze'nkuljo tu'n t-xi'y toj q'aq' tuk'a kykab'il.^{b 44}Toj q'aq', aye xchuq' mina nchi kyim, ex mina nyupjjo q'aq'.^{c 45}Ikyxjo qa tu'n tpaj tqan, aku kub' tz'aqiy toj il, b'antla tu'n tel ttx'emin, exsin tu'n tokxa toj kya'l noq tuk'a junch'in tqan, tze'nkuljo tu'n t-xi'y toj q'aq' tuk'a kykab'ilx,⁴⁶qu'n toj q'aq', aye xchuq' mina nchi kyim ex mina nyupjjo q'aq'.^{d 47}Ikyxjo qa noq tu'n tpaj twutza, aku kub' tz'aqiy toj il, wenitla tu'n tetz ti'n, exsin tu'n tokxa toj kya'l ja' nkawine Dios, tuk'a junch'in twutza, tze'nkuljo tu'n t-xi'y toj q'aq' tuk'a kykab'ilx,^{e 48}qu'n toj q'aq', aye xchuq' mina nchi kyim, ex mina nyupjjo q'aq'.

⁴⁹N-ajb'in te atz'in ti'l chib'l, tu'n mi junxiyixe.^g Ikyqexsin qe', kky'elix ti'chaqku ti' qu'n, tu'n mina qox toj il. ⁵⁰Nimx n-ajb'ine atz'in te aq'b'il ttxutxjil qchi'. Me tz'elit naj tpitx'mejil, nti' aku tz'ajb'ine qe.^h Tz'elit tnaj tpitx'mejil, ikyxjo tze'nku jun xjal tz'el naj twenil kywutzx xjal ex twutz Dios.

Tu'npetzintzjo, tentzin kywenila kykyaqilxa, tu'ntzin tten tzaljb'il kyxola.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'jjo tu'n tkub' kypa'nxjal kyib'
(Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)

10 ¹Etz Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in tojjo tnam Capernaum, exsin i xi' tojjo tx'otx' te Judey, ex i xi' tojjo tx'otx' tjlajxi Nim A' Jordán. Pon chmet txqan xjal ti'ljile antza, ex ok ten xnaq'tzilkye tze'nkuxtaqjo ntenetaq tu'n.

²Kyxoltzi'n xjal, i kanin junjun Parisey, tu'n t-xi kyqanin jun tumil, tze'n tten tu'n tkub' tz'aq toj til ti'jjo t-xnaq'tzb'il. Chi chi' kyjalu'n: ¿Wenpetzila, tu'n tkub' tpa'n jun ichin tib' tuk'a t-xu'jil?

³I xi ttzaq'win: ¿Ti'tzin kyij ttz'ib'in Moisés kye'y toj Ojtxe Kawb'il?

⁴Xi kytzaq'win: Ttziye te Moisés, tu'n tkub' b'inchit jun u'j te kypa'b'lxjal kyib'. Ikytzin n-aje kycho'o'ne ichin kyxu'jil tja kytata.ⁱ

⁵Xi tq'ma'n Jesús: Tzaj tq'o'n Moisésjo kawb'il ikyjo, qu'n tu'n tkujil kyanmi'n, tu'n kyky'e'y kub' kyniminij'y tkawb'il Dios kyij tq'o'n te tnejil. ⁶Qu'n tnejilxix, kub' tb'inchin Dios jun ichin ex jun qya.^j ⁷Tu'npetzi'n, kyjel ttzaqpi'n te ichin ttata ex tnana, noq tu'n tok meje tuk'a t-xu'jil. ⁸Ex kykab'ilx kchi okil te junch'in.^{k 9}Tu'npetzi'n, nlay tz'el tpa'n te xjaljo, a s-ok tmujb'in Dios.

¹⁰Telninxitzin b'ajjo t-xnaq'tzb'il, i xi' toj jun ja. Atzaj te' kykanin, xi kyqanin t-xnaq'tzb'in juntl majl te ti'ljxjo t-xnaq'tzb'il kyil'j pa'l kyib'.

¹¹Xi tq'ma'n Jesús kye: Qa at jun ichin xkub' tpa'n tib' tuk'a t-xu'jil, exsin qa ma jaw meje tuk'a juntl qya, aj ky'a'jiljo ichin ikyjo twutz tnejil t-xu'jil. ¹²Ex ikyxjo jun qya, qa ma kub' tpa'n tib' tuk'a tchmil, ex qa ma jaw meje tuk'a juntl ichin, aj ky'a'jiljo qya ikyjo twutz tnejil tchmil.^l

Tej kykub' tky'iwlín Jesúsjo tal k'wal
(Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)

¹³I b'aj tzaj ky'i'nxjal junjun tal k'wal tk'atz Jesús, tu'n tkub' tq'o'n tq'ob' kyib'aj, tu'n kykub' tky'iwlín. Me ayetzi'n t-xnaq'tzb'in b'e'x i ok ten yisol kye' nchi b'aj kanintaq. ¹⁴Tej kyok tka'yin Jesús ikyjo, b'e'x tzaj tq'oj kyil'j t-xnaq'tzb'in, ex xi tq'ma'n kye: Kytzaqqinquetzji'y tal k'wal, tu'n kyb'aj tzaj laq'e nk'atza. Mi chi kub' kymeqo'n, qu'n kykyaqiljo k'wel kymutxsin kyib' tze'nqe' tal k'wal lo, ayepen kye kchi okixjo toj Tkawb'il Dios. ¹⁵Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y; qa nti' tq'ub'il kyk'u'ja wi'ja tze'nku jun k'wal, nlay b'ant tkawin Dios toj kychwinqila.^{m 16}I jaw tchle'n k'wal, ex i kub' tky'iwlín tuk'a tq'ob'.

Tej tyolin jun q'inin tuk'a Jesús
(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)

¹⁷Te' t-xi' Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in, pon rinin jun ichin tk'atz, exsin kub' meje twutz, ex xi tqanin te: Ay, xnaq'tzil wenxix, ¿Ti'n k'wel nb'inchi'n, tu'n nkanb'intejij'y chwinqil te jun majx?

^b 9:43 Mt. 5:30. ^c 9:44 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 44. ^d 9:46 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 46. ^e 9:47 Mt. 5:29. ^f 9:48 Is. 66:24. ^g 9:49 Lv. 2:13. ^h 9:50 Mt. 5:13; Lc. 14:34-35. ⁱ 10:4 Deu. 24:1-4; Mt. 5:31. ^j 10:6 Gen. 1:27; 5:2. ^k 10:8 Gen. 2:24. ^l 10:12 Mt. 5:32; 1Co. 7:10-11. ^m 10:15 Mt. 18:3.

¹⁸Xi ttzaq'win Jesús: ¿Tiqu'n ntzaj tq'ma'n qa wenqi'n? Nti'x jun te xjal wen tzalu'n twutz tx'otx', qala' o'kx te Dios. ¹⁹¿On chi tb'ijiy tkawb'il Dios? Mi b'iyi'n.^a Mi ky'alji'n.^o Mi tz'elq'i'n.^p Mi jaw b'ant yol ti'j jun a'la noq tu'n kukxjo.^q Niminkujiy ttatiy ex tnaniy.^r

²⁰Xi tq'ma'n ichin te Jesús: Xnaq'tzil, kykyaqilxjo anetzi'n, o b'aj b'ant wu'n atxix toj nq'ayila.

²¹Xi tka'yin Jesús tuk'a tq'aq'b'il tk'u'lj, ex xi ttzaq'win: Noq junch'intl tu'n tb'ant tu'n: Kux txi'y k'ayil te' tkyaqiljo jni' at te'y, ex oyinxjiy jni' tpwaja kye yaj. Ikytzin ktenb'ila tq'inimiljiy toj kya'j. Exsin ku tzajtza lipeka wi'ja.

²²Tej tb'in te' q'inin ikyjo, b'e'x jaw b'isin, qu'n manyor q'ininxtaq.

²³Te' tajjo q'inin tja, jaw ka'ylaj Jesús ti'jile, exsin xi tq'ma'ntz kye t-xnaq'tzb'in: Kujx te' lu'n kye q'inin, tu'n kyokx toj Tkawb'il Dios.

²⁴Ex ikyqexjo t-xnaq'tzb'in, b'e'x i jaw ka'ylaj, te' kyb'in te' ikyjo.

Xi tq'ma'n Jesús kye: Nk'wal, kujx te' tu'n tokx jun xjal toj Tkawb'il Dios.

²⁵Kxel nq'ma'n juntl majl kye'y: Jun paqxla aku tz'ex jun chej toj toyajil jun b'aq te slepb'il b'u'x, tze'nkul te' tu'n tokx jun q'inin toj Tkawb'il Dios.

²⁶Ayetzin t-xnaq'tzb'in, te' kyb'in te' ikyjo, i jaw ka'ylajixitl, ex i jaw qanlaj kyxolilex: Qa nlay chi okx q'inin toj kya'j, ¿Yajtzila qetz? ¿Altzila kye k-okixtz?

²⁷I ok tka'yin Jesús, ex i xi ttzaq'win: Nlay b'ant tu'n kyklet-xjal kyu'nx kyib'x. Me mete Dios kb'antil te' tu'n tkyaqil.

²⁸Ok ten Pegr q'malte te Jesús: Ma kyij qtzapinqeji'y tkyaqiljo jni' ataq qe'y, ex loq'o'y lipcheqok ti'ja.

²⁹Xi ttzaq'win Jesús: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, a'lchaqx kye kyij ttzaqpi'n jni' tja, ttziky, titz'in, tnana, ttata, tk'wal, jni' ttx'otx' ex tkyaqil jni' at te, noq tu'n npaja ex tu'n tpajjo nyola, ³⁰nimx t-xel ktzajil tq'o'n Dios te twutzxjo tx'otx' lu'n, tze'nku tja, ttziky, titz'in, tnana, tk'wal,

jni' ttx'otx', exla qa tuk'a yajb'il tzalu'n twutz tx'otx'. Me tojtzin juntl tchwinqil, ok tkanb'e tchwinqil te jun majx. ³¹Me nimx ja'lin ite'k te tnejil tzalu'n twutz tx'otx', me chi kyjel te tch'ib'il, qa nti' kynimb'il. Ex nimx nti' kyoklin tzalu'n twutz tx'otx' ja'lin, me kchi okil te tnejil noq tu'n kynimb'il.^s

Tej tyolin Jesús te tox majin ti'j tkyimlin

(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)

³²Kya'taq kyjax Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in tzama Jerusalén; nejnin Jesús kywutzjo t-xnaq'tzb'in, ex aye t-xnaq'tzb'in tzaj tchewil kyil'j, qu'n b'e'x kynab'le ti' tu'ntaq tb'aj ti'j Jesús antza. Ex ayetzin xjal lipcheqextaq kyil'j, b'e'x i tzaj xob' tu'n ikyjo. Ajtz meltz'aj Jesús, ex i tzaj ttxko'n t-xnaq'tzb'in kyjunalx, ex ok ten q'malte kye: ³³Ikytzi'n tze'nku n-ok kyka'yi'n, ch'ix qjapin Jerusalén, a ja' ayi'n, a Tk'wal Ichin, kchin xel k'ayi'n kye' kynejil kypale Judiy exsin kye' xnaq'tzil ti'j ojtze kawb'il. Kyq'ma'b'il qa ayi'n at npaja, noq tu'n nkub' b'yokuy kyu'n aj il. ³⁴Kchin okil kyxmayi'n, kb'ajil kytzub'in wi'ja, kchin okil kylank'i'n, exsin kchin k'wel kyb'yo'n. Me toj toxin q'ij, kchin jawil anq'i'ntla.

Ikytzin b'aj tyolin Jesúsjo kywutz t-xnaq'tzb'in.

Tej t-xi kyqanin Santyaw ex Juan jun b'a'n te Jesús

(Mt. 20:20-28)

³⁵Atzin te Santyaw exsin Juan, k'walb'ajqe te Zebedey, i xi laq'e tk'atz Jesús, exsin xi kyq'ma'n te: Xnaq'tzil, qaja tu'n tb'inchi'n jun b'a'n q'i'ja.

³⁶I xi ttzaq'win Jesús: ¿Ti'tzin kyaja tu'n tkub' nb'inchi'n kyil'ja?

³⁷Xi kyq'ma'n: Q'ontza qokli'n, tu'n qkub' qe'y toj Tkawb'ila toj tman q'ob'a ex juntl toj tñnayaja kawil tuk'iy.

³⁸I xi ttzaq'win Jesús: Mina n-el kyniky'a ti'jjo ntzaj kyqani'n we'y. ¿Ma akutzin tziky'x kye' kyu'n tkyaqiljo jni'

^m 10:15 Mt. 18:3. ⁿ 10:19 Ex. 20:13; Deu. 5:17. ^o 10:19 Ex. 20:14; Deu. 5:18. ^p 10:19 Ex. 20:15; Deu. 5:19. ^q 10:19 Ex. 20:16; Deu. 5:20. ^r 10:19 Ex. 20:12; Deu. 5:16. ^s 10:31 Mt. 20:16; Lc. 13:30.

kky'elix wu'n? ¿Ex ma akutzin kypa kye' tkyaqil yajb'il kky'elix wu'n?

³⁹Xi kytzaq'wintz: Ok kky'elix qe qu'n.

Xi ttzaq'winl Jesús kye: Twutzx te', akula tziky'x kye kyu'n tze'nku we' kky'elix wu'n, ⁴⁰me atzi'n tu'n tkub' qe jun kye' toj nman q'ob'a ex juntl toj nñayaja kawil wuk'iy, nyaqin we' ti'j te'; qala' a nMa'n, qu'n o'kx te' ojtzqilte ex b'ilte alqe kxele tq'o'ne.

⁴¹Atzaj te' tok kyb'i'n lajajtl t-xnaq'tzb'in ikyjo, b'e'x tzaj kyq'oj kyil'j Santyaw ex Juan. ⁴²Me i xi ttxko'n Jesús kykyaqilx, ex xi tq'ma'n kye: Ojtzqi'nl kye' kyu'n tze'n kytenxjal nya nimil; qu'n ayetzi'n tnejil kawil, qa ti'x jun ti', manyor tx'u'jqex tuk'a kykawb'il, qu'n nyakuj etzinqe kyu'n.⁴³Me atzin kyxola, nya iky te'. Qala' ankye te' taj tu'n tok te nim toklin kyxola, il ti'j tu'n tajb'in kye txqantl.⁴⁴Ex ankye taj tu'n tok te tnejil, il ti'j tu'n tok tze'nku jun aq'nil te jun majx kye txqantl.⁴⁵Qu'n ka'ntzinjiy we', a ayi'n Tk'wal Ichin; mi ñin ul we' tu'n kyajb'inxjal we'y; qala' ayin we' tu'n wajb'i'n kye txqantl, ex tu'n t-xi nq'o'n nchwinqila te kyxel, tu'n kyklet te jun majx.^w

Tej tq'anit jun mox tu'n Jesús

(Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43)

⁴⁶Tej kyxi' Jerusalén, iltaq ti'j tu'n kyiky' tojjo jun tnam, Jericó. Te' kyex ttxanxi tnam, lipcheqektaq txqan xjal kyil'j. Ex attaq jun mox q'uqle tzi b'e, Bartimey tb'i, tk'wal Timey, nmo'ntaq. ⁴⁷Te' tb'i'nte qa ataq Jesús aj Nazaret, b'e'x ok ten xch'il: Jesús, tyajil David,^x q'aq'intz tk'u'ja wi'ja.

⁴⁸B'e'x ok kyyiso'nxjal, tu'n tkub' qen, me noqx kyja' jawe xch'ine: Tyajil David, q'aq'intz tk'u'ja wi'ja.

⁴⁹Te' tb'i'nte Jesúsjo ikyjo, b'e'x kub' we', ex tq'ma: iKyq'olb'intza!

Ex b'e'xsin tzaj kyq'olb'intz mox, ex xi kyq'ma'n te: Qe tk'u'ja. iWe'ksa! Lu'y nq'olb'ajtz.

⁵⁰B'e'xsin kyij t-xo'nkuxjo t-xb'alin, jun paqx tjaw t'ikypaj, ex xi ti'n tib', tu'n tkanin tk'atz Jesús.

⁵¹Xi tqanin Jesús te: ¿Ti' taja tu'n tkub' nb'inch'i'n ti'ja?

Xi ttzaq'win: Xnaq'tzil, waja tu'n kyka'yin nwutza.

⁵²Xi tq'ma'n Jesús te: Kux tz'aja, noq tu'n tnimb'ila wi'ja ma chi ka'yin twutza.

Texjo paq, kyka'yin twutz, ex b'e'x ok lipe ti'j Jesús.

Tej tkanin Jesús toj Jerusalén

(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

11 ¹Tkanin Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in kyojjo kab'e much' tnam Betfagé ex Betania, nqayin t-xe wutz Olivos. Te' ch'ixtaq kykanin toj Jerusalén, i xi tchq'o'n kab'e t-xnaq'tzb'in, tu'n kyxi' toj jun kyb'e.

²Xi tq'ma'n kye: Ku kyxi'y tojjo tal koj b'il jlajxi. Ajtzin kyokxa ttxa'n tnam, ok knetil jun tal bur kyu'n, k'lo'n, me mix jun xjal o chejinxi tib'aj. iKypjumila, exsin kyintza tzalu'n! ³Qa at jun a'la saj qaninte kye'y. ¿Tiqu'nil n-el kypju'n? qa chi'. At k-okile te qAjaw, chichkui'y, me ja'linx tz'ajtz qq'o'ntla.

⁴I xi', ex atzaj kykanin, k'lo'ntaqjo tal bur tzi b'e nqayin tk'atz jun ja, exsin tzaj kypju'ntz.

⁵Me xi kyqanin jun ch'uq xjal kye, a ite'taq antza: ¿Titz'i'n nb'aj kye'y? ¿Ti qe n-el kypjunji'y tal bur?

⁶Xi kyq'ma'ntz tze'nkuxjo otaq txi tq'ma'n Jesús kye. B'e'xsin tzaj kytzaqpi'ntz. Exsin tzaj ky'i'ntzjo tal bur.

⁷Atzaj te' tul tk'atz Jesús, b'aj jaj kyq'o'n kytxo'w tib'aj, exsin jaj qe Jesús tib'aj. ⁸B'aj kub' kyliki'yin jni' xjal kytxo'w toj tb'e, ex ayetzi'n txqantl b'aj tzaj kytoqin t-xaq tze, tu'n tkub' kycho'n toj tb'e. ⁹I b'aj kub' nejjo txqan xjal twutz, ex txqantl b'aj ok lipe; kykyaqilxtaq nchi b'aj b'itzin wen, ex kyq'ma'ntaq:

Qo b'itzin ti'j tb'i a tzul ti'j tb'i tAjaw Tkyaqil, qu'n ky'iwlinxix.

¹⁰Ky'iwlinxixa, a ma tzul kani'n, ay tyajil David, tu'n tkawi'n qxola. Nimxitjo toklin tb'iy toj tñajb'ila.^y

^r10:42 Lc. 22:25. ^u10:43 Lc. 22:26. ^v10:44 Mt. 23:11; Mr. 9:35; Lc. 22:26-27. ^w10:45 Mt. 20:28; Jn. 12:32. ^x10:47 Mt. 21:9. ^y11:10 Sal. 118:26.

¹¹I o'kx Jesús toj Jerusalén kyuk'a t-xnaq'tzb'in, ex xi' tojjo tnejil ja te na'b'l Dios. B'aj tka'yin ti'chaq tokxtaq toj. B'e'xsin xi'tz juntl majl kyuk'a t-xnaq'tzb'in tzma Betania, qu'n otaq qoqix, te' tok kyka'yin.

Tej tqanb'in Jesús ti'j tqan iw

(Mt. 21:18-19)

¹²Toj junxil q'ij, te' kyja'taq kyiky'x tojjo Betania, otaq tzaj wa'yaj ti'j Jesús. ¹³Tli jun tqan iw najchaq, xqiyin wen. Xi' lolte kyuk'a t-xnaq'tzb'in, qa ataq twutz. Me te' kykanin, nti' twutz, noq t-xaq ataq, qu'n nyataq tq'ijjo tu'n twutzin. ¹⁴Tu'ntzin ikyjo, qanb'in ti'j, ex xi' tq'ma'n te tqan iw: Mixla jtojx tu'n tel twutza te kylo'xjal.

Kyb'i t-xnaq'tzb'in ikyjo.

Tej kyex tlajo'n Jesús jni' k'ayil toj tnejil ja te na'b'l Dios

(Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹⁵Atzaj te' tkanin Jesús juntl majl kyuk'a t-xnaq'tzb'in Jerusalén, okx tojjo tnejil ja te na'b'l Dios. B'ajetz tlajo'n jni' xjal nchi b'aj k'ayintaq, ex nchi b'aj loq'intaq toj. B'aj jaw tpich'kin jni' kyme'xjo nchi b'aj tx'exb'intaq pwaq, jni' kyq'uqiljo nchi b'aj k'ayintaq palom, a aye nchi b'aj ajb'intaq te aq'b'il chjonte te Dios. ¹⁶Ex mix ttziye tu'n kyokx juntl majljo k'ayil. ¹⁷Exsin ok ten xnaq'tzil: Tz'ib'inl te' toj Tu'jil Tyol Dios:

Atzin nja'y k-okil te ja te na'b'l Dios te tkyaqil xjal;^z

me ayetzinl kye', ma chi ok q'onte te kyja ileq'.^a

¹⁸Te' tok kyb'i'n kynejil kypale aj Judiy ikyjo exqetzi'n jni' xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, b'e'xsin i ok ten jyol ttxolil tze'n tu'n tkub'e kyb'yo'ne, qu'n otaqx tz'ok kyxob'il te, qu'n nimxxjal otaq tz'ok lipe ti'jjo t-xnaq'tzb'il.

¹⁹Atzin te' qok yupj, b'e'x meltz'aj Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in.

Tej tja tzqij tqan iw, tu'n tqanb'il Jesús

(Mt. 21:20-22)

²⁰Toj junxil qlixje, iky' Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in tk'atzjo tqan iw, ex ok

kyka'yin otaq jaw tzqij. ²¹Ante Pegr, te' tok tka'yin, tzaj tna'n ti'jjo tq'ma Jesús ti'jjo tqan iw, ex xi' tq'ma'n: Aj Xnaq'tzil, iKa'n! Ma tzqij tej tqan iw, aj kyij tq'o'n qanb'il ti'j.

²²Xi ttzaq'win Jesús: Tenxix kynimb'ila ti'j Dios, ex ti'jjo jni' nb'aj b'ant tu'n. ²³Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, qa at jun xjal at-xix t'nimb'il, ex nya njawje, qa ma txi tq'ma'n te wutz lu'n, Ku tla tzalun, ex ku txi'y toj ttxuyil a', qa at-xix tq'uqb'il tk'u'j, ok kb'antil. ²⁴Tu'npetzi'n, kxel nq'ma'n kye'y, aj t-xi kyqanin jun ti' toj na'j Dios, ten kynimb'ila tu'n ttzaj tq'o'n, ex ok ktzajil kyk'mo'n. ²⁵Ex aj kyok ten na'l Dios, kynajsinkuy til jun xjal, qa at xb'ajte kyi'ja, tu'ntzin tkub' t'najsin Diosjo kye'. ²⁶Qatzin qa mina xkub' kynajsi'n til jun xjal, ex nlay kub' najsin kye' tu'n Dios.^c

Jun kyxjel Parisey ti'j toklin Jesús

(Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)

²⁷Tb'ajlinxi' ikyjo, kykanin juntl majl Jerusalén, ex i ok ten b'etejil tpe'n tnejil ja te na'b'l Dios. I tzaj laq'e kynejil pale kyuk'a xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, junx kyuk'a jni' nejinel kyxolxjal, ²⁸ex xi kyqanin te: ¿Ti'n tokiy tu'n tb'inchintejij jni' lo, a nkub' tb'inchin'n? ¿Ex ankye saj q'o'nte toklin'n?

²⁹I xi ttzaq'win Jesús: Ex ikyx weji'y, kxel nqani'n jun nxjelb'itza kye'y.

³⁰Xitzin tqanintz: ¿Ankye tzaj chq'o'nte qtzan Juan tu'n kyku'xxjal tu'n toj a' te jawsb'il a'? ¿Apela Dios, mo noq ayexjal?^d iKytzaq'wintzi'n!

³¹B'e'xsin b'aj ok tentz yolil kyxolile, ex kyq'ma: Qa ma txi qq'ma'n a Dios, b'e'x ktzajil tq'ma'n qe, ¿Tin qu'n mi xi kynimintza? chila'. ³²Ex qa ma txi qq'ma'n qa xjal, at qxob'il. ¿Ma nyatzin kykyaqil xjal'tz q'mante qa a Juan jun yolil Tyol Dios?

³³Mix jyetil tumil kyu'n, ti' tu'n t-xi kytzaq'win. O'kx xi kyq'ma'n te: Nya b'i'n qe qu'n.

^z 11:17 Is. 56:7. ^a 11:17 Jer. 7:11. ^b 11:23 Mt. 17:20; 1Co. 13:2. ^c 11:26 Mt. 6:14-15; 18:21-35; Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ta'ye v. 26. ^d 11:30 Jn. 1:6-7.

I xi ttzaq'win Jesús: Exsin ikyx weji'y, nlay txi nq'ma'n we', alkye saj q'o'nte wokli'n tu'n tkub' nb'inchi'n tkyaqiljo lo.

Jun techil tu'n Jesús kyi'jjo manil tx'otx'

(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)

12 ¹Kub' tq'o'n Jesús jun techil ti'l' jun ichin tajaw tx'otx': Jun ichin ok tawin tqan uv. Ok tch'lajin ti'l'jile, ex b'e'x jaw twa'b'in jun xkyaq'te toj te tzajb'ilte.^e Exsin xi tq'o'ntz te kymajin aq'nil, ex b'e'x xi' najchaq. ²Te' tul kanin tq'ij awal, tzaj tchq'o'n jun taq'nil qanil te' twutz awal te manb'il ttx'otx'. ³Me ayetzin manil, te' tkanin taq'nil, b'aj kylank'in, ex kukxjo aj kychq'o'ne. ⁴Toj juntl majl tzaj tchq'o'n juntl taq'nil, ex ikyxjo, b'e'x ky'ixb'e twi', noqx jni' b'aj kyyiso'n, ex kukxljo, aj kychq'o'n. ⁵Tzaj tchq'o'n juntl taq'nil; noqx te' tkanin, b'e'x kub' kyb'yo'n. I tzaj tchq'o'nl txqantl. Me ikyx b'ajjo kyi'l': At ky'ixb'e, ex at b'e'x b'aj kub' kyb'yo'n. ⁶Noq jun tk'wal kyij, tu'n ttzaj tchq'o'n, a k'u'ljinxixtaq tu'n. Qu'n kub' tb'isin: Nyapela k'wel kynimin nk'wala.

⁷Atzin te' t-xi kyka'yin manil tx'otx' te' ttzajjo k'walb'aj, b'e'x i b'aj ja yolín kyxolile: Ate lu'n kyjel te tajaw tx'otx'. Tu'nnpetzintzjo, qb'yo'nku, tu'ntzin qkyij te tajaw.

⁸B'e'xsin tzaj kytzyu'n, exsin kub' kyb'yo'n, ex i xtal'j xo'lte ttxanxi tx'otx'.

⁹¿Ti'tzila kb'ajil te tajaw tx'otx' kyi'jjo manil, toj kywutza, aj tul? ¿Nyapela b'e'x kchi k'wel tb'yo'n, ex kxel tq'o'n ttx'otx' te kymajin txqantl? ¹⁰¿Na'mtzin tel kyniky'a te ntq'ma'n Tyol Dios?

A ab'lj, a xi kyxo'n b'inchil ja, a nyakuj nti'taq tajb'in, me axixpente ab'ljjo ma tz'okin te tq'uqil t'xkyin ja, a nimxix toklin.

¹¹Atzin tb'anilxjo ma tzaj tq'o'n tAjaw Tkyaqil qe,

ex ma qo jaw ka'ylajx ti'l'.^f

¹²Tetzi'n tkub' tyolin Jesús ikyjo, b'e'xtaq xi q'i'n toj tze kyua'n kynejil

Judiy, qu'n b'e'x el kyniky' te techil, qa kyi'l'jaq nyoline. Me b'e'x kyij kytzaqpi'n, tu'n kyxob'il kye xjal.

Jun xjelb'itz te Jesús qa wen tu'n t-xi chjet k'ayb'il

(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)

¹³Ayetzin kynejil Judiy i xi kychq'o'n junjun Parisey ex junjuntljo aye lipcheqetaq ti'l' Herodes, tu'n kyxi' qanil jun kyxjelb'itz te Jesús, noq tu'n tkub' tz'aq kyu'n ti'l'jo t-xnaq'tzb'il.^g ¹⁴Te' kykanin, xi kyqanin: Ay, xnaq'tzil, noq samiy, b'i'n qe qu'n, qa nyolin te twutzix, ex nxnaq'tzi'n noq ti'l'jo tb'eyil chwinqil tu'n qxi' tuk'a qMan Dios. Ex nya noq lipcheka ti'l'jo nkyq'ma'nxjal, ex mi nchi kub' tniminjiy aye nim kyoklin, qu'n toj twutza, junx kyoklinxjal kykyaqil. Tu'nnpetzi'n, ¿Wenpela tu'n t-xi qchjonji'y k'ayb'il te kawil te Rom, mo minaj?

Xi kyqanin ikyjo qu'n kyky'e'taq Parisey tu'n t-xi chjet k'ayb'il, me ayetzin kyuk'a Herodes, kyajtaq. Ikytzin iltaq ti'l' tu'n tkub' tz'aq Jesús kyu'n toj til kywutzjo jun ch'uq xjal lo.

Tu'nnpetzi'n, xi kyq'ma'n te: ¿Okpela kxel qchjo'ntza, mo minaj? ¹⁵Me tojtzqi'ntaq te Jesúsjo kyxmiletz'il ti'l'jo xi kyqanin, ex xi tq'ma'n kye: N-el we niky' te ti'l'jo kyaja. Kyaja tu'n nkub' tz'aaq ti'l'jo nxnaq'tzb'ila. Kyyek'intzi'n jun pwaq we'y, tu'n tok nka'yi'n.

¹⁶Xi kyyek'in te, ex xi tqanin Jesús kye: ¿An qwutzb'iyiljo lo, ex an qb'i tz'ib'ink twutz?

Xi kytzaq'winxjal: Te nmaq kawil te Rom, chi chi'.

¹⁷I xi ttzaq'win Jesús: Tu'nnpetzi'n, kyq'o'nx kyeji'y a ntqanin nmaq kawil te Rom, ex kyq'o'nxji'y a te Dios ntqanin.

Tetzi'n kyxi ttzaq'win ikyjo, noqx i b'aj jaw ka'ylaj.

T-xnaq'tzb'il Jesús ti'l' qa il ti'l' tu'n qjatz anq'in juntl majl

(Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

¹⁸Attaq jun ch'uq Sadusey nb'aj xnaq'tzintaq, qa aj tkyim jun xjal,

^e 12:1 Is. 5:1-2. ^f 12:11 Sal. 118:22-23. ^g 12:13 Mt. 12:10; Mr. 3:2; Lc. 11:54; 14:1.

minataq njaw itz'je juntl majl.^h I tzaj tk'atz Jesús, ex xi kyq'ma'n te: ¹⁹Xnaq'tzil, kyij ttz'ib'in Moisés toj Tyol Dios, qa aj tkyim jun ichin, ex qa nti' jun tk'wal kyij tuk'a t-xu'jil, il ti'lj tu'n tjaw meje tuk'axjo ttziky mo titz'in qtzan tchmil, qu'n tu'ntzin aj tuljo tnejil tal, te tk'waljo qtzan tchmil tu'n toke.ⁱ ²⁰Jun maj, attaq wuq ichin kyitz'imila kyib'. Atzin kytziky knet t-xu'jil, me nti'x jun tk'wal kyij, te' tkyim. ²¹Atzintzjo tkab' jaw meje tuk'a t-xu'jil kyij, me ikyxljo, nti' jun tk'wal kyij, te' tkyim. Ex ikyxl b'ajjo ti'ljo toxin, ²²ex ikyx b'ajjo kyij'jjo txqantl. Ex b'e'x kyimljo qya.

²³Atzi'n ja'lin, at jun qxjela te'y: ¿Tze'ntzila tte'n tu'n kyjaw anq'intl kyimnin? Qu'n, qa ikyjo, aj kyjaw itz'je juntl majl, ¿Ti'tzila kb'ajiltz? ¿Altzila kye k-okil te tchmiljo qya kyxoljo wuq ichin, qu'n kykyaqilx i ok meje tuk'a?

²⁴I xi ttzaq'win Jesús: Najninx ite'ya kye'. ¿Na'mxsin tel kyniky'a te Tyol Dios, ex te jni' tipin? ²⁵Ajtzin kyb'aj jaw itz'je juntl majljo kyimnin, mikyxil te' chwinqil tze'nku lu'n. Ayetzin ichin exqetzi'n qya mina chi b'aj jaw meje juntl majl. Iky kchi b'aj okile' tze'nqeku angel toj kyal'. ²⁶Ti'jtzintzjo aj kyjatz itz'je juntl majl kyimnin, ¿Ma na'mtzin tkux kyu'jinji'y Tyol Dios, a kyij ttz'ib'in Moisés, tej tyolin Dios tuk'a tojjo tqan tx'itx, a nk'anttaq? Chi' kyjalu'n: Ayin weji'y tDios Abraham, te Isaac ex te Jacob. Mix tq'ma qa ayintaq weji'y, qala' ayin weji'yeh.^j ²⁷Ikytzi'n, ate Dios nya kyDios kyimnin, qala' kyDios itz', exla qa o chi kyim tzalu'n twutz tx'otx', qu'n toj twutz Dios, itz'qe kykyaqilx.

Tu'npetzi'n, najninx ite'y.

Alkye kawb'il nimxix toklin kyxoljo txqantl
(Mt. 22:34-40)

²⁸Te' tok tb'i'n jun xnaq'tzil ti'lj ojtxe kawb'il ikyjo, tu'n toj tumil i xi ttzaq'wine Jesús, xi laq'e tk'atz ex xi tqanin: ¿Ankye' tkawb'il Dios nimxix toklin kyxoljo txqantl?

²⁹Xi ttzaq'win Jesús: An tnejiljo lu'n: Kyb'inkuxixsi'n, tyajil Israel. O'kx Diosjo junch'in, a tAjaw Tkyaqil. ³⁰Tu'npetzintzjo, k'u'jlinkxixa tuk'a tkyaqil tanmi'n ex tuk'a tkyaqil ttab'la ex tuk'a tkyaqil tipi'n.^k

³¹Atzin tkab'tz: K'u'jlink t-xjalila tze'nkux ay.^l Nti'x juntl tkawb'il nim toklin tze'nqec lu'n.

³²Ante xnaq'tzil ti'lj ojtxe kawb'il xi tq'ma'n: Xnaq'tzil, twutzxjo ikyjo tze'n ntzaj tq'ma'n; junch'inx te Dios, tAjaw Tkyaqil; nti' juntl.^m ³³Tu'n tok qk'u'jlin Dios tuk'a tkyaqil qanmin, tkyaqil qnab'l, ex tkyaqil qipin, ex tu'n kyok qk'u'jlin qxjalil tze'nkux awo; axixjo lu'n nim toklin tze'nqeku' oyaj ex chojb'il nchi kub' patit twi' t-altar Dios.ⁿ

³⁴Te' tok tb'i'n Jesús, te' otaq txi ttzaq'win xnaq'tzil ti'lj ojtxe kawb'il toj tumil, xi tq'ma'n te: Noq ch'intl tu'n tel te tniky' te' Tkawb'il Dios.

Tb'ajlinxi' ikyjo, mix a'l juntl el t-xob'il, tu'n t-xi tqanin juntl t-xjelb'itz te Jesús.

T-xjelb'itz Jesús kye Parisey
(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)

³⁵Te' nxnaq'tzintaq Jesús toj tnejil ja te na'b'l Dios, xi tqanin jun t-xjelb'itz kye xnaq'tzil ti'lj ojtxe kawb'il: ¿Tze'ntzin tten kyq'ma'n xnaq'tzil ti'lj ojtxe kawb'il, qa tyajil David te Crist, a Kolil, a at toklin tu'n Dios? ³⁶Ax David q'mante jun maj tu'n Xewb'aj Xjan:

Xi tq'ma'n Dios te wAjawa: Qekuy toj nman q'ob'a kawil wuk'iy, ex k'wel kyij'jjo tajq'oja wu'nch.^o

³⁷Twutzx te' qa a David t-xe'chil Crist. ¿Me tze'ntzin ttentz o yolin te David ti'lj Crist, a na'mtaq titz'je, ex ok tq'o'n te tAjaw? Tb'anilx ele t-xnaq'tzb'in toj kywutzjo jni' xjal.

Tej tyolin Jesús kyij'jjo xnaq'tzil ti'lj ojtxe kawb'il
(Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

³⁸Nxnaq'tzintaq Jesús kye jni' xjal, ex xi tq'ma'n: Kyka'yink kyib'a, tu'n

^h 12:18 Kyb'i. 23:8. ⁱ 12:19 Deu. 25:5-10. ^j 12:26 Ex. 3:6. ^k 12:30 Deu. 6:4-5. ^l 12:31 Lv. 19:18; 1Jn. 4:21. ^m 12:32 Deu. 4:35. ⁿ 12:33 Os. 6:6. ^o 12:36 Sal. 110:1.

mina chi ok lipe'y kyil'jjo xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il. Nb'aj kub' kyyek'in kyib' te tnejinel tnam, ex nb'aj ok kyq'o'n kyxb'alin tb'anilx, manyor xqerx wen, noq tu'n kyokku ka'yin kyu'nxjal. Ex kyajxix, tu'n kyok q'olb'it wen ja'chaq nchi b'ete. ³⁹Kyajxix tu'n kyokx qe te tnejil kyojjo ja te na'b'l Dios ex toj jun wa'n toj jun nintz q'ij. ⁴⁰Me nb'ajel kyelq'in kyja qya meb'eeq, a o chi kyim kychmil, ex tkyaqiljo jni' at kye, ex tu'n mina tz'el kyniky'tzajil, nchi ok tennaj na'l Dios nimx tqan.

Tu'ntzin ikyjo, oxk kychja'b'ilx toj q'aq'.

Qq'o'nx jun oyaj tuk'a tumil

(Lc. 21:1-4)

⁴¹Q'uoqletaq Jesús jun maj tk'atz jun tkub'il oyaj pwaq, tokxtaq toj tnejil ja te na'b'l Dios, nka'yintaq kyil'jjo jni' xjal tze'n nb'aj kux kyq'o'ntaq kyoyaj. Ex ayetzin q'inin, nimx pwaq b'aj kux kyq'o'n. ⁴²Ex kanin jun qya, a otaq kyim tchmil, yajxix wen. Kux tq'o'n kab'e tal netz' pwaq.

⁴³I tzaj ttxko'n Jesúsjo t-xnaq'tzb'in, ex xi tq'ma'n kye: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y; ajo tal qya lo, nim ch'intljo toyaj ma kux tq'o'n kywutzjo txqantl, ⁴⁴qu'n jotxjo xjal, a ma kux q'onte toyaj, a t-xkyijlb'in; qalatzinl te' tal yaj, a ma kux tq'o'n, a ataq tajb'in te tu'n tanq'in.^p

Tej tyolin Jesús ti'j tu'n tyuch'jjo

tnejil ja te na'b'l Dios

(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)

13 ¹Tetz Jesús toj tnejil ja te na'b'l Dios, b'e'x xi tq'ma'n jun t-xnaq'tzb'in te: Xnaq'tzil, ayex kye junjun tij ab'j ex junjun tij ja tb'anilqex wen.

²Xi tq'ma'n Jesús te: Tb'anilqex kye junjun tij ja nchi ok tka'yin, me twutzxix kxel nq'ma'n tey, qa tkyaqilx kchi k'wel yuch'j, ex nti'x jun ab'j kyjel tib'aj juntl, aj tpon tq'ijil.

Tej t-xi tq'ma'n Jesús ti' kb'ajil, aj ch'ixtaq tjapin b'aj tkyaqil

(Mt. 24:3-28; Lc. 17:22-24; 21:7-24)

³Tb'ajlinxi' ikyjo, b'e'x xi' Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in twi' wutz Olivos, xinin twutzjo tnejil ja te na'b'l Dios. Te' kykanin, kub' qe Jesús, me ayetzin Pegr, Santyaw, Juan exsin Andrés, xi kyqanin kyjunalx: ⁴¿Jtojtzin b'a'n tb'ajjo ikyjo, ex ti'chaqtzin txqantl kb'ajil, aj ch'ixtaq tk'ul kani'n ikyjo? Chi chi'.

⁵I xi ttzaq'win Jesús: Kyka'yink kyib'a tu'n mix a'l kub' sb'un kye'y, ⁶qu'n ila'xte tzul, ex k-okil kyq'o'n kyib' tze'n ayi'n. Chichku' kyjalu'n: Ayin we' Crist, ex nimx xjal kb'aj k'wel kyu'n, tu'n kyb'aj ok lipe kyil'j. ⁷Aj tok kyb'i'n tqanil jni' q'oj n-ok tzalu'n mo tzachi'n, mina chi jaw xob'a, qu'n atzi'n jni' anetzi'n ilx ti'j tu'n tb'aj. Me na'mtaqtzin tul kanin te' q'ij, a ja' tu'n tb'aje twutz tx'otx' tkyaqilx. ⁸Ilx ti'j tu'n kyk'ul kani'n q'ij, ja' tu'n toke q'oj tu'n junjun nim tnam tuk'a junjuntl; ex tzul kyaqajnaab' ex nintz wa'yaj noq ja'chaqku tkyaqil twutz tx'otx'. Tkyaqiljo ikyjo, ikyjo tze'nku tnejil tchyo'n tk'u'j jun qya tuk'a tal.

⁹B'a'nx chi ka'yin kyib'a, qu'n kchi b'aj xel q'o'n toj kyq'ob'jo kawil ex kchi b'ajil lank'in toj mu'x ja te na'b'l Dios. Kchi b'aj pon q'i'n kywutz nmaq kawil ex kywutz much' kawil, noq tu'n npaja. Antza k'wele kychiky'b'i'n nqanila kywutz. ¹⁰Me tu'n tb'ajjo tkyaqil twutz tx'otx', il ti'j nej tu'n tb'aj yolitjo nyola te kolb'il kyexjal toj kykyaqil twutz tx'otx'. ¹¹Me mina chi jaw b'isin kye', aj kyxi q'i'n kywutzjo nmaq kawil, ex ti' tu'n txi kyq'ma'n kye, qu'n nyaqe kye' kchi yolil, qala' ikytzin ate Xewb'aj Xjan k-yolil kyil'ja.^q

¹²Kyojjo q'ij anetzi'n, ite' itzikyb'aj kchi b'aj xel kyk'ayin kyitz'in kye kawil, tu'n kyb'aj kub' b'yo'n; ex ite' manb'aj kchi b'aj kxel kyk'ayin kyk'wal, ex ikyqexl k'walb'ajjo, kchi b'aj xel kyk'ayin kytata, tu'n kyb'aj kub' b'yo'n.

^p 12:44 Lc. 21:4; 2Co. 8:1-15. ^q 13:11 Mt. 10:17-20; Lc. 12:11-12.

¹³Kykyaqilxjo xjal nya nimilqe kchi b'aj okil iky'in kyu'n noqx tu'n npaja, me ankye te' mina tz'el ti'n tnimb'il wi'ja, ajxi tjapin b'aj tq'ijil, apente kkletiljo.^r

¹⁴Ajtzin t-xi kyka'yinjil'y ajo ichin, a k'wel tb'inchin a tixqex toj najb'il xjanxix (aj tkux kyu'jinji'y lu'n, tz'elku kyniky'a te).^s Ajtzin tok kyka'yin xjaljo tkyaqiljo lo, aye' ite' toj tx'otx' te Judey, b'e'x kchi xel oq toj k'ul. ¹⁵Ex atzin xjal, a tokxtaq twi'ja, nlay taq' amb'il tu'n tku'tz q'ilte jun ti' te tuja. ¹⁶Ex ikyxljo, a tzmataq n-aq'nin toj ttx'otx', mi taq' amb'il tu'n tul q'ilkye t-xb'alín tja.^t ¹⁷iAyexjo tal qya, aye' ch'ixtaq kykub' tz'aq, ex aye' tzmataq nb'aj mi'xin kyal! ¹⁸Chi na'n Diosa, noqit nya toj jb'alilku, mo tojku jun q'ij te ajlab'l kub' tz'aeq ikyjo. ¹⁹Qu'n nimkux jun kyixk'oj kky'elix kyu'n, a b'ajxi kyla'y tuk'axjo tzajlin xkye twutz tx'otx', ex mixla kqla'b'il juntl majl, aj tjapin b'aj tkyaqil.^u ²⁰Qu'n noqit mi tz'ajtz tajsín Dios kyil'jjo q'ij anetzi'n, mixitla a'lx jun aku kyij anq'in. Me ok ajtz tajsín Dios noq tu'n tq'aq'b'il tk'u'j kyil'jjo o chi jaw tsk'o'n. ²¹Qa at jun saj q'ma'nte kye'y kyojjo q'ij anetzi'n: Lu Crist lo, mo qa lu' at tzachi'n, qa chi', mi txi kynimi'n. ²²Qu'n chi ul sb'ul k-okil kyq'o'n kyib' te Crist, mo te jun xjal tze'nku jun yolil Tyol Dios ojtxe. Ex okpe k'wel kyb'inchin nim techil kyipin, noq tu'n kysb'etkuxjal kyu'n. Ex okpela k-okil kyniky'in tu'n kykub'jo sk'o'nqe tu'n Dios, me nlay chi kub'. ²³Kyka'yink kyib'a. Tu'npetzi'n, ma txi nq'ma'n kye'y na'mtaq tu'n tul kanin ikyjo.

A tulil Jesucrist juntl majl

(Mt. 24:29-35, 42-44; Lc. 21:25-36)

²⁴Noqx aj kyb'aj iky'jo q'ij te yajb'il, k-okil qlolqex twutz q'ij, ex mi k'antl yaye. ²⁵Ex jni' qe' che'w kchi k'welitz tz'aq twutz tx'otx'.^v Ex tkyaqiljo jni' at twutz kya'j okx kchi lu'lilx.^w

²⁶Exsin kchin xel kyka'yintza, aj ntzaja toj muj twutz kya'j tuk'a tkyaqil wipi'n ex jni' nqoptz'ajiyila, ayi'n a Tk'wal Ichin.^x ²⁷Ajtzin nk'ula twutz tx'otx', kchi tzajil nsma'n n-angela, tu'n kyok chmetjo jni' sk'o'nqe wu'n toj tkyaqil twutz tx'otx'.

²⁸Kyka'yinkji'y techil ti'j tqan iw: Aj ttzaj xulin tal tq'ob', ex aj tzaj poq'le t-xaq, antza k-elile kyniky'a te, qa ch'ix tul kanin q'ijil. ²⁹Ikyxsintzjo, aj tok kyka'yin tkyaqiljo lu'n, tz'elku kyniky'a te, qa ch'ix tpon tq'ijil tu'n wula juntl majl. ³⁰Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, a na'mxtaq kyb'aj kyimxjal, a ite' tojjo tq'ijil ja'lin, aj t-xi xkyejo jni' lu'n. ³¹A kya'j ex tx'otx' ok kchi b'ajil, me mex we' nyol nlayx chi kyij xkye', tu'n mi chi japin b'aje.

³²Me alkye q'ij ex alkye or chin ula, mix a'l te' b'ilte, mixpe aye angel toj kya'j, mixpe ayinkuy, a K'walb'aj te Dios; qala' o'kx te nMan b'ilte.^y ³³Tu'npetzi'n kyimil kywatla toj kynimb'ila, ex kyka'yink kyib'a, qu'n nya b'i'n kyu'n jtoj b'a'n nmeltz'aja.

³⁴Ikyx te lu'n tze'nku jun ichin kyja' t-xi toj jun tb'e toj junxil tnam najchaq.^z Kyjel kyq'ma'n kye taq'níl tu'n tok kyka'yin tja; ex kyjel tq'o'n taq'in junjun, kyjel tq'ma'n te xq'uqil tja, tu'n tselin twatl, ex tu'n tok tka'yin tkyaqil. ³⁵Ikyqexsin kyeji'y b'ant-x kyte'n, ex b'a'nx chi ka'yin kyib'a, qu'n nya b'i'n kyu'n jtoj b'a'n wula, qa noq aj qok yupj, mo nikyl'jin aq'wilj, mo aj toq' eky', mo nqo el sqixkuj. Tu'npetzintzjo, ilx ti'j tu'n tkub' kyb'inchin kyte'n, qu'n nti' nqanila aj wula. ³⁶¿Yajtzin qa nchin ulkuy, ex nya b'inchin kyte'n? ³⁷Tu'npetzi'n, nxi nq'ma'n kye'y, ex nya noq kyekuy ex majx kye jni' xjal tkyaqil twutz tx'otx': iKyb'inchim kyte'n!

^r 13:13 Mt. 10:22. ^s 13:14 Dan. 9:27; 11:31; 12:11. ^t 13:16 Lc. 17:31. ^u 13:19 Dan. 12:1; Tchi. 16:17-21. ^v 13:25 Is. 13:9-10; Ez. 32:7-8; Jl. 2:31. ^w 13:25 Tchi. 6:12-13. ^x 13:26 Dan. 7:13; Tchi. 1:7. ^y 13:32 Mt. 24:36; Kyb'i. 1:7. ^z 13:34 Lc. 12:35-40.

**Tej kykyij Judiy toj wen tu'n tkub'
kyb'yo'n Jesús**

(Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

14 ¹Atxtaq kab'e q'ij, tu'n tkub' iky'sit nintz q'ij te Xjan Q'ij, a ja nchi wa'nxjal pan, a nti' tx'amsb'ilte.^a Ayetzin kynejil pale aj Judiy exqetzi'n xnaq'tzil te' jni' kawb'il nkyjyo'ntaq jun ttxolil toj ewajil, tu'n ttzyet Jesús, ex tu'n tkub' kyb'yo'n. ²B'aj kub' kyyolin kyxolilex: Mina kub' qb'inchin toj nintz q'ij te Wa'l Pan, qu'n tu'n mina b'aj jaw tiljexjal q'ij.

**Tej txax tqo'n jun qya jupsb'il toj twi'
Jesús**

(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

³Attaq Jesús tojjo koj b'il Betania, ex kanin tja jun xjal, Simun tb'i. Atzin Simun otaq tz'el we' te jun yab'il tze'nku tx'a'k, lepra tb'i. Antza, tzaj laq'e jun qya q'i'ntaq jun tal xunk tu'n, b'inchin tu'n jun wiq ab'j tb'anilx wen, ex nojnin tuk'a jun wiq jupsb'il manyor wi'yil wen, nardo tb'i.^b Te' tkanin, ex jaw tjqo'n xunk, exsin jax tqo'n jupsb'il toj twi' Jesús.

⁴Atzaj te' tok kyka'yin junjun xjal ikyjo, b'e'x b'aj tzaj kyq'oj ti'ljo qya, exsin ok ten yolb'il ti'lj: ¿Ti'tzila qe ma kub' tyajin qya q'anb'il anetzi'n? ⁵¿Noqxitzin noq ch'in twi'? Qala' noqxpert ma txi tk'ayin tu'n jwe'lajaj k'al' pwaq ex atzintla' pwaq xi oyit kye yaj.

⁶Xi tq'ma'n Jesús kye: iTenkuj! iTin qe n-ok kyili'n! Atzin ma tb'inchin wi'ja, tb'anilx wen. ⁷Qu'n b'ape' kye yaj kukx kye' kytenu kyxola, b'a'n kyxi kymo'ji'n alkya q'ij kyaja, qalatzin we' nya axsi chin k'wel teniy kyxola.^d ⁸Atzi'n ma kub' tb'inchin qya wi'ja, tb'anilx, qu'n na'mxtaq nkyima te s-ok tq'o'n q'anb'il wi'ja, a tze'n n-ok kyil'j kyimnin tze'n chi kux muqet. ⁹Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, ja'chaqx kub'e' yolite nyola twutz tx'otx', ex k'wel yolitjo a ma b'ant tu'n qya wi'ja, ex k'wel na'yit.

**Tej tkyij b'ant ti'l tu'n Judas, tu'n t-xi
k'ayit Jesús**

(Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

¹⁰Kyxoljo kab'lajaj t-xnaq'tzb'in Jesús, o'kx jun aj meltz'aj ti'lj, a Judas Iscariot tb'i. Xi' Judas lol kye' kynejil kypale aj Judiy, tu'ntzin t-xi tq'o'n Jesús toj kyq'ob'. ¹¹Te' kyb'inte kynejil pale ikyjo, ox chi tzalajx wen, exsin b'e'x xi kysuqin pwaq te Judas. B'e'xsin okku tentz jyol ttxolil, tze'n tten tu'n tel jyet Jesús tu'n, tu'ntzin t-xi tq'o'n kye pale.

Tej tkub' tiky'sin Jesús tnejil Xjan Wab'j

(Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn.

13:21-30; 1Co. 11:23-26)

¹²Tojjo nintz q'ij te Wa'l Pan, ilxtaq ti'lj nchi wa'n aj Judiy pan, a nya tx'amsin, ex nkub' kyb'yo'n jun tal tal rit. Tojtzin tnejil q'ij, xi kyqanin t-xnaq'tzb'in Jesús te: ¿Ja'tzin tajiy tu'n qxi'y b'inchilte wab'j te iky'sb'il Wa'l Pan?

¹³B'e'xsin i xi ttxko'n kab'e t-xnaq'tzb'in, ex xi tq'ma'n kye: Ku kyxi'y toj tnam. Ex aj kylontiy jun ichin iqin jun x'oj' a' tu'n, b'e'x k'a' chi ok lipey ti'lj, ex tojjo ja, ja' k-okixe, ¹⁴axsa k'a' chi okxiy, exsin k'a' txi kyqani'n te tajaw ja, ¿Ankye ja, ja' kchin waliy kyuk'a n'xnaq'tzb'in? chitzin xnaq'tziljo. ¹⁵Ktzajil tyek'in jun ja kye'y, cheb'ex b'inchin wen tib'ajxi juntl. K'a' kub' kyb'inchinji'y qwa antza.

¹⁶B'e'xsin i xi'kuxjo t-xnaq'tzb'in. Te' kykanin toj tnam, ikyx b'ajjo tze'nku b'aj tq'ma'n Jesús kye. Kyij kyb'inchin wab'j, exsin i xi' juntl majl ja' ite'yetaq Jesús. ¹⁷Tetzinj qok yupj, xi' Jesús kyuk'a kab'lajaj t-xnaq'tzb'in ja' otaq b'ante wab'j.^e ¹⁸Tej kykanin, b'e'x i ok ten wa'l. Me nchi b'aj wa'ntaq, te' t-xi tq'ma'n Jesús kye: Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, at jun kye', a lu' nwa'n wuk'iy k-okil meltz'aj wi'ja, ex kchin xel tk'ayi'n. ¹⁹Tej kyb'in te' ikyjo, b'e'x i jaw b'isin kyqayilx, exsin junjunku ok ten qanilte te: ¿Me qa ayi'n? chi chi' junjun.

²⁰I xi ttzaq'win: Jun kye', a lu' nwa'n junx wuk'iy. ²¹Ayi'n Tk'wal Ichin, ok kb'ajilx

^a 14:1 Ex. 12:1-27. ^b 14:3 Lc. 7:36-38. ^c 14:5 Jwe'lajaj k'al, 300 n-ele. ^d 14:7 Deu. 15:11. ^e 14:17 Ex. 12:1-28.

wil'ja tze'n ntq'ma'n Tyol Dios, tu'n nxi k'ayin,^f me atzi'n kxel k'ayin we', wenxpetla noqit mina s-ul itz'je twutz tx'otx'.

²²Nchi b'aj wa'ntaq, te' tjaw ttzyu'n Jesús jun pan, ex xi tq'o'n chjonte te Dios ti'lj, exsin xi tsipin kye t-xnaq'tzb'in, me nej xi tq'ma'n: Kywanxji'y pan lu'n, qu'n atzi'n nxmililji'y.

²³Te' tb'ajxi wa'n, jaw ti'n jun tk'wel vin, xi tq'o'n chjonte te Dios ti'lj, ex xi tsipin kye, tu'n t-xi kyk'wa'n, ²⁴ex xi tq'ma'n kye: Atzi'n vin kxel nq'o'n kye'y tu'n t-xi kyk'wa'n, atzi'n nchky'elji'y, a ak'aj tumil, a b'antnin ti'lj tu'n Dios, tu'n kykiyxjal toj wen tuk'a.^g ²⁵Twutzxix kxel nq'ma'n kye'y, mi chin k'wantla tiljjo k'wablj lu'n, tzmaksi' aj qk'wan junx kyuk'iy tzma toj Tkawb'il nMa'n toj kya'j.^h

Tej t-xi tq'ma'n Jesús, qa tu'n tkub' tewintaq Pegr

(Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

²⁶I b'aj b'itzin jun b'itz nej kyuk'a t-xnaq'tzb'in, exsin i xi' twi' wutz Olivos.

²⁷Te' kyanin antza, xi tq'ma'n Jesús kye: Kykyaqilxa k-elil kyin' nq'uqb'il kyk'u'ja wil'ja, qu'n ikytzin ntq'ma'n Tyol Dios toj Tu'jil:

K'wel nb'yonji'y kyik'lel, ex ayetzin rit kchi b'ajelil tilj, chi'.ⁱ

²⁸Me ajtzin njaw itz'ji'y juntl majl, nej chin pon kani'n kywutza toj Galiley.^j

²⁹Me ante Pegr xi ttzaq'win: Ex qa kykyaqilx s-el kyin' nq'uqb'il kyk'u'j ti'ja, me mina we', chi Pegrjo.

³⁰Xi tq'ma'n Jesús te Pegr: Twutzxix kxel nq'ma'n te'y, tojxjo qniky'in lo, a na'mtaqx toq' tman eky', otaq chin kub' tewi'n oxe maj kywutzxjal, ex kxel tq'ma'n kye qa nya ojtzqi'nqi'n tu'nch.

³¹Me mina, chi Pegr. Ex qa ma chin kyima tuk'iy, me nlay kub' wewi'n, chi'.

Ex ikyxljo, kyq'ma'n txqantl t-xnaq'tzb'in.

Tej t-xi Jesús na'l Dios toj Getsemani

(Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46)

³²B'e'x xi' Jesús kyuk'a t-xnaq'tzb'in tojjo najb'il Getsemani. Te' kyanin

antza, xi tq'ma'n kye: Ku kykiyj qe'y tzalu'n. Ma chin we' na'l Dios. ³³Me i xi tk'le'n oxe tuk'a; a Pegr, Santyaw exsin Juan. Tzajx txqan b'is toj tanmin, ³⁴ex xi tq'ma'n kye: Ma tzajx jun tij b'is toj wanmi'n, nya tzaj chin kyimila, chi'. Ku kykiyja tzalu'n, me noq tzaj kywatla.

³⁵El laq'e ch'intl kyk'atz, kub' mutxe twutz tx'otx', ex xi tq'anin te Dios noqit tze'n tten mina tziky'xi kyixk'oj tu'n.

³⁶Chi' kyjalun toj tna'l Dios: Ay nMan, tkyaqilx te nb'ant tu'n. Chin tklomila te' tkyaqil jni' kky'elix wu'n. Me waja tu'n tkub' tb'inchinji'y a taja wil'ja, ex nya we' waj. ³⁷B'e'x meltz'aj kyk'atz oxe t-xnaq'tzb'in. Atzaj te' tul kyk'atz, xi tq'ma'n te Pegr: Simun, ¿Ma tzuntzin nktan? ¿Ma mixsin s-el jun orjo twatla?

³⁸Kyimil kywatla, ex kux chi b'aj na'n Diosa, tu'n mina chi kub' tz'aaq toj tq'ob' tajaw il, qu'n kyaja tu'n tkub' kyb'inchinji'y a taj Dios, me alkyetz kuj n-ele te kye'y tu'n tb'ant.

³⁹Xi' juntl majl na'l Dios, ex ikyxl tna'l Diosjo kub' tq'ma'n. ⁴⁰Te' tmeltz'aj juntl majl kyk'atzjo t-xnaq'tzb'in, ex ikyxljo, nchi ktantaql te' kyel knetl tu'n. Ex mix tene tumil kyyol te, qu'n mix kypa'yix watl. ⁴¹Xi' juntl majl te tox majin, ex te' tmeltz'aj juntl majl, ex ikyxljo, nchi b'aj ktantaql. Xi tq'ma'n kye: ¿Ma tzunxsin nchi kta'n, ex nchi ajla'n? iKukxjo ja'llin! Ma pon or tu'n nxi q'o'n toj kyq'ob' aj il, ayi'n, a Tk'wal Ichin. ⁴²iKux chi jaw we'ksa! iQoqe! iQu'n lu' tzul a kxel k'ayin we'y!

Tej tkux q'o'n Jesús toj tze

(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴³Tzmataq nyolin Jesús, te' tul Judas, a jun t-xnaq'tzb'in. Ex lipcheqektaq txqan xjal ti'lj, q'imile jni' kykxb'il, a at kyste te b'i'yb'il, ex jni' kytze te kyb'ujb'il. Aye xjal lu'n otaq chi tzaj kycho'n kynejil pale, exqetzi'n xnaq'tzil tiljjo ojtze kawb'il, ex kyu'n nejinel kyxol aj Judiy. ⁴⁴Otaq b'aj tq'ma'n Judas kye, tze'n ttxolil tu'n

^f 14:21 Sal. 41:9; 55:20-21. ^g 14:24 Ex. 24:8; Jer. 31:31-34. ^h 14:25 Lc. 14:15; 22:16-18; Tchi. 19:9.

ⁱ 14:27 Zac. 13:7. ^j 14:28 Mt. 28:16.

tel tniky'tzajil: Ankye k-okil nma'tzin, atzintzjo. B'e'x k'a' tz'ok kytzyu'n, tu'n t-xi kyi'n, ex tu'n tkux jpet toj tze.

⁴⁵Te' tkanin Judas tk'atz Jesús, ex xi tq'ma'n te: iXnaq'tzil! Ex el tma'tzin. ⁴⁶Noqxsin ite'kl xjaltz tzyulte, tu'n tkux kyq'o'n toj tze. ⁴⁷Me attaq jun xjal, te' tok tka'yin txi q'i'n Jesús, b'e'x jatz ti'nku tkxb'il tu'n tel tjaspin t'xkyin jun taq'nijlo tnejilxix kypale aj Judiy.

⁴⁸Xi tq'ma'n Jesús kye jni' xjal: ¿Tiqu'n ma chi ula tzalu'n kyuk'a jni' kykxb'ila ex jni' kytze'y wi'ja nyakuj ileq'qi'n toj kywutza? ⁴⁹¿Tze'n tten tzma ja'llin x'in ok kytzyu'n, ex qa kukx nchin xnaq'tzinji'y tojjo tnejil ja te na'b'l Dios kyxola?^k Me nya tiqu'nil, qu'n ikytzin tu'n tb'ajxjo tze'nku ntq'ma'n Tyol Dios wi'ja.

⁵⁰Te tok kyka'yin t-xnaq'tzb'in te' ttzyet, b'e'x i b'aj kub' toj b'e, exsin kyij kytzaqpi'ntz tjunax. ⁵¹Me at jun q'a ok lipe ti'l Jesús, noq jun iqb'il toktaq te ttxo'w. Ex ikyxjo, ex ajin tzyet kyu'nxjal, ⁵²me b'e'x kyij tzaqpi'n iqb'il, ex kub' toj b'e x'b'i'q.

Tej tpon Jesús kywutz nmaq kawil

(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵³Pon q'i'n Jesús twutzjo kynejilxix pale. Ex b'aj pon chmetjo txqantl kynejil kypale aj Judiy, jni' nmaq xjal exqetzi'n jni' xnaq'tzil ti'l ojtxe kawb'il. ⁵⁴Najchaq lipchexitaq Pegr ti'l Jesús. Atzaj te' tkanin tpe'n tja tnejilxix pale, axsa kyja qeye xq'nel q'aq' kyxoljo xq'uqil tnejil ja te na'b'l Dios.

⁵⁵Ayetzin kynejil pale exqetzi'n kawil, tzunx nkyjyo'ntaq til Jesús tze'n tten tu'n tb'aj, me mix ja njetetaq tumil kyu'n. ⁵⁶At junjun noq ti'chaqku b'aj ja b'ant tu'n ti'l, me aye' txqantl, mina nkytzyintaq. ⁵⁷At junjun b'aj jaw kytx'ixpin te' tyol Jesús, ex kyq'ma: ⁵⁸O qb'intexi qe' ntq'ma'n kyjalu'n: K'wel nyuch'inji'y tnejil ja te na'b'l Dios, a kyb'inchb'in ichin, exsin toj oxje q'ij

kb'antile juntl wu'n, me nya kyb'inchb'in ichin.^l ⁵⁹Me mix tu'n ikyo, mix ja nchi kyijetaq toj wen ti'ljo kyyol. ⁶⁰Atzin kynejilxix pale jaw we' kyxoljo jni' xjal, ex xi tqanin te Jesús: ¿Nti'xsin ch'in tzaj ttzaq'wi'n? ¿Ti'xsin kyq'ma'n xjal ti'ja?

⁶¹Me mix xi ttzaq'wine Jesús; noq b'ant mutxe. Xi tqaninxix juntl majljo kynejilxix pale te: ¿Atzinjiy Crist, a Klol kye' aj Judiy, a tk'wal Dios ky'iwlinxix tb'i?

⁶²Xi ttzaq'win Jesús: iAyin! Ex oktzin kchin kyla'b'ila ayi'n Tk'wal Ichin, aj wok qe'y ttxlaj Dios, a nimxix tipin, toj tman q'ob', ex ikyxjo aj ntzaja toj muj, aj nmeltz'aja juntl majl twutz tx'otx'.^m

⁶³Te' tq'mante ikyo, noqx el kyimjo kynejilxix pale, ex b'e'x xi lipin laqil kye t-xb'alín tu'n tq'oj, ex tq'ma: ¿Ti' qe txqantl tstiyil qe? ⁶⁴Ma kyb'intejil'y xo'l yol tu'n ti'l Dios. ¿Tze'n kye' toj kywutz?

Kykyaqilx b'aj q'mante qa axtaq at tpaj, ex qa toj tiltaq tu'n tkub' b'yet.ⁿ ⁶⁵B'e'xsin i b'aj ok ten tzub'il ti'l, b'aj ok kymaqsi'n twutz, ex b'aj ok kytz'ajchin, exsin xi kyq'ma'n te: Qa ajiy tk'wal Dios, kanintzi'n ti'l alkye s-ok tz'ajchin te'y, chi chi!. Ex ikyxqexjo xq'uqil tnejil ja te na'b'l Dios b'aj okx kytz'ajchin toj twutz.

Tej tkub' tewin Pegr, qa tojtzqi'ntaq

Jesús

(Mt. 26:69-75; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁶Attaq Pegr twi' pe'n, tjaq' ja, te' tpon laq'e jun txin tk'atz, taq'nilxjo tnejilxix pale. ⁶⁷Nxq'nentaq Pegr ti'l q'aq', te' tiwle tu'n. Ok kyimxix ti'l Pegr, exsin xi tq'ma'n te: iEx ikyx tejy ajintaq te nb'et tuk'a Jesús aj Nazaret! chi!

⁶⁸Me b'e'x kub' tewin, ex xi tq'ma: Nya wojtzqi'n we' Jesús, ex nti' b'i'n wu'n ti' qi'jil nyolinyich. Ex b'e'x etz pe'n, ex n-oq'ku tman eky'.

⁶⁹Ok kyim jun majljo txin ti'l Pegr, ex xi tq'ma'n kye txqantl xjal: iAx juntl te' lo! chi!

⁷⁰Mina, chi Pegr, ex kub' tewin juntl majl.

^k 14:49 Lc. 19:47; 21:37. ^l 14:58 Mt. 26:61; 27:40; Jn. 2:19. ^m 14:62 Dan. 7:13; Mt. 24:30; Mr. 13:26; Tchi. 1:7. ⁿ 14:64 Lv. 24:15-16.

Ikyxjo, te' t-xi kyq'ma'n txqantl xjal juntl majl te: Ajin te' tuk'a Jesús, qu'n aj Galiley te, chi chi'.

⁷¹Xi tq'ma'n Pegr kye: iTwutzx Dios kxel nq'ma'n kye'y! iNya wojtzqi'n weji'y ichin, a nchi yoli'n ti'j!

⁷²Te' t-xi tq'ma'n Pegrjo ikyjo, njawku oq' tman eky' te tkab' majin. B'e'x ok ten oq'il, qu'n b'e'x ul julk'aj tyol Jesús toj tk'u'lj, tej t-xi tq'ma'n: Na'mtaq toq' eky' te tkab' majin, aj nkub' tewi'n oxo maj.°

Tej t-xi q'i'n Jesús twutz Pilat

(Mt. 27:1-2, 11-14; Lc. 23:1-

5; Jn. 18:28-38)

15 ¹Atzaj te' qsqix, b'aj ok kychmo'n kynejil pale kyib' kykyaqilx kyuk'a xnaq'tzil ti'j ojtxe kawb'il, kyuk'a jni' nmaq xjal ex kyuk'a jni' nmaq kawil. Xi kyjtz'o'n Jesús wen, ex xi q'i'n twutz Pilat.

²Te' tkanin, xi tqanin Pilat te: ¿Atzinjiy nmaq kawil kye Judiy?

Axa ma q'mante, chi Jesús.

³Ayetzin kynejil pale nimx ja b'ant kyu'n ti'j Jesús twutz Pilat.

⁴Xi tqanin juntl majl Pilat te: ¿Nti'xsin ch'in ntq'ma'n? iB'inqexsin jni'xsin nkyq'ma'n ti'ja!

⁵Noq jaw ka'yaj Pilat, tu'n mix xi ttzaq'wine Jesús.

Tej t-xi tq'ma'n Pilat, tu'n tkub' b'yet Jesús

(Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-

25; Jn. 18:38-19:16)

⁶Me ante Pilat, a aj kawil, aj tiky' junjun Xjan Q'ij, kukx nxi ttzaqpi'ntaq jun xjal, a tku'xtaq toj tze. Me nejtaq nxi tqanin alkye kyajxjal tu'n t-xi tzaqpet. ⁷Attaqtzin jun ichin, Barrabás tb'i, tku'xtaq toj tze, kyuk'a jte'l tuk'a, kyb'iyb'in toj jun q'oj b'aj kyil'j kawil te Rom. ⁸I b'aj xitzin tiljo jni' xjal q'malte te Pilat, ex i ok ten q'malte te, tu'n tjazt ttzaqpi'n jun xjal tze'nkuxtaqjo ntene kyu'n.

⁹I xi ttzaq'win Pilat: ¿Kyajtzi'n tu'n t-xi ntzaqpinji'y Jesús, a nmaq kawil

kye Judiy? ¹⁰Qu'n el tniky' te qa noqtaq tu'n tlo'chj kyk'u'jjo kynejil pale otaq txi kyine. ¹¹I b'aj ok ten kynejil pale q'malte kye jni' xjal, tu'n t-xi kyqanin te Pilat, tu'n t-xi tzaqpet Barrabás.

¹²Xitzin tqanin Pilat kye: ¿Titzin kyajtza tu'n tok nb'inchi'n ti'jjo ichin lu'n, a tok tb'i kyu'n te nmaq kawil kye Judiy?

¹³Jotqex i b'aj jaw xch'in: iPejk'inka twutz cruz tu'n tkyim! chi chi'.

¹⁴Xi tqanin juntl majl Pilat: ¿Tinqu'n? ¿Ti'xsi'n nya wen ma tb'inche? chi'.

Xi kytzaq'win juntl majl kujxix wen.

iPejk'inka twutz cruz tu'n tkyim!

¹⁵Tky'e'taq Pilat tu'n ttzaj kyq'oj xjal tuk'a. Tu'npetzi'n, b'e'x xi ttzaqpi'n Barrabás, ex b'e'x xi tq'o'n Jesús kye xq'uqil te aj Rom, tu'n tok kypejk'in twutz cruz tu'n tkyim.

¹⁶Xi kyi'n xq'uqil te aj Rom twi' tpe'n kawb'il, ex b'aj ok kychmo'n jni' kyb'aj.

¹⁷Ok kyq'o'n jun xb'alin ti'j, kyaq ka'yin, tze'n t-xb'alin jun kawil, noq tu'n tok kyxmayinku. B'aj kub' kyxpatx'i'n tqan tx'i'x, ex ok kymujb'in ttxa'n. Jax kyq'o'n toj twi' nyakuj jun toj twi' nmaq kawil, ¹⁸exsin i b'aj ok tentz xch'il ti'j: Nimxit tb'i'y, ay nmaq kawil kye aj Judiy, chi chi'.

¹⁹I b'aj ok ten jemil toj twi' Jesús tuk'a tze, b'aj ok kytzub'in ti'j, ex b'aj kub' meje twutz, nyakutlaj nchi k'ulenaj twutz. ²⁰Kyb'ajlinxi xmayin ti'j, el kyi'n xb'alin, a ok kyq'o'n, exsin ok kyq'o'n a t-xb'alin toktaq, exsin etz kyi'n tpe'n ja te kawb'il, a ja' tu'n tok kypejk'in twutz cruz.

Tej tjaw pejk'it Jesús twutz cruz

(Mt. 27:32-44; Lc. 23:26-

43; Jn. 19:17-27)

²¹Attaq jun ichin aj Cirene, Simun tb'i, ttata Lejantr ex Ruf, ²²n-iky'kutaq antza tzajnin toj tb'e. Te' tok kyk'ulb'in, ok kyq'o'n il ti'j tu'n t-xi tiqin tcruz Jesús.

²²Pon kyin toj jun najb'il Gólgota tb'i, atzin tz'elpine b'ib'aj ikyjo: Ja ta' tb'aqil

twi' kyimnin. ²³Xi kyq'o'n vin sma'nx tuk'a ta'l mir te, tu'n mina tna'yeku kyixk'oj. Me mix xi tk'wa'ne. ²⁴B'e'xsin jaw kypejk'i'n xq'uqil te Rom twutz cruz, ex b'aj kub' kypa'n t-xb'alin Jesús kywutz. Me nej, i b'aj saqchan ti'lj alkyetaq tu'n tkanb'inte, tu'n t-xi ti'n. ²⁵B'el'aj or te qlixje te' tjaw kyq'o'n Jesús twutz cruz. ²⁶Ok kypejk'in jun tz'lan tib'ajxi twi', me nej ok kytz'ib'in twutz kyjalu'n: Ate Jesúsjo, a Nmaq Kawil kye aj Judiy.

²⁷Junx tuk'a Jesús jaw kyq'o'n kab'e ileq' twutz cruz, jun toj tman q'ob' ex juntl toj tñnayaj. ²⁸Ikytzin japin b'ajjo Tyol Dios ti'lj Jesús, a ntaq'ma': Ok q'o'n tze'nku jun ileq'.'

²⁹Ex jni'qe xjal nchi b'aj iky'xtaq antza, noqx nchi b'aj yasintaq ti'lj, ex noqx nja kyyekin ti'lj kywi' te kyxmayb'il ti'lj, ³⁰ex kyq'ma: iNyakutzin atejij nq'mante tu'n tjaw tyuch'i'n tnejil ja te na'b'l Dios, exsin tu'n tb'ant juntl tu'n toj oxo q'ij!' ³⁰Klomiltzin tib'a ja'lin, ex q'inkutz tib'a twutz cruz, chi chi'.

³¹Ikyx nb'aj kyq'ma'ntaqjo jni' kynejil pale exqetzi'n jni' xnaq'tzil ti'lj ojtxe kawb'il. Nb'aj kub' kyq'ma'ntaq kyxolile: ¿Tze'n tten nb'aj klettaq junjuntl xjal tu'n, me antetz, mi nb'ant tklonte tib'? chi chi'. ³²In tku'tz twutz cruz ja'lin, tu'n tok qka'yin, ex tu'n t-xi qnimin, qa twutzxix qa a Crist, a Kolil ex nmaq kawil te aj Israel.

Ex ikyqexljo yo'lqekstaq tuk'a twutz cruz, noqx nchi yasin, ex noqx nchi b'aj xmayintaq ti'lj.

Tej tel kyim Jesús

(Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

³³Te' tok kab'laj q'ij, ex tzmaksi toj oxo or te qale, b'e'x ok yupj twutz tx'otx'.

³⁴Ax orjo jaw xch'in Jesús kujxix wen, ex tq'ma: *Eloi, Eloi, lama sabactani*. Atzin tz'elpine ikyjo: iNMan Dios! iNMan Dios! ¿Ti'xsin qu'n ma chin kyij tzaqpi'n?"

³⁵At junjun b'aj b'inte, kyxolxjo ite'xtaq axsa ex b'aj kyq'ma: Kyb'inxsi'n, lu' nq'olb'in ti'lj Elías, a yolil Tyol Dios.'

³⁶Ex jun paqx el rinin jun jyolte ch'in b'u'x. Kux tmulin toj vin tx'am, ex ok tk'lo'n ti'lj twi' jun ptz'an, tu'n t-xi tk'wa'n Jesús." B'aj xi kyq'ma'n xjal te: iAx tenkuj! Jekytzin tzul Elías q'ilte, tu'n tku'tz twutz tcruz.

³⁷Jaw xch'in Jesús kujxix, ex b'e'x el kyim. ³⁸Atzin xb'alin tokxtaq tojjo tnejil ja te na'b'l Dios, b'e'x kub' laqj te kab'e; tzaj xkye ti'ljjo ttxa'n jawl, tu'n tk'ul kanin ti'ljjo juntl ttxa'n twutz tx'otx'.

³⁹Atzin kynejineljo xq'uqil te Rom, wa'ltaq twutz Jesús, te' tok tka'yin otaq tz'el kyim, tq'ma kyjalu'n: Twutzx tetz Tk'wal Diostaq te' ichin lo.

⁴⁰Najchaq nchi b'aj ka'yintztaq junjun qya; kyxol atetaq Mariy, aj Xle'n, ex Salomé, exsin Mariy, tnana jun Santyaw kyitz'in kyib' tuk'a Jse. ⁴¹Ayetzin qya, aye' i b'aj b'et tuk'a Jesús te' nb'ettaq toj Galiley, x ex i mojin tuk'a, me nya o'kqexjo, ex ite'xtaq txqantl nche'xtaq tuk'a Jerusalén.

Tej tkux muqu'n Jesús

(Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁴²Atzaj te' qok yupj tojjo q'ij anetzi'n, jotxtaq xjal tu'n tb'anttaq kyten te junxil q'ij, a q'ij te ajlab'l, a ja' mix a'ltaq tu'n taq'nin. ⁴³Ante Jse aj Arimatey, jun xjal nimxixtaq toklin kyxol kawil ex nyo'ntaq ti'ljjo Tkawb'il Dios, el ti'n tchewil ti'lj, exsin xi' tuk'a Pilat, a kawil, qanil te' t-xmilil Jesús, tu'n tel ti'n twutz cruz, ex tu'n t-xi muqb'aj toj jul. ⁴⁴Te' tb'inte Pilat qa otaq kyim Jesús, b'e'x jaw ka'ylaj, exsin xi' ttxko'n kynejiljo kawil xq'uqil, tu'n t-xi tqanin te qa otaq kyim. ⁴⁵Te' tb'aj tq'ma'n tkyaqil te Pilat, b'e'xsin xi' tziy'in te Jse, tu'n tel ti'n, ex tu'n tokx tmuqu'n. ⁴⁶Tzaj tlaq'o'n Jse jun iqb'il tb'anilx wen, kutz ti'n t-xmilil Jesús twutz cruz, b'aj tptzo'n wen tojjo iqb'il, exsin okx tq'o'n toj jun jul, kyij tjpu'n tuk'a jun ma tij ab'j. ⁴⁷Ayetzin Mariy, aj Xle'n, exsin Mariy, tnana Jse, nchi ka'yintaq ja' okxi muqu'n.'

⁹ 15:24 Sal. 22:18. ¹ 15:28 Is. 53:12; Nya toj tkyaqil Tu'ljil Tyol qMan ja' ta'ye v. 28. ⁵ 15:29 Sal. 22:7; 109:25. ¹ 15:29 Mr. 14:58; Jn. 2:19. ¹⁵ 15:34 Sal. 22:1. ¹⁵ 15:35 2Re. 2:1-12; Mal. 4:5-6. ¹⁵ 15:36 Sal. 69:21. ¹⁵ 15:41 Lc. 8:1-3. ¹⁵ 15:47 Mt. 27:55-56.

Tej tjaw anq'intl Jesús juntl majl
(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

16 ¹Tb'ajlinxi' q'ij te ajlab'l, i xi' Mariy, aj Xle'n, exsin Mariy, a tnana Santyaw tuk'ax Salomé, laq'ol q'anb'il te jupsb'il te' t-xmilil Jesús, tze'ntaqjo nchi tene kyimnin kyu'n, tu'n mi chi tzuwixe.

²Qlixje wen, te' kyxi', jun tnejil q'ij te seman, ja' okx muqet Jesús noqxix njawilku q'ij, ³ex ch'ixtaq kypon ttzi jul, te' kyja yolin: ¿Altzila kye k-elil q'inte ab'j ttzi jul? chi chi'.

⁴Me te kypon ttzi jul, nyataqltza tkub'e a ma tij ab'j ttzi jul, ja' okxi, qala' najchaqtaql ta'ye. ⁵I okx toj jul, me atzaj te' kyokpin, kyli jun q'a q'uqletaql tok t-xb'alin sjanin wen kupinin tzma t-xe tqan. Te' kylonte, b'e'x i xob'x te. ⁶Atzin q'a b'e'x xi yolinku kye: Mina chi xob'a we'y. ¿Atzin nkyjyo'nji'y Jesús aj Nazaret, a ja pejkit twutz cruz? O jaw itz'je te'; nti'l tzalun ja'lin. Kyka'yinkutzinji'y ja' kub'e q'o'ne. ⁷Ku kyxi'tzi'n kyuk'a t-xnaq'tzb'in, exsin k'a' txi kyq'ma'n kye ex te Pegr. Chichkuj'i'y kye kyjalu'n: Nej kanin Jesús kywutza tzma Galiley, tu'ntzin tb'ajjo aj kyij tq'ma'n kye'y.^z

⁸Ayetzintzjo qya, b'e'x i etz toj jul, me nchi b'aj lu'lintaql wen tu'n kyxob'il, ex b'e'x i aj, me mix alqe xi kyq'ma'n tu'n kyxob'il.^a

Tej tok tyek'in Jesús tib' twutz Mariy,
aj Xle'n
(Jn. 20:11-18)

⁹Qsrixlinxi te tnejil q'ij te seman,^b te' tjaw itz'je Jesús. Nej kub' tyek'in tib' twutz Mariy, aj Xle'n, a otaq tz'etz tlajo'n wuq taq'n'il tajaw il toj tanmin. ¹⁰Me ante qya b'e'x xi'ku q'malte kye' nchi b'aj b'isintaql ex nchi b'aj oq'taq ti'j, qu'n i b'aj b'et tuk'a. ¹¹Atzin te' tok kyb'i'n te qya, qa otaq jatz anq'in Jesús, ex qa otaq tli, mi xi kynimine.

Tej tiwle Jesús kyu'n kab'e
t-xnaq'tzb'in
(Lc. 24:13-35)

¹²Tb'ajlinxi' ikyjo, nchi b'ettaqjo kab'e t-xnaq'tzb'in, te' tok tyek'in tib' kywutz, me mikyxi' tze'n te tok tyek'in tib' te qya. ¹³Te' kykanin kyuk'a txqantl kyuk'a, b'aj ok ten q'malte qa otaq kyli. Me mix xayе kynimine' txqantl.

Tej t-xi toqxenin Jesús kyaq'in tsanjil
(Mt. 28:16-20; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁴Yajxi ch'intl, te' tokpin kyk'atz, txolejqetaqjo junlajaj t-xnaq'tzb'in ti'jjo me'x toj jun ja. Noqx jni' i b'aj tyiso'n, qu'n mix xi kynimine aye' i q'mante qa otaq jaw anq'in juntl majl, ¹⁵exsin xi tq'ma'n kye: Ku kyxi'y tkyaqil twutz tx'otx' q'mal te' Tb'anil Tqanil kolb'il kye xjal.^c ¹⁶Ankye' xjal kxel niminte ex qa ma ku'x toj a' te jawsb'il a', ok kletil te'. Me atzi'n mina txi tnimin, ok kxe'l toj najin. ¹⁷Ayetzi'n chi xel niminte tb'anilx kb'antil kyu'n, tze'nku tu'n kylajo'n taq'n'il tajaw il toj kyanminxjal,^d tu'n kyyolin toj junxil yol,^e ¹⁸ex qa ma chi jaw kytzyu'n kan, mina chi tx'a'n kyij'j;^f ex qa ma txi kyniky'b'in q'anb'il te kyimin, nlay chi kyim tu'n; ex aj tkub' kyq'o'n kyq'ob' kyib'aj yab', b'e'x kchi b'ajel we' kyu'n.^g

Tej tjax Jesús toj kya'j
(Lc. 24:50-53; Kyb'i. 1:6-11)

¹⁹Te' tb'aj tq'ma'n ikyjo, b'e'x aj toj kya'j. Te' tjapin, ok qe ttxlaj Dios toj tman q'ob' kawil tuk'a. ²⁰Ayetzi'n t-xnaq'tzb'in b'e'x i xi'ku q'mal te' Tyol Dios te kolb'il kyexjal kyojile jni' najb'il. Tb'anilx b'aj b'ant kyu'n, qu'n ax Dios kub' yek'inte ti'chaqku ti' te yek'b'ilte qa twutzxtaqjo nb'aj kyq'ma'ntaq.

^a 16:7 Mt. 26:32; Mr. 14:28. ^b 16:8 Mt. 28:8; Lc. 24:9. ^c 16:9 Nya toj tkyaqil Tu'jil Tyol qMan ja' ite' l. v. 9-20. ^d 16:15 Kyb'i. 1:8. ^e 16:17 Kyb'i. 5:16; 8:7; 16:16-18; 19:11-12. ^f 16:17 Kyb'i. 2:1-12; 10:44-46; 19:6; 1Co. 14:18. ^g 16:18 Kyb'i. 28:3-6. ^h 16:18 Kyb'i. 3:1-10; 5:15-16; 8:5-8; 9:36-42; 14:8-10; 19:11-12; 20:7-12; 28:7-9; Sant. 5:14-15.